

948356

Mag. St. Dr.

IV

~~N° 462 - 2 Tomy.~~

~~Prace~~

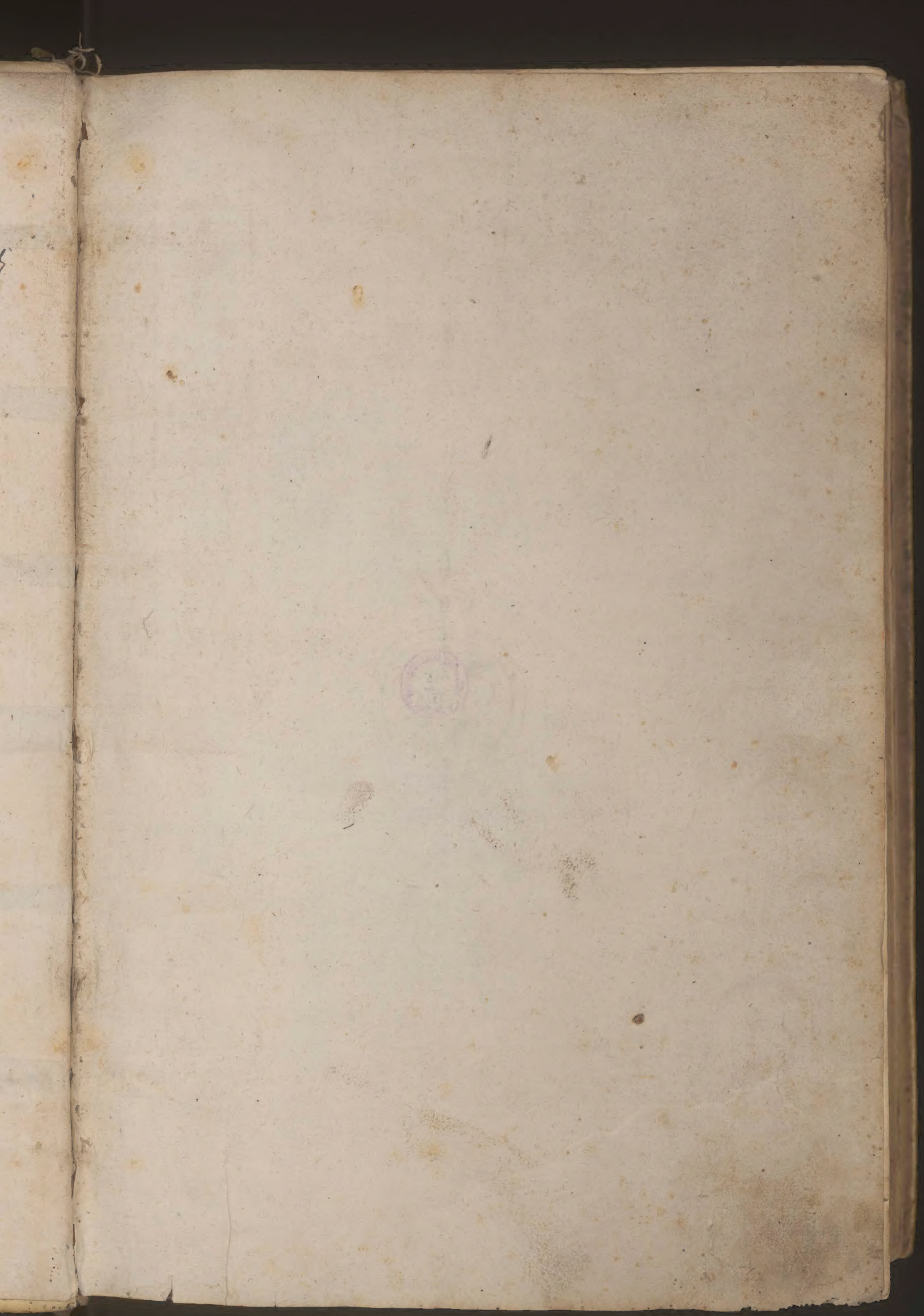
Ila Gab. Archeol. Uniw. Jagiell.
nabytem w Wilnie 1881 r.
H. Przeczysz

N° 7279.

948356 IV

Mag. St. Dr.

Int: 4.

ROMANUM
MUSEUM
SIVE
THESAURUS
ERUDITÆ ANTIQUITATIS

IN QUO PROPONUNTUR, AC DILUCIDANTUR

Gemmæ, Idola, Insignia Sacerdotalia, Instrumenta Sacrificiis
inservientia, Lucernæ, Vasa, Bullæ, Armillæ, Fibulæ,
Claves, Annuli, Tesseræ, Styli, Strigiles, Gutti,
Phialæ lacrymatoriæ, Instrumenta Musica,
Vota, Signa Militaria, Marmora &c.

Adjectis in hac tertia Romana Editione plurimis annotationibus, & figuris;

OPERA, ET STUDIO

MICHAELIS ANGELI CAUSEI
DE LA CHAUSSE.

TOMUS SECUNDUS.

Ex antiqua pictura Barberma

ROMÆ MDCCXLVI.

Sumptibus FAUSTI AMIDEI Bibliopolæ in Via Cursus.

Typis Bernabò, & Lazzarini. Superiorum permissu.

MUSEUM

THEATRE

948356

IV

St. Dr.

2018.D.20/5(5)

Clarissimo, Præstantissimoque Viro

J U L I O

ABATI FRANCHINO-TAVIANO

FRANCISCI Romanorum Regis
Imperatoris Electi, ac Magni Ducis
Etruriæ apud S. Sedem pro Re-
bus Etruscis Ablegato.

FAUSTUS AMIDEUS S.P.D.

GESILAUs Spartanorum
Rex, aliique præstantissimi
Viri neque se fingi, neque
pingi ullo modo passi sunt.
Alexander Macedonum Rex à multis
Artificibus promiscue contaminari se no-
luit, quin edicto sanxit, uti solum Poli-

cles vultum suum ære duceret, Apelles coloribus delinearet, Pyrgoteles celamine excuderet, præter hos tres in arte sua nobilissimos, si quis uspiam reperiretur alius Regis imagini manus admolitum, sciret haud secus in se, quam in sacrilegum vindicatum iri. Hæc ita quidem præstantes in Antiquitate Viri. Sed quid interest Reipublicæ verosimiles illorum virorum vultus habere? Magis equidem interest eorum res gestas sine fucō, sine adulatione descriptas habere, aliisque hominibus spectandas proponere. Hanc secuti sumus sententiam cum secundum Volumen Musei Romani Cl. Causei hac nova, elegantique Editione præstantissimo nomini tuo inscribendum duximus. Equidem cordatis Viris non fucum facit, quæ plerique maxime admirantur Ortus, Dignitates, & alia ejusmodi multis comunia,

E P I S T O L A.

v

optabilia potius, quam laudabilia, & si fortuna tibi Vir Amplissime ea contulit universa, sed quæ Tua sunt. Omnibus palam est, quantis, & quam arduis in rebus, quas longum esset memorare, Tuam fidem, & dexteritatem domi forisque Principes nonnulli experti sint; at Regnantium mereri iudicium supremæ laudis est. Innotescit omnibus in tuo primo Juventutis flore, quam gravi humanarum politiorumque rerum cognitione, & doctrina varia instructum extiteris; quod sentiens Cosmus III. Magnus Etruriæ Dux apud Ludovicum XV. Regem Christianissimum difficillimis temporibus Ablegatum delegit. Id quoque sensit & Jo. Gasto postremus Mediceæ Familiæ; idem demum, & FRANCISCUS Romanorum Rex ac Imperator Electus semper Augustus, Magnusque Etruriæ Dux, qui

ex Gallia Romam accito, tua apud S. Sedem usus est opera: sed hæc omittenda sunt, cum satius sit, ut ait Salustius de Chartagine, filere, quam pauca dicere. Ratio vero potissima, qua hoc Volumen Tibi dedicare constitui, opportuna mihi videtur, quia video Te Romanarum Antiquitatum studiosissimum; quod etiam non modo Museum Tuum veterum imaginibus insignitum, ac ornatum demonstrat, sed etiam polioris literaturæ librorum supellex, in quibus dum à gravioribus tui officii muneribus paulum secedis, jucunde, ac peramanter conquiescis. Quæ quidem omnia cum animo meo reputarem, aliquandiu dubius hæsi, num hoc Volumen Tuo conspectui subjiciendum esset, sed cum Te viderim in Musas Musarumque Amicos propensum, Patronum Te huic Editioni adlegi; boni consul-

turum

E P I S T O L A. VII

turum sperans quidquid in illa concinnanda a me præstitum; fatis Magnum Operæ pretium relaturus, si hoc munusculum, Clarissime Vir, gratum Tibi sensero, quod non promeritis, sed ex animo offero. Vale.

REIMPRIMATUR.

Si videbitur Reverendissimo Patri Magistro Sacri
Palatii Apostolici.

*F. Maria de Rubeis Archiepiscopus Tarfi Vices-
gerens.*

REIMPRIMATUR.

Fr. Nicolaus Aloysius Ridolfi Magister Sacri Pala-
tii Apostolici.

P R Æ F A T I O

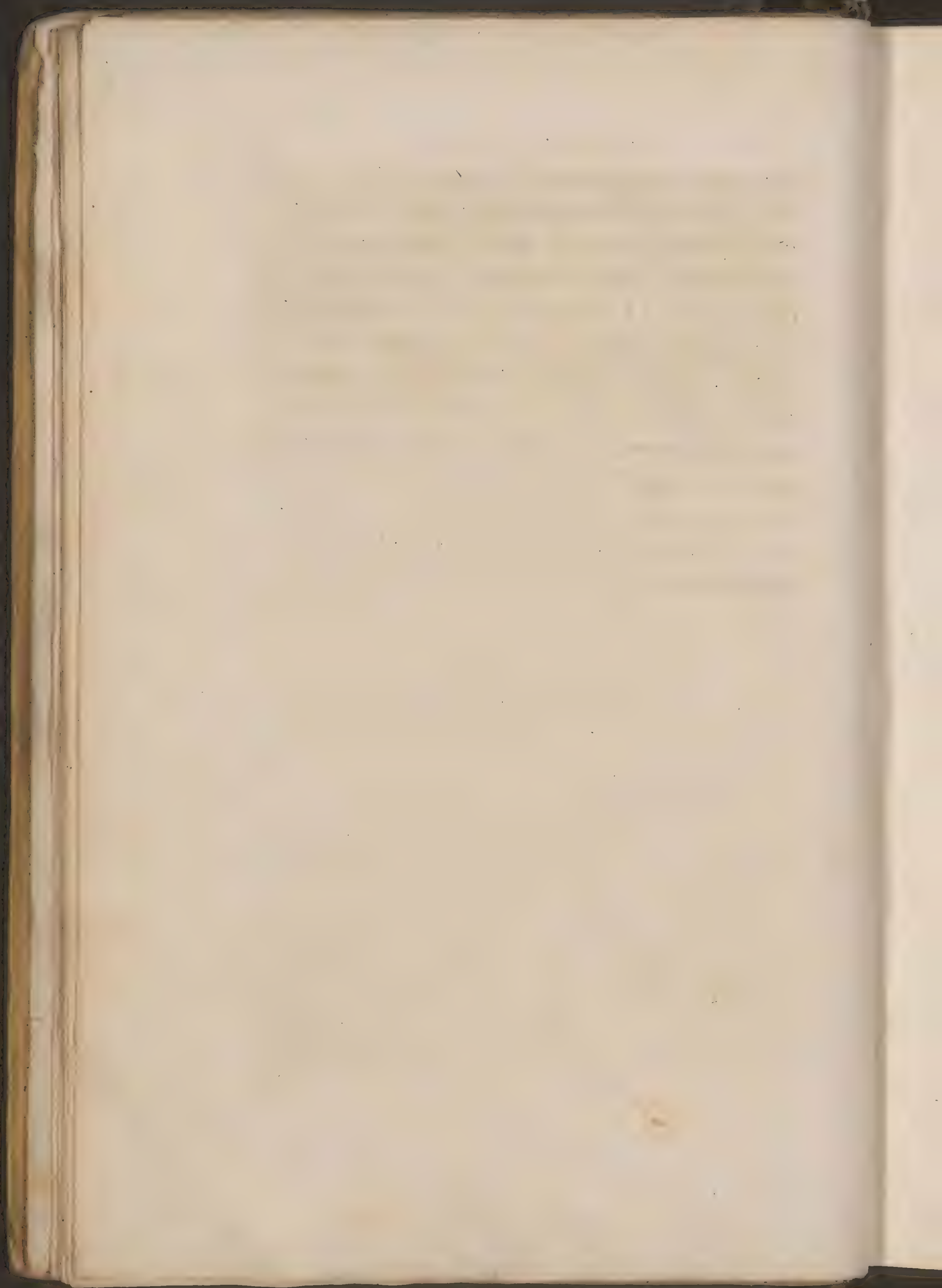
A D L E C T O R E M .

QUum exterarum, & præcipue Borealiū
Gentium in Italiam, Provinciarum om-
nium nobilissimam, & potentissimam ir-
ruentium colluvies infinita mala, & in-
commoda post Romani Imperii exitium in nostros
Majores invexerit; hoc gravissimum meo quidem
judicio existimandum est, quod omnia vastando &
ruinis obruendo illustria Veterum monumenta abo-
leverit, & barbara feritate per multa sæcula do-
mo sua procul non solum politiores Musas, sed &
nobiliores Artes sinu, & capillis laniatas exulare
compulerit. Propterea apud eosdem Majores nostros
densa ignorantiae nocte utique incubante, quod olim
alia occasione deflevit in Epistola Synodica ad
Constantinum Pogonatum Imperatorem Maximus Re-
ligionis Christianæ Pontifex Agatho, omnia, quæ
ad animum excolendum apta erant, Græcorum,
Latinorumque præclaras artes prorsus illi pessunde-
derunt, aspernaveruntque: Inde etiam contigit, ut
non solum innumera, atque insignia Veterum mo-
numenta lacrimabiliter vel tota, vel ex majori parte
interciderint; sed & vix ulli reperti sint, qui pro
digni-

dignitate illorum memoriam litteris mandare studuerint. Magno huic detrimento præclare se consulturos, optimeque apud Posteror acturos Viri in Republica Eruditorum dignitate principes facile crediderunt, si hinc inde publica privataque monumenta, Inscriptiones, Torcumata, Idola, Opera Anaglipha, quæ veluti ex luctuoso naufragio forte fortuna supererant, è latebris egererent incredibili Rei Litterariæ emolumento. Inter hos non minimam suscepit laudem Cl. Michael Angelus Causeus Gallus, qui non solum plura Veterum monumenta viriculo æri obducenda nobis servavit, nulli parcendo sumptui, sed ea publico juri faciendo Reipublicæ Litterariæ comodo, eruditis, præclarisque adnotationibus consociavit.

Sed vix tantis cladibus per summa ingenia consuli ceptum fuerat, cum cinicus Populus, priori illo exitialis, restitutis ejusmodi Antiquitatis ruderibus novum bellum indixit. Critici enim muneri suo præstantissimo abutentes, dirum judicium ubi minime oportuerat, audacter nimis exercentes, veris, proinde, ac dubiis monumentis diem, ac sententiam dixerunt: Alii vero in iis dijudicandis arbitri parum apti, & periti omne pretium, omnemque antiquitatem iis a se ut plurimum minime expensis, ideoque contemptis, in dies palam abrogare non dubitant, ut plurimum causis nunc primum per ipsos excogitatis,

*nec pridem umquam in Litteratorum Senatu exau-
ditis; At ad eos coercendos satis sint hæc duo Volu-
mina ineunte jam sæculo a Cl. Causeo exarata, nunc
in ampliorem, elegantiolemque formam edita, in
quibus videre est immensos ingenii sui, & vigilia-
rum exantlatos labores, rectum judicium, aptas sen-
tentias, atque in ipsis conjecturis quam proprium,
quam verosimile appareat, unde omnium Gentium,
non barbarorum, vel criticorum, literaria supellex
aucta est ingenti Litteratorum omnium voluptate,
quam speramus in præsentis eo magis augeri, quo
nitidiorem auctioremque editionem præbemus. Utere
igitur feliciter & vale.*

ROMANUM MUSEUM

S I V E

THESAURUS

ERUDITÆ ANTIQUITATIS.

SECTIO TERTIA

Insignia Flaminis Dialis , Pontif. Max.
& Auguris , necnon Instrumenta
sacrificiis apta .

TABULA PRIMA.

I.

LAMINES quasi Filamines à filo , quo
caput revinciebant , dictos putat Var-
ro lib. 4. de lingua Latina cap. 15. Fla-
mines , quòd in Latio capite velati erant
semper , ac caput habebant cinctum Filo ,
Flamines dicti . Nudis enim capitibus
incedere illis nefas erat , sed per æsta-
tem galerum propter nimium calorem minimè gestantes ,
caput filo cingebant : festis verò diebus filo deposito pileum

Tom. II.

A

fu-

sumebant pro sacerdotii eminentia, si fides Isidoro lib. 7. Orig. cap. 11. Erat autem Flamen Sacerdotis nomen alicui Deo particulariter consecrati, cui sacra faciens ab eo nomen obtinebat, Dialis videlicet vocabatur, qui Jovis curabat sacra, ut & Martialis, & Quirinalis, qui Martis, & Quirini. Horum duos priores à Romulo institutos, ultimum verò à Numa scribit Plutarchus in Numa, cui assentitur Pomponius Lætus lib. de Sacerdot. cap. 7. licet omnes à Numa creatos Livius asserat lib. 1. cap. 19. Successu temporis ad xv. numerum aucti sunt singuli singulis Diis, Cæsaribusque consecratis attributi, quorum maximus Dialis habebatur, teste Festo, solusque albogalero, insigni veste, curulique sella uti poterat. Fuit autem illa differentia inter Flamines, quæ nunc in Ecclesia Dei inter Patriarchas, Archiepiscopos, & Episcopos, ut refert Gratianus Decret. par. 1. dist. 80. ex auctoritate D. Clementis Romani Epist. 1. ad Jacob. fratrem Domini (quamvis fictitia, non infimæ tamen antiquitatis) cujus Pontificis verba hæc sunt. *In illis verò Civitatibus, in quibus olim apud Ethnicos primi Flamines eorum, atque primi legis Doctores erant, Episcoporum Primates poni, vel Patriarchas (B. Petrus) ordinavit, qui reliquorum Episcoporum judicia, & majora (quoties necesse foret) negotia in fide agitent, &c. In illis autem Civitatibus, in quibus dudum apud prædictos erant Archiflamines (quos tamen minores tenebant, quàm memoratos Primates) Archiepiscopos institui præcepit, qui non tamen Primatum, sed & Archiepiscoporum fruerentur nomine, &c. In singulis verò reliquis Civitatibus singulos, & non binos, vel ternos, aut plures Episcopos constitui præcepit, qui non Primatum, aut Archiepiscoporum, aut Metropolitanorum nomine (quia matres civitatum non habent) sed Episcoporum tantum vocabulo potirentur, quoniam nec inter ipsos Apostolos par institutio fuit, sed unus omnibus præfuit.*

2. Apex Pontificis Maximi ornamentum, & insigne sæpius occurrit in nummis Julii Cæsaris, Marci Antonii, & Augusti, ad indicandum eorum Pontificatum Maximum. Pontifices à Numa institutos, scribit Livius lib. 1. cap. 20. Fuerunt ab initio quatuor; deinde quatuor alii ex plebe creati sunt M. Valerio, & Q. Apulejo Coss. Illis omnibus Pontifex Maximus præerat, cui sacra omnia publica, privataque sub-

Sectio III. Instrum. Sacrif. apta. 3

subiecta erant, & quo defuncto alius à Pontificibus eligebatur. Appellatos fuisse Pontifices & à ponte, & à facio quidam putant, eò quòd pons publicius ab his primùm factus, ac sæpius deinde restitutus fuerit: alii verò eisdem à posse, & facere sic dictos asserunt.

T A B U L A II.

1. **L**ituus baculus incurvus, & leniter à summo inflexus, quem Augures dextrâ tenebant: describitur ab A. Gellio lib. 5. cap. 8. *Lituus virga brevis in parte, quâ robustior est, incurva*. Primus Litui usus Romulo Urbis conditori tribuitur, quem Cicero lib. 1. de Div. scribit eo regiones direxisse, cum Urbem conderet. Hunc in Capitolio servari solitum fuisse, narrat Plutarchus in Vita Romuli, sed captâ à Gallis Urbe perditum, mox ejectis illis inter altissimas favillas illæsum, cum ignis cætera consumpsisset, inventum fuisse. Lituus ad Augures pertinebat, qui teste Isidoro lib. 8. Orig. cap. 9. volatus avium, & voces intendebant, & sic augurium erat naturalis quædam avium præsensio pluvias, & tempestates, aliaque hominibus imminetia volatu, & garritu indicantium. De inaugurandi ritu hæc refert Pomponius Lætus de Sacerd. cap. 5. *Locus augurii Templum erat: Augur versus Orientem sedebat, capite velato, lituum dextrâ tenens manu, idest, curvum baculum, quo in Cælo regiones dividit, & quæ auguria veniunt, prædicit; si læva fuerint, quia à læva parte Septentrio est, felicia pronuntiat, pars illa Orbis propter altitudinem prospera putatur: & à dextera parte Meridies, quia depressus est, infelix*. Plura vide apud Livium lib. 1. cap. 18. & Fenestellam lib. de Sacerd. cap. 4. Hæc disciplina primùm viguit apud Phryges, & Chaldæos, ab eis transiit ad Græcos, deinde ad Etruscos, ab Etruscis ad Romanos commigravit. Augures apud illos mox tres fuere, mox quatuor, mox novem quinque videlicet plebei, & quatuor patricii. Scribit D. Augustinus lib. 4. de Civit. Dei cap. 30. Ciceronem Augurem reprehendisse homines Corvi, & Corniculæ vocibus vitæ consilia moderantes; quod ipsemet Cicero testatur lib. 2. de Div. auguria vanitatis, & ineptiæ condemnans. Audiamus etiam D. Cyprianum superstitionem auguriorum irridentem in Opusc. de

Idolor. vanitate . Non ergo (inquit) de Religionibus sanctis, nec de auspiciis, aut auguriis Romana regna creverunt, sed acceptum tempus certo fine custodiunt . Cæterum & Regulus auspiciis servavit, & captus est : & Mancinus religionem tenuit, & sub jugum missus est : & pullos edaces Paullus habuit, & apud Cannas tamen cæsus est : C. Cæsar, ne ante brumam in Africam navigia transmitteret, auguriis, & auspiciis renitentibus spreuit, & eò facilius navigavit, & vicit . Horum autem omnium ratio est illa, quæ fallit, & decipit, & præstigiis cæcantibus veritatem stultum, & prodigum vulgus inducit .

2. 3. Simpulum, quod & Simpuvium dicitur, Pontificum collegii symbolum erat: describitur à Festo *Vas parvum non dissimile cyatho, quo vinum in sacrificiis libabatur, unde & mulieres rebus divinis deditæ Simpulatrices dictæ* . Duas hujus calicis species exhibemus, unam ex antiquo marmore in Æde Divi Laurentii extra muros desumptam, alteram in Museo Jo. Petri Bellorij asservatam .

T A B U L A III.

PRæfericulum vas erat in sacrificiis proferri solitum, in quo vinum, aliufve liquor includebatur . Hoc vas sæpe occurrit in nummis Imperatorum, Cæsarumque in eorum summi Pontificatus memoriam signatum . Festus ait præfericulum esse vas æneum sine ansâ, quod veteres in sacrificiis solebant præferre : at hæc descriptio minimè concordat cum antiquis numismatibus, & toreumatibus, quæ ansatum illud repræsentant, ut videre est in hac imagine ex pulcherri-
mo zophoro ad radices Capitolii delineata .

T A B U L A IV.

IN sacris ferè omnibus veterum tres adhibebantur purgationes ; nam vel flammâ, vel sulphure purgabantur, vel aquâ abluebantur . Ovidius lib. 7. Metam.

Terque senem flammâ, ter aquâ, ter sulphure purgat .
Hæc aqua lustralis dicta in circumstantes ad expianda leviora crimina spargebatur, sicuti etiamnum mos est apud Christiania-

Sectio III. Instrum. Sacrif. apta. 5

stianos, qui ad purgandas leviores animæ fordes aquâ benedictâ frequenter in sacris utuntur. Illa ferebatur in vasculo huic simili, quod extabat in Museo Jo. Petri Bellorii, & quale observatur in Tabula VII. Columnæ Trajanæ notis ejusdem illustratæ pulcherrimum exhibente sacrificium, ubi sacrorum quidam Minister vas aquæ lustralis dextrâ tenet.

TABULA V.

1. **S** Equitur Aspergillum, sive Asperforium ex equinæ caudæ pilis confectum, quo Sacerdotes aquam lustralem aspergebant. Ovidius lib. 3. de Ponto.

Spargit aquâ captos lustrali grata Sacerdos.

Antiquitus vice Asperforii utebantur veteres ramo lauri, vel oleæ, ut scribit Virgilius de Ænea in funere Miseni lib. 6. Æneid.

*Idem ter socios purâ circumtulit undâ
Spargens rore levi, & ramo felicitis olivæ,
Lustravitque viros.*

2. Malleo Ministri sacrificiis inservientes victimam percutiebant. Ovidius lib. 2. Metam.

*Lactantis vituli dextra libratus ab aure
Tempora discussit claro cava malleus ictu.*

3. 4. Cultris minores hostiæ mactabantur. Idem Ovidius lib. 15. Metam. de Victima.

*. Percussa que sanguine cultros
Inficit.*

Victimarii cultros vaginâ inclusos lateri alligabant, iisque ad secandas hostias utebantur. Contenta in hac tabula desumpta sunt ex Arcu Septimii Severi, & Antonini Caracallæ prope S. Georgium in Velabro.

TABULA VI.

A Nimalia sacrificiis destinata securi percutiebantur. Horatius lib. 3. Car. Od. 23.

*Aut crescit Albanis in herbis
Victima, Pontificum secures
Cervice tinget.*

Et

Et Ovidius lib. 4. Trist. el. 2.

*Candidaque adductâ collum percussa securi
Victima purpureo sanguine tingit humum.*

Securem hanc Baccho dicatam esse patet ex capite Tigridis huic Deo sacræ, siquidem primus ille animal ferocissimum domavit, curruque alligavit. Tibullus lib. 3. el. 6. de Baccho.

*Armenias Tigres, & fulvas ille Leænas
Vicit & indomitis mollia corda dedit.*

Et Martialis lib. 8. ep. 25.

*Nam cum captivos ageret sub curribus Indos,
Contentus geminâ Tigride Bacchus erat.*

TABULA VII.

I. **H**unc gladium sacrificiis aptum Secespitam esse constat, tum quia similes observantur in diversis antiquis toreumatibus sacrificia exhibentibus, tum propter Antistii Labeonis descriptionem apud Festum Secespitam referentis fuisse Cultrum oblongum, manubrio rotundo, eburneo, solido, victo ad capulum auro, argentoque, fixum clavis æneis, ære cyprio, quo Flamines, Flaminicæ Virgines, Pontificesque ad sacrificia utebantur. Hæc omnia gladio nostro conveniunt, etsi manubrium illi deest eburneum, quo ferreum tegebatur, patet illud fuisse rotundum, remanentque foramina clavorum, qui ebur connectebant.

2. Cochlear, quo thus ex acerra sumebatur.

3. Ligula, quâ Aruspices animalium viscera explorabant.

TABULA VIII.

Scribit Festus acerram fuisse arculam thurariam, ubi thus reponebatur: hanc Camillus ferebat, ut videre liquet in plurimis antiquis marmoribus. De illa mentionem facit Martianus Capella lib. 2. de Nupt. *Acerrâ autem multo aromatē gravidata, eademque candenti manus Virginis oneratur.* (Et deinde) *Ac Vestæ Deum nutrici, eidemque pedissequæ acerra illa olacem aromatis refundente, omnis ille ordo Cœlicolum portiones sibi*
com-

Sectio III. Instrum. Sacrif. apta. 7

competentes attribuens, arabicis letabatur halatibus. Acerræ meminit etiam Ovidius lib. 4. Fastor.

Cumque meri patera thuris acerra fuit.

TABULA IX.

NUlla thuribuli neque in marmoribus, neque in nummis antiquis reperitur imago: constat tamen ex auctoritate Clementis Alexandrini thuribulum Aaronicum explicantis lib. 5. Stromat. fol. 562. thuribula in Templo Domini posita fuisse. Ἀνὰ μέσον δὲ τῷ καλύμματι καὶ τῷ παραπέτασματι, ἔνθα τοῖς ἱερεῦσιν ἔξῃν εἰσεύεσθαι, θυμιατήριον τε ἔκειτο, σύμβολον τῆς ἐν μέσῳ τῷ κόσμῳ τῷδε καμένης γῆς. ἔξ ἧς αἱ ἀναθυμιάσεις. *In medio autem operimenti, & veli, quo licebat ingredi Sacerdotibus, erat situm thuribulum symbolum terræ, quæ est sita in hoc Mundo medio, ex qua oriuntur exhalationes. De thuribulis, quæ posuit Salomon in domo Dei, mentio reperitur in Sacro Texto lib. 2. Paralipom. cap. 4. In Sacrificiis quoque illa adhibita fuisse canit Aufonius in Technopag.*

Thuribula, & pateræ, quæ tertia vasa Deum? lanx.

TABULA X.

TRipodum nomine intelliguntur omnia illa instrumenta, quæ tribus insistant pedibus: propriè tamen Tripodes erant mensæ in Templo Apollinis Delphici, quibus superpositæ Phæbades vaticinabantur; hinc Apollini Tripodes cum Serpentibus dicati, de quibus Herodotus in Calliop. Συμφορήσαντες δὲ πᾶς χρηματία, καὶ δευράτην ἐξελέγοντες τῷ ἐν Δρυφοῖσι θεῷ, ἀπ' ἧς ὁ τρίποις ὁ γράσσεος ἀνέστη, ὁ ὅτι τῷ τρικαρήνου ὄφειος τῷ χαλκίου ἐπεσεὺς ἀΐχιστα τῷ βωμοῦ. *Collata autem pecunia decimam selegerunt, ex qua tunc Deo, qui Delphis est, Tripas aureus ibi repositus est. insists super tricipiti ex ære Colubro proximè aram. Tripodem cum intorto Serpente describit Pausanias in Phoc. planè, ut hic exhibetur ex antiquo toreumate delineatus. Ἐν κοινῷ δὲ ἔθεσαν ἀπὸ ἔρκου τῷ Πλαταῶσιν οἱ Ἕλληνες χρυσοῦν τρίποδα δράκοντι ὑπακείμενον χαλκῷ. Commune fuit Græcorum de Plataensi prælio donum, aureus Tripas sustinente æneo Dracone.*

T A-

TABULA XI.

Quidam Tripodes domi tenebantur, super quos vel accenso igne, vel fructibus, floribusque impositis sacra Laribus peragebantur, qualis est iste apud Joannem Petrum Bellorium. Juvenalis Sat. 12.

*Laribusque paternis
Thura dabo, atque omnes violæ jactabo colores.*

Ex Apollodoro, & Plutarcho discimus Delphici Tripodis raptus, quod tunc contigit, cum Hercules Iphiti cæde pollutus Delphos profectus à Xenoclea Apollinis interprete, responsum obtinere non potuit. Huc pertinere videtur Hercules cum Apolline pugna, de qua videndus Apollodorus lib. 2. cap. 6. Scimus ex Pausania in Phocaicis. Herculem Apollini tripodem reddidisse; id vero ego prius non factum existimo quam Pheneum Arcadiæ is fuisset ab Hercule deportatus, ut observo apud Plutarch. in opusc. De sacra numinis vindicta. Deinde Hercules Philonem Alcimedontis herois filiam visitavit, quam cum Pater eam ob causam iratus in Ostracina monte cum Ædimagora, quem nuper enixa erat, feris laniandum exposuisse, Hercules, illac forte iter habens, atque à Pica infantis vagitum imitante, eum in locum in quo uterque expositus fuerat deductus, liberavit, sicut ex Pausania deducimus, cum nullus alius hanc memoret Hercules expeditionem dum Tripodem Apollinis in Delphico Templo restituit.

TABULA XII.

IN Museo Chisiano asservatur Tripos flexilis, & plicatilis, in cujus summitate sculpta sunt tria capita Bacchantium uvis coronatarum, Baccho procul dubio consecratus; Tripodem enim Libero patri dicatum, scribit Athenæus lib. 2. Deipnosoph. Καὶ τὸ νικητήριον ἐν Διονύσῳ τρίποις. Ἐξ ἧς τριπόδος λέγεται φωνὴ τοῖς ἀληθεύοντες. In Bacchi certaminibus Victoris præmium est Tripos; nam qui vera fantur, e Tripode loqui dicimus. Duo Tripodum genera recenset, quæ ambo veteres λέβητας nominarunt; unum, quod ἐμπυρίστης ὁ ἐλεξόχῳ dicebatur, quo ad
aquam

Sectio III. Instrum. Sacrif. apta. 9

aquam calefaciendam utebantur; alterum, quod vocabatur κρατὴρ αἵπυρος, in quo vinum miscebatur: at in vino inesse veritatem nemo est, qui ambigat, & sic Apollini, & Baccho consecrati fuere Tripodes, illi ob oraculorum suorum certitudinem, huic verò quia non mentiuntur ebrii. Καὶ οὗτος ὅστις τῆς ἀληθείας οἰκῶς τρίπους. διὸ Απόλλωνος μὲν οἰκῶς διὰ τὴν ἐκ μαντικῆς ἀλήθειαν. Διονύσου δὲ διὰ τὴν ἐν μέθῃ. Auctor est Athenæus loco citato.

TABULA XIII.

Candelabris utebantur veteres, cum rem divinam faciebant: in illis figebantur candelæ, & funiculi ardentés, vel etiam lucernæ oleariæ ponebantur minùs tamen ad lumen exhibendum, quàm ad sacrificii decus, & majestatem. De candelis mentionem facit Martialis lib. 14. ep. 41. illas lucernis vetustiores declarans.

Nomina candelæ nobis antiqua dederunt:

Non norat parcos uncta lucerna patres.

De lucernis verò sacra pagina lib. 2. Paralipom. cap. 4. versic. 20. describens ea omnia, quæ posuit Salomon in Domo Dei. *Candelabra quoque cum lucernis suis, ut lucerent ante oraculum juxta ritum ex auro purissimo.* Hoc pulcherrimum candelabrum delineari curavimus in æde D. Laurentii extramuros.

TABULA XIV.

Discus erat species quædam lancis, in quo victimarum exta ponebantur. De illo hæc scribit Isidorus lib. 20. Orig. cap. 4. *Discus antea ifcus vocabatur à specie scuti; unde ex scutella per diminutionem, est enim ejusdem similis: postea discus vocatus est, quod det escas, idest, apponat.*

TABULA XV.

Sistrum instrumentum Ægyptiacum, quo Sacerdotes in sacris Isidis utebantur ἀπὸ τῆς σείαν, idest, à quatiendo, dictum: est autem formæ ovalis, & manubriatum cum tribus, vel quatuor virgulis transversalibus; describitur ab Apule-

jo lib. 11. Metam. *Æreum crepitaculum, cujus per angustam laminam in modum balthæi recurvatam trajectæ mediæ paucae virgulae crispante brachio tergeminos jactus reddebant argutum sonum.* Sistrum in sacrificiis concutiebatur ad indicandum omnia naturalia numquam motu vacare: rotunditas, quæ illud cingit, convenit Coelo Lunæ, per quod omnia moventur, & mutantur ratione quatuor elementorum, quæ per quatuor Sistrum virgas denotantur: quaternarius enim numerus pertinere videtur ad corpus constans ex quatuor elementis, & quatuor qualitatibus, sicca, humida, calida, & frigida: ternarius verò ad triplicem animæ vim, de quo infra. In Sistrum vertice visitur animal quoddam aliquando facie humana, præditum, quod Felem esse docet Plutarchus in lib. de Is. & Os. Τῇ δὲ ἰσίδι τὸ σάκεον κατὰ κορυφὴν ἐντορβύσιν αἰλουρον ἀνθρώπου ἰχονίᾳ. (Et mox) τῇ δὲ αἰλούρῳ τὴν σελήνην, διὰ τὸ ποικίλον καὶ νυκτομεγρὸν ἔ γόνιμον τὸ θερίον. *Curvamine Sistrum autem in vertice infingunt Felem humana facie, &c. Fele Lunam representante ob animalis istius varietatem, ac vim noctu agendi, & fecunditatem.* Felis Lunæ filius fabulosè dicitur, quod Lunæ sequatur naturam: subjungit enim Plutarchus Felis oculorum pupillas dilatari, & attenuari secundum Lunæ cursum; humanam autem Felis facie innui Lunæ mutationes mente, ac ratione gubernari. Illa in hoc sistro humanam facie minimè prædita est, at solitum, & sibi convenientem vultum præfert. Hoc animal apud Ægyptios divinis penè afficiebatur honoribus, nam quibuscumque in domibus Felis mortem oppetierat, cuncti earum domorum habitatores supercilia eradebant: si verò quisquam Felem vel spontè, vel invitè necasset, morte puniebatur; ut ex Herodoto in Euterp. & Eusebio lib. 2. Præp. Ev. cap. 1. colligitur. In lateribus Sistrum sculptus est flos loti, & nux pinea, quæ symbola Isidi, sive Deum Matri sacra sunt. De loto alibi diximus, de pino meminit Ovidius lib. 6. Metamorph.

*Et succincta comas, hirsutaque vertice pinus
Grata Deum Matri: siquidem Cybelejus Atys
Exiit hac hominem, truncoque induruit illo.*

Sistrum apud Ægyptios vicem tubæ in bello exhibebat, &
apud

Sectio III. Instrum. Sacrif. apta. 11

apud Amazonas foeminarum exercitus hoc instrumento ad bellum vocabatur. Auctor est Isidorus lib. 3. Orig. cap. 21.

TABULA XVI.

Asservatur aliud Sistrum in Museo Jo. Petri Bellorii quatuor etiam habens virgulas transversales, cum Felle foetibus lactantibus decumbente in ejus summitate insculpta, quæ Lunæ globum gerit in vertice connexionem hujus animalis cum Luna indicantem, juxta prædictam Plutarchi descriptionem. In utroque Sistri latere Isidis mitra inspicitur. De armonico sonitu plura videnda sunt in Sectione de Musica veterum.

TABULA XVII.

Sequens Sistrum ab aliis duobus differt, quod Felis in ejus summitate sculpta humano vultu prædita sit, quodque tres tantum virgulas habeat transversales, quæ triplicem. Isidis potestatem innuunt: eadem enim est Luna in Cœlo, Diana in terris, & Hecate apud inferos. Aufonius in ter. num. gry.

Tergemina est Hecate, tria virginis ora Dianæ.

Sic etiam Prudentius lib. 1. contra Symm.

Denique cum Luna est, sublustri splendet amictu:

Cum succincta jacet calamos, Latonia virgo est:

Cum subnixa sedet folio, Plutonia conjux,

Imperitat furiis, & dictat jura Megeræ.

Triples est etiam aspectus Lunæ, videlicet cum surgit in cornua, & falcata dicitur: cum dimidiata est: & cum orbem complet. Ternarius hic virgularum numerus potest etiam referri ad triplicem motum Lunæ, quæ tribus viis movetur in cœlo, in altitudinem, latitudinem, & longitudinem. Ternarii numeri laudes, vide apud Macrobius lib. 1. in Somn. Scip. quem ut & quaternarium, ex quibus constat septenarius inter arcana venerabant Pythagorici. Ternarius (inquit) assignat animam tribus suis partibus absolutam; quarum prima est ratio, quam λογικὸν appellant: secunda animositas, quam θυμικὸν vocant: tertia cupiditas, quæ ὁρμητικὸν nuncupatur. Triplex enim assignatur vis animæ, quæ est rationalis, irascibilis, &

concupiscibilis . Humanam vitam triplicem esse, scribit Jamblichus sect. 5. de Myst. cap. 18. intellectualem, naturalem, & mediam inter utramque . Divinas quoque essentias, & potentias triplices esse docet; vel enim illæ imperant animæ, & naturæ; vel ab anima, & natura prorsus abstrahuntur; vel medio se modo habent . Ternario numero in rebus divinis prisci utebantur, quemcumque enim superum hoc numero delectari credebant . Tibullus lib. 1. el. 2.

Hæc mihi composuit cantus, quis fallere posses :

Ter cane, ter dictis despue carminibus.

Etenim numerus iste in religionibus, rebusque omnibus potentissimus habebatur, & maximè in sanandis morbis, si fides Plinio lib. 26. cap. 9. Vir eruditissimus Jo. Petrus Bellerius ait in expositione Symbolici Dæ Syriæ simulacri Sistrum tribus tantum virgulis confectum innuere sententiam illorum, qui ignem inter elementa non admittebant, sed ad generationem rerum naturalium suppleri calore Solis autumabant . Diversas priscorum opiniones circa numerum elementorum recenset Plutarchus; quidam enim terram inter prima, & præcipua mundi elementa non admittebant putantes illam neque immobilem esse, neque mediam tenere globi regionem, sed esse in gyrum circum ignem suspensam, quam sententiam refert ille in Numa . Scribit verò in Opusculo de If. & Osir. alios affirmare terram, aërem, & ignem fuisse tria prima corpora ab aqua rerum omnium principio effecta . *Ἡ γὰρ ὕλη φύσις, ἀρχὴ δὲ ὅλης ὅσα πάντων ἐξ ἀρχῆς, τὰ πρῶτα τρία σώματα, γῆν, ἀέρα, & πῦρ ἐποίησε.* *Humida enim natura, cum ab initio principium, & ortus omnium esset rerum, tria prima effecit corpora, terram, aërem, & ignem.* Pulcherrimum hoc Sistrum æreum viridi obductum ærugine in gazophylacio Excellentiss. Domus Burghesiæ custoditur. Magnificæ, & sumptuosæ hujus Principis ædes nobilissimum ejus animum arguunt: patent illæ quotidie à curiosis exteris invisendæ; urbanæ quidem picturis, statuis, aliisque pretiosissimis supellectilibus exornatæ: rurales verò prope, & extra Urbis mœnia sitæ statuis pariter, & picturis, plurimisque rebus mirabiles naturæ, & artis varietates exhibentibus instructæ . Illic horti amoenissimi, virentibus semper arboribus confiti, limpidisque

Sectio III. Instrum. Sacrif. apta. 13

que irrigati fontibus, publicæ voluptati comparati sunt; in quorum medio verè condigna Floræ habitatio extructa est, superbusque huic Deæ erectus triumphalis arcus. Singula inibi singulis diebus rident: omnia omnibus nobile præbent oblectamentum. Mille, & amplius vasa novis semper floribus referta varias anni tempestates distinguunt: Iris, Hyacinthus, Narcissus, Anemone, Ranunculus, Tulipanus, Leucojon, Jasminum tum Hispanicum, tum Alexandrinum, aliique flores sibi invicem succedentes jucundis varietatibus, suavibusque odoribus visum, & odoratum perpetuò recreant, ac reficiunt.

TABULA XVIII.

P Ateras sic dictas scribit Isidorus lib. 20. Orig. cap. 5. quòd patentes sint, dispanfisque labris: erant autem vasa sacrificiis destinata, quibus Sacerdotes vinum inter cornua victimarum spargebant, ut canit Virgilius de Didone lib. 4. *Æneid.*

*Ipsa tenens dextrâ pateram pulcherrima Dido
Candentis vacca media inter cornua fudit.*

Dianæ dicatam fuisse hanc pateram Canis, & Nympharum, sive Oreadum capita facilè denotant; siquidem istæ Dianam comitabantur; ille verò eidem sacer erat, utpote ad venationem idoneus. Montium custodem, nemorumque virginem vocat illam Horatius lib. 3. Car. od. 22. & sæpe à Poëtis Venatrix, & Jaculatrix dicta est. Sic etiam Ovidius Dianam feras insectantem describit lib. 3. Amor. el. 2.

*Talia pinguntur succinctæ crura Dianæ,
Cum sequitur fortes fortior ipsa feras.*

Scribit Xenophon lib. de Venat. Canes, & Venationes inventum Deorum Apollinis, & Dianæ. Τὸ μὲν ὄρεγμα θεῶν Ἀπόλλωνος & Ἀρτέμιδος ἀνθρώπων & κύνες. Tria capita triformem Dianam forsan innuunt. Virgil. lib. 4. *Æneid.*

Tergeminamque Hecaten, tria virginis ora Dianæ.
Canes autem immolabantur Hecatæ, quod Canis latrans lemures in fugam convertat.

TABULA XIX.

EUmdem esse Solem, atque Mercurium, docet Macrobius lib. 1. Saturn. cap. 19. Sic Ægyptii pinnata fingebant Solis simulacra, quibus color apud eos geminus erat; alter clarus, cum Sol superiorem Zodiaci partem, five æstivam ambit; alter cæruleus, cum in parte inferiori signa hyemalia percurrit. Hoc simulacrum dextrâ lotum, finistrâ lyram gestat. Loti flos denotat virtutem Solis moventem ad generationem, ejusque motum sequitur ab ortu ad occasum, ut legitur apud Proclum lib. de Sacrif. & Magia. *Lotus implicat quidem in se folia ante Solis exortum, oriente verò Sole explicat paulatim, & quatenus Sol ad mediam cæli ascendit plagam, eatenus pandit folia: quatenus verò à medio petit occasum, gradatim folia contrahit: videtur hæc non minus dilatatione, contractioneque foliorum honorare Solem, quàm homines genarum gestu, motuque labiorum.* Lyra Apollinis chordarum septem tot coelestium sphaerarum motus innuit. Patera inter Etruscas connumeraanda, ut videre est apud Cl. Gorium in Museo Etrusco.

TABULA XX.

EXhibetur in hac patera Mercurius differens cum Paride pileo phrygio insigni, fortè de sententia inter Deas ferenda. *Pingitur cum petaso gnatus Majæ, inquit Arnobius lib. 6. adv. Gent. tamquam vias aggredi præparet, & Solem, pulveremque declinet.* Pinnata talaria gestat pedibus, five quòd negotiantium pedes ubique pergendo, quasi pinnati sint, ut scribit Fulgentius lib. 1. Mythol. five quòd ipse omnium planetarum sit velocissimus, septimâ enim die suos permeat circulos. Alæ conveniunt etiam Mercurio uti eloquentiæ præfidi, quia sermone nihil est velocius: unde Homerus lib. 1. Odyss. vers. 122. verba vocat alata. Hæc quoque Etrusca est, Litteræ vero male viriculo insculptæ.

TABULA XXI.

Sequitur raptus Helenæ in alia patera expressus. Adfunt Trojani cum pileis phrygiis rapturam, seu jam raptam Principem comitantes. Fertur Paridem in Insula Cranæ primum

Sectio III. Instrum. Sacrif. apta. 15

num habuisse cum Helena congressum , ædemque in continenti terræ adverso littore Veneri Migonitidi , sive conjugali faciendam curavisse : at octavo fermè post Trojam everfam anno Menelaus proximè ad Migonitidis simulacrum Thetidis , & Praxidicæ quasi vindicatricis signa dicavit . Injuriam tamen sibi illatam ulcisci non valuit , siquidem ipsi superstes fuit Helena , quæ deinde à Nicostrato , & Megapenthe pulsa ad Polyxonem Argivam Tlepolemi uxorem cognatam suam Rhodum venit , cujus ordine ad arborem suspensa laqueo vitam finiit . Auctor est Pausanias in Lacon . Hæc patera in Museo nostro asservata non minimi est momenti ob pulcherrimam æruginem , quâ obducta est , ad Smaragdi viriditatem , & nitorem proximè accedentem ; de qua audiendus etiam est Cl. Gorius in suo Museo Etrusco .

T A B U L A X X I I .

REpræsentantur in hac patera Lares publici, ut puto Etrusci, sedentes, clypeis innixi, hastas tenentes. Hostes ab illis putabantur arceri, ideoque cum hasta pingebantur. De illis mentionem facit Dionysius Halicarnassæus lib. 1. Antiq. Rom. his verbis . Νεὼς ἐν Ρώμῃ δαίκνυται τῆς ἀρχαίας ἐπέσσω , &c. Εἰ δὲ τὰ τὰ καὶ τὰ τῶν τοιαύτων θεῶν εἰκόνες ἀπασιν ὁρᾶν , ΔΕΝΑΣ , ὅτι γραφὴν ἔχουσιν , δηλοῦν τοῖς Πενάτας . Δοκεῖ γάρ μοι τὸν Πιμῆτα γραμματός διρημένον , τῷ δὲ λαῷ δηλοῦν τὴν ἐκείνου δύναμιν τὰς παλαιάς . εἰσὶ δὲ νεανίαι δύο καθήμενοι , δόρατα δακρυφότοι , & παλαιὰς ἔργα τέχνης . *Templum Romæ non procul à foro ostenditur &c. In eo posite sunt Trojanorum Deorum imagines , quas cuivis fas est inspicere , cum inscriptione , DENAS , quæ Penates significat : videntur enim mihi prisca ante inventum P. usurpasse pro eo D. litteram ; sunt autem hastati duo juvenes habitu sedentium admodum antiqui operis. Varias Scriptorum de Penatibus opiniones refert Macrobius lib. 3. Saturn. cap. 4. & maximè Virgilius , qui magnos Deos Penatum comites scribit lib. 3. Æneid.*

Cum sociis , gnatoque , Penatibus , & magnis Dîs .

Inter quos Junonem , & Bacchum recenset lib. 1.

Adsit lætitiæ Bacchus dator , & bona Juno .

Unde hæc imaguncula vice manubrii pateræ apposita intelligi potest de Baccho gestante coronam in capite sive ex hede-

dera, five ex rosis, aliisve floribus, aut herbis contextam, quibus solebant veteres in epulis comas circumdare: vestis autem ex humeris talorum tenus dependens fortè illa est, quæ Bassarida vocabatur à Bassara Lydiæ oppido, & quam Bacchus aliquando gerebat.

TABULA XXIII.

EXhibetur in hac patera Deorum maximus sedens inter duas mulieres, quarum una obstetricis vices gerens Minervam, five Palladem ex Jovis vertice armatam profilientem ambabus sublevat manibus; altera parturienti Deo videtur opem ferre eum in partu amplexum sustinens: adstat Vulcanus cum securi, vel dolabra, qui Jovi cervicem fregit, ut facilius puerperium prodiret. Minerva hic nascens representatur planè, ut ab Ovidio describitur lib. 3. Fastor.

Parva licet videas capitæ delubra Minervæ,

Quæ Dea natali cepit habere suo.

Nominis in dubio causa est: capitale vocamus

Ingenium solers, ingeniosa Dea est.

An quia de capitis fertur sine matre paterni

Vertice cum clypeo profiluisse suo.

Minerva de Jovis vertice nata fingitur, quia ingenium in cerebro positum est, ut docet Fulgentius lib. 2. Mythol. Ingenium autem, five sapientia in capite hominis dicitur esse, hoc est, sensus sapientis, qui invenit omnia, juxta Isidori explicationem lib. 19. Orig. cap. 20. unde hæc Dea præesse creditur artibus, quia nihil excellentius est ingenio, quo reguntur universa. Scribit Phornutus Minervam esse Jovis Intellectum, five illius providentiam, ideoque in honorem Minervæ Templâ providentiæ posita fuere; & quia veteres in cerebro totius animæ regimen, & prudentiam esse voluerunt, fortè quia suprema corporis humani pars caput est, sicut summa mundi pars æther, ea de causa Minervam ex cerebro Jovis prognatam, ingeniisque præesse dixerunt: sed quare Jupiter sedens supernè nudus, infernè tectus fingatur, declarant Porphyrius apud Eusebium lib. 3. Præp. Ev. cap. 3. & Georgius Codinus de Orig. Constant. Sedet ille, ut immo-

tam

Sectio III. Instrum. Sacrif. apta. 17

tam potestatis suæ constantiam, stabilitatemque significet; partes corporis superiores nudas habet; quod ipse intelligentibus, ac cælestibus mundi partibus se conspicuum exhibeat: inferiores verò tectas, quod Deus humi repentibus sit ignotus, & in infimis rebus, penitusque reconditis absconditus delitescat: sceptrum læva tenet potestatis indicium, vel etiam quod in eo latere cor cæterarum humani corporis partium facile princeps, vimque intelligendi maximam, complexum intestinum velut in proprio domicilio conquiescat: adest Aquila, quâ indicatur eum spiritibus aëreis imperare, ut Aquila volucris. Hæc patera Etrusca exhibetur in Museo Cospiano, apud Dempsterum de Etruria Regali, in Museo Etrusco Cl. Gorii, in dissertationibus Academiae Etruscæ Cortonenfis, & demum accuratius in Apologia Etrusci Alfabeti adversus Cl. Marchionem Maffejum, ubi plura penitioris eruditionis sunt enucleata.

TABULA XXIV.

Quatuor Circifactiones in hac patera distinguuntur. In circo Quadrigæ agitabantur, indutique erant Quadrigarii tunicâ vel albâ, vel viridi, vel rufâ, vel cæruleâ, his coloribus quatuor anni tempora, seu potius quatuor elementa indicantes, quæ per quatuor numina in hac patera expressa Minervam, Martem, Venerem, & Herculem, optimè designantur. Minervam creditam fuisse aërem testantur Divus Augustinus lib. 7. de Civ. Dei cap. 16. Macrobius lib. 3. Saturn. cap. 20., & Diodorus lib. 1. cap. 2. Sphæra Martis ex auctoritate ejusdem Macrobii lib. 1. in Somn. Scip. cap. 11. ignis habetur; est enim fydus ardens, & violentum, quod, teste Firmico lib. 3. in septimo ab horoscopo loco, idest in occasu partialiter constitutum maxima mala, & pericula decernit, facitque homines homicidas, & facinorosos. Venus ex spuma maris genita, & à Poëtis marina sæpius dicta, mare, sive aquam designat. Terra denique ex Herculis clava, pelleque leonina innuitur, siquidem clava plantas denotat, Leo animalia, quæ duo maximè terra gignit, & nutrit: Leo etiam magnæ Deûm Matri sacer

erat; quæ tellus etiam vocabatur. Hæc patera Etrusca, & fictilis est, quemadmodum primis nascentis Romæ temporibus uti solitum erat. De simpulis, vasibus, Deorumque Simulacris fictilibus plura referunt Seneca Ep. 31. Plinius lib. 34. cap. 7., & Juvenalis Satyr. 6., qui de illis mentionem facit his versibus.

*Et quis tunc hominum contemptor numinis? aut quis
Simpurium ridere Numæ, nigrumque catinum,
Et Vaticano fragiles de monte patellas
Ausus erat.*

Sed quantum crevit Romanorum luxus; non fictilibus deinde, sed murinis, crySTALLINISVE prolibatum est simpulis. Deorum Simulacra, Templorumque fastigia non amplius ex ligno; at ex auro, aliisque pretiosis metallis, sanctiora minùs certè, & innocentiora, sed maximis sumptibus elaborata. *Aurum, & argentum ne Dis quidem antiquitus conficiebant.* Ait Plinius lib. 35. cap. 12. *Cogita Deos*, scribit Seneca Ep. 31. *cum propitii essent, fictiles fuisse.* De beata illa primorum temporum simplicitate meminit etiam Tibullus lib. 1. el. 9.

*Tum melius tenuere fidem, cum paupere cultu
Stabat in exigua ligneus æde Deus:
Hic placatus erat, seu quis libaverat uvam,
Seu dederat sanctæ spiceaserta comæ;
Atque aliquis voti compos liba ipse ferebat,
Postque comes purum filia parva favum.*

Unde aureum sæculum minùs ex hominum innocentia, & puritate, quàm ex usus metalli hujusmodi privatione dictum facilè crederem cum Juvenale, qui tunc aurum fictilium Deorum simplicitatem nondum violasse scribit Sat. 11.

Fictilis, & nullo violatus Jupiter auro.

TABULA XXV.

EN alia patera ærea in museo Sereniss. Magni Etruriæ Ducis asservata cum etruscis characteribus, a Fabretto Inscript. antiq. pag. 541. vulgata. Medea hastam gerit, quâ

Sectio III. Instrum. Sacrif. apta. 19

quâ caput humanum linguam exerens a Medo filio ex Ægeo Athenarum Rege suscepto fortasse abscisum, suisque incantationibus inservitutum percutit: filius dextrâ gladium tenet, lævâ sacculum, in quo caput repositum erat, matri porrigit.

TABULA XXVI.

S Equitur alia patera pariter etrusca raptum quemdam exhibens, forsitan Helenæ, de quo supra. Homo ferè nudus mulierem vestitam amplectitur, eamque tentat rapere. Observandus muliebris ornatus, regiis Trojanis foeminis fortè proprius.

TABULA XXVII.

A Ctæon a canibus laniatus in hac patera repræsentatur, non quidem in cervum versus, neque cervi pelle tectus, sed hominis effigie servatâ, canibusque opinione immisâ, ut feram illum putarent, sic referente Natali Comite Mythol. lib. 6. cap. 24. Ovidioque comprobante lib. 3. Metam.

*Testis & Actæon, quondam fera creditus illis,
Ipse dedit letho cum quibus ante feras.*

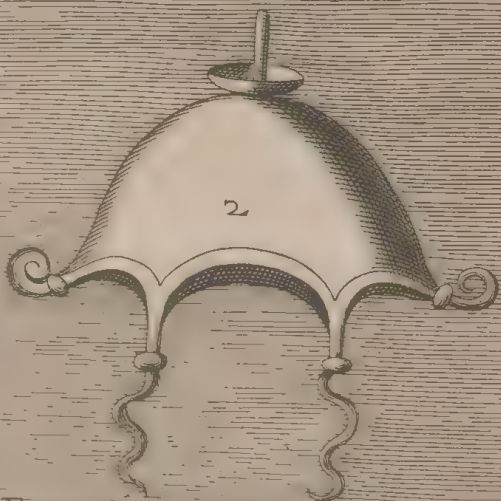
TABULA XXVIII.

A Ugures, teste Pompejo, quinque signorum genera observabant, ex cœlo nempe, ex avibus, ex tripudiis, ex quadrupedibus, & ex diris. Tripudium ad pullorum augurium pertinebat, solebant enim Romani pullos caveâ inclusos ferre in bellis, ex quibus observabant rerum eventa. Si pascebantur avidè, bonum omen erat: si tam avidè, ut aliqua offæ particula ore excidens terram paviret, optimum, & hoc in libris auguralibus scribebatur tripudium solistinium: si verò pulli non pascebantur, triste, & infustum reputabatur, pejus si è cavea fugissent. Scribit Valerius Maximus lib. 1. cap. 4. P. Claudium bello Punico primo præ-

lium navale committere volentem, auspiciisque more majorum petitis, cum Pullarius non exire caveâ pullos nuntiafset, abjici eos in mare jussisse dicentem, quia esse nolunt, bibant. Cicero etsi Augurum collegio adscriptus auguria vanitatis, & ineptiæ condemnavit lib. 2. de Divinat. ut & D. Cyprianus, qui auguriorum superstitionem irridet in opusc. de Idolorum vanit. *Non de religionibus sanctis (inquit) nec de auspiciis, aut auguriis Romana regna creverunt &c. Pullos edaces Paullus habuit, & apud Cannas tamen cæsus est.*

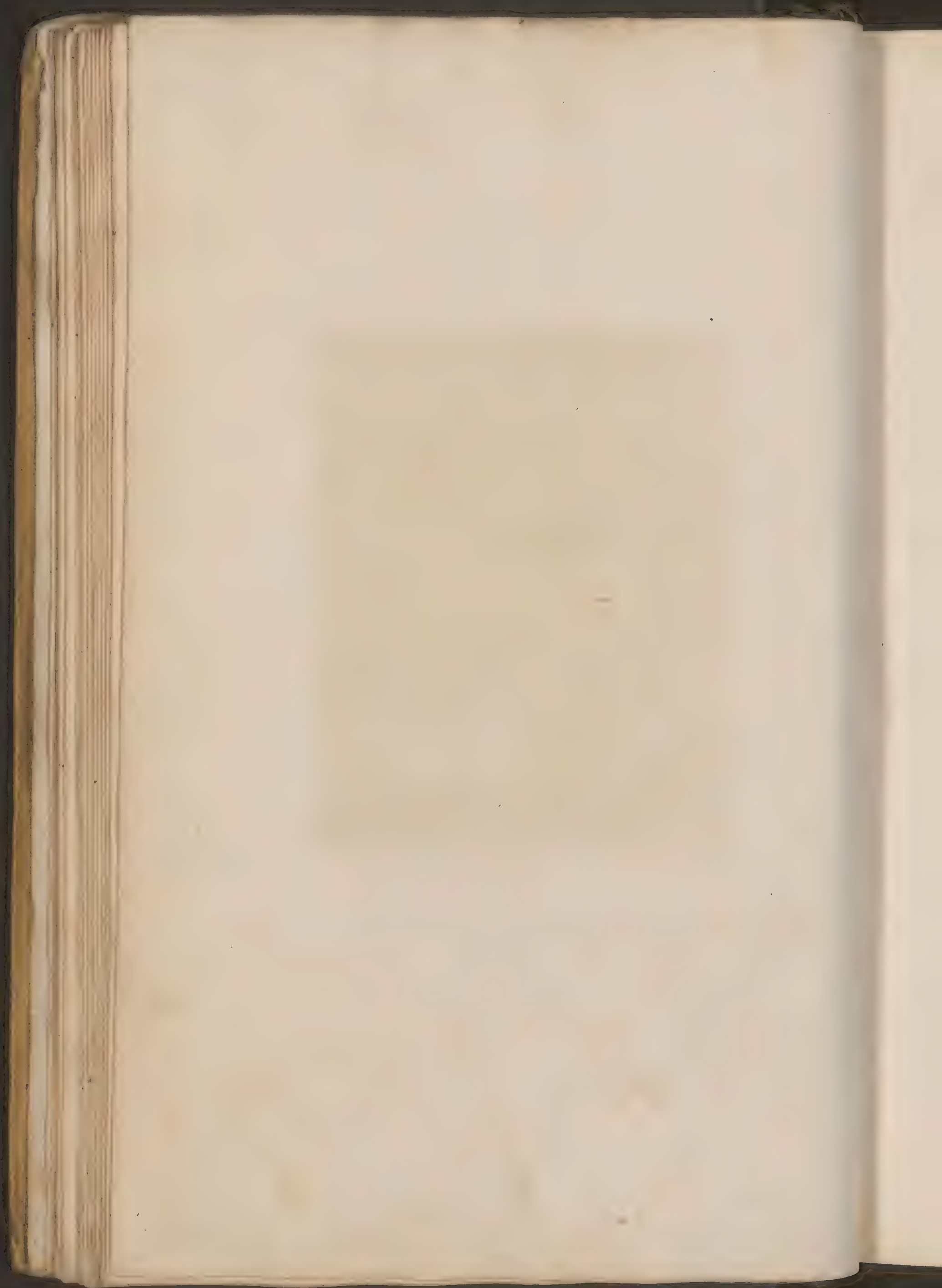

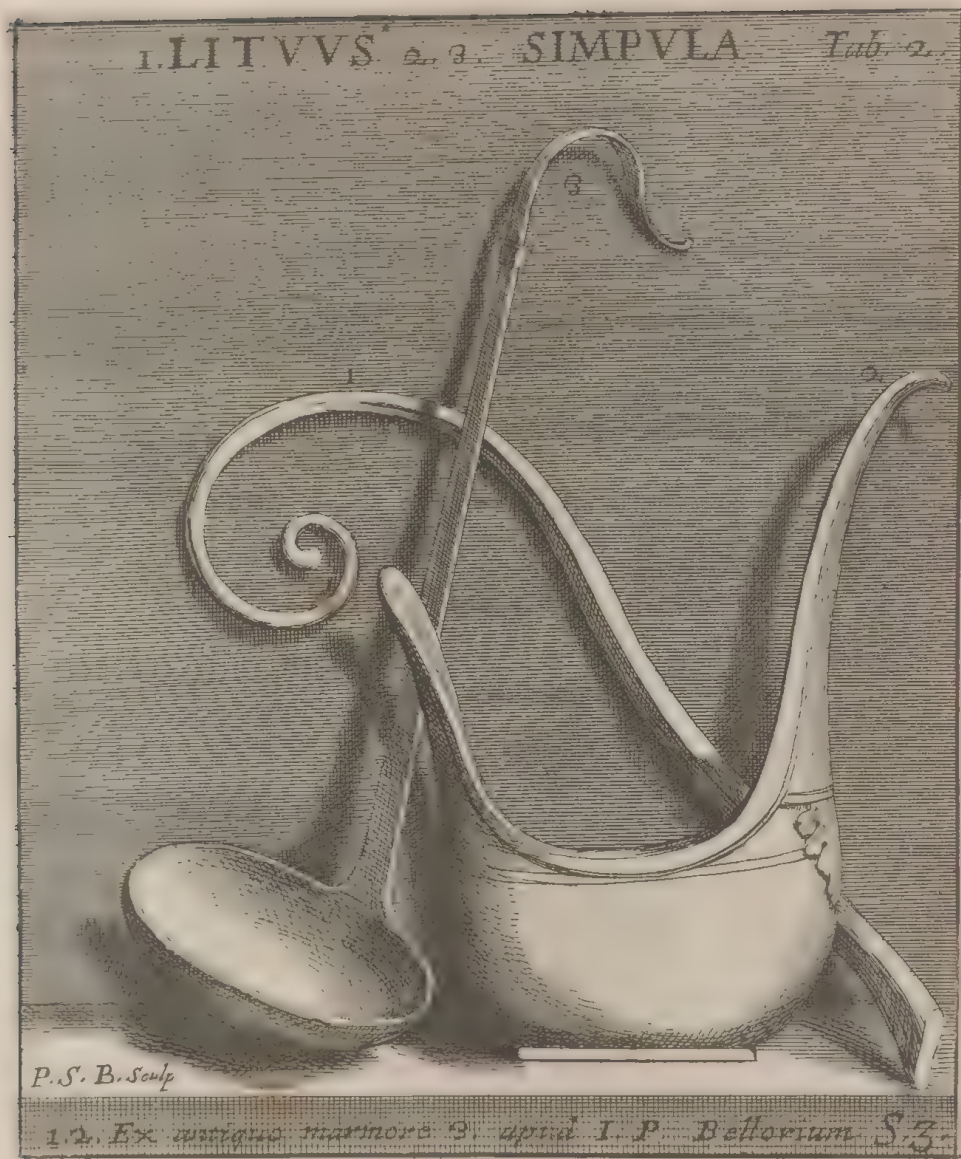
1. ALBOGALERVS 2. APEX Tab. 1

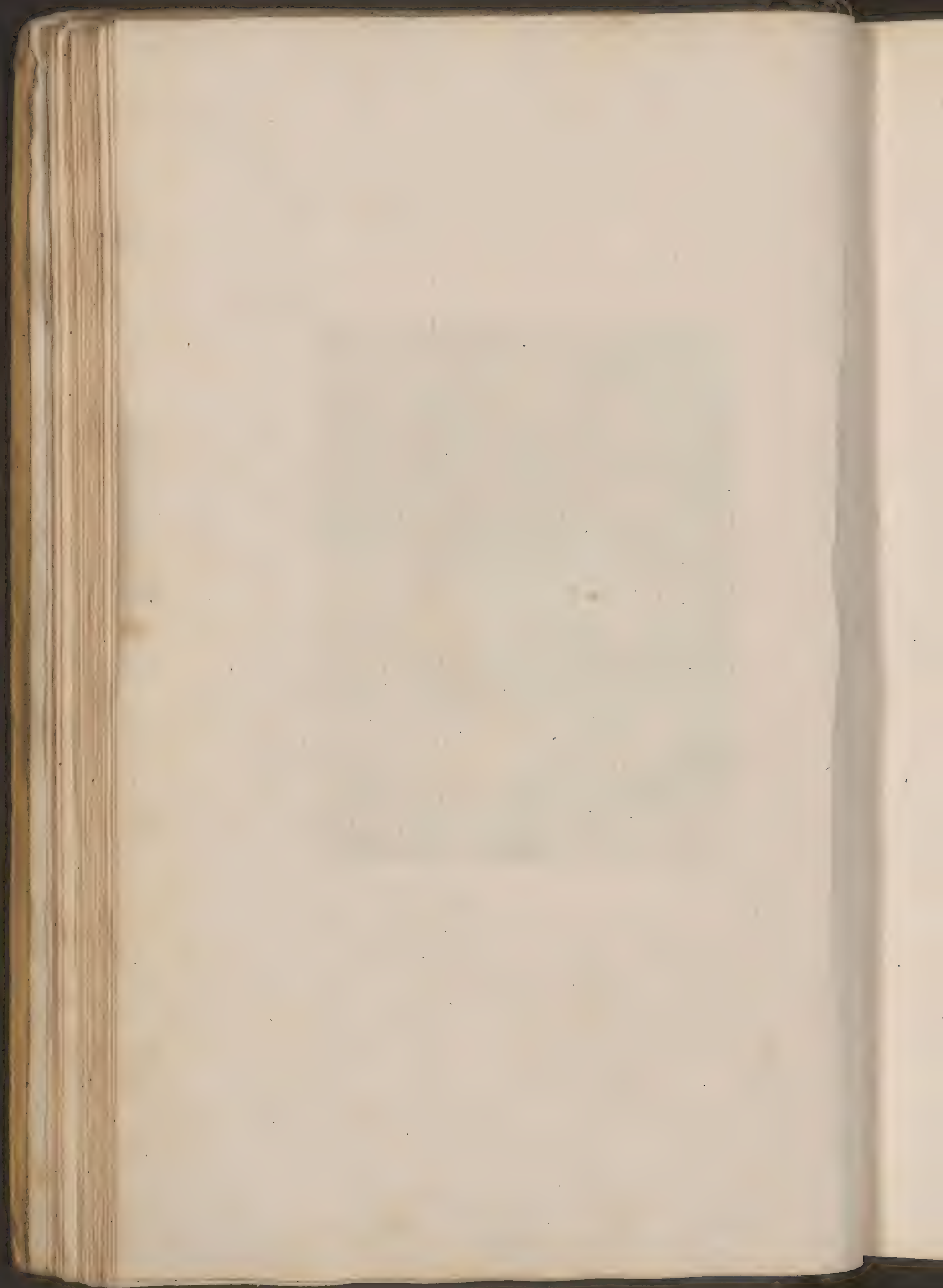

Ex antiquo marmore

55

PRÆFERICVLVM *Tab. 2.*

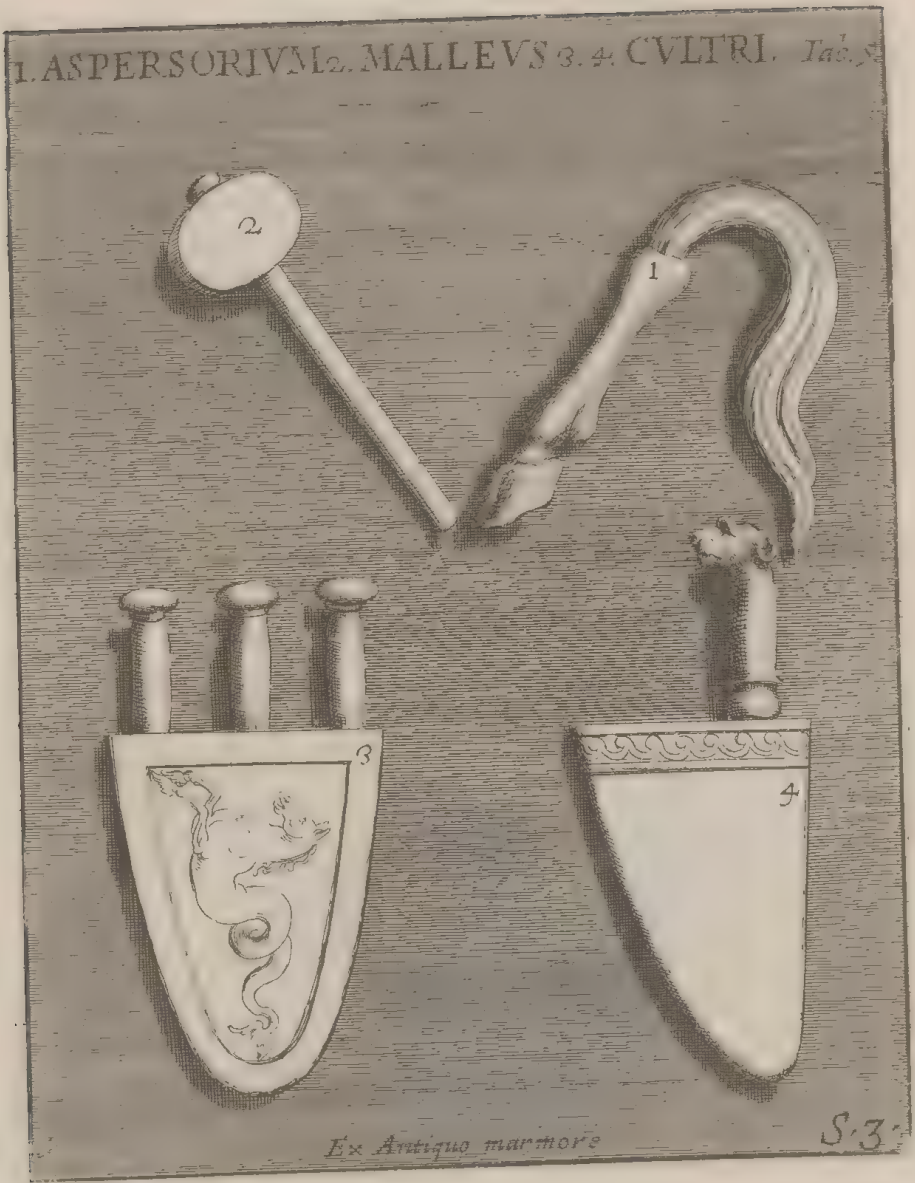

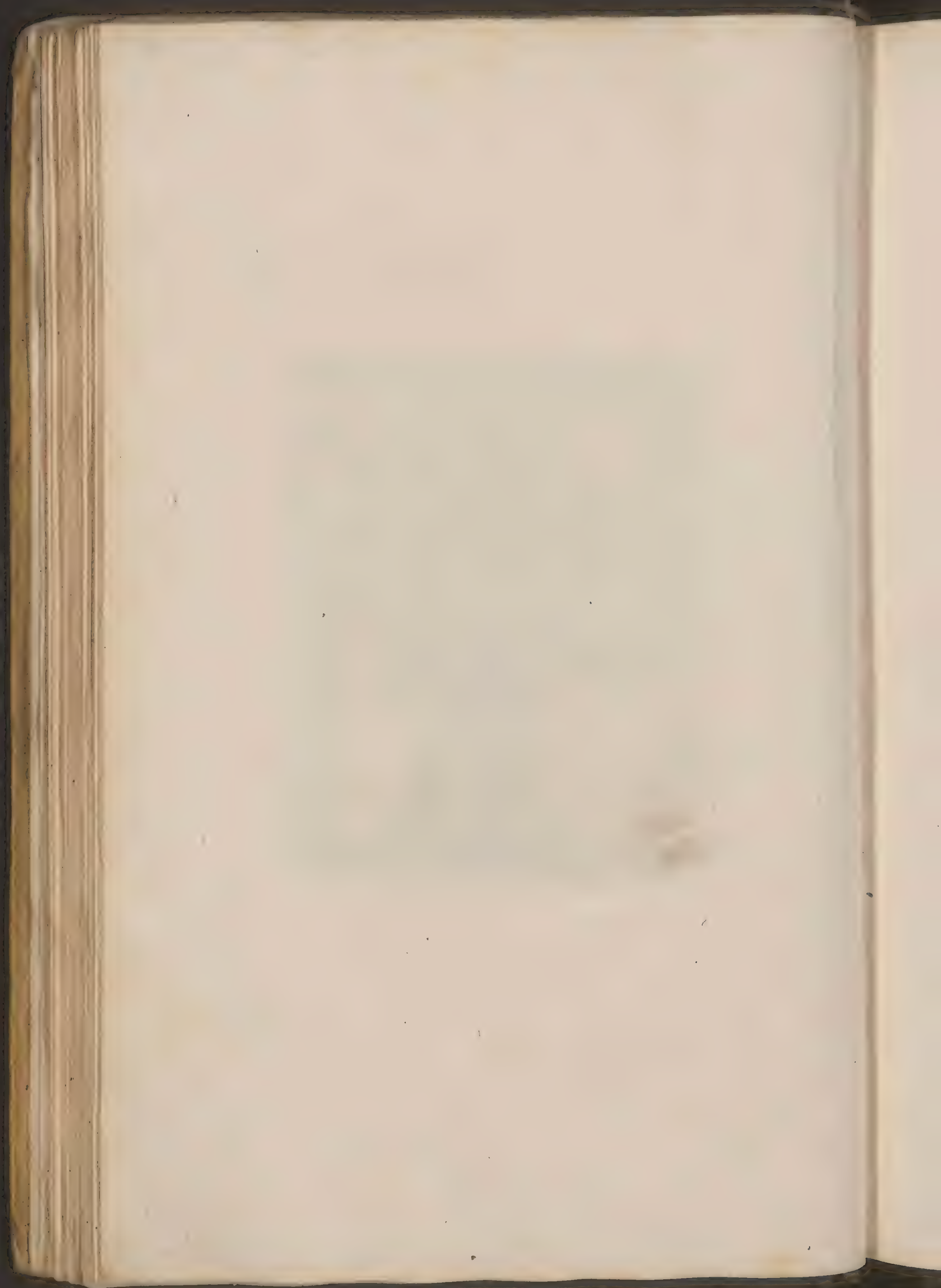
Ex antiquo marmore

REPRINTED
BY
VOL. 1
C. 1

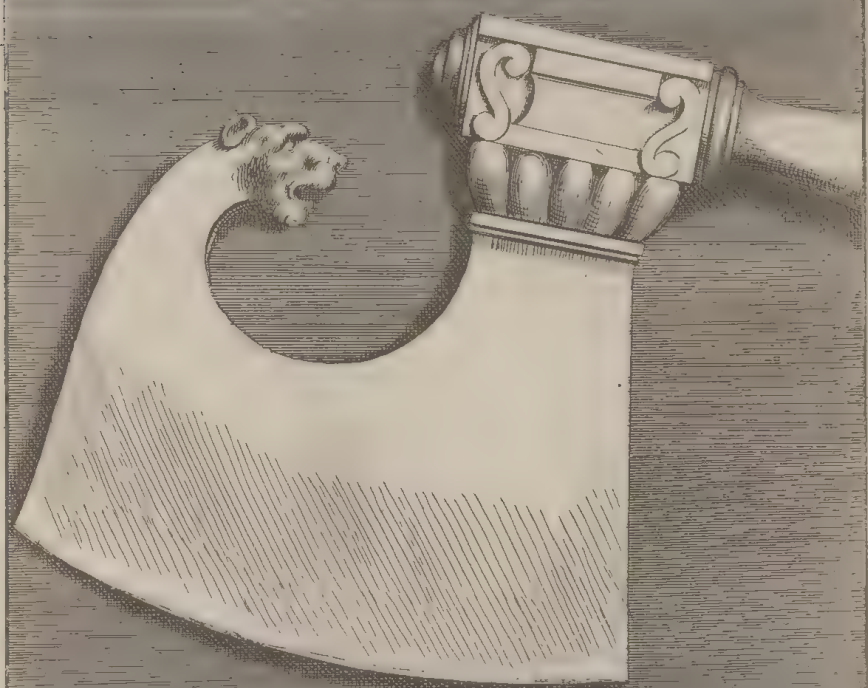

SECVRIS

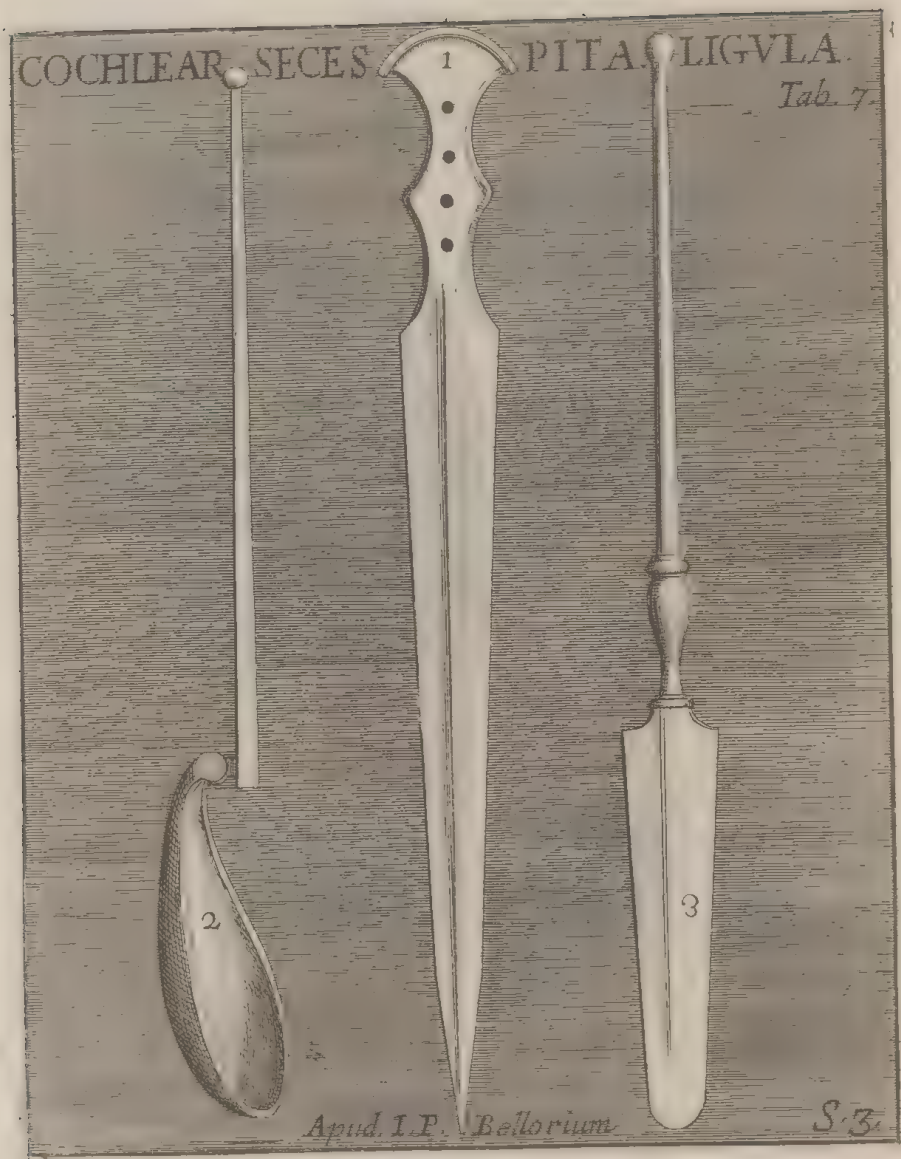
Tab. 6.

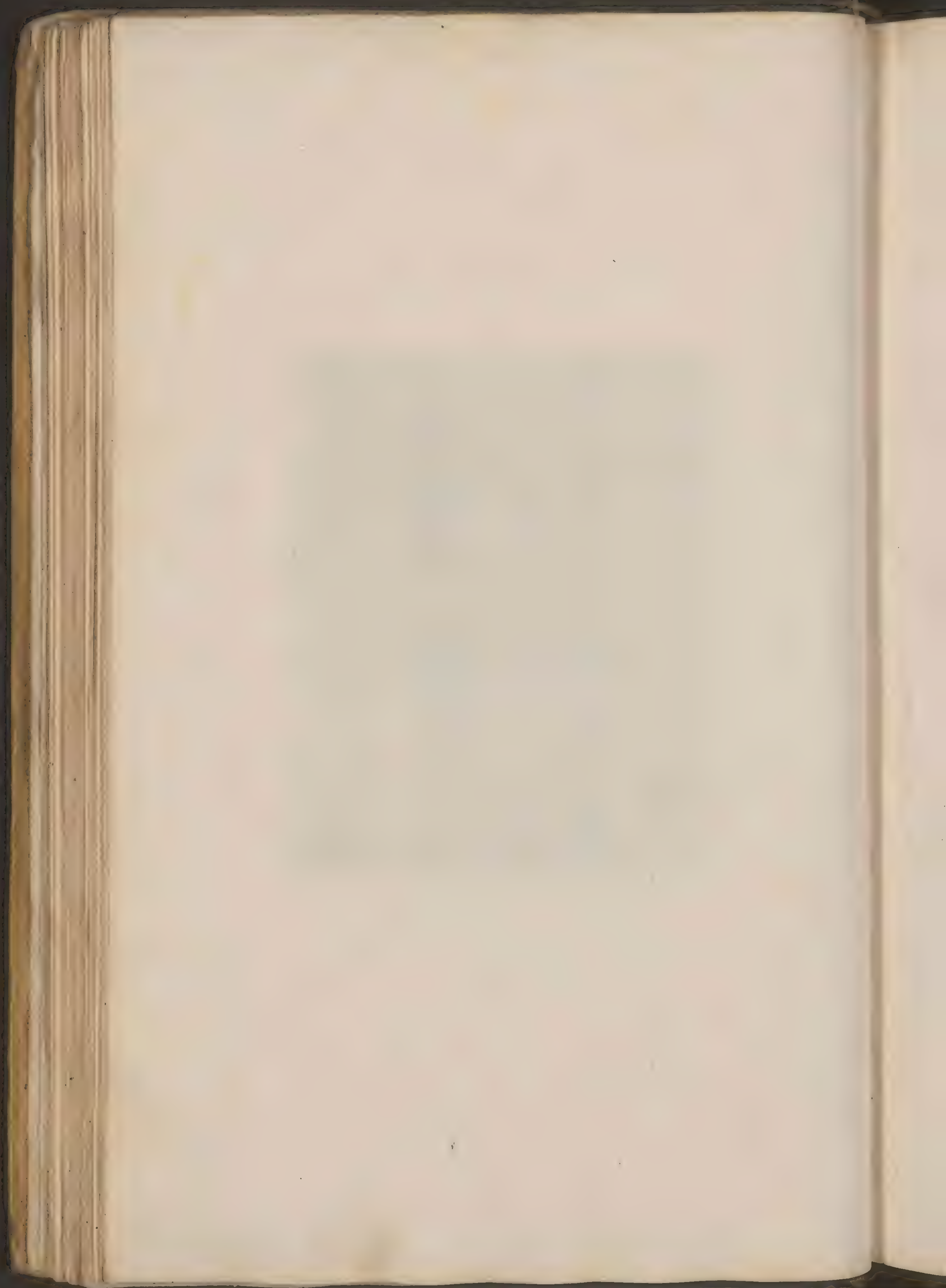

Apud I.P. Bellorium

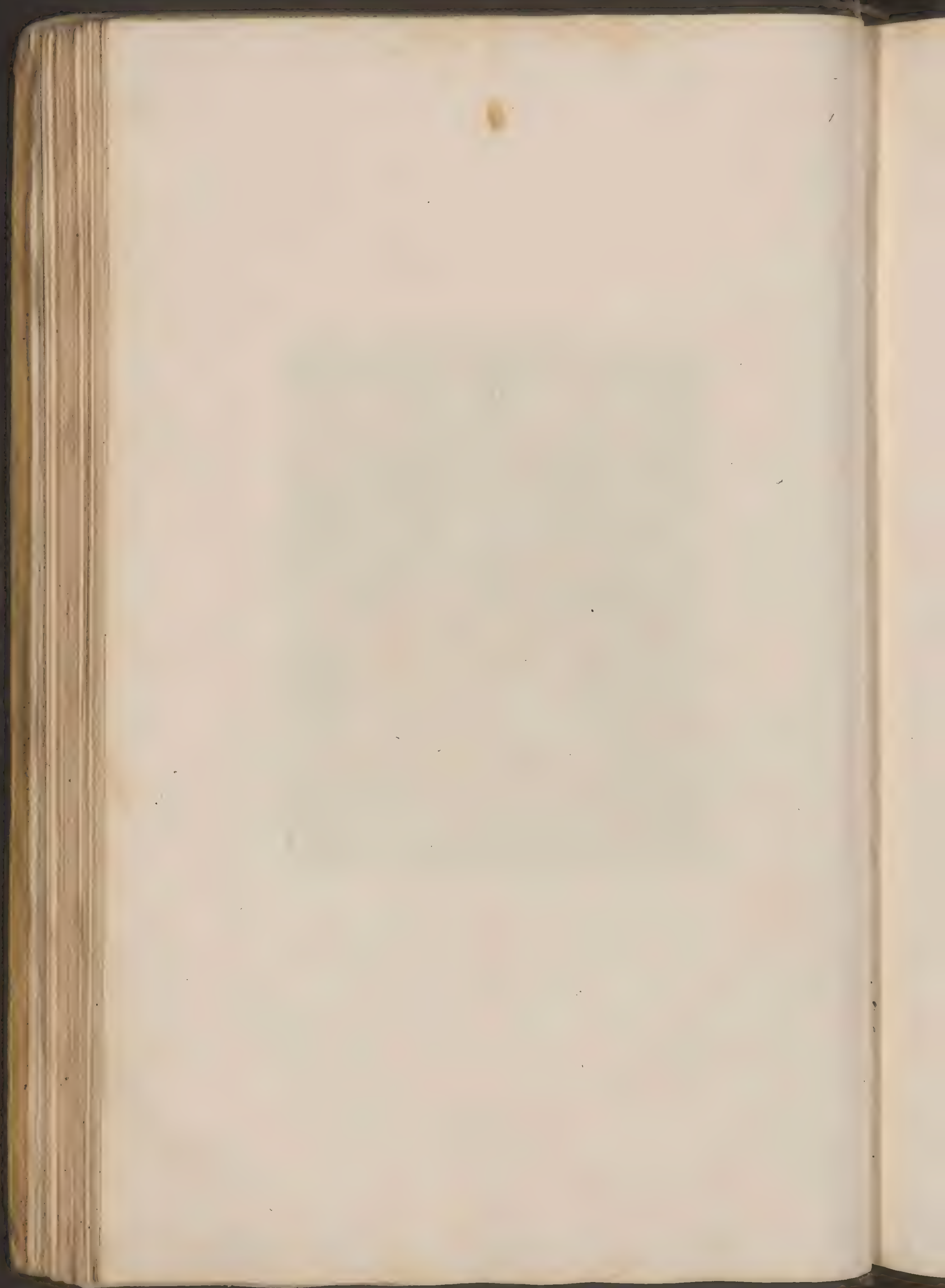
S. 3.

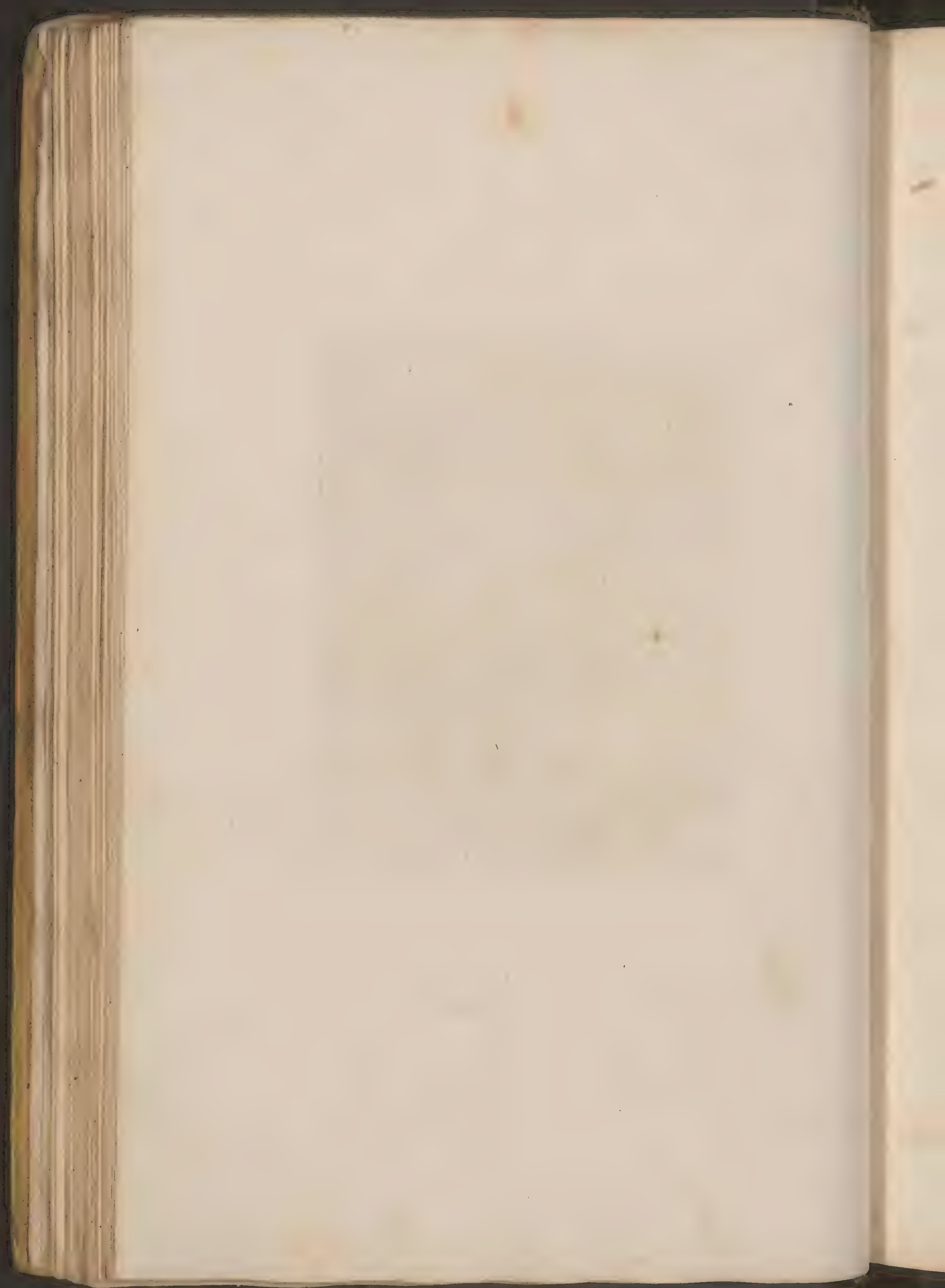

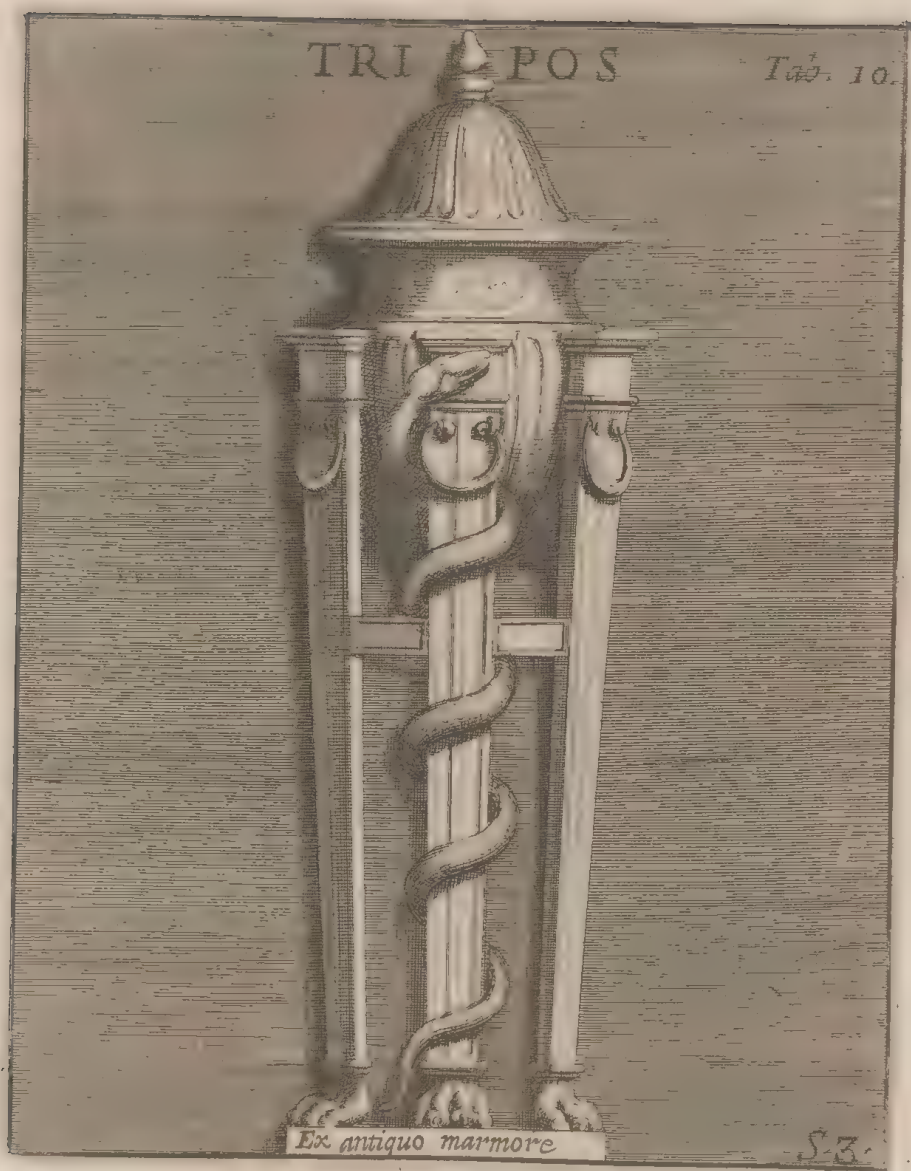

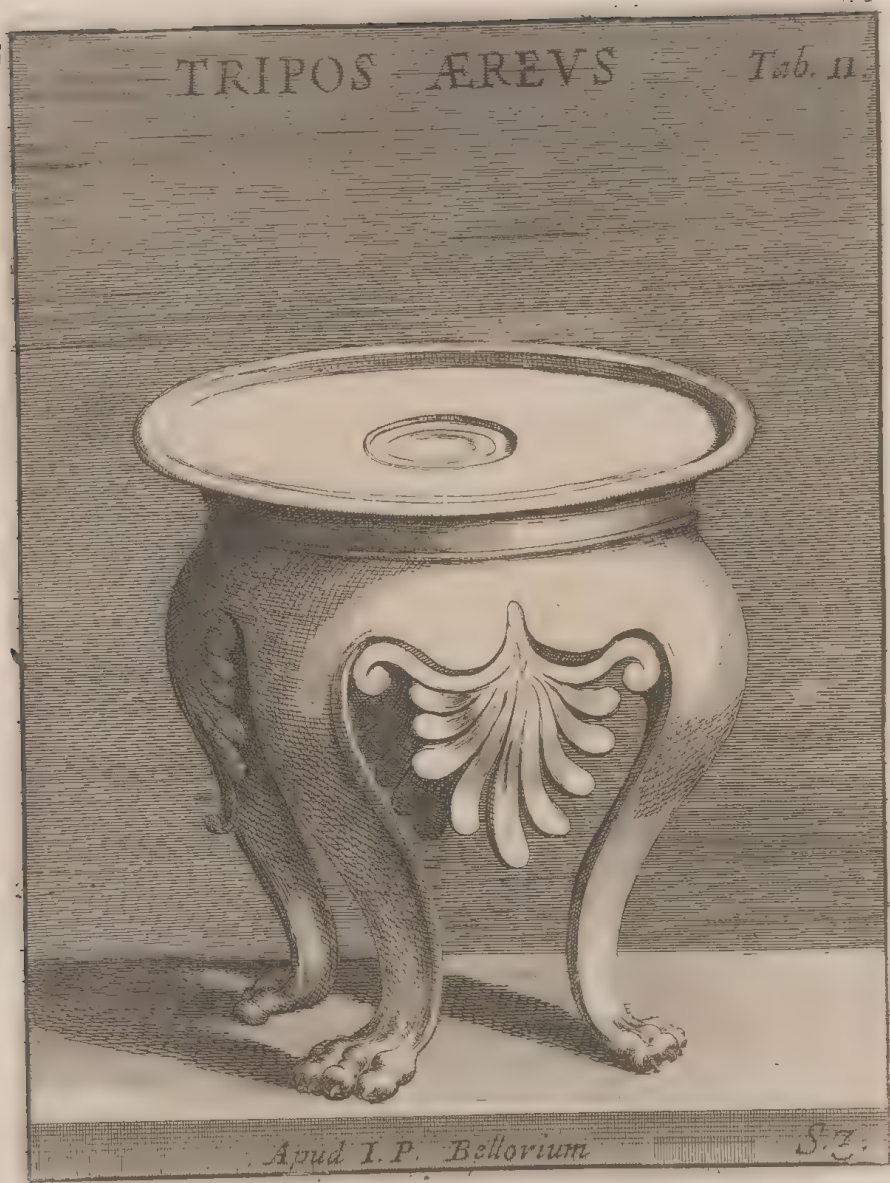

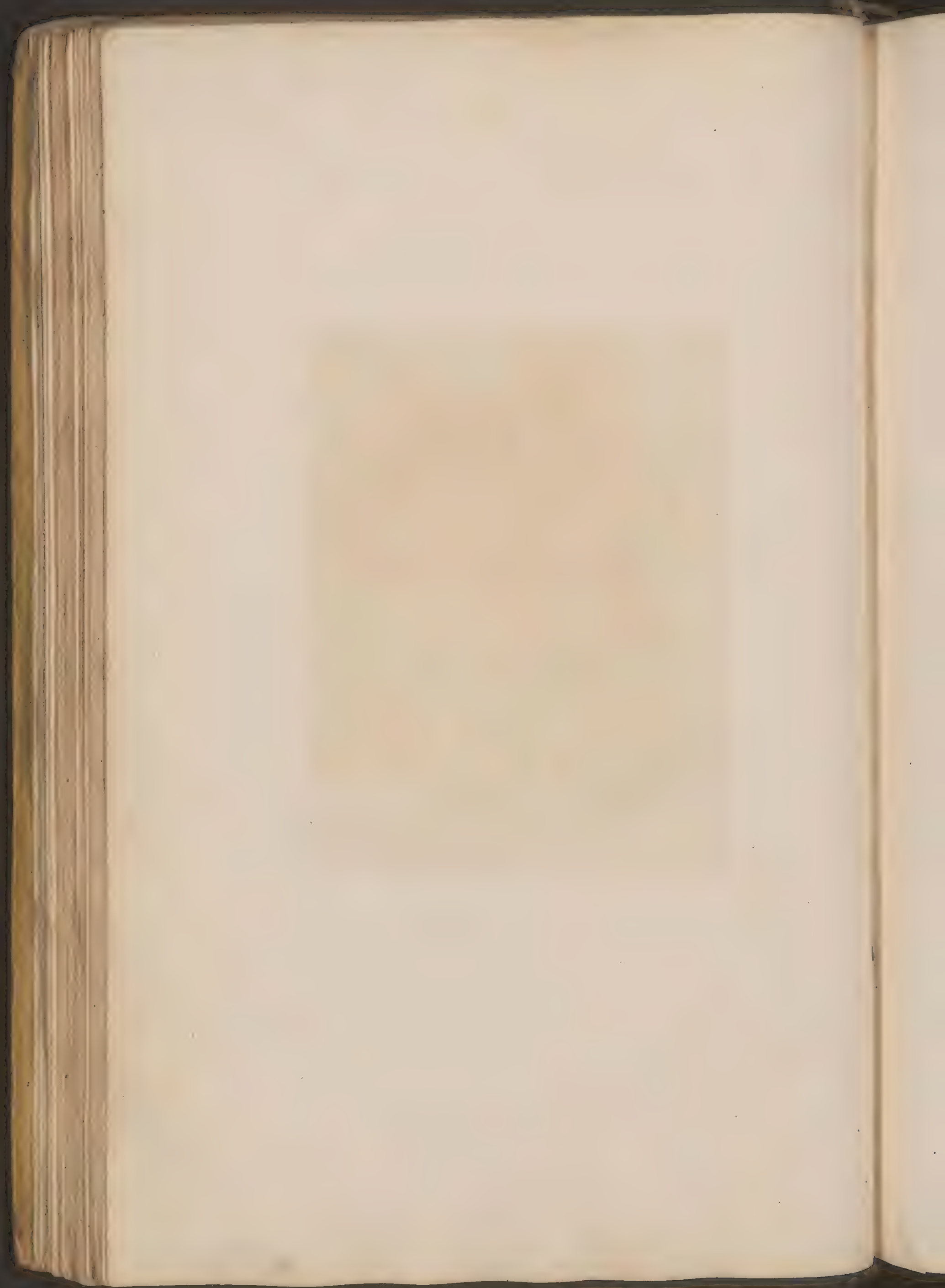

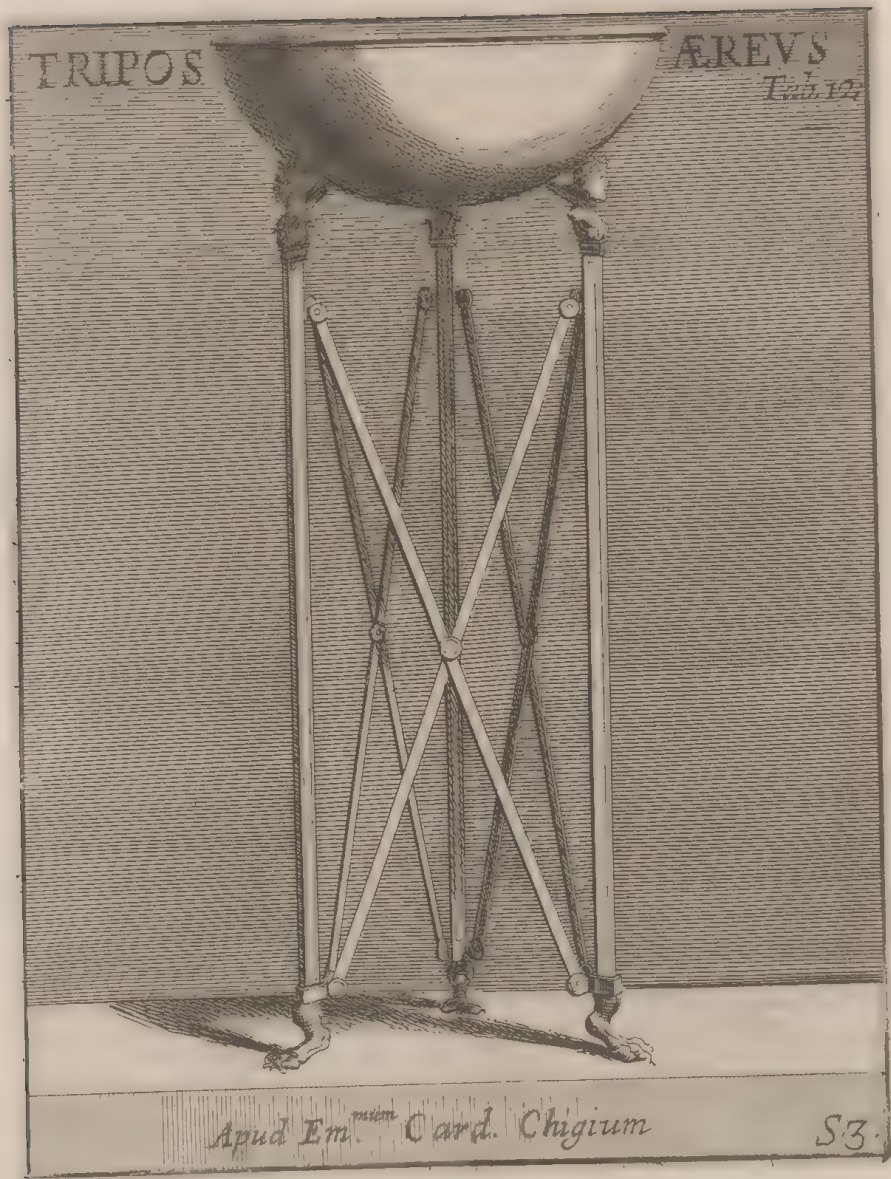

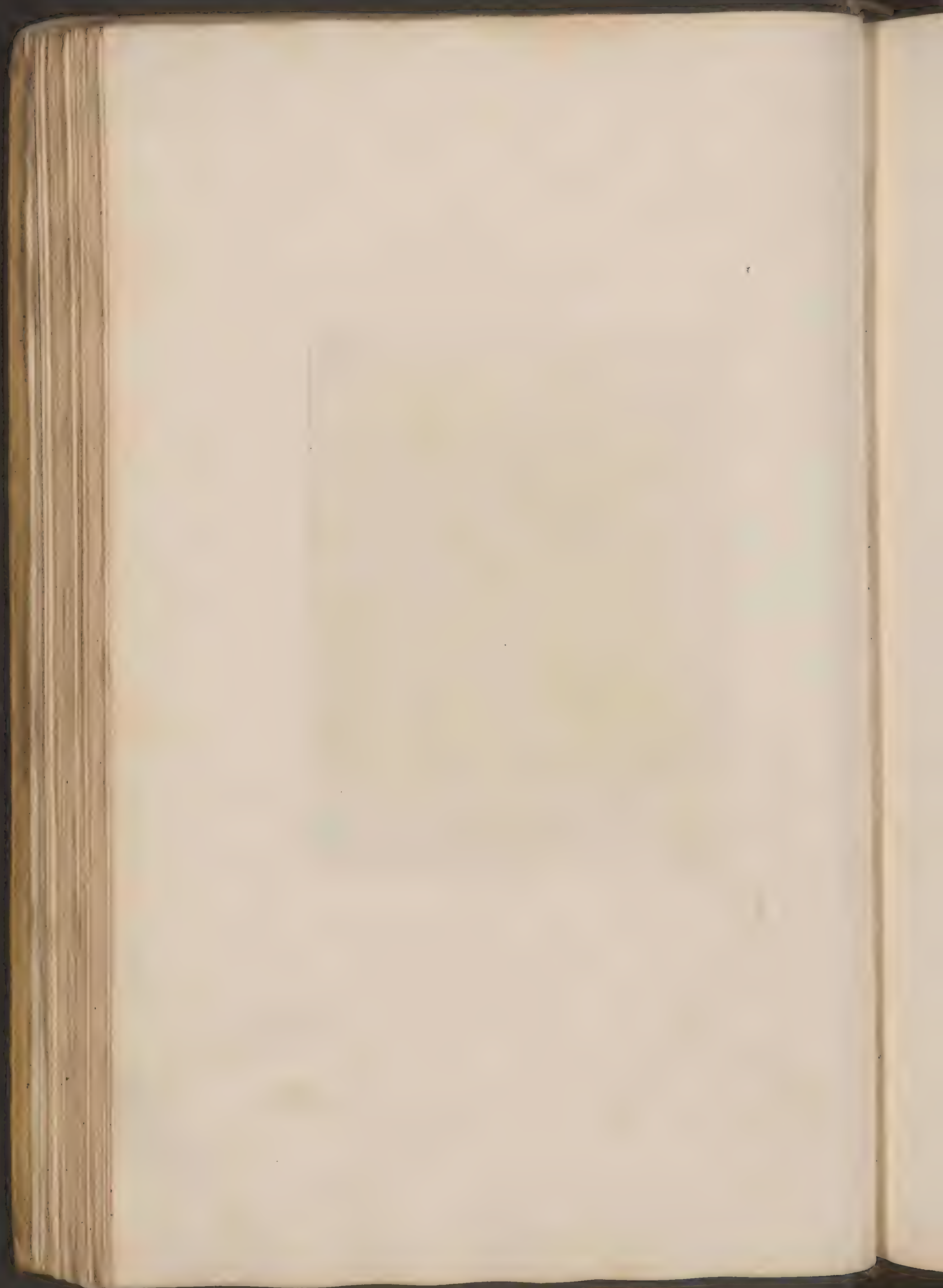
TRIPOS

AREVS

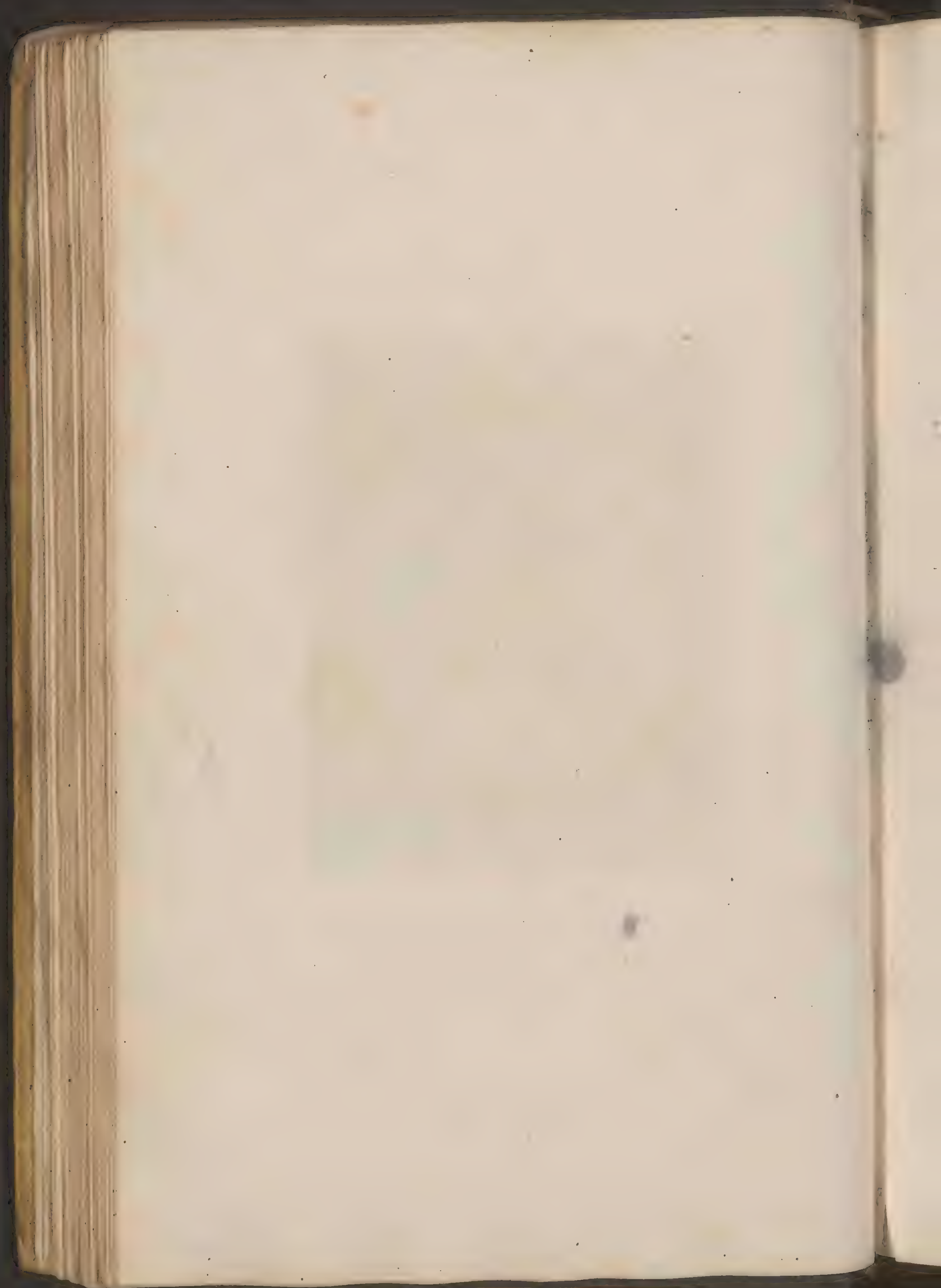
Tab. 12

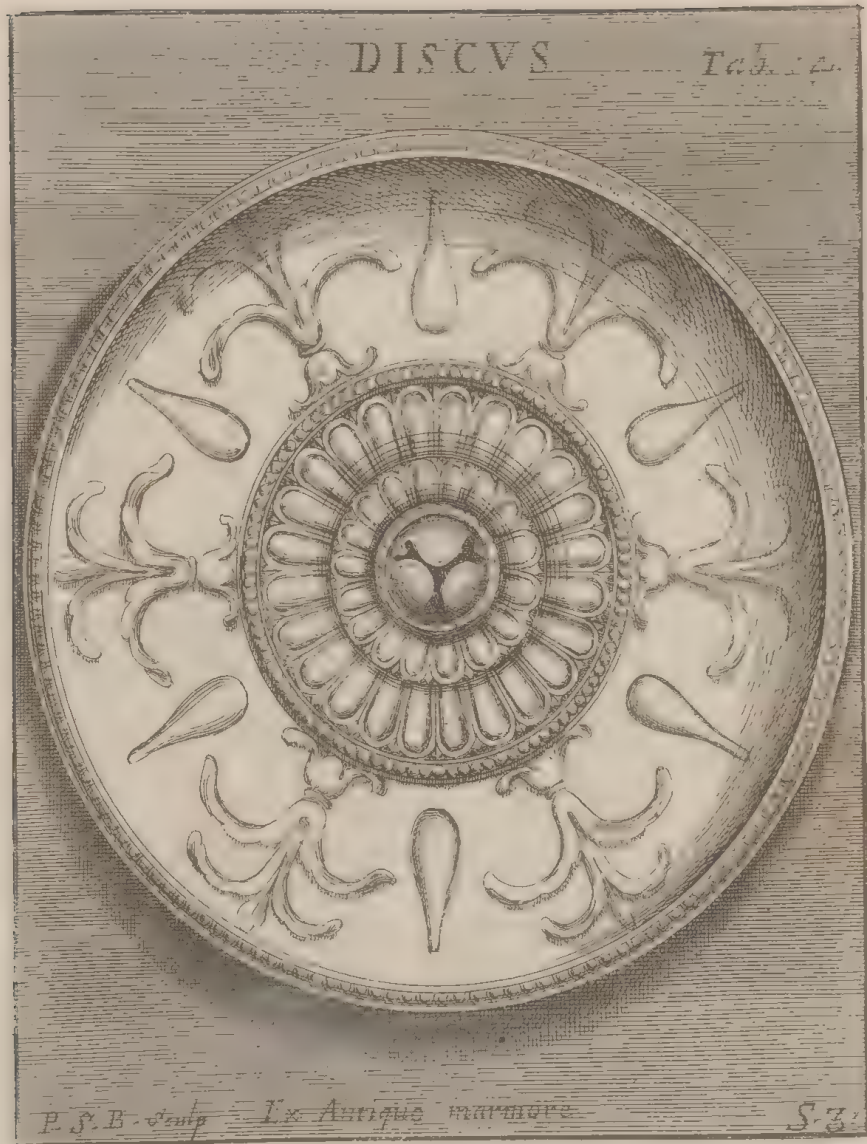
Apud Em. Card. Chigium

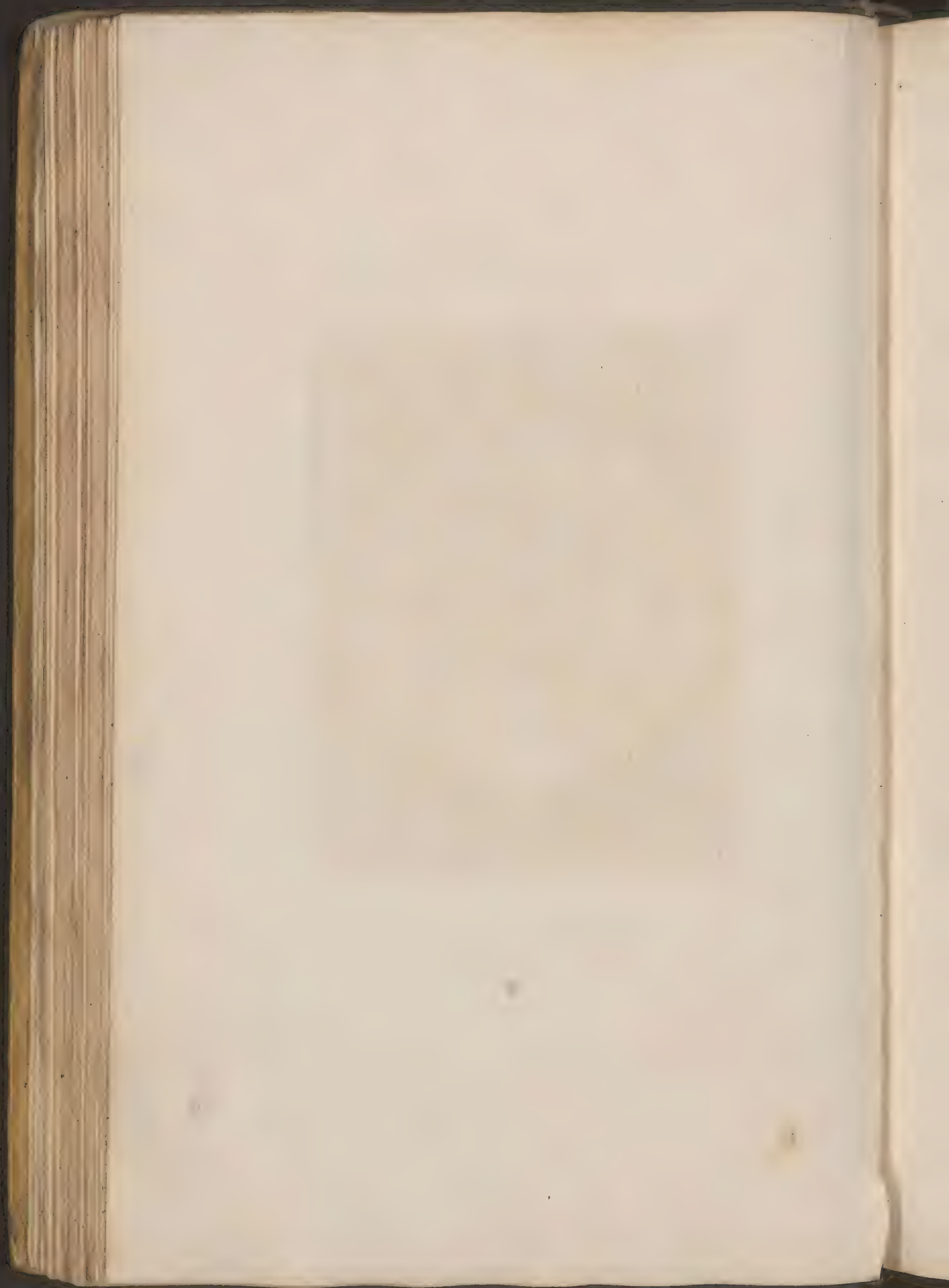
53

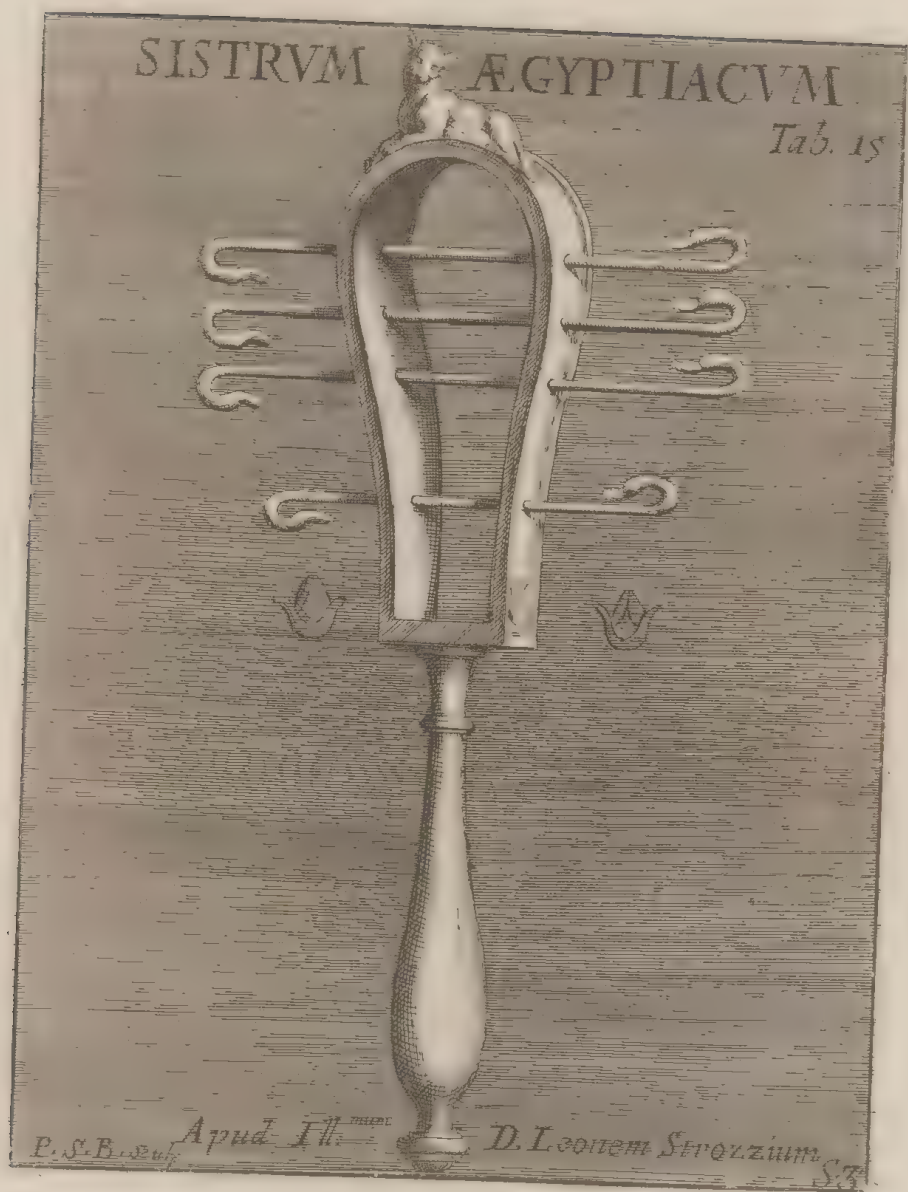

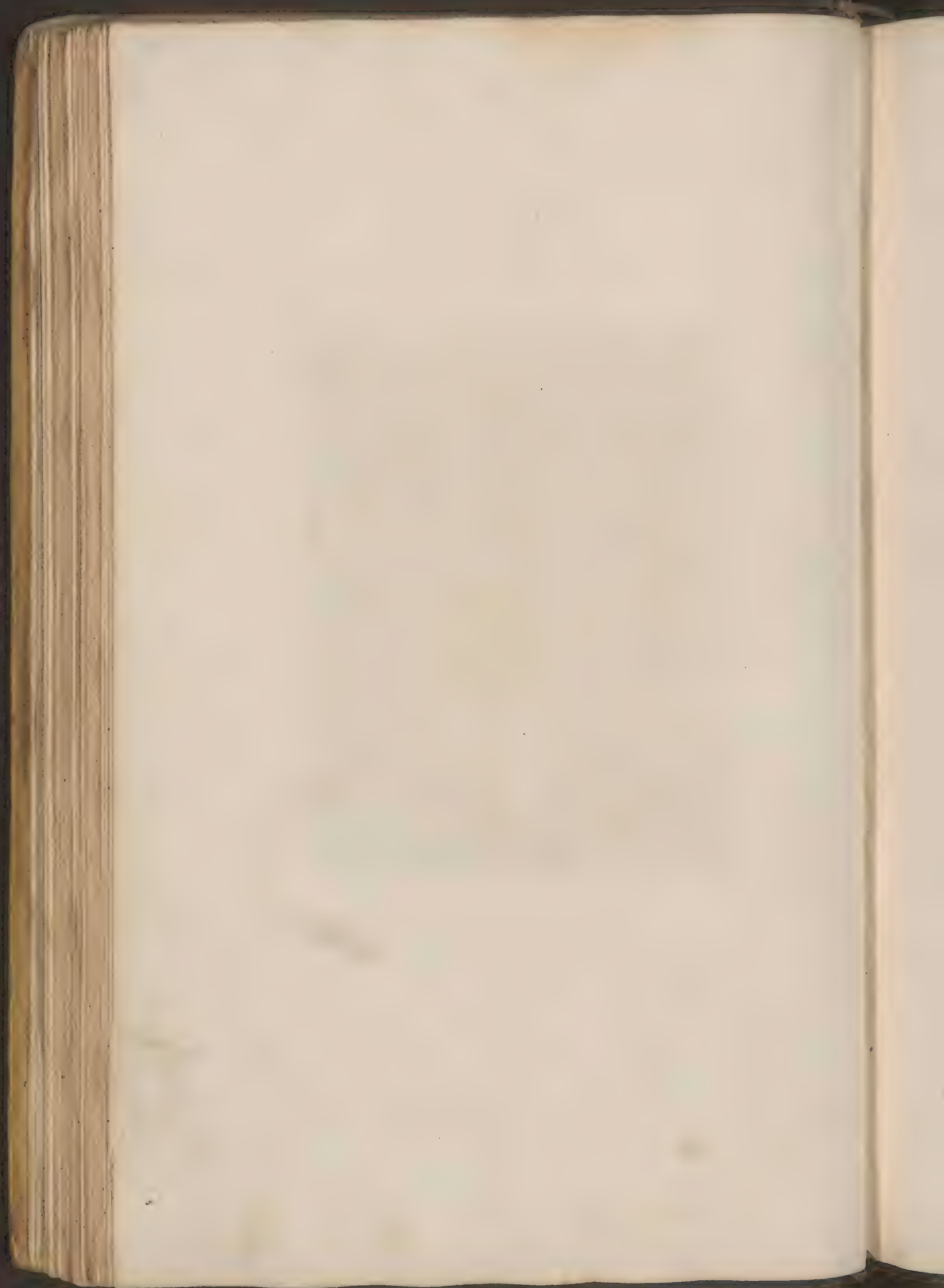

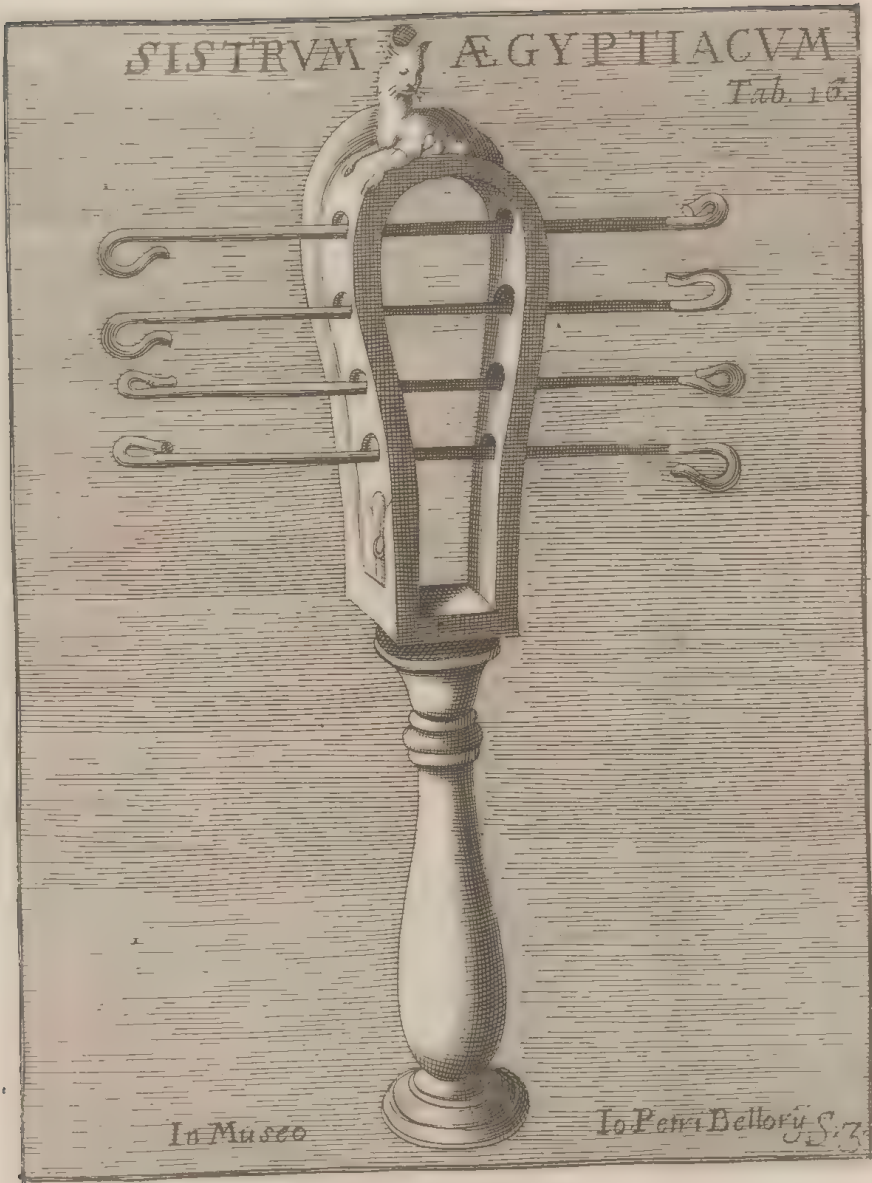

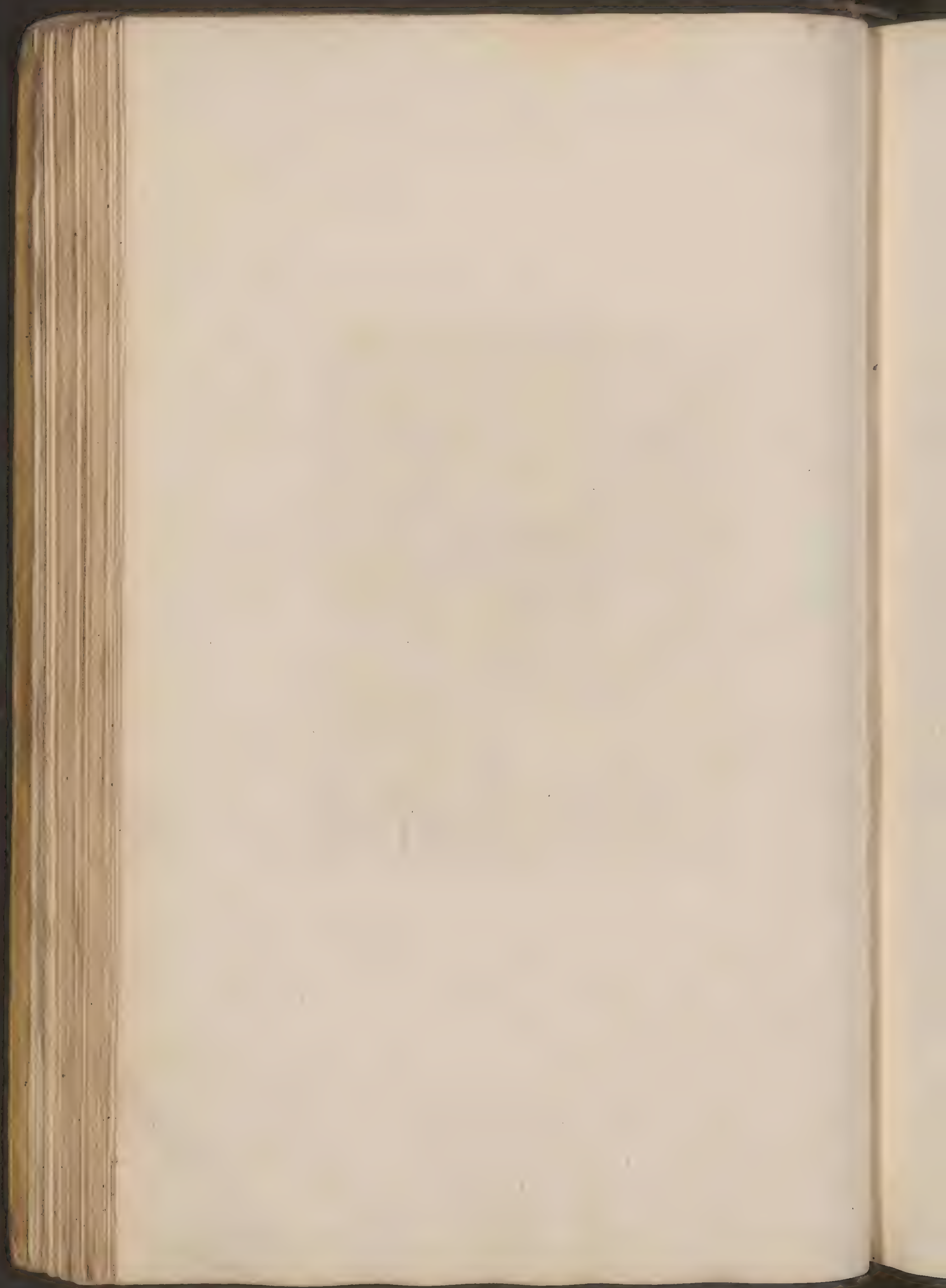

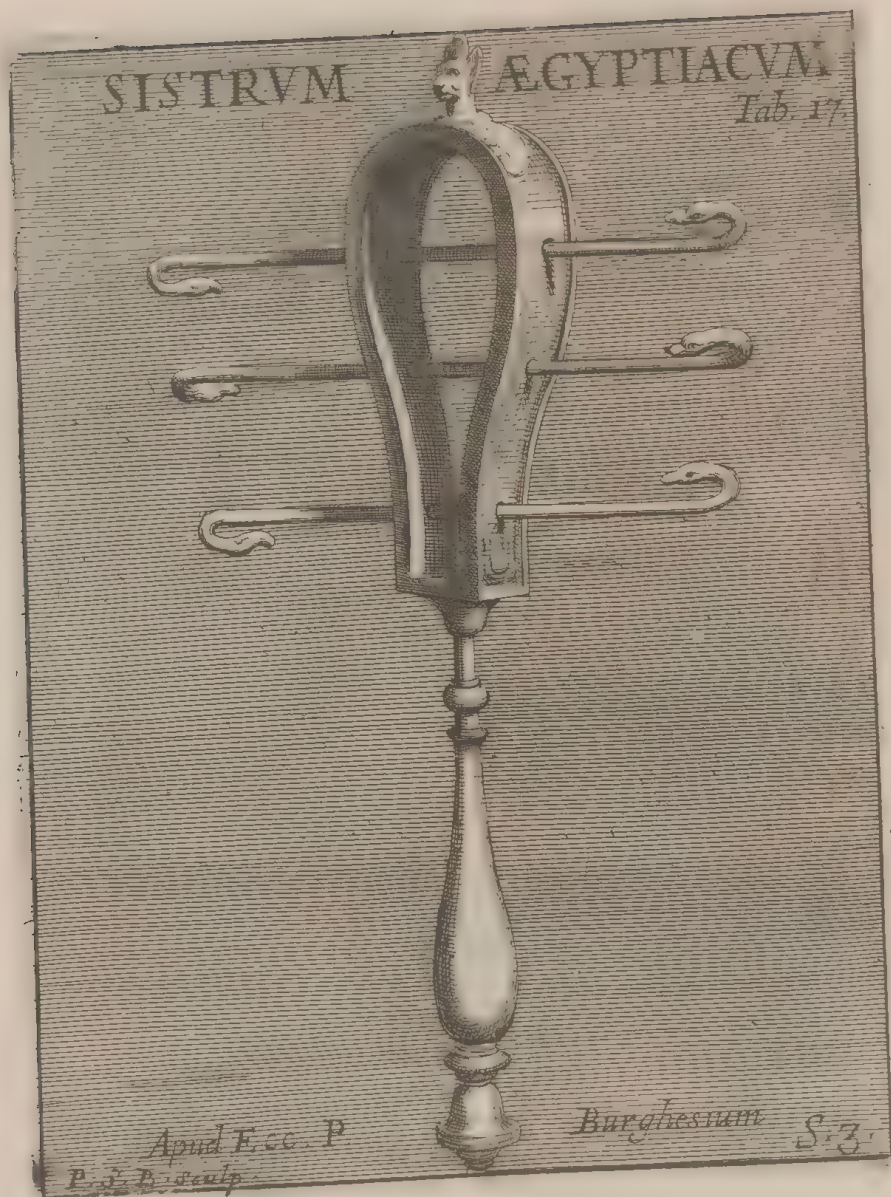

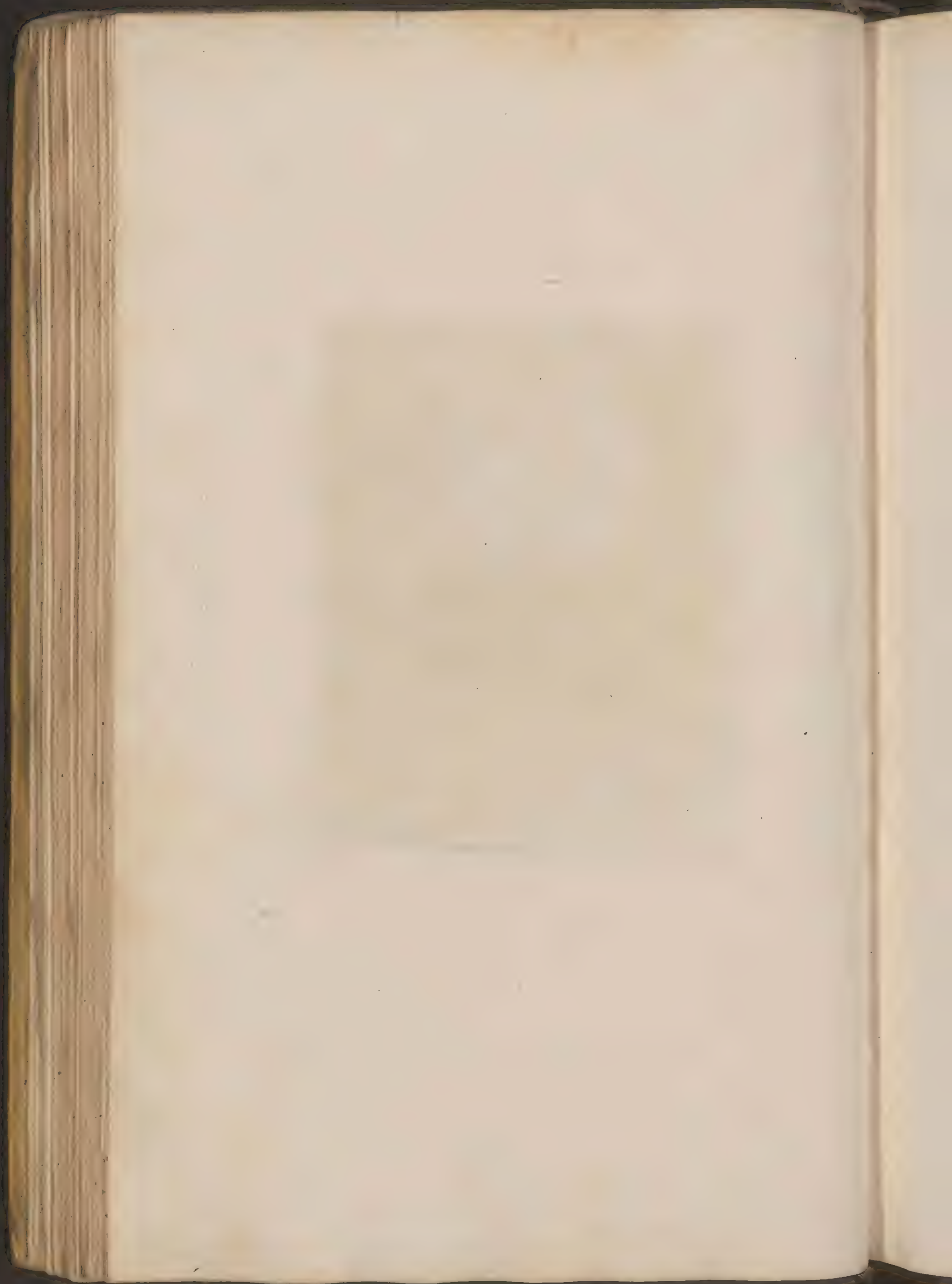

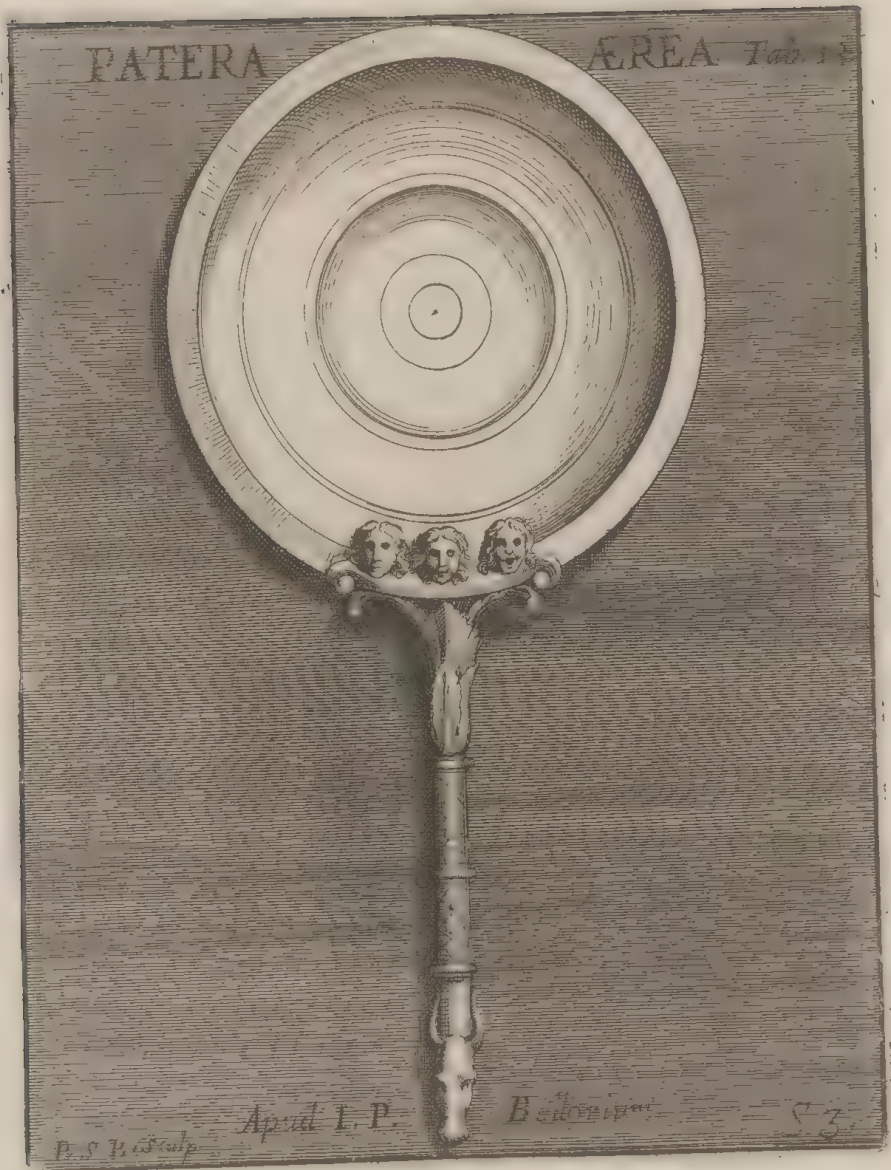

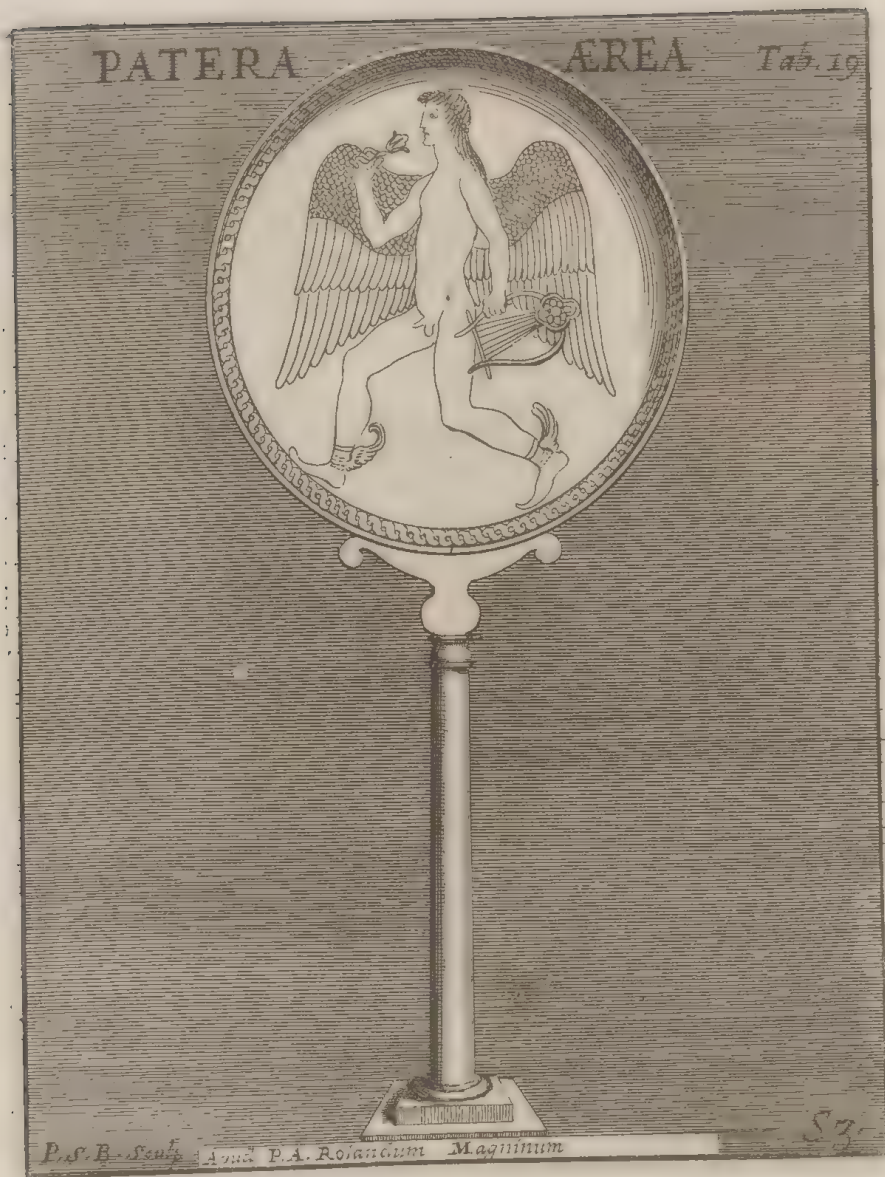

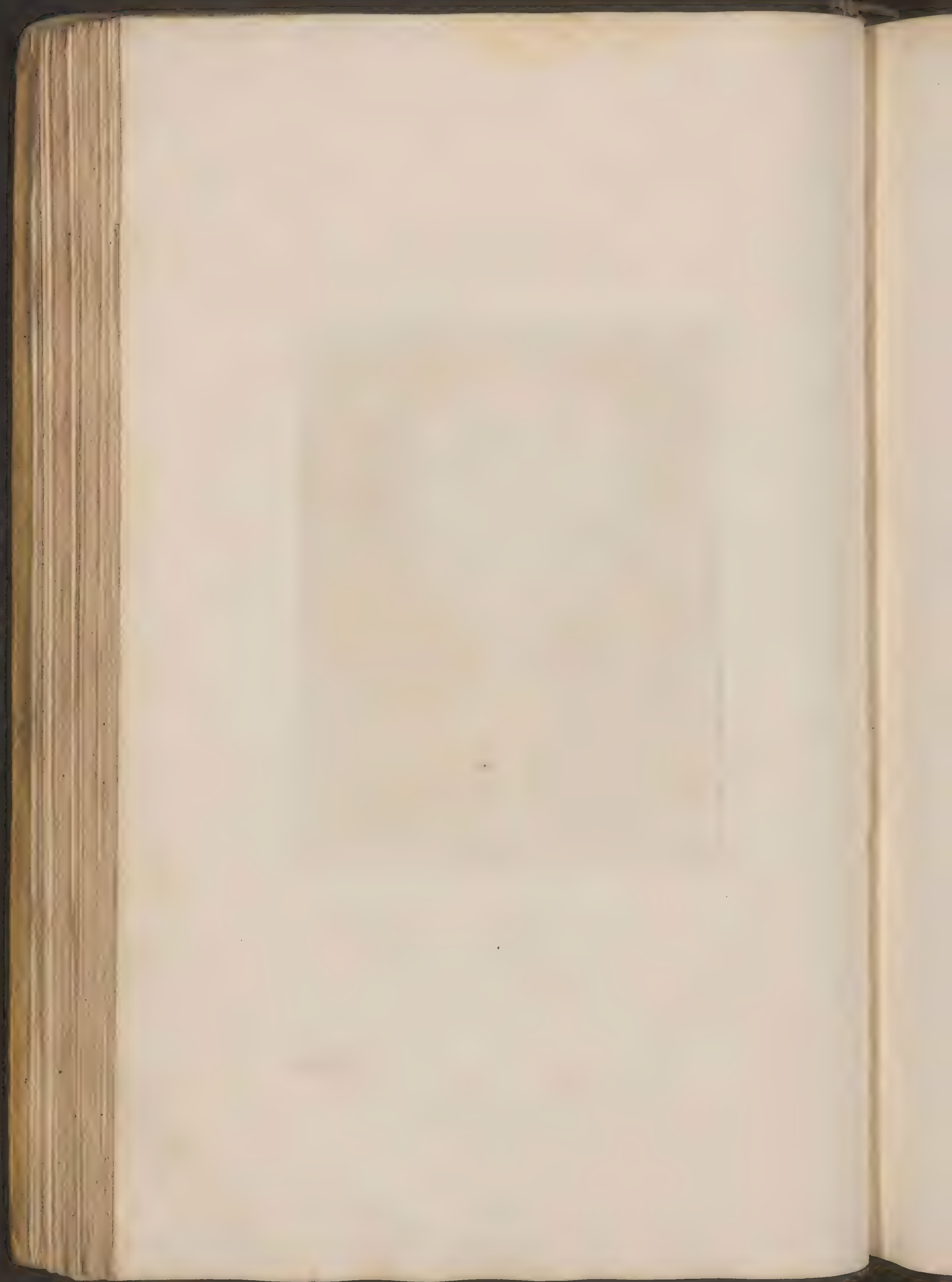

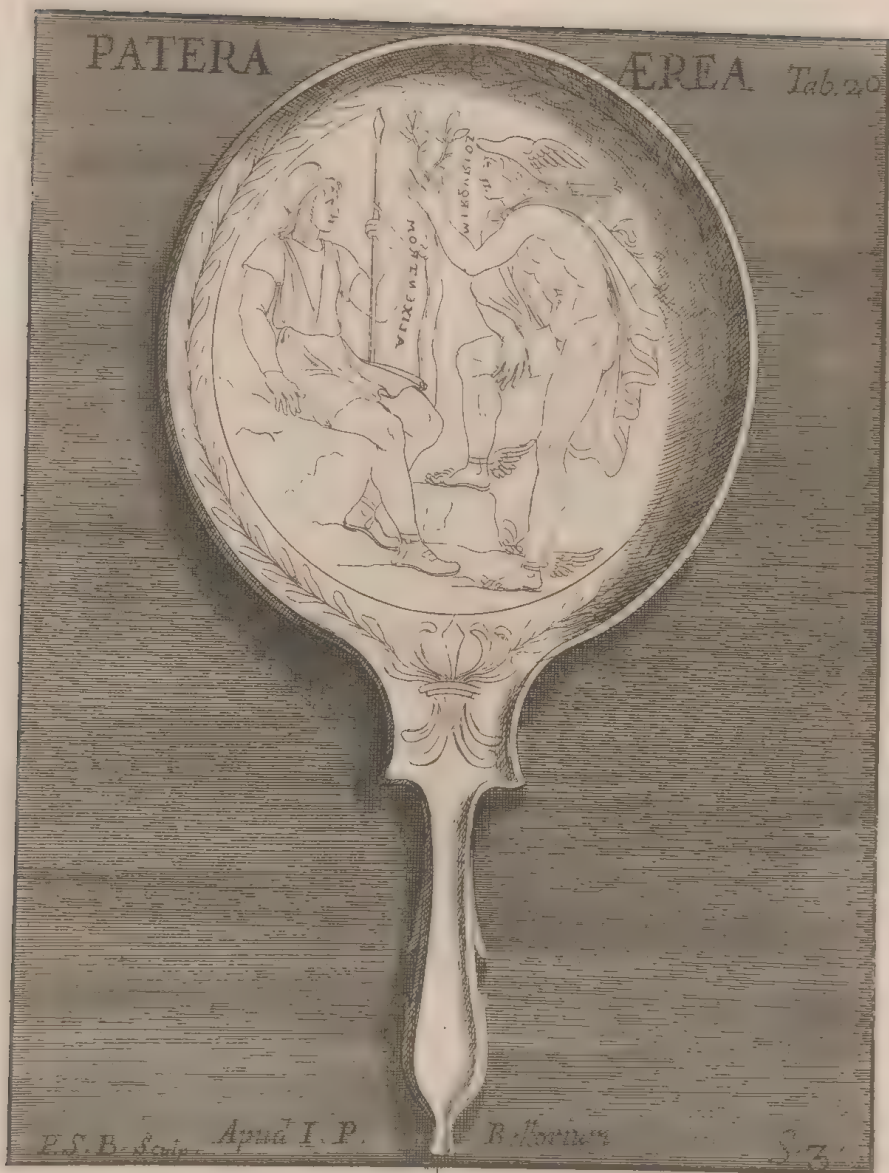

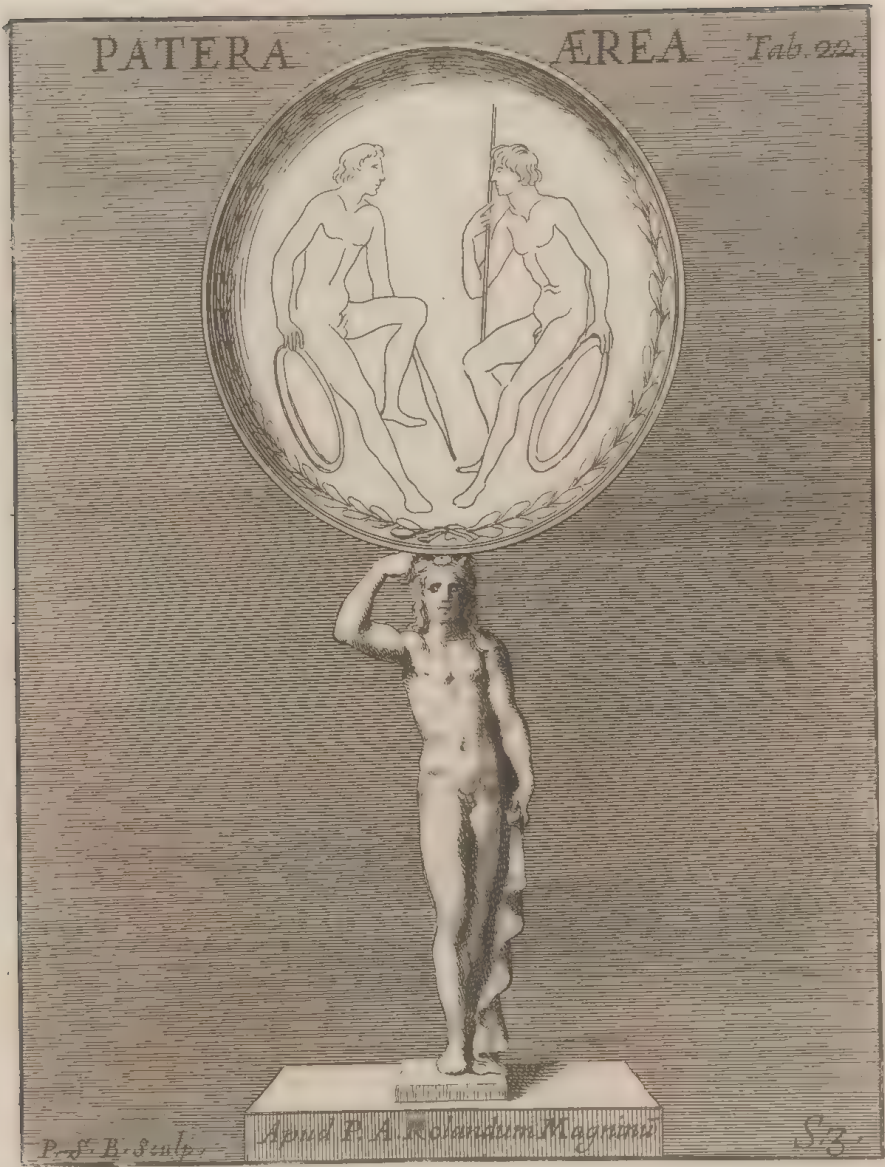

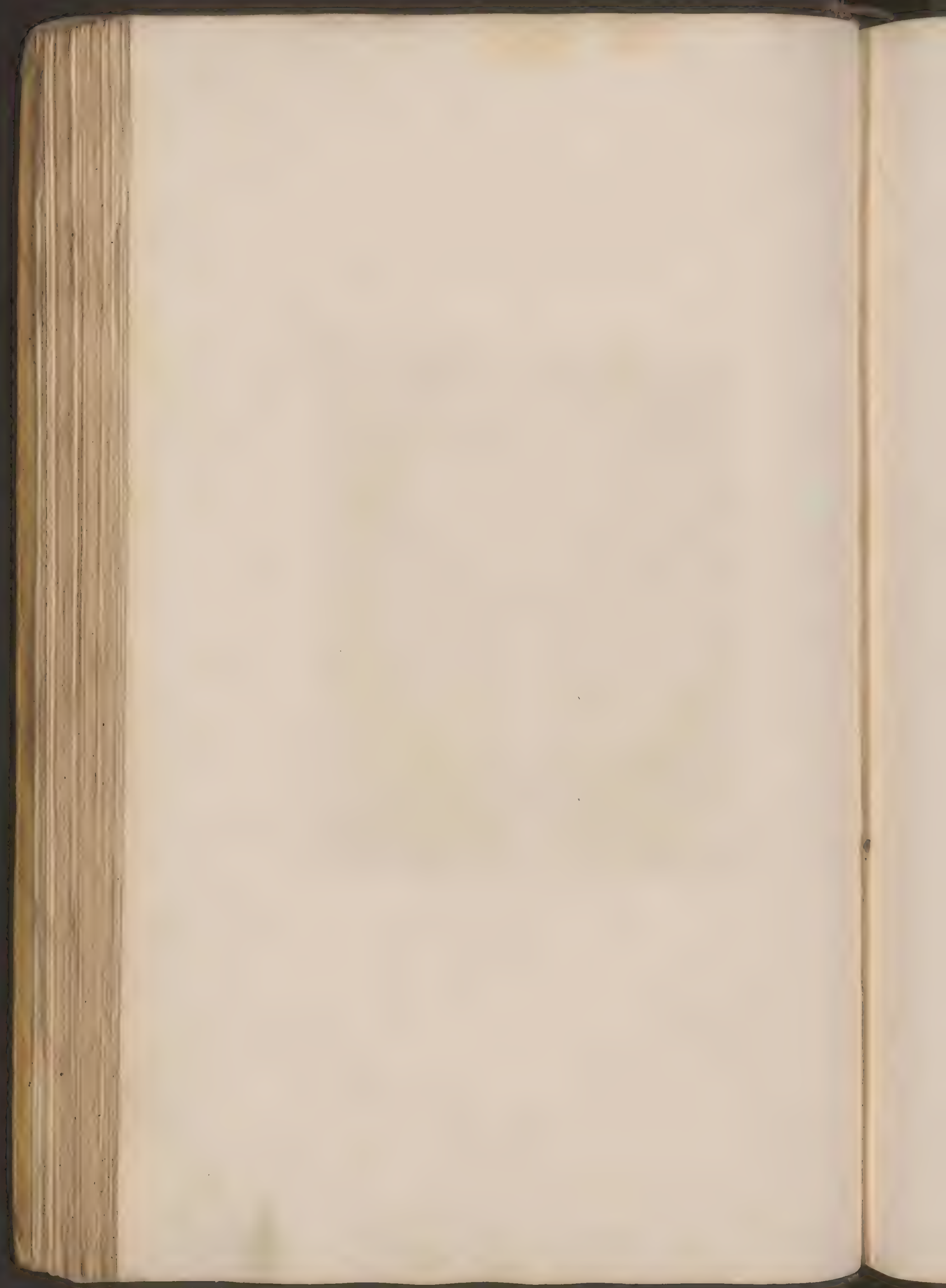

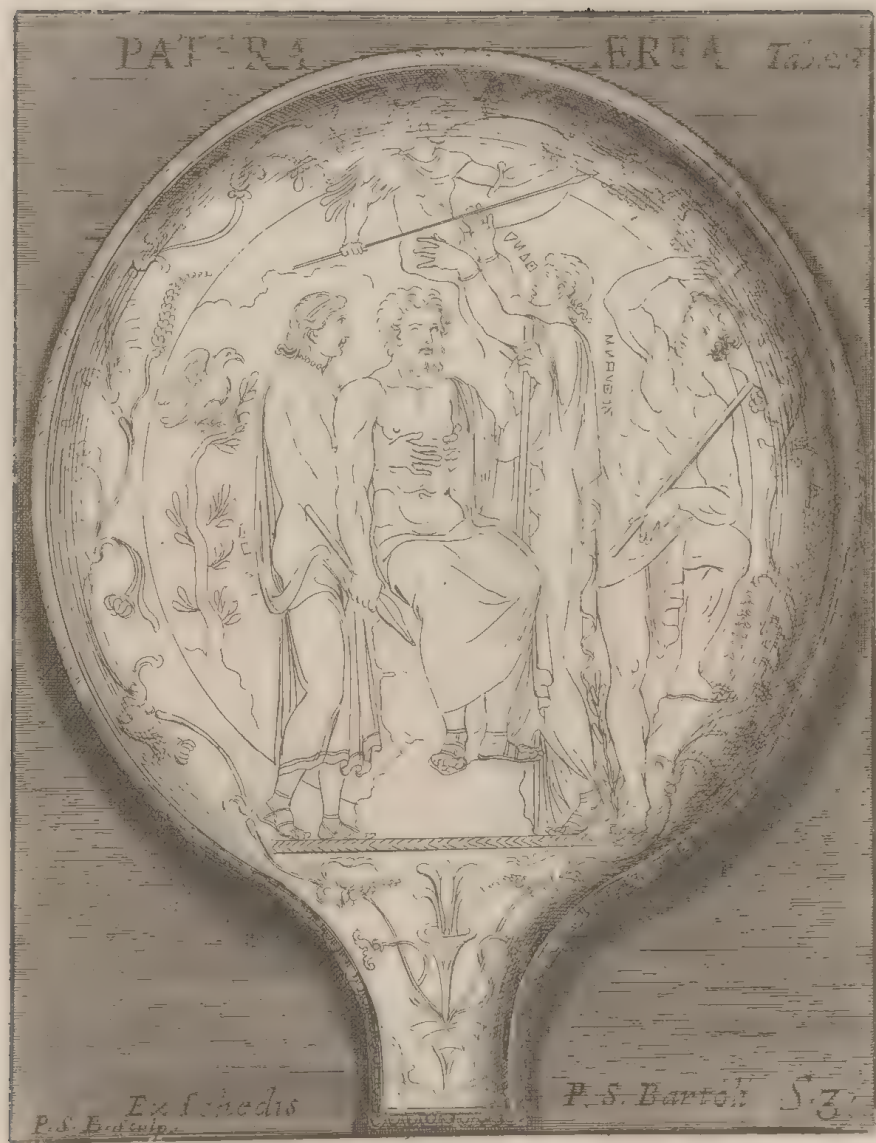
BIBLIOTHECA
MUSEI
VITAE ET MORVM
CHALONENSIS

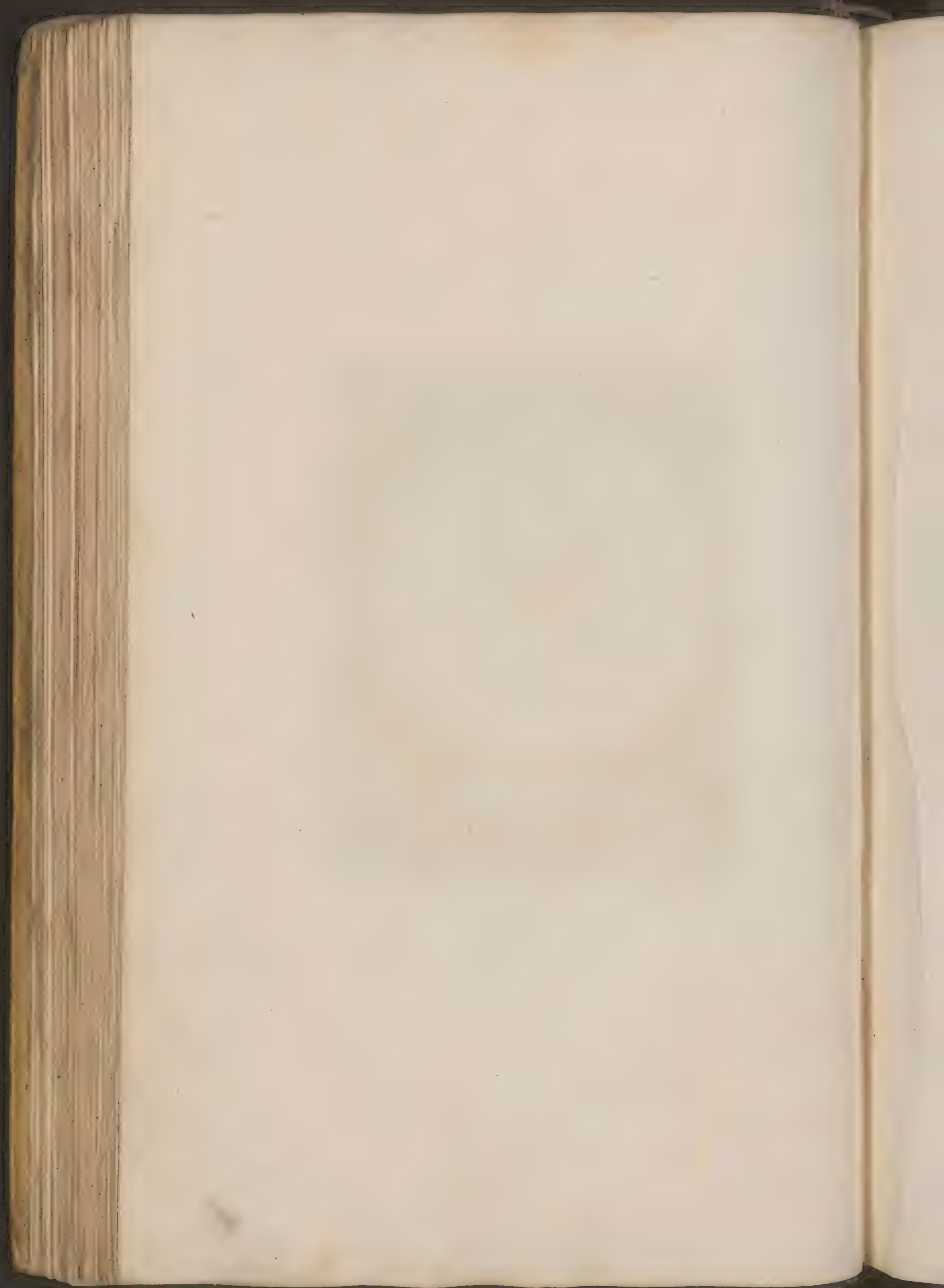

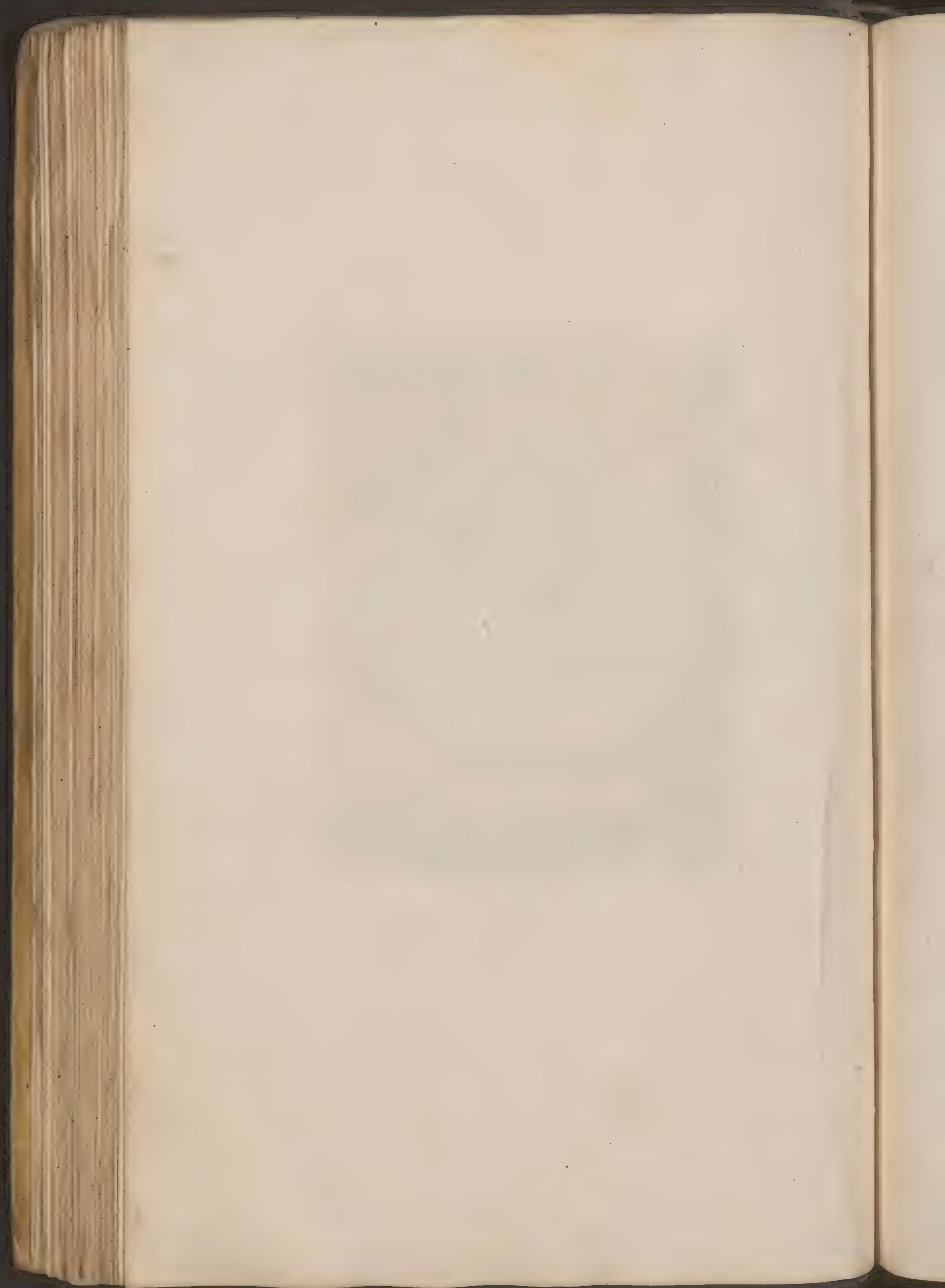

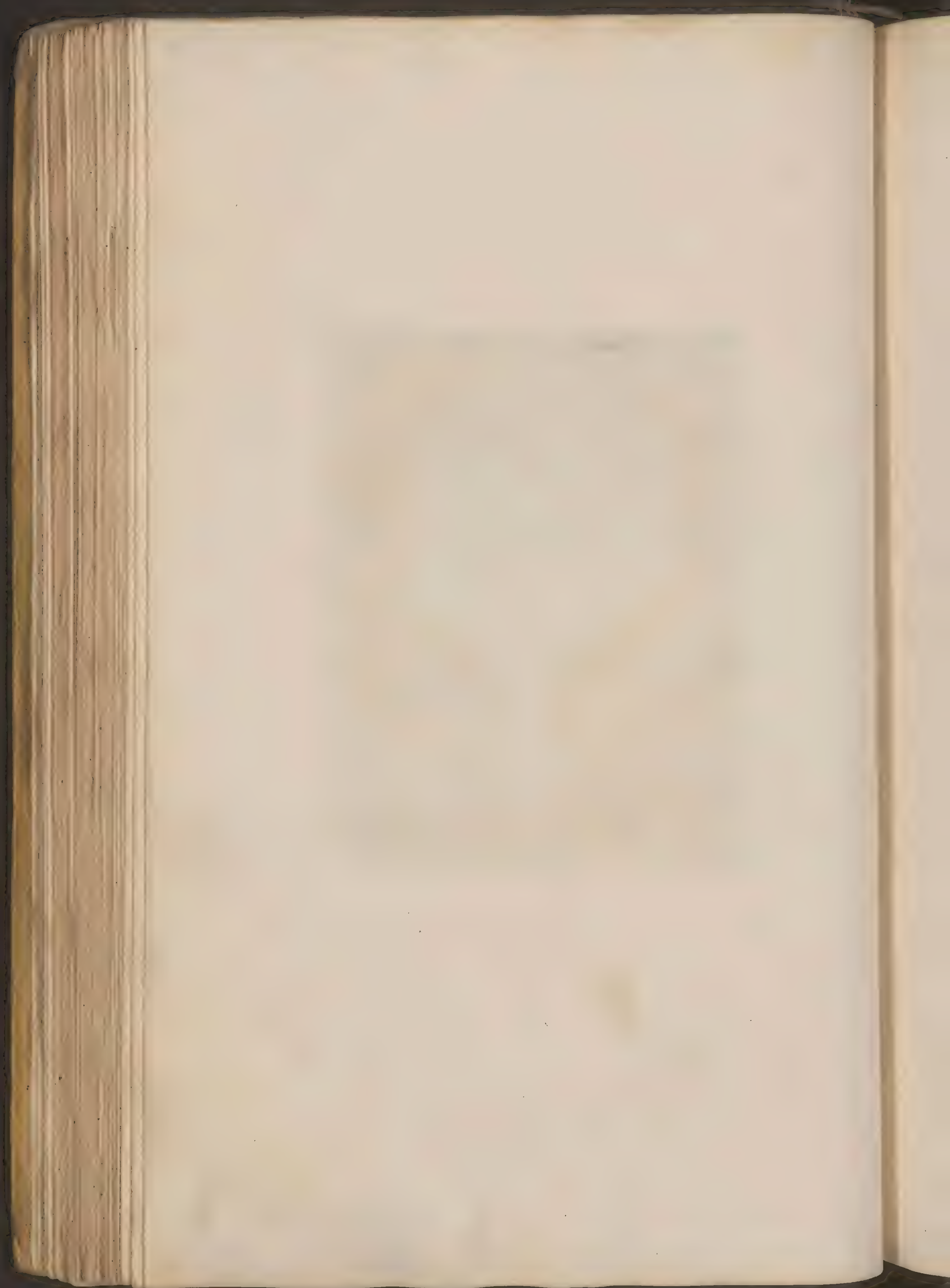

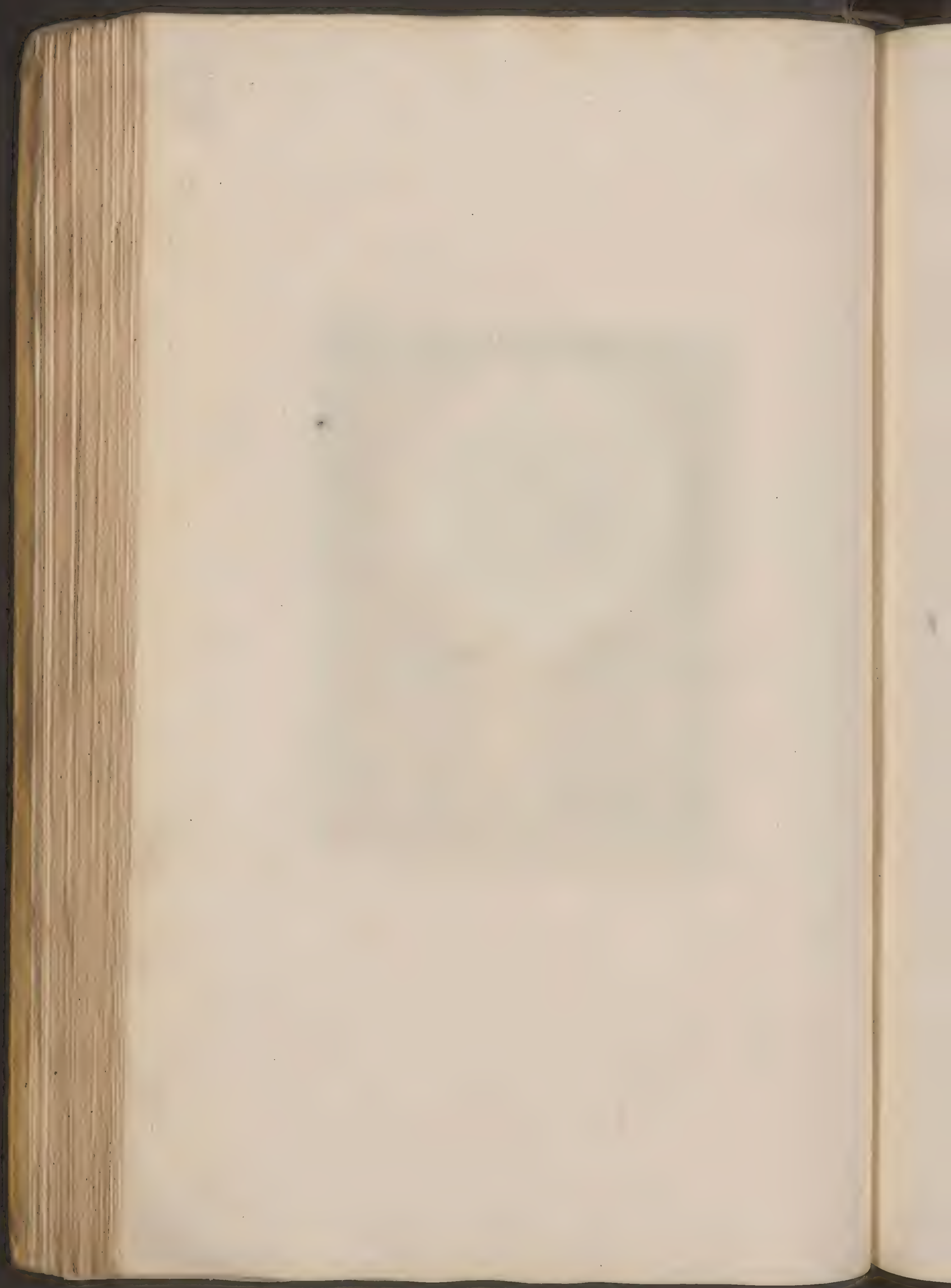

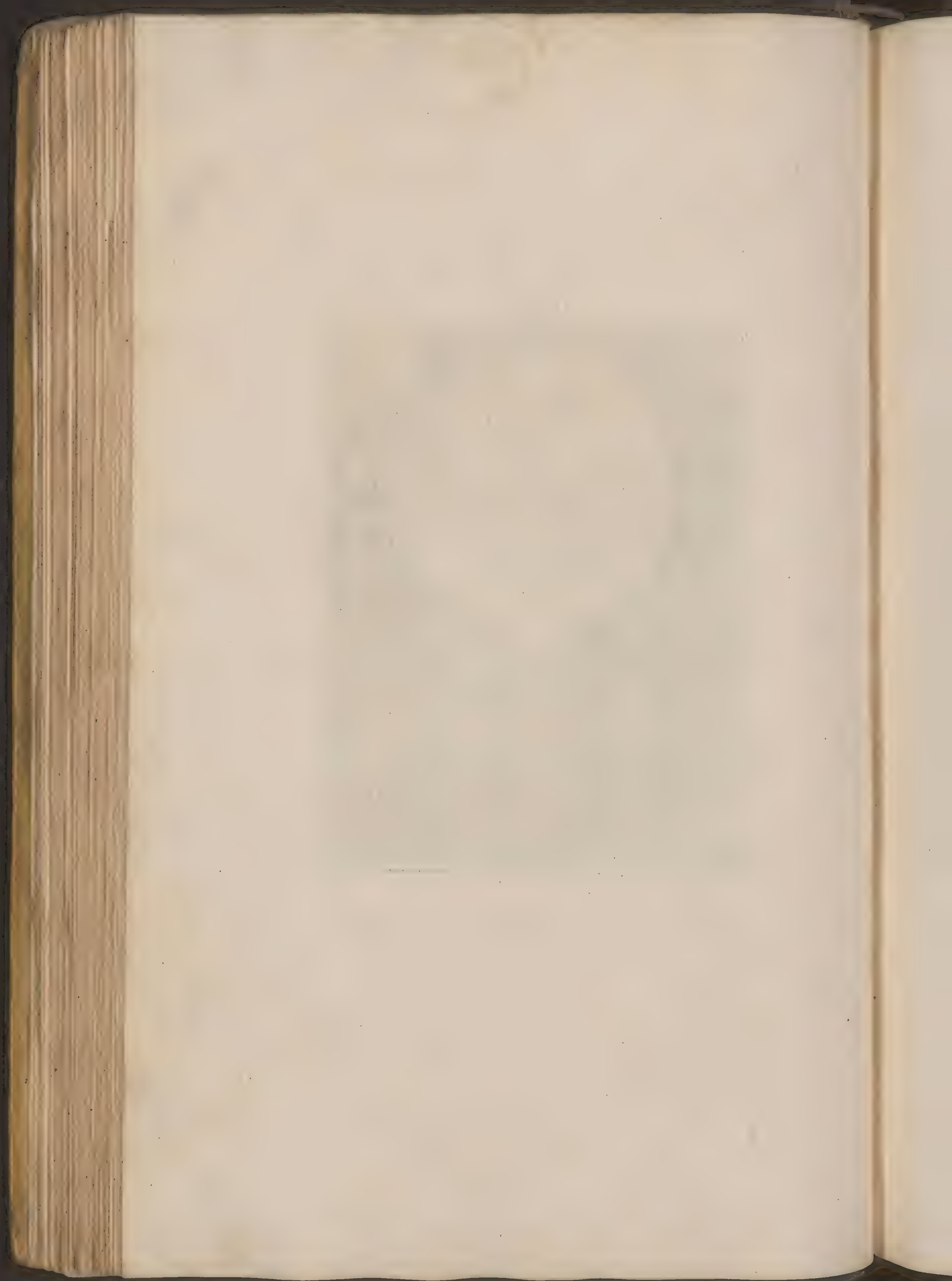

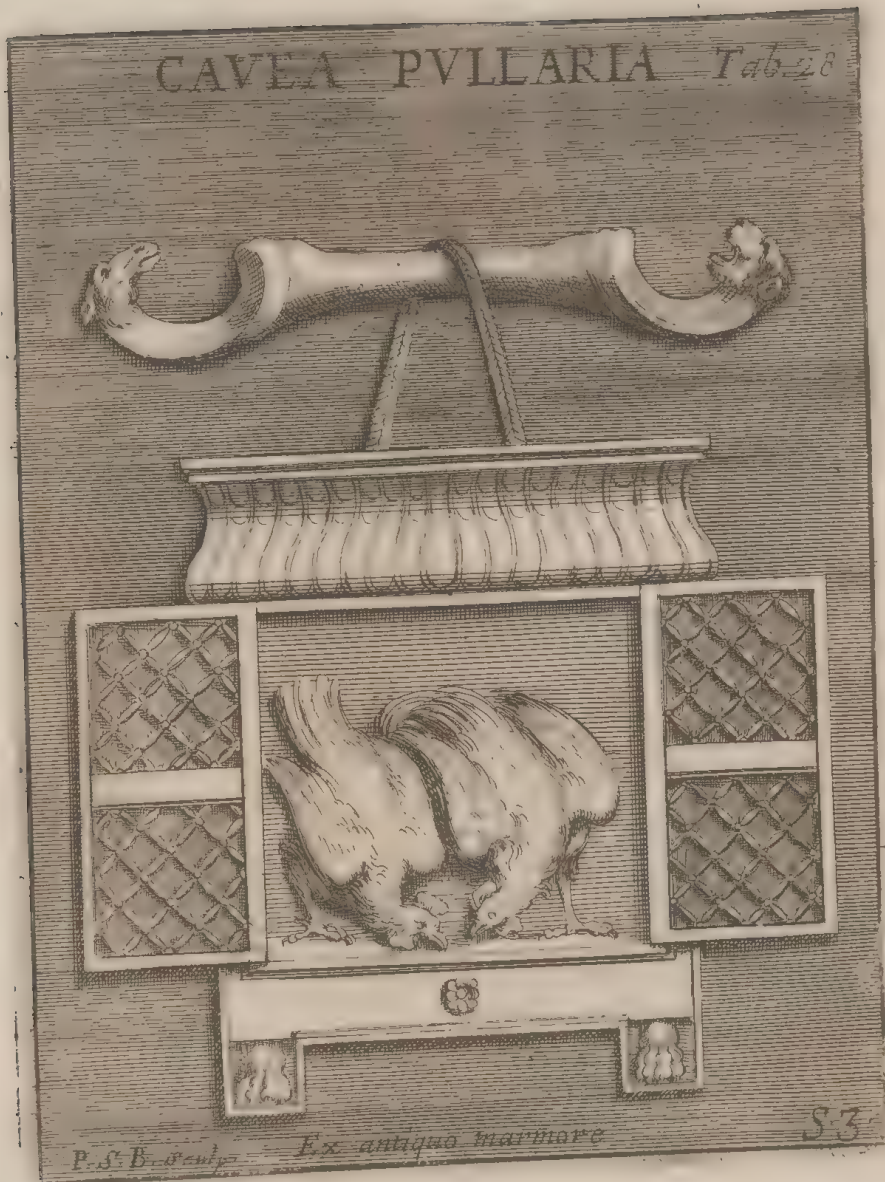

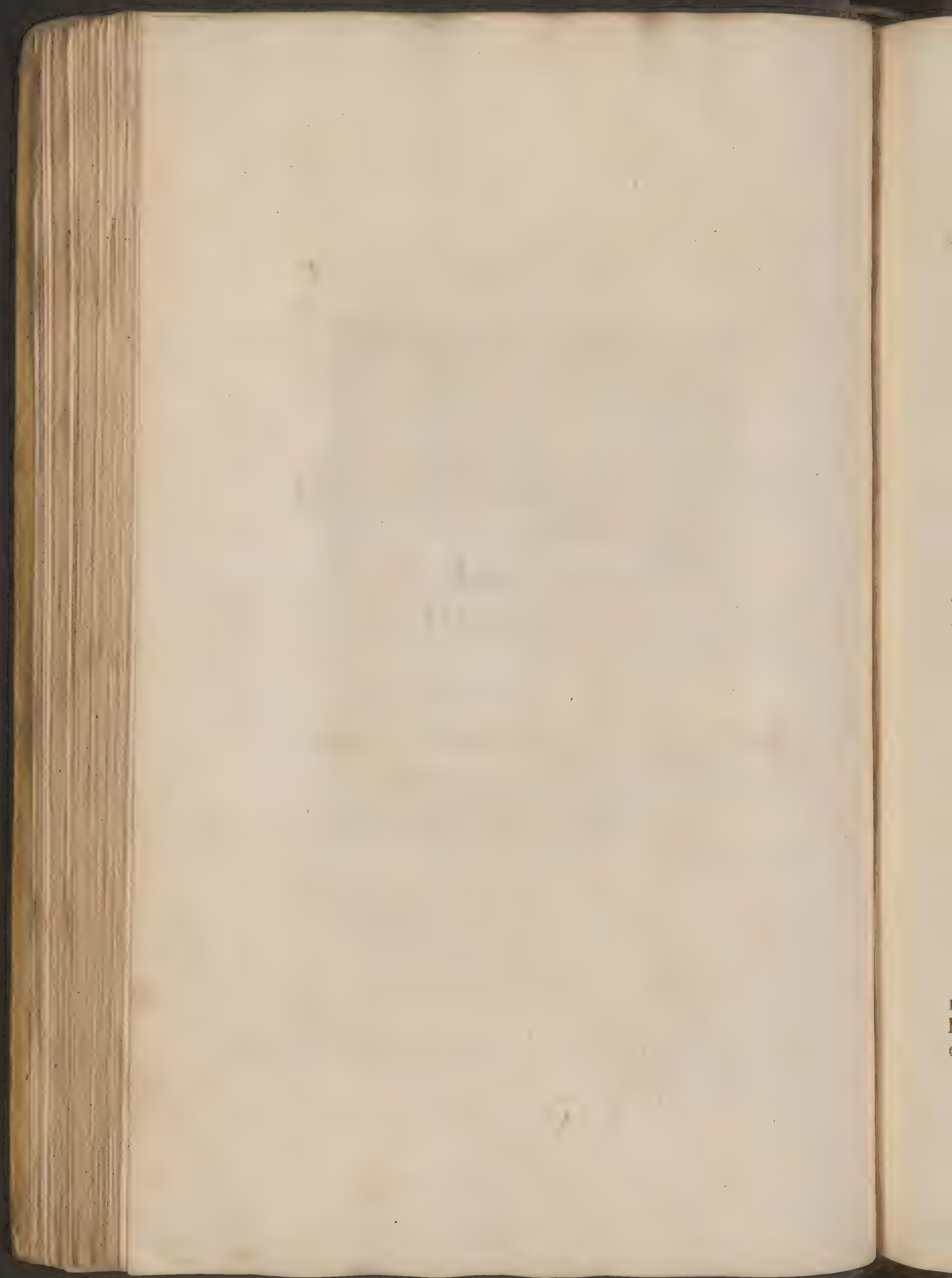

CAVEA PVLLARIA Tab. 28

ROMANUM MUSEUM

SIVE

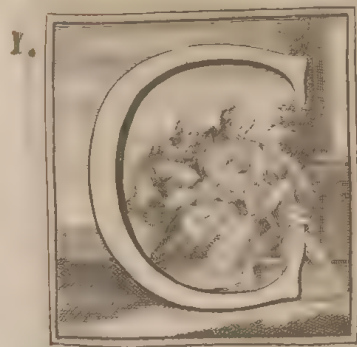
THESAURUS

ERUDITÆ ANTIQUITATIS.

SECTIO QUARTA

De tribus generibus Musicæ Veterum
inflatile, tensile, ac pulsatile.

TABULA PRIMA.

Alamus Pastoralis. Unde *μόναυλος* Tibia,
exorta, tum reliqua Organa conse-
quuta. Meminit Monauli in Thamy-
re Sophocles. Arundinea Tibia *Monau-*
los, apud Athenæum lib. 4. & ex eo
apud Bartholinum de Tibiis Vet. p. 38.
ab Ægyptiis fertur esse inventum Osi-

ridis. Hac Tibia occinebatur Hymenæo. Amazones ad ca-
lamos * arma tractabant, teste Marciano Capella lib. 9. & ^{* Bartholinus,}
eodem Bartholino pag. 101. ^{ibid. pag. 37.}

Fi-

Figura desumpta ex Caducæo Tabulæ Iliacæ Matthæjorum, ab Aleandro illustratæ pag. 31. ex Apollodoro, & Isidoro. Bartholinus de Tib. Vet. lib. 1. pag. 11. observat, ab Hygino affirmari, calamum, seu fistulam arundineam, inventum esse Mercurio traditum, lib. 3. cap. 6. pag. 210. In Sacris Litteris, Genes. cap. 4. vers. 20. & 21. *Jabel fuit Pater habitantium in tentoriis, atque pastorum; & nomen fratris ejus Jubal: ipse fuit Pater canentium cithara, & organo.* In Hebræo textu כִּנּוֹר וְעֻגָּב Cinnor ve-Huggab. A Septuaginta Interpretibus Græcè redditur ψαλτήριον, καὶ κιθάραν.

Observat R. P. Calmet Dissert. in Psalmos pag. 87. verbum עֻגָּב Huggab, indicans instrumentum musicum, reperiri quater in Sacris Litteris, nempe Genes. cap. 4. vers. 21. Job cap. 21. vers. 12. & cap. 30. vers. 31. Psal. 150. vers. 4. & ab Interpretibus LXX. & a Vulgata reddi aliquando *Cythara*, aut *Psalmus*, aut *Organum*. Coeterum frequentius reddi *Organum*: quo vocabulo non intelligi perfectum organum hydraulicum, aut pneumaticum, quibus nunc utimur; sed calamos complures diversæ longitudinis, cera, aut glutine simul junctos, non secus ac fistula, quam veteres Ethnici tribuunt Pani, Fauno, Satyris, &c. Organi origo petenda a fistulis singularibus, quas mythici dant Diis suis pastorem vitam exercentibus, Apollini, & Mercurio greges pascentibus; uti etiam observavit Vossius de origine Idololatriæ lib. 4. cap. 92. qui, ex Virgilii Ecloga 2. Pani datum illud inventum docet, & ex Plinio lib. 7. cap. 2. Pan Mercurii fistulam Monaulon invenisse narrat; aliis etiam tribuentibus Fauno, aliis Idi, seu potius Daphnidi Pastori Siculo reperiuntur Bucolices, ex Diodoro Siculo in fine lib. 4. Hæc omnia per Græcorum, & Latinorum fabulas attributa Pastoribus recentioribus, deprompta sunt ex vera Historia Mosis, perperam ab Ethnicis percepta, ac transformata; ex qua apparet, cognatis inventorum Pastoriarum artis, calamum, fistulam, organi rudimenta, seu Hebræum Huggab, esse tribuenda. Sunt enim, qui aliud calami genus a primis Pastoribus repertum intelligant Hebræorum אָבוֹב Abub, tibiam; etymologia deducta ex אָבִיב Abib, calamo spicæ, quo etiam nunc pueri Pastorum avenas tenues compingunt: de quibus Virg.

Sectio IV. Instrum. Musica Vet. 23

Virg. Ecloga 1. Videndus Illustrissimus Huetius Demonstr. Evangelicæ Prop. IV. cap. 4. num. 2. pag. mihi 65.

2. *Ossea Tibia*. Nonnulli ex tibiis gruum factam putant, cum Plinio lib. 16. cap. 37. vel ex cervinis ossibus, indicante Barthio, Advers. lib. 33. cap. 21. Thebani Ægyptii ex hinnuleorum ossibus tibias fecerunt; qui etiam reliquos Græcos docuerunt, tradente Athenæo lib. 14. Vide Bartholin. de tib. vet. lib. 1. cap. 4. pag. 23. Hanc etiam Tibiam osseam Minervæ tribuit Callimachus in hymno Dianæ, ibidem relatus,

*Nondum hinnuleorum ossa perforata erant,
Opus Minervæ, ex quo cervis perniciēs.*

Figura Tibiæ osseæ, quam mythici tribuunt Minervæ, cui alteram Marfyas adjecit, ex Plinio lib. 7. cap. 56. petita est ex tibiis Marfyæ in pluribus anaglyphis expressis: sed quoniam evidentius extat in marmoreo anaglypho Neapoli asservato in ædibus Principis Diomedis Carasæ, olim Comitum Magdalonensium, nos inde maluimus eandem figuram desumere. Vide etiam Bonar. Num. Carpin. p. 368.

3. *Buxea Tibia*. Nihil ferme differt a figura præcedenti, cum tantum materies diversa sit; sed, cum torno elaboretur, potest a forma Tibiæ ex cruribus animalium nullo torni adjumento levigatis & imminutis paulisper dirigi, & repando orificio donari. Hanc vidimus expressam cum Panis fistula, & cum Phrygia Tibia recurva in anaglypho Romæ spectato, editoque per Boissardum tom. 3. pag. 47. & per Bartholinum de Tib. Vet. tab. I. Ovidius in *Fastis*:

*Prima terebrato per rara foramina buxo,
Ut daret, effeci, Tibia longa sonos.*

Figura occurret rursus num. 5. & 7.

4. *Ærea Tibia*, quæ & militaris, quali nunc utuntur Helvetici milites Prætoriani etiam Romæ, æqualis est, & calamo similior. Usæ hac feruntur Amazones, dum arma tractarent, asserente Marciano Capella, uti retulimus supra num. 1. cum Bartholino. Usi Tibiarum ejusmodi sonitu ad pugnam etiam Lacedæmonii, Tyrrheni, Thebani, aliique Populi, ut ibidem ostenditur a Bartholino. An & Romani a Rege Servio Tullio, classes, & Centurias instituerent? Livius di-

dicitur affirmare lib. 1. cap. 43. cum narret, ab eo Rege in quinta classe censitos Accensos, Cornicines, Tibicinesque, tres in Centurias distributos: unde passim in lapidibus Romanis, & Historicis Tibicines memorantur. In expeditione Dacica Trajano sacrificanti Tibicines occinunt, expressi num. 75. in ejus Columna cochlide. Sed Vir Clarissimus Fabrettus negat, inter Officia militaria Romanorum Tibicines memorari; & Livii textum, a Sigonio castigatum ex emendatioribus codicibus, Tubicines sociare Cornicinibus, & accensis, non Tibicines. Consulendus Fabrettus de Columna Trajani, pag. 206. Lipsius lib. 4. de Militia Romana, etiam Tyrrhenis Tubas tribuit in militia, non vero Tibias. Fuerit igitur Lacedæmoniorum tantum bellica Tibia, eadem certe utuntur hodie Helvetii, & quidem ærea; qualia Romanis fuerant universa instrumenta militaria, quorum cantu accenderentur ad pugnam, tradente Lipsio lib. 4. de Milit. Rom. pag. mihi 312. Unde Æneatores dicti genus universum ejusmodi, buccinis, tubis, cornicibus, lituis inflandis deputatum. Figuram ex Helvetica retinendam duco, utpote ab antiquis saltem Lacedæmoniis usurpatam. En marmor antiquum anno 1733. repertum;

M. CVRIVS. . EVPOR

TIBIARIVS . DE . SACRA . VIA

5. *Tibia Phrygia Matris Deum*, ex calamo; cum adjuncto cornu leniter inflexo. Hisce Tibiis recurvis utebantur Antiqui in Sacris Matris Deum; ut ostendit, cum vetustis Scriptoribus, etiam anaglyphum relatum inter admiranda urbis Romæ, fol. 17. Inde Imaginem desumpsi, cum Bartholino pag. 26. tab. I. num. 2. Similem vides etiam num. 3. ejusdem tab. I. Bartholini, desumptam ex Boissardo Tom. 3. pag. 47. Bartholinus cornu vitulinum fuisse docet, pag. 26.

6. *Fistula Panis*, seu *Syringia*, ex pluribus calamis diversæ longitudinis simul junctis, ut, circa necessitatem excavandi plura foramina in eodem tubo seu calamo, soni diversi, labro per dispares calamos percurrente, ederentur. Quare Lucretius lib. v.

Et supra calamos unco percurrere labro.

Visitur in compluribus signis anaglyphis, & picturis referen-

Sectio IV. Instrum. Musica Vet. 25

rentibus Pana, Atym, Pastores. Ex ara vetusta Matris Deum, cum Atyde edidit Boissardus Tom. 3. pag. 47. quæ imago recusa nuper est in nova editione Gruteri Antiquitatum Tom. 1. pag. 27. Inde hanc figuram desumpsi cum Bartholino, de Tibiis Veterum tab. 1. num. 3. & 8. Ante Ethnicorum fabulas inventas, vidimus supra num. 1. ejusmodi organum, aut organi rudimentum, a filiis Jubal usurpatum, dici in Sacris Litteris וַיִּבֶן *Huggab*.

7. *Tibiæ longæ, & Spondiæ, sive Spondiales*, Isidoro ad hymnos idoneæ, qui a supplicibus in Templis canebantur. De his Bartholinus, ex Mario Victorino, pag. 45. Figuram expressimus ex pictura veteri Pyramidis Gestæ, impressa in recenti editione Romæ veteris Famiani Nardini, & a Petro Sancte Bartoli inter picturas veteres, fol. 65.

8. *Tibiæ pares*. De quibus Bartholinus pag. 48. ex Scalligero, aliisque Scriptoribus. Figura visitur in Sarcophago Matthæjorum in Monte Cælio, Musas exhibente. Sponius edidit Miscell. pag. 44. ubi Musæ Terpsichoræ is attribuit calamos, seu pares Tibias potius appellandas, ut ex materia, & figura constat; hic a nobis adamussim ex prototypo delineatas. Materiam demonstrant fragmenta tria ejusmodi Tibiarum, paucos ante annos reperta in antiquo sepulcro Vineæ Moroni ad Portam Capenam, intra Urbem. In his fragmentis, tubus interior Tibiæ est eburneus, externe contactus tenui lamina argentea, in quo tubo foramina supersunt ita disposita; ut anaglyphum Matthæjorum exacte monstrat, quod nunc extat in Academia Etrusca Cortonenfi. Tibias longas sepulcris adhibitas, sed latiores, ostendit, ex Galeno, aliisque auctoribus antiquis, Bartholinus pag. 158. Æquabiles, & calamis communibus sive arundinibus crassitie, & tubi continuato commensu respondentes, anaglyphum illud exhibet, ex quo figura nostra desumpta est. Quare pares Tibias, & calamos Musa illa cum teneat, Clio dicenda potius est cum Horatio, acrem Tibiam illi tribuente, nempe acutum sonum edentem; quemadmodum ex vocis etymo intelligimus, & in notis legimus ad Odem XII. lib. 1.

Quem virum, aut Heroa, lyra, vel acri

Tibia, sumes celebrare, Clio?

Tom. II.

D

He

Heroum vero, & Clarorum Virorum laudibus celebrandis deputatur Clio; quorum adhibentur in sacrificiis, & in ludis Tibiæ pares: tum in ludis, inquam, tum in sacrificiis, ubi scilicet funebres eorum memorias indicari observat Tertulian. lib. de Spectaculis cap. 2. 6. & 9. *A templis, & aris, inquit, & illa infelicitate thuris, & sanguinis, inter tibia, & tubas itur, duobus inquinatissimis arbitris funerum, & sacrorum Designatore, & Haruspice.* In sacrificiis, perinde ac in ludis scenicis Ethnicorum, Tibiæ pares exhibentur passim: & memorantur illis perfimiles, quas ex anaglypho Matthæjano hic retulimus.

9. *Tibiæ paxillis instructæ.* De quibus Bartholinus pag. 42. qui figuram addidit Tab. I. num. 5. ex anaglypho Trivultiano, apud Gruterum. Occludenda, vel recludenda foramina pro varietate soni acutioris, aut gravioris; juxta modos diversos attemperandi. Vide Ficoron. *le Maschere Sceniche* Tab. 77. pag. 169. & Bonar. Num. pag. 368.

10. *Tibiæ bifores.* Ab Antiquitatibus Romanis Boissardi figuram mutuatus est Bartholinus Tab. I. num. 4. Exposuit vero pag. 28. Easdem quoque vocat, cum Statio, *Tibias conjunctas.*

11. *Tibiæ geminæ,* descriptæ ex cippo sepulchrali Choraulæ per Fulvium Ursinum, a quo Bartholinus desumpsit Tab. I. num. 6. & explicavit pag. 46. ubi etiam indicat aliud Ursini marmor, a se incisum Tab. II. num. 1. in quo Choraula utraque manu gestat geminas Tibias, singulis singulam. Eadem figura hic reperitur. Vide Ficoroni opus *delle Maschere Sceniche* pag. 29. & 218. Tab. 84.

TABULA II.

12. **T**ibiæ Utriculariæ, sive Utriculares, quæ nostris pastoribus, & messoribus passim adhibentur. Ab antiquis pariter usurpatas noscimus ex Svetonio in Nerone, cap. 14. Vide Vossii Lexicon Etymologicum in verbo *Utricularius*, quem a Varrone *Pythaulam* dici observat. Ejus figura exstat in ænea icuncula antiqui operis, exhibente pastorem utriculari tibia canentem, in Museo Albano, & in gemma

Sectio IV. Instrum. Musica Vet. 27

ma apud Ficoronum, *delle Maschere* Tab. 83. pag. 214.

Figura hujus Tibiæ Utricularis desumpta est ex antiquo anaglypho marmoreo in zophoro supra columnas porticum fulcientes in impluvio ædium Principis Sanctæcrucis prope Ecclesiam S. Caroli ad Catinarios.

13. Subjecimus *Organum Pneumaticum* Tibiæ Utriculari, cum ad genus utricularium Tibiarum pertinere videatur. Olim hydraulicum fuerat, vento excitato per lapsum aquæ præcipitem, eoque perducto ad tubos, seu calamos fyringiæ: mox, adjumento follium, compendiosius evasit organum pneumaticum, per eosdem inflatile. Visitur pneumaticum organum in nummis *contorniatis*, ut vocant, insignitis imagine Neronis. Eorundem iconem protulit Patinus ad Svetonii cap. 41. vitæ Neronis, pag. 304. & vidimus apud Antonium Borionum Romanum. Panvinus de Ludis Circensibus, pag. 58. describens parallelopipedum, seu stylobatem Obelisci Constantinopolitani, ejusdem meminit, Tab. 19. Ante illa tempora fuit etiam Chorus, instrumentum ex simplici pelle cum duabus cicutis æreis, quarum per primam inspiratur aer, qui per secundam emittit vocem; uti legimus in epistola ad Dardanum Hieronymo attributa. Videndus ea de re Scaliger in notis Eusebii ad annum MDCCCXCV. pag. 169. col. 2.

14. *Tibia Siticinum latior* ex cornu, ad funera plerumque adhibita, de qua Statius Thebaid. lib. 6.

*Cum signum luctus cornu grave mugit adunco
Tibia, cui teneros suetum deducere manes,
Ige Phrygum mæsta Pelopen monstrasse ferebant
Exequiale sacrum &c.*

Videndus Bartholinus lib. 2. cap. 15. qui Kirchmanno, de Fun. Rom. lib. 2. cap. 5. Tibias illas latiores, ac longiores visas fuisse observat, licet Cares in luctu uterentur gingrinis palmi longitudine, stridulum quid, ac luctuosum sonantibus.

Figura Tibiæ latioris visitur in Virgilio Vaticano Æneid. 1. ubi ventis tempestatem excitantibus assignantur Tibiæ latiores, & corneæ, apprime accomodatæ sono procellæ graviori exprimendo. Vide novam Editionem.

Virgilii, apud Calcographiam Pontificiam, anno 1741.

15. Hebræorum קרן *Keren*, cornu, hac in figura mihi expressum, protulit ante P. Kircherius Musurgia lib. 2. cap. 4. §. 3. pag. 54. auctoritate veteris Codicis Vaticani, unde a se desumptam imaginem asseverat, In Vitris antiquis Coemeteriorum SS. Martyrum, ubi arca, seu armarium, exhibetur, cum voluminibus Legis, necnon candelabrum septilychne, & alia Sanctuarii instrumenta, visitur etiam קרן *Keren*, seu cornea tuba Sacerdotalis, adhibita ad indicandos dies Festos. Videri possunt figuræ in erudito Commentario a Senatore Philippo Bonaroti Florentiæ edito paucos ante annos, ubi eadem vitra mirifice illustrantur, præsertim Tab. II. num. 5. & Tab. III. num. 2.

16. *Lituus Militaris*, ex metallo efformatus ad similitudinem cornu, sæpe occurrit in Columna Trajani, præsertim pag. 7. & 41. &c. ubi adhibetur in sacrificiis, una cum Tubis Liticinum. Cornicinum Collegium memorat lapis antiquus apud Bartholinum de Tib. Vet. lib. 3. cap. 7. pag. mihi 238. & Fabret. de Columna Trajani cap. 7. pag. 203. in quo est figura excusa Litui, sive cornu ejusdem, ex ære recurvo, ut Vegetius appellat, lib. 2. cap. 8. Similis expressus in Columna Trajani num. præsertim 56. & 84. unde nostra figura desumpta fuit. Vide Tab. III. ejusdem Bartholini num. 4.

17. *Cornu Venatorium* ex metallo, ad similitudinem cornu animalium inflexum, latiori pariter orificio donatum. Figuræ passim occurrunt in vetustis anaglyphis, & picturis, præsertim ubi venatio adhibenda est.

18. *Buccina*, una cum tubis, & cornu seu lituo jam descripto, ad prælium ineundum signum dabat. Vegetius loco indicato, apud Bartholinum pag. 287. *Tubicines*, inquit, *Cornicines*, *Buccinatores*, qui vel tuba, vel ære curvo, vel buccina committere prælium solent. Quare, præter Tubicines, & Cornicines, etiam Buccinatores in antiquis Inscriptionibus memorantur, ex quibus C. Salius Maternus Buccinator Legionis V. Aliud marmor apud Gruterum pag. 609. & Bartholinum pag. 226. Buccinam, ad tubæ genus, cum Eustathio, reducit Lipsius, de Milit. Rom. lib. 4. Dialogo 10. pag. mihi 309. qui tamen addit ex Hygino, buccinæ primum inventorem

Tyr-

Sectio IV. Instrum. Musica Vet. 29

Tyrrhenum Herculis filium, qui concha pertusa buccinavit. Hygini verba sunt, fab. 273. *Tyrrhenus Herculis filius tubam invenit, qui concha pertusa buccinavit, & pagum convocavit, testatique sunt se mortuum sepulturæ dare. Unde tuba, Tyrrhenum melos dicitur: quod exemplum hodie Romani servant; & cum aliquis decedit, Tubicines cantant, & amici convocantur, testandi gratia, eum, neque ferro, neque veneno periisse.* Præter usum in funeribus; etiam in civili politica ad populum classico convocandum usus Buccinæ fuit; quam Tyrrhenus adinvenit, conchilio classicum canens, unde solet Tritonibus assignari. Vide lucernas Bartholi part. 1. num. 5. Borioni erudita Collectan. Rom. Antiq. & Bellorii explicationem, ubi scite adducit ex Ovidio Metamorphoseon 1. hanc descriptionem buccinæ Tritoniæ.

*Cæruleum Tritona vocat, conchaque sonanti
Inspirare jubet, fluctusque, & flumina signo
Jam revocare dato, Cava buccina sumitur illi
Tortilis in latum, quæ turbine crescit ab imo
Buccina, quæ in medio concepit ubi æra ponto,
Littora voce replet sub utroque jacentia Phæbo.*

Figura nostra desumitur ex ænea Tritonis imagine antiqui operis, quam servo. Frequentes occurrunt hæ turbinata Tritonum buccinæ in anaglyphis, & picturis Veterum, referentibus symbola Numinum Maritimorum. Solebant autem, ut alibi observabam, *Historiæ Universalis* Decade 3. cap. 24. num. 5. pag. 301. & seq. Tritonum signa buccinas infantium imponi fastigio ædis Saturni, ad indicandam ætatem, unde historia vocalis est. Ritum, & causam aperit Macrobius Saturnalium lib. 1. cap. 8. *Illud, inquit, non omiserim, Tritones cum Buccinis fastigio Saturni ædis superpositos, quoniam ab ejus commoratione ad nostram ætatem historia elata, & quasi vocalis est, ante vero muta, & obscura, & incognita.*

19. *Corneam tubam, seu Tibiam rectam, cum labro repando, ita describit Sacchius Myrotheciæ lib. 3. cap. 57. & ex eo Kircherius in Musurgia, & Bartholinus lib. 1. cap. 5. cum ligula, & foraminibus in buxea parte Tibiæ, cui repandum ex cornu labrum adjectum, cera, & glutine, aut hellice firmiter in situ continetur.* Figuram inde sumpsimus; rati,

ti, ex antiquo codice, ut Kircherus lib. 2. cap. 4. pag. 54. innuit, fuisse delineatam, cum Hebræorum הליל *Halil* Tibia, אבוב *Abub* Fistula, & קרן *Keren* Cornu. Cornea buccina ad convocandum coetum usos fuisse non modo Hebræos, sed etiam Etruscos, qui, ex Phoenicibus orti, pleraque illius Regionis instituta in Italiam traduxerunt, & ad Latinos derivarunt ætate Romuli, & consequentium Regum, colligunt Eruditi, cum Bartholino de Tib. Vet. lib. 3. cap. 7. pag. 226. ex Propertio lib. 4. Eleg. 1.

Buccina cogebat Priscos ad verba Quirites.

(Vide Cll. VV. Scipionem Maffejum *degl' Itali primit.* & Ant. Franc. Gorium *in Mus. Etrusc.*) Quam scilicet ex bubalo cornu tum ipsi, tum Pastores adhibuerunt, ut ibi interpretatur. Contestis esse potest vetustissimum opus musivum. Templi Fortunæ Prænestinæ, in quo spectantur sub tentorio Ducis appensa complura cornua ad convocandos milites; unde *Buccinatores Legionum* in vetustis Inscriptionibus memorantur apud Gruterum pag. 609. & *Cornicines* pag. 1106. eorumque Collegium in marmore Romano per Bartholinum edito pag. 228. cum figura:

M. IVLIVS . VICTOR

EX . COLLEGIO

LITICINVM . CORNICINVM

Quare & Valerius Flaccus cecinit lib. 6.

Pralia nunc rauco curant incendere cornu.

Videri potest ea pars musivi Prænestini apud Suaresium, Prænestis antiquæ pag. 48. Simillima figura præditum est cornu Hebræorum קרן *Keren*, quod, in sacris Martyrum cryptis auropictum antiquitus, vidimus in Vitris ibidem effolis, quæ arcam Hebraicæ Synagogæ exhibent cum sacris voluminibus, candelabrum, aliaque pertinentia ad suppellectilem Sanctuarii; inter quæ cornea tuba, seu קרן *Keren* visitur, uti observat eruditissimus Senator Philippus Bonaroti in libro *Observationum* nuper edito, in ea sacra Vitrorum symbola. R. P. D. Augustinus Calmet in præfatione in Psalmos pag. 85. scite distinguens tubarum genus, nomine שופר *Schophar* in Sacris Litteris enunciatur Exodi cap. 19. vers. 16. & 19. item cap. 20. vers. 18. (quod Interpre-

Sectio IV. Instrum. Musica Vet. 31

pretes LXX. reddunt, *σάλπιγξ*, aut *σάλπιγξ κερατίνη* *Tuba*, aut *Tuba* cornea (ab argenteis Tubis rectis duabus, æreisque pluribus, quas in Deserto construi Moyfes mandavit Numerorum cap. 10. vers. 2. 9. & 10. appellatis *חצוצרות* *Chazozeroth*. (vide Reland. Antiq. Hebræorum pag. 206.) optavit, ut producerentur vetustæ imagines generis prioris, cornu scilicet, seu tubæ corneæ, & *Schophar*; præsertim cum Sacerdotibus reservatum videretur ejusmodi cornibus canere, qualium septenis, circa Jericho cum Sacerdotes canerent, muri conciderunt, & quorum usus erat in Jubilæo, Josue cap. 6. vers. 3. 4. 5. In iis Coemeteriorum vitris, eorundem cornuum musicorum figura visitur; cum ad cornu olei unctionis complura illa referri queant, quæ ibidem spectantur: & cæteroquin musivum opus Prænestinum nos doceat, ad bellicos usus similia cornua sub tentoriis asservata, ad classicum concinendum.

Paulo etiam longiora cornua bellica, eaque parum inflexa, spectantur in clypeo votivo argenteo Scipionis Africani, asservato Parisiis in Regio thesauro, & per Sponium edito in Miscellaneis eruditæ Antiquitatis. Tale igitur קרן *Keren* Judæorum Cornu, שופר *Schophar* Tubam corneam, haberi oportere, inde colligimus. Figura *Chazozeroth*, seu tubarum rectarum, superest in Arcu Titi, quam damus numer. 21.

* Cornua gravifona, quemadmodum ex Vitulino cornu *Schophar*, & *Keren*, scilicet Cornua bellica, & Tubæ corneæ compingebantur, ita ex amplioribus majorum animalium cornibus, aut ex metallo ductili, aut ex cavis lignis contortarum cucurbitarum in morem arte curvatis, & magnitudine ingenti præditis, fiunt nunc Buccinæ, aut cornua soni gravissimi, quæ *Dulcinos* appellant. Eorundem usus in sacris viget, præsertim in Gallia, & in Germania. An ejusmodi Buccinis Antiqui uterentur, ex eorundem monumentis mihi non constat. Gravissimi soni buccinam Ovidius Tritoni assignabat supra num. 17.

..... quæ
Littora voce replet sub utroque jacentia Phæbo.
 Auris quoque Dionysii apud Syracusas, amplitudine sua
 fatis

* Num. 17.

fatis declarat, non destitisse etiam veteres ab instrumentis sonorum amplissimis aliquando excogitandis, & perficiendis; licet nostræ acusticæ tubæ nondum essent repertæ. Quare figuram cornu gravisoni tot in regionibus ad sacra adhibiti ex aliquo ritu, placuit inter eas referre *, quas a vetustis monumentis colligendas suscepi.

T A B U L A III.

20. **D** *Ulcinum* non retortum damus ex eodem Kircherō pag. 500. cujus pariter usus viget etiam in Gallia Cisalpina. Inserta illius orificio tenui lamella, quæ gingy-nen æquat Phœnicum, & Carium. Quinetiam Sinæ, describente (ut infra exponemus num. 24.) Jo. Calvor, ejusmodi generis instrumento ludunt, quod indicium est antiquitatis non modicæ apud Gentem veterum consuetudinum suarum omnium tenacissimam. Cœterum vetus icuncula ænea apud me Dulcinum gerit leniter inflexum.

21. *Tuba communis*, seu recta, quam primum compositam fuisse ex Tibia, & cornu vidimus supra num. 19. deinde unico ductu ex eodem metallo continuatam posteri adhibuerunt, æream, vel argenteam. Argenteas Tubas duas in Deserto constructas, mandante Moyse, dictas חצוצרות *Chazozeroth*, Numerorum cap. 10. vidimus dicto num. 19. Easdem Josephus describit, indicata etiam mensura, & forma, Antiquitatum Judaicarum lib. 3. cap. 11. Romæ vero in Arcu Titi, cum supersit earundem figura ibidem sculpta, una, cum candelabro, & mensa, aliisque Sanctuarii vasis, dum ea omnia in Judaico triumpho inferrentur in Templum Pacis, inde curavi desumere exemplum (quod retulit etiam Relandus in Antiquit. Hebraic.)

22. *Tuba ductilis*, ad sonorum varietatem eliciendam, geminis ad oram parallelis lamellis productis, vel decurtatis. Hac tuba hodieque utuntur in sacris concentibus nonnulli Italiæ Populi, uti Bononiæ vidimus, imo & Romæ videmus in Arce Sæti Angeli, solemniter procedente Summo Pontifice, & Cardinalibus, concini. *Tubas ductiles* Vulgata memorat Psalm. 97. vers. 7. Septuaginta legunt ἐν σάλπιγγι ἐλα-

Sectio IV. Instrum. Musica Vet. 33

ἐλατῆς, καὶ φανῇ σάλπιγγος κρατίνης, & textus Hebræus שופר כהצורות וכל in Chazozeroth, & omni Schophar. Aliæ lectiones exponunt, tubam ductilem Vulgatæ idem indicare, ac malleo ductilem; vel nenus omne tubarum in שופר כל Chol Sophar complecti voluisse Psalmistam. An inter ductiles malleo tubas Antiqui habuerint etiam has decurtandas, & elongandas pro soni varietate, quas *ductiles* idcirco appellare placuit, ex Antiquorum monumentis hætenus est inexploratum.

23. Sinensium *Organum* πολὺαυλος hic exprimitur a nobis, sive avena vitricularis. Avenam potius, quam tibiam appellaverim, ex subtilitate tuborum, quibus sonus editur. Sunt vero tubuli inserti pelli ad utriculi formam compactæ, & follium in morem comprimendæ; ut spiritus inde exclusus sonum emittat. Organo ejusmodi in Europam inde perlato ludentem vidimus anno 1685. Cinfochum, Sinensem illum virum, quem R. P. Philippus Fouquet (obiit Episcopus anno 1740.) habuit socium navigationis in Europam, & sacro fonte expiatum Michaellem appellavit, Romamque perduxit. Sinarum historiæ memorant, Fohio ejus gentis Imperatorem sæculo undetrigesimo ante æram Christi communem fuisse inventorem primi instrumenti Musici, ab se instructi chordis 36. Num chordarum numerum, & sonos in polyaulio utriculo totidem calamis prædito imitati sunt Posterius, mihi non liquet. Reddendam esse judico formam instrumenti, quod antiqui inventi Musici apud Orientales fidem adstruit, etiam cum nostrorum auctorum vetustissimis comparatum. cum ibi avenæ, & utricularis organi, pastoralis scilicet vitæ prima levamenta dignoscantur.

24. En aliud Sinensium organum, Dulcino Europæorum persimile, quod Sinensium *Dulcinum* lubenter appellaverim. Genus hoc tubæ gravissimæ, a nostris, ut vocant, *Fagotti*, non admodum diversum, a Sinarum Musicis adhiberi, docet Caspar Calvor Ritualis sui, parte 2. sect. 5. cap. 20. pag. 693. ubi recensens tria genera organorum, Pulsatile, Enchordum, & Pneumaticum, in singulis exhibet Sinarum inventa æneo iconismo; ubi, inter cæteras figuras, adstat accinenti senex, latiore tibiam, *Fagottis* nostris sive Dulci-

nis conferendam, manu gestans. Inde placuit repetere postremam hanc speciem organi pneumatici, ne Gentis inter Orientales antiquissimæ, &, ab ætate Diluvio Noetico proxima, origines artium suarum repetentis, inventa Musica omitteremus hoc in Catalogo.

TABULA IV.

1. 2. **M**onochordum, ex anaglypho antiqui sarcophagi in terra Defenzani ad lacum Benaci: quod ex arcu sororis Dianæ invenisse Apollinem tradit Censorinus, de die Nat. cap. 22. Aristides Quintilianus, inter antiquos Musicos editus à Meibomio, ex ponderum appensione tonos in Monochordo inventos affirmat, lib. 3. pag. 12. Describitur Monochordon à Guidone, relato à Kircherio lib. 4. cap. 2. ut in hoc anaglypho, quod exhiberi videtur alia tabula marmorea apud Authorem.

3. *Dichordum*, ex eodem anaglypho. Dichordum nominat Sopater, apud Coelium Rhodiginum lib. 9. cap. 4. & *Pyctidem*, seu *Pactidem* vocat. Retulit Athenæus lib. 4. cap. 24. Dichordon Assyriis tribuitur à Clemente Alexandrino Stromat. lib. 1. pag. 307.

4. *Lyra trichordis*. Apollini Clatræ in anaglypho relato à Sponio Miscell. pag. 87. trichordis Lyra tribuitur. A Poluce, dicitur *Panduria*. Vide Glossar. med. & infimæ Latinitatis. Figuram Lyræ desumpsimus ex Lyra Amphionis, in antiqua sculptura Dirces, asservata in Palatio Farnesiano. Chordæ ibi desunt. Tres ex Lyra Apollinis Clatræ apud Sponium addidimus. Lyræ trichordem etiam Mercurio tribuunt Ægyptii. Videatur Cæsius, in Coelo Astronomico pag. 187. & Diodor. lib. 1. & collectanea Lyrarum Equitis Petri Leon. Ghezzi ab ipso delineata in suo Museo.

5. *Tetrachordum*. Citharæ species, quale Anacreontis est Barbyton. Lyra tetrachorda Mercurio tribuitur à Macrobio Saturnalium lib. 1. cap. 19. Nicomachus Gerasenus apud Boetium lib. 5. Musicæ, affirmat Mercurii Tetrachordum usque ad Orpheæ retentum, cui traditum à Mercurio ferunt. Lyræ Phœniciam tetrachordem fuisse, narrant Auctores

Sectio IV. Instrum. Musica Vet. 35

relati à Cælio in Coelo Astronomico Poetico, in Asterismo Lyræ, & à Coelio Rhodig. loco indicato, aliisque apud Bochartum, de lit. & serm. Phœnicum lib. 2. cap. 7. Confirmant à Phœnicibus inventum posteris illius Chanaan, ex quo Mercurium suum procuderunt Græci fabulatores: Orphei Lyræ tetrachordem ex antiqua pictura Coemeterii S. Callisti Pont. ab Aringhio editam Romæ Subt. Tom. 1. pag. 563. hic expressimus. Eodem Tom. pag. 547. Orpheus cum Lyræ pentachorda exhibetur. Cum asserant mythologi, Apollinis beneficio auctum fuisse vetus Mercurii, & Orphei tetrachordum ad septem chordas, quintam, reperit Chorœbus Lydiæ Regis filius; sextam, addidit Hyagnis Phryx. Videatur Coesius pag. 186. Aliud anaglyphum Villæ Matthæjorum reddit Poetam canentem Lyræ pentachorda, ad hujus imaginem efformata.

6. *Lyræ acutam septem fidibus* hæc figura exprimit, juxta exemplar Globi coelestis Farnesiani antiquitus insculpti omnibus Asterismis ætate Antonini. Lyræ Apollinis aliqui dicunt, ex Macrobio Saturnal. lib. 1. Vide Aleandrum in expositione anaglyphi Solis pag. 36. Alii appellant Lyræ Mercurii, ut Scaliger advertit ex ejus Hymno, in Comment. ad Sphæram Manilii pag. 380. Septichordem fuisse Lyræ Orphei, canit Virgilius lib. 6. Æneid. Vide Coesium in explicatione Asterismi Lyræ.

Lyræ posterioris, quam scilicet, adjecta testudine Mercurii posteriores ætates usurpavere, figura desumpta est ex antiqua lucerna Bartoli, part. 2. num. 14. exhibente Apollinem hac Lyræ ludentem, quæ cithara dici potest, ut num. 8. 9. 10.

7. *Chelys*, seu Lyræ Mercurii reformata, retenta testudine, & contractis cornibus in manubrium, excipiens magades complures ad sonos ejusdem chordæ variandos. Figura visebatur in veteri anaglypho Nosocomii Lateranensis, hodie spectanda in Ædibus Justinianæis, edito per Boissardum Tom. 2. p. 145. & in Editione nova Gruteri pag. 819. Et plectro, & digitis tangebatur. Vide Scalig. in Manil. pag. 384. Plectri figuram vide post numerum 8. lit. A Cithara etiam dicitur. Vide Scalig. pag. 383.

8. Hæc figura desumpta est ex anaglypho in Ædibus

Tom. II.

E 2

Emi

Emi Cardinalis Spadæ, exhibente Amphionem cum hac *Cithara*.

TABULA V.

9. **I** Stam figuram in anaglypho Solis apud Matthæjos, explicavit Commentario eruditissimo Aleander pag. 7.

10. Hæc quoque figura expressa videtur in eleganti anaglypho Excell. D. Alexandri Albani (modo Amplis. Cardinalis) cum cæteris symbolis Apollinis. Has vero *Citharas* appellari, adeoque distinctas esse à Lyra, & testudine Mercurii, colliges ex Scaligero in Manilium pag. 380. Posset & illa appellari cithara, quam num. 5. exhibebam, cum careat testudine. Operosior cithara visitur in veteri Sarcophago Matthæjorum Musas exhibente, edito à Sponio Miscell. sect. 2. art. 9. pag. 44. de qua infra, numero sequenti. Citharam, ut in figura 5. (pluribus tamen chordis instructam) Chiron tenet, Achillem instituens, apud Fabretum, in addit. ad Tab. Iliac. pag. 357. & à Sirenæ manu tractatam refert ejusdem formæ, ibid. pag. 379.

11. *Triplex Lyra Pythagoræ Zacynthi*, constituta in totidem faciebus tripodis. Descripsit Athenæus lib. 14. cap. 15. cum triplici modo harmoniæ, Dorico, Lydio, Phrygio. Versatilem tripodem fuisse, ut melos variaretur mira facilitate, tradit Athenæus. In anaglypho Sarcophagi Matthæjorum, citharâ, quam num. 5. in manu Euterpis exhibet Sponius (licet in exigua mole figuræ, apud eundem non satis dignosci possit artificium organi, ut in marmore visitur) tres modos compendiosius statui potuisse, facile deprehendi. Nam sinistra manus Musæ, longiores chordas tractans, Doricum canere potuit; interea dum dextra manus plectrum tenens, percuteret chordas breviores supra magadem, ex calamis superne junctis ad jugum citharæ facile extensiles, & supra, parem numerum fidium mediocrium; quæ ex eadem magade introrsum duci * numero fidium posse plerisque respondere compertum erit; præsertim cum eadem retenta, meminerimus apud eos populos, qui rescindi abundantes chordas Magistratum Edicto jusserant.

* Emendes felicius al. quis. Vide infra pag. 32. in fine.

Endecachordem Lyræ Timotheo adinventam memorat Sca-

Sectio IV. Instrum. Musica Vet. 37

Scaliger pag. 384. in Manilium; cui par ignominia, ac Phrynidi contigit, ex Ephorum decreto, quod recitat acceptum à Boetio in 1. de Musica. Productus scilicet in Comitium, jussus est manibus propriis quatuor superfluas chordas amputare, ut septem priscæ tantum eadem in Lyra superessent.

Dodecachordon, *Nablium*, hoc est Psalterium, describimus infra pag. 35. ex Josepho Antiquit. Jud. lib. 7. cap. 10.

Neutrum organum à Davidico Psalterio decachordo separamus genere, ex placito Euphorionis, complexi unicam speciem *πολύχορδον*, variis hisce nominibus, exiguo chordarum numero discrepantium; ac eorum usum esse antiquissimum statuentes, asserimus cum Strabone esse ab Asia repetendum.

Confirmat sententiam Anacreon, qui ludere se canit magade chordis 20. instructa, quas Athenæus 21. fuisse contendit. Chordas decem à Davide numeratas suo in Psalterio, Fulgentius in Apollinea etiam describit; quod humanæ vocis decem esse modulamina dicat, ut animadvertit Aleander in Expositione Tabulæ Solaris pag. 37.

Cæterum excrevisse numerum fidium, supra tres septenas Anacreontis, ad triginta, vel etiam plures, quæ ab aliquibus Scriptoribus memorantur, mirum non est; cum in octavis repeterentur divisiones diatonicæ, & enharmonicæ præcedentium Quin ex ea animadversione, quam Athenæus adhibuit ad magadem Anacreontis explicandam, una & viginti chordis instructam tria in heptachorda ordinatis, si conferatur cum figura organi adhuc superstite in Anaglypho Matthæjano ad Montem Coelum, edita per Sponium pag. 44. & à me diligentius ex prototypo expressa num. 11. conciliatur mirifice sententia Athenæi de triplici heptachordo, unicum in organum, aut citharam, seu barbyton compacto; & intelligitur Psalterii, magadis, ac Lyræ figura, & triangulorum musicalium, ab Athenæo ex Apollodori epistola ad Aristoclem memoratorum, & affinitas hujusmodi instrumentorum. In eo anaglypho Musa, num. 5. distincta apud Sponium, & *Euterpis* nomine ab ipso donata, barbyton ita tenet, ut, sinistro brachio organum illud quasi complexa, manûs lævæ digitis carpat chordarum
lon-

longiorum ordinem in postica organi parte extensilium : dextra verò manus plectro armata , ita applicatur interioribus fidibus barbiti , ut ordinem duplicem pulsare velle videatur , alterum superne extensilem in horizontali superficie , magadum , alterum inde pensilem , & ad internam basim , seu *Baritona* protensum , licet chordæ in ea sculptura non sint expressæ . Organi conformatio , & manuum positus , easdem fatis indicat . Porro Euterpe Musæ tribui barbiton , Sponius arguit ex Avieni carmine ,

Euterpe dulci concentu barbita movit .

Attamen Lyricorum Poetarum organon id fuisse , Horatius ostendit non uno in loco , ut in Ode 1. & 32. libri primi ; & Musæ Lyricorum Polyhymniæ , ab hymnis concinendis ita denominatæ , esse tribuendum demonstrat . Euterpe vero tibia assignandas Ode 1.

. si neque tibia

Euterpe cohibet , nec Polyhymnia

Lesboum refugit tendere barbiton .

Lesboum appellat *barbiton* , carmina Alcæi Lyricorum Principis , in Lesbo insula nati , ut ex Ode 32. ad lyram suam :

(Age , dic Latinum

Barbite carmen ,

Lesbio primum modulate civi &c.)

Interpretes veteres , & recentes docent . Si attente consideretur dispositio partium in hujusce Musæ Matthæjanæ lyra , cithara , seu barbito , tria heptachorda admittente , partim tentanda digitis , partim plectro pulsanda , intelliget unusquisque Anacreontis magadem triplici heptachordo , & fidibus una & viginti instructam ; nec non cæteras species hujusce generis instrumentorum *εὐχορδών* descendere ex heptachordo filiorum Chanaani , Apollinis habiti à Poetis , nec non ex octachordo , & decachordo Psalterio Davidis , & dodecachordo Josephi . Siquidem heptachordon , & octachordon , est diatonicum systema septem vocum , cum adjectione octavæ , primam chordam repetentis in auctioribus . Enachordon Theophili , duas addit chordas diatonico , & totidem voces , quarta , & sexta destitutis (in Systemate Guidonis , quo utimur , essent F. & B. nisi assumerentur Bb. & F.) ut in diatoni-

Sectio IV. Instrum. Musica Vet. 39

tonico iusti diateffaron proportio assignetur. Inde vero fit Davidis decachordon perficiens octavam huiusmodi chordarum assumptione; at duodenarius chordarum numerus in Nablio Josephi expressus, refert easdem ferme chordas XII. diatonici systematis, quæ bis duci poterant ad infernum. βαρῖσα, seu scamillum, in illis, Lydium, in his, Phrygium modum reddituræ; aut certè Diatonicum, Enharmonicum, & Chromaticum systema commisceri in eadem cithara expedite poterat, non secus ac in suo tripode versatili fecit Pythagoras ille Zacynthicus, quem retulimus ex Athenæo.

12. Psalterium decachordon, Hebræis נבל *Nebel*, seu נבל נשור *Nebel Nassor*, unde Græci derivarunt Ναβλιον, & Latini *Nablium*, seu *Naublium*, & *Nablum*, organi genus est, quod à Sidoniis acceptum ferunt ex Sopatre apud Athenæum lib. 4. cap. 24.

. Neque Sidonii Naublii
Crocitans chordis tensa est forma &c.

Adjectam fuisse Nablio unam, & alteram chordam, supra decem illas à Davide numeratas in suo Psalterio, cognoscimus ex Josepho Hebræo lib. 7. Antiquit. cap. 10. Citharæ non admodum dissimile fuisse Psalterium, docemur ex observatione S. Basilii relata à Jacobo Benigno Bossuet Episcopo Meldensi in notis ad Psalmos, ut in ejus præfatione num. 34. Citharam Latinorum, seu Κιθάρη Græcorum ab Hebræorum כנור *Cinnor* omnes derivatam sciunt. Josephus ita describit Nablium, & Cinyram. *Cinyra decem chordis intenditur, & pulsatur plectro. Nibla, duodecim sonos continet, sed digitis carpitur.* Quadratam Psalterii formam hoc 12. chordarum numero expressimus ex simili in æneo vase antiquo apud Bellorium, edito per Nicolaum Causseum in Museo Romano sect. 5. art. 1. num. 3. ubi decem tantum chordas cælator incidit. Vel organi ejusdem figura fuit, vel symbolum; cum primus quadratus inter numeros, hoc est quaternarius, denarium contineat totius harmoniæ, omniumque numerorum arcana, complexum; ut passim notant Arithmetici, & Musici ex Pythagoricis, cum Kircherio in Musurgia lib. 7. p. 1. §. 1. Videndus Jo. Meursius in Denario Pythag. Trapezii figura præditum

ditum fuisse Nablium נבל seu Psalterium, dicit Schilte, apud eundem Kirch. p. 49. lib. 2.

Præter Psalterium Decachordum, Interpretes complures in Davidis musice reperiunt octachordum, quando in Psalmis occurrit frequens ille titulus, *pro octava*. Verba Episcopi Meldensis dabo num. 34. Præfationis in Psalmos „ Psalterium fuisse decachordum patet Psal. 32. ver. 2. *in Psalterio decem chordarum psallite illi*, aliisque in locis; ut illud Psal. 91. v. 4. *in Decachordo Psalterio*, quod in Hebræo legitur, non ad distinguenda organa, sed ut ad unum, idemque organum describendum pertinere intelligatur. Nam *citharam*, quæ in eodem versu memoratur, octochordam fuisse tradunt. Certe reperitur in titulis Psalmorum. השמינית *Haschemminith*, quod nostri *pro octava* vertunt. Chaldæus, eumque sequuti gravissimi Auctores *octochordarum cithara* interpretantur; quamquam alii ad tonos magis, quam ad numerum chordarum referunt „ Species igitur citharæ habenda sunt organa indicata Psalterii, seu Nablii, & Cinyræ. Sunt qui Nablium à Psalterio distinguant ex usu tantum, quò scilicet Psalterium sacris tantummodo hymnis peragendis adhiberetur; Nablium verò etiam profanis cantionibus præter sacros usus præsto esset. Videndus ea de re Cæsius in Asterismo Lyræ pag. 189. & seq. ubi etiam Harpæ nostrati, ac veteri à Venantio memoratæ æquiparandum putat. Cæterum Octochorda, Decachorda, & Endecachorda instrumenta ab antiquis memorata hisce figuris * includimus, cum pro arbitrio Musicorum plures, aut pauciores nervi eisdem aptarentur. Enneachordon etiam Orpheo tribuit Avienus pro Musarum numero fortasse chordas lyræ suæ aptanti; ut Cæsius interpretatur loco indicato:

* Nempes. 12.
15. Tab. v.

Hic nam fila novem docta in modulamina movit.

Ejusdem usus quoque, inquit, tribuitur Phrynidi, cui duos amputavit nervos bipenni Emereps Lacedæmoniorum. Ephorus, cujus censuræ universa olim Græcia acquiescebat. Phillis quoque Delius apud Athenæum lib. XIV. cap. 14. memorat Enneachordon. Ibi etiam additur Apollodorus in responso Epistolæ ad Aristoclem. Quod nunc Psalterium vocamus, illud inquit esse magadem; vocatus vero olepsiambus

Sectio IV. Instrum. Musica Vet. 41

bus est Trigonus, ac Elymus, ac novem habens chordas; quæ rariori sunt in usu. Psalterium igitur cum magade componendum hîc liquet: magadem rursus cum barbito Terpan-dri, & cum Pectide Sapphus, facile colliges ex auctoritati-bus ibidem relatis ab Athenæo. Sive igitur heptachordem lyram, five octochordam, five Psalterium enneachordon, ac decachordon Davidis, five organa chordis pluribus in-structa memorentur, omnia ad citharæ, psalterii, barbiti, & lyræ genus esse referenda cognovimus. Quare figuræ a num. 3. ad num. 12. variant ab illis, quibus hodie utimur in communi systemate Guidonis. Nam in singulis heptacordis diatonicis cum inferantur quinque chordæ chromaticæ, re-sultat numerus duodecim fidium unicuique chordæ suas le-gitimas consonantias tribuentium. At Schilte apud Kirche-rum Musurgiæ lib. 2. pag. 49. dicitur *Trapezium*, propter adjectam scilicet basim, quæ trigono fidium, quartum latus infernè addit, ut expendenti figuram satis liquet; ni placeat trigonam lyram pressius interpretari, quam harpam etiam dictam antiquitus discimus ex versu Ven. Fortunati,

Romanusque lyra plaudat tibi barbarus harpa.

Licebit earundem figuras intueri numeris 13. 14. 15. 16. & 17.

13. Figura Trigonæ lyræ num. 13. desumpta est ex ana-glypho Ægyptio in Hortis Mediceis a Kircherò edita to-mo 4. Oedipi cap. 13. pag. 426.

14. Figuræ 14. & 17. editæ ab eodem, Musurg. Tom. I. pag. 49. ex antiquo Codice Vaticano. Figura 14. dicitur כִּנּוֹר *Cinnor* Hebræis, Græcis Κινύρα, & Latinis *Cinyra*, aut *Cithara*.

15. In anaglypho Mediceo Horti Pinciani numeravi chordas duodecim marmori incisas, licet non nihil detrita marmoris superficies injuria temporum easdem obliterari alicubi ostendat. Quapropter accedit proxime hoc instru-mentum ad Josephi Nablium duodecim chordis instructum, & ad figuram trigonam eidem organo, citharæ, seu psalte-rio tributam ab Auctore Epistolæ de generibus Musicorum, quæ sub Hieronymi nomine circumfertur, indicante etiam Sponio Miscell. sect. 1. art. 7. pag. 23. in Tab. 48. qua in Epi-stola dicitur *Delta* litteræ id organum assimilari. Inde etiam

Tom. II.

F

con-

conficitur, rectè comparari a Venantio Fortunato Romanam Lynam cum Harpa barbarica in carmine recitato num. 12. Visitur etiam in Tabula Isiaca ante bovem Apim quidpiam simile huic lyræ, seu citharæ trigonæ impositum tripodi.

Kircherius loco citato aliam profert iconem Psalterii quadrati sub A, simplicioris, ac similis ferme figuræ nostræ, quam ex vase æneo Bellorii exhibuimus supra num. 12.

TABULA VI.

16. & 17. **F**iguram 17. Kircherius dicta pag. 49. Tom. 1. Musurg. inscribit nomine נבל עשור *Nevel Nassor*, seu Nablii Decachordis primo dicti, tum aucti fidium numero majori, unde etiam Harpicordi nostratis forma suborta est num. 16. sive jacentis, sive erecto situ, qualia organa Romæ quoque efformari vidimus.

18. Numero autem 18. exprimendum curavi Mercurii Caducæum; cum Cithara expressum in tabula Solari Matthæjorum explicata per Aleandrum; qui scite observat pag. 31. ex arundine compactum ostendi, ut fistula arundinea indicari possit, Mercurio attributa ab Apollodoro, Isidoro, aliisque Auctoribus. Rursus apponendam duximus hanc Mercurii virgam Musicæ artis antiquissimis Instrumentis; ut baculum cantorium, a Calvor in Caducæo cognitum, indicaremus, sive artem Musices, ad harmoniæ leges, & pacem revocantis vocum diversarum sonos serpentinis gyris sibi propemodum adversantes, ut prædictus Author observat Ritual. par. 2. sect. 5. cap. 21. pag. 699. & deduci posse autumat ex carmine Virgiliano.

TABULA VII.

1. **T**ympanum rectè definivit Scaliger in Manilium p. 382. scribens: *Omne cavum, ab una parte rotundum, tympanum dicitur. Assentitur Plinius a plerisque observatus lib. 9. cap. 35. ubi asserit tympani nomen inde tributum margaritis eam figuram retinentibus, quibus una tantum est facies, & ab ea rotunditas, aversæ verò, planicies. Æreum ejusmodi*
tym-

Sectio IV. Instrum. Musica Vet. 43

tympanum bacillo pulsatile exhibemus ex antiqua pictura edita per Petrum Sanctem Bartolum Tab.xii. Passim occurrunt tympana inter symbola Matris Deum in nummis, anaglyphis, aliisque monumentis Græcorum, & Latinorum.

2. *Tintinnabulum*, seu *Crepitaculum*, ad genus tympani referri potest ex figura, quam præfert. In antiquo anaglypho per Boissardum edito Tom. 3. pag. 47. Cybeles tympanum manu gestat, Athyde pariter aliud tympanum elevante: ex arbore autem pinu pendent gemina tintinnabula, seu crepitacula in eorum Sacris adhibita, quæ omissa sunt in nova editione ejus Tabulæ, cum Gruteri Inscriptionibus nuper vulgata Tom. i. pag. 27. At ex prototypo marmoreo Romæ asservato in Ædibus olim Cardinalis de Maximis *ad quatuor Fontes* heic damus. Tam Tympana, quam Tintinnabula, quæ Gentium superstitione ad inanum Deorum cultum adhibuit, multo præstantiori, & antiquiori instituto fuerant ætate Moysis in Dei laudem concussa. Maria soror Moysis, post demersum Pharaonem, carmine epinicio Dei beneficia celebrans, tympanum sumpsit in manu sua: egressæque sunt omnes mulieres post eam cum tympanis, & choris; ut legimus Exodi 15. Aurea vero tintinnabula limbo vestis Aaron Moyse divino monitu aptavit, ut, eo ingrediente Sanctuarium, sonum ederent, quemadmodum eodem libro Exodi consignatur cap. 39. Tympanum ibi vocatur תוף *Toph*, Exodi cap. 15. vers. 20.

3. Tertia figura *Tympanum* ostendit crepitaculis instructum, cum pedo pastorali ejus pulsandi causa apposito. Inter antiquas picturas ita exhibetur Tab. xx. a Petro Sancte Bartolo ex autographo delineatum. Cymbala crepitaculis instructa mox subjiciam.

4. *Cymbalum Sacrum Armeniorum*. Tympani genus est cymbalum, a concava figura cymbæ nomen deducens. Alii tamen malunt etiam pateris metallicis orbiculari forma præditi cymbali nomen commune facere: præsertim, si, appensis crepitaculis, concussione tinnitum edant; ut Armeniorum in Sacris etiam in Urbe præstatur. Ætate Apostolica eodem nomine appellabantur hujusmodi instrumenta musica; ut constat ex Epistola B. Pauli 1. ad Cor. cap. 13. *Factus sum*

velut æs sonans, aut cymbalum tinniens. Laurentius Pignorius de Servis pag. 84. pluribus Auctorum veterum Scriptis rem illustrat. In Sacris Matris Deum religioso in primis viro id Organi genus tribuit Apulejus 8. Metam. *Inibi vir principalis, & alias religiosus, & eximiè Deum reverens, tinnitu cymbalorum, & sonitu tympanorum, cantusque Phrygii mulcentibus modulis excitus &c.* Inter anaglypha Urbis pag. 49. Faunus ex bacillo appensum tympanum gestat in Sacris Bacchi, cum crepitaculis. Ostendam vetusta cymbala Ethnicorum num. 17. quæ fortasse idcirco possunt appellari *Mezilotbaim*.

5. *Cymbala Bacchicarum, seu Crembala Hermippi.* Sponius ex antiquis monumentis æquè, ac Scriptorum luculentis testimoniis figuram cymbalorum veterum ita describit Miscell. pag. 22. *Cymbala erant ex ære, quasi duæ scutellæ, quæ manibus complosa sonum dabant, uti Pignorius, ex auctoritate veterum Auctorum, retulit pag. 83. de Servis, ita scribens: Ambabus enim manibus, erant enim manubriata, vel ansata in extrema convexitate, appendebantur; & complosa, concussaque sonitum edebant, tinniebantque.* Figuram uterque Author edidit, ex vetustis anaglyphis Bacchicarum deductam, quam heic retulimus. Eiusdem figuræ Cymbala adhiberi videmus ad concentum edendum in sacrificio Etrusco; edito inter Picturas veteres a Bartolo fol. 93. Hermippus apud Athenæum lib. 14. cap. 14. hæc instrumenta appellat *Crembala*.

6. *Tympanum leve.* Levia tympana distinguunt scite a gravibus, ex carmine Catulli, tam Pignorius, quam Sponius pag. 84. Pignorius adhibet etiam complures authoritates ejusdem Catulli, Ovidii, Svetonii, S. Augustini, & Isidori, quibus evidens est, præter ænea tympana gravia jam descripta, & infra exhibenda numero sequenti, aliud fuisse genus commune tympanorum figura orbiculari, contextum pelle, vel corio superinducto: quæ aliquando virgula percutiebantur, ut in bellicis tympanis fieri consuevit; aliquando manu impellebantur; qua ratione ad choreas passim adhibent nostrates rustici. Hinc Ovidius 4. Metam.

Femineæ voces, impulsæque Tympana palmis.
Et Catullus de Athy.

Huc eis citata cœpit manibus leve tympanum,

Tym-

Sectio IV. Instrum. Musica Vet. 45

*Tympanum, tubam Cybele tua mater initia,
Quatensque terga tauri teneris cava digitis
Canere hæc suis &c.*

Et S. Augustinus serm. i. de Sanctis num. 18. hoc genus Tympani tribuit Mariæ: *plaudat nunc organis Maria, & inter veloces articulos Tympana puerperæ concrepent.* Addit hisce auctoritatibus Pignorius figuram, & descriptionem his verbis: *Porro forma Tympani hæc fuit, quam exhibemus, prima facie cribrum referens; ut non immerito legamus in iudicio loci, & pistoris:*

„ Tympana habet Cybele: sunt & mihi Tympana cribri. „
Sponius advertit etymon Tympani derivari a pulsando; *τυμπάνειν* enim pulsare Græci exprimunt. Levibus hisce Tympanis, manus impulsu percutiendis, in orbe ligneo aptabantur etiam antiquitus lamellæ, ut hodie fit; quæ concussæ, acutum sonum ederent, cum gravi boatu percussi corii non injucunde compositum. Cymbalum audit apud nostros populares ejusmodi organum; uti observant Eruditissimi Viri Pignorius de Servis, & Senator Bonaroti pag. 86. in expositione Achatis versicoloris Musei Carpinei, Bacchi currum exhibentis, quam edidit post observationes ad Numismata maximi moduli ejusdem Musei pag. 36. Figuram Tympani lamellis instructi, quam heic attulimus, nobis ministravit anaglyphum vetus a Bellorio editum inter admiranda urbis Romæ fol. 17. num. 2.

7 *Tympana Bellica.* Duplex figura bellici Tympani a nobis depicta est, orbicularis una, altera cylindrica. Primam Pignorius expressit pag. 85. qua hodieque utuntur equestres Turmæ, a Persis ad nos derivata: &, parum permutato vocabulo, *Timballi* nostratibus dicuntur, quæ antiquis *Tympana* dicebantur. *Æneæ* sunt pelves, ejus figuræ, sive hemisphærii, unde nomen margaritis ex Plinio inditum diximus num. 1. plano corio superextenso. Apollodorus ejusmodi Tympana tribuit Salmoneo. *Pelles*, inquit, *detractas in currum cum æneis lebetibus agitans, dicebat se sonare.* Alterum genus bellici Tympani cylindricæ est figuræ, quo pedites utuntur passim. Utrimque percuti bacillis potest cum cylindro ligneo: pellis utrinque superextensa ictus excipit. Ex palmæ stipite cylindrum bellici Tympani Indi construebant, Suida

te-

teste; unde Bacchus Indorum domitor fortasse ad Græcos transtulit, ex palmæ arboris cavo stipite tintinnabula introrsus, cui ex aurichalco adaptabant, atque in altum ferebant, concutiebantque in acie. Tintinnabula igitur, quæ & multa, & magna, intus inconditum quendam sonum edebant. In anaglypho Matris Deûm tintinnabula seorsim appensa visuntur: Tympana verò gestant Cybele, & Atys, uti narravimus num. 2. A Parthis, sive Persis Indorum proximis Tympana non dissimilia partim nostris equestrium copiarum, partim pedestrium, usurpari docet Plutarchus in vita Crassi: *Non cornibus, aut tubis, inquit, incitare se ad pugnam, sed stipites quosdam corio tectos, & concavos, tintinnabulis æreis circumpositis, simul pulsant. Illi vero obscurum aliquid, & terribile resonant, & ululatu ferreo, & tonitru commixtum.* Isidorus, observante Lipsio in fine Dialogi x. de Militia Romana, Tympanum nostris simile, quibus utuntur pedites, appellat Symphoniam: *Symphonia, vulgo appellatur lignum cavum, ex utraque parte pelle extensa, quam singuli hinc, & inde Musci feriunt.*

8. *Æra Thermarum* heic exhibemus ex veteri anaglypho, quæ rudimenta æris campani fuisse demonstrantur ipsâ ex figura. Fortassis etiam ænea figurata vasa, a Vitruvio in theatris memorata, nequaquam diversa ab his fuerunt. Appendebantur in Thermarum adytis, ad indicandam horam admissionis, ac recessus. Observarunt id pridem Viri eruditi ex Martiali. Rosinus Antiquit. Rom. lib. i. cap. 14. pag. 78. *Notandum est, quod campanæ sonitu populus in Thermis, statis horis, vel advocari, vel admitti solitus fuerit, ut ex Martiali constat, dicente „Redde pilam. sonat æs Thermarum „.* In eodem anaglypho, Thermas exhibente cum æneis hisce vasis, visuntur alia æra appensa figuræ orbicularis, similia Tympanis, quæ referuntur a nobis num. 15.

9. *Crotala*. Crotalum, ait Sponius Miscell. sect. i. art. 7. pag. 22. Tab. 14. *proprie scissa arundo, constructa studio, ut sonet, si quis ipsam quatiat manibus. Sic enim Glossæ Græcorum.*

Producit ex antiquo monumento Feminam ludentem Crotalis, quæ *Crotalistris* dicebatur. Visitur alia Femina Crotala quatiens in anaglypho feralis coenæ, edito per Bel-lorium inter admiranda urbis Romæ fol. 74. num. 2. Clemens Ale-

Sectio IV. Instrum. Musica Vet. 47

Alexandrinus Crotala a Siculis inventa fuisse tradit. *Crumata* quoque, species erant crotalorum, ut ibidem cum Scaligero ad copiam confirmat Sponius; nempe testulæ erant, aut ossiculi, usum Crotali præstantes. Hispanis præsertim usurpata, Boeticæ in primis Provinciæ, & Gaditanæ, affirmante Martiali. In veteri pictura edita per Bartolum, necnon in vetustis lucernis ab ipso excussis par. 1. num. 34. & 35. Crotalis, & Crumatis ludunt complures figuræ, unde hanc desumpsimus. Malleum ligneum adjecimus, quo Hebræi etiam nunc excitant suos contribules ad preces antelucanas; & vocant *Sommerim labocher*, vigiliis matutinas. Malleo ligneo contundere nos solemus trabem in aditu Ecclesiæ positam, in triduo majoris Hebdomadæ, *Officiis*, ut vocant *tenebrarum*; ut ex fragore confusi ligni tumultus Judæorum Christum Dominum ad necem deposcentium, eumque cruci affigentium evidentius in memoriam reducatur; quæ species tympanorum sunt, cum a *τυπάνι* percutere dicantur Tympana.

TABULA VIII.

10. **S** *Emanterion* ab Italis dictum *Scrandola* hic etiam exprimendum curavimus, nempe asserem ferreis manubriis versatilibus instructum, quo per eos dies, silente ære campano, utimur ad populum in Ecclesiam advocandum. Antiquitus, ante inventas nolas, Ecclesiæ Orientales, & Occidentales utebantur hoc signo convocationis, vel tuba; uti ex historia Laufiaca, Cassiano, Act. 4. Nicænæ Synodi secundæ, aliisque pluribus testimoniis probat Card. Bona, Rerum Liturgicarum lib. 1. cap. 22. num. 2. Utuntur nunc etiam Græci recentiores; & quidem harmonica lege id lignum pulsan, ut merito inter Instrumenta Musica referri possit. Descriptionem luculentam ex Leone Allatio addit ibidem doctissimus, ac piissimus Cardinalis: *Sacerdotes*, inquit, *Græci ligneo instrumento ad Græcos in Ecclesiam convocandos utuntur. Id est lignum binarum decempedarum longitudine, duorum digitorum crassitudine, latitudine quatuor, quam optimè dedolatum, non fissum, aut rimosum, quod manu sinistra medium tenens Sacerdos, vel alius, dextra malleo ex eodem ligno cursim hinc inde*

inde transcurrens, modo in unam partem, modo in alteram, prope vel eminus ab ipsa sinistra, ita lignum diverberat, ut ictum nunc plenum, nunc gravem, nunc acutum, nunc crebrum, nunc extensum edens, perfecta musices scientia auribus suavissime moduletur. Semanterion id genus instrumenti vocant. Aliud Semanterion esse ait insignis magnitudinis, adeoque quandoque sex palmos latitudo, unum crassitudo, triginta longitudo exæquet, quod in Turribus catenis ferreis appenditur, & malleo pulsatur.

11. *Trigonon* mulierum in choro adstantium ferali coenæ. In anaglypho *Ædium Justinianæarum*, edito inter admiranda Urbis Romæ fol. 74. una ex eis num. 2. consignata *Trigonum* pulsatur. Erat enim id Organum *Sistri* genus, plectro pulsandum; ut satis cognoscitur illa ex figura. Nonnunquam virgulis instruebatur diversi ponderis, ac longitudinis; ut varium concentum ederet. Alia verò instrumenta, non *Trigoni* forma, sed inflexo in circulum angulo superiori curvabantur, & crotalia sonoræ sphaerulæ, aut lamellæ inferebantur, ut pro molis, & metalli varietate, sonum diversum ederent. Ex antiquis monumentis vulgavit *Pignorius*, de *Servis* pag. 83. *Trigonum*, ut arbitror, musicum, quod cum cæteris *Mercurii Ægyptii* inventis habes in anaglypho edito per *Boissardum* ex *Hortis Julii III.* Tomo 4. pag. 78. & rursus excusum vidimus in nova editione *Operis Gruteriani* pag. 1073. *P. Calmet* putat hoc instrumentum ab Hebræis dici *Schalischim* שלישים.

Vide in *Diss. in Psal. de Inst. Musc.* figuras 18. & 19. de quibus *Regum* 1. cap. 18. v. 6.

12. *Sistrum*. Celebre illud *Isidis* Organum, & *Isiacorum* gestamen, quod ab *Apulejo* adamussim delineatur lib. XI. *Metam.* observante *Pignorio* de *Mensa Isiaca* pag. 34. *Æreum* scilicet crepitaculum, cujus per angustam laminam, in modum baltei recurvatam, trajectæ mediæ parvæ virgulæ crispante brachio tergeminos ictus reddebant, argutum, sonorum, & gravem. Virgulæ per laminam trajectæ, modo tres, modo quatuor, non sine mysterio, visuntur in veteribus monumentis *Sistrum* exprimentibus; ut eruditissimus *Fabrettus* probat *Inscript.* cap. 6. p. 489. Duas ibi figuras *Sistri*, ex Museo

Sectio IV. Instrum. Musica Vet. 49

seo Stroziano, & gaza Medicea ad magnitudinem prototyporum exactas, exhibet, unde hanc mutuamur quadrichordem. Sistrum putant communiter esse cymbalum alarum Isa. c. 18. צלצל כנפים. Vide P. Calmet Dissert. Inst. ad Psal. n. 15.

13. *Hymnologium*. Liceat nomen procudere huic machinae Musicae, quam aptant passim publicis horologiis Ecclesiarum, & Fori in Gallia, & Germania superiori, atque inferiori, in Belgio, & Anglia. Tintinnabula complura appendunt certi ponderis, ac mensurae, ita invicem attemperata proportionem molis, ac ponderis, ut totum sistema musicum diatonicum, & chromaticum exhibeant. Tum in cylindro per horas singulas versatili, ut sit etiam in Organis hydraulicis, aptant certis spatiis lamellas, quarum occursum elevati malleoli ita incidunt singuli suam in campanam, ut melos ordinate per voces debitas proferant. Ut plurimum hymnorum modulationem pro temporis diversitate occurrentium ab hisce machinis edi curant artifices. Gallica voce appellant communiter *Garillion*. Figura pro arbitrio sumitur, prout horologio convenit, cui est aptanda.

14. *Zylorganum* à Kircherio dicitur hæc machina musica (puto *Xylorganum* voluisse appellare) Tom. 1. Musurgia pag. 518. quod ea scilicet ligneis cylindris aliquando compingeretur. Usus tamen docuit, præstare ex argilla cocta, aut ex metallo, cylindros, sive etiam tubulos formari eadem longitudine, aut brevitate, quæ voces singulas per Diapason occurrentes fideliter reddat. Tæniola inserta in utrumque caput cujusque cylindri, nodis interpositis, ne proximi se contingant, exhibet systema musicum perito percussori, qui, pro necessitate voces attemperandi, malleolo scitè percutit hunc, vel illum cylindrum, referentem chordam ejus modulationis propriam. Nacleris præsertim Siculis familiare instrumentum est, ideoque à nobis expressum.

15. *Cymbalum pensile*. Supra num. 8. exhibui æra Thermarum à Martiali descripta, figuram illustrantia à veteri anaglypho desumptam, campanis, seu nolis nostratibus non absimilem. In eodem anaglypho pendet in alia thermarum fenestra æs orbiculare, foraminibus per circumferentiam.

Tom. II.

G

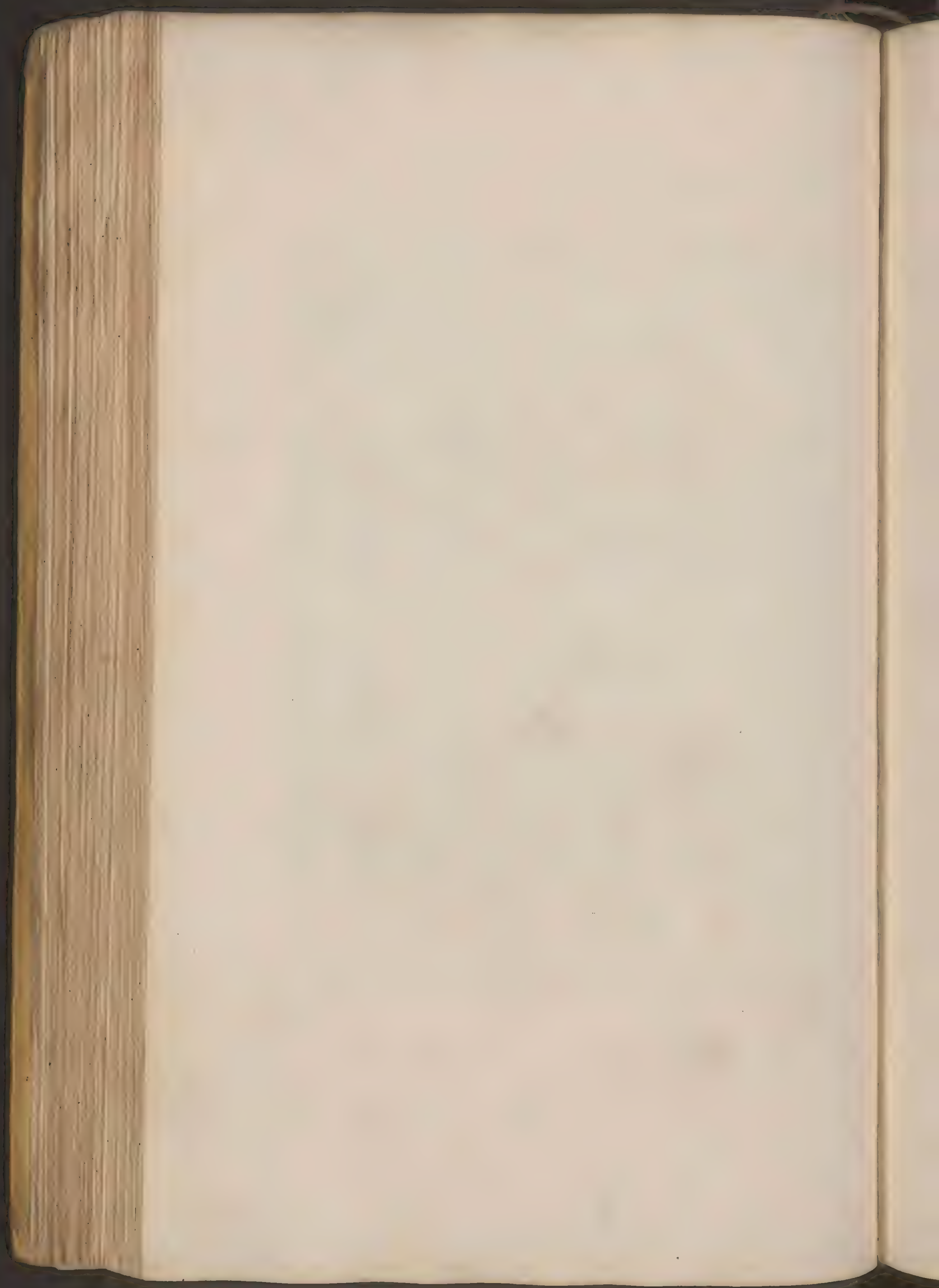
æquo

æquo intervallo diffitis, ut scilicet Crepitacula, vel alia non dissimilia corpora sonum editura, ex iis penderent. De his agemus in exponenda postrema figura hujus paginae.

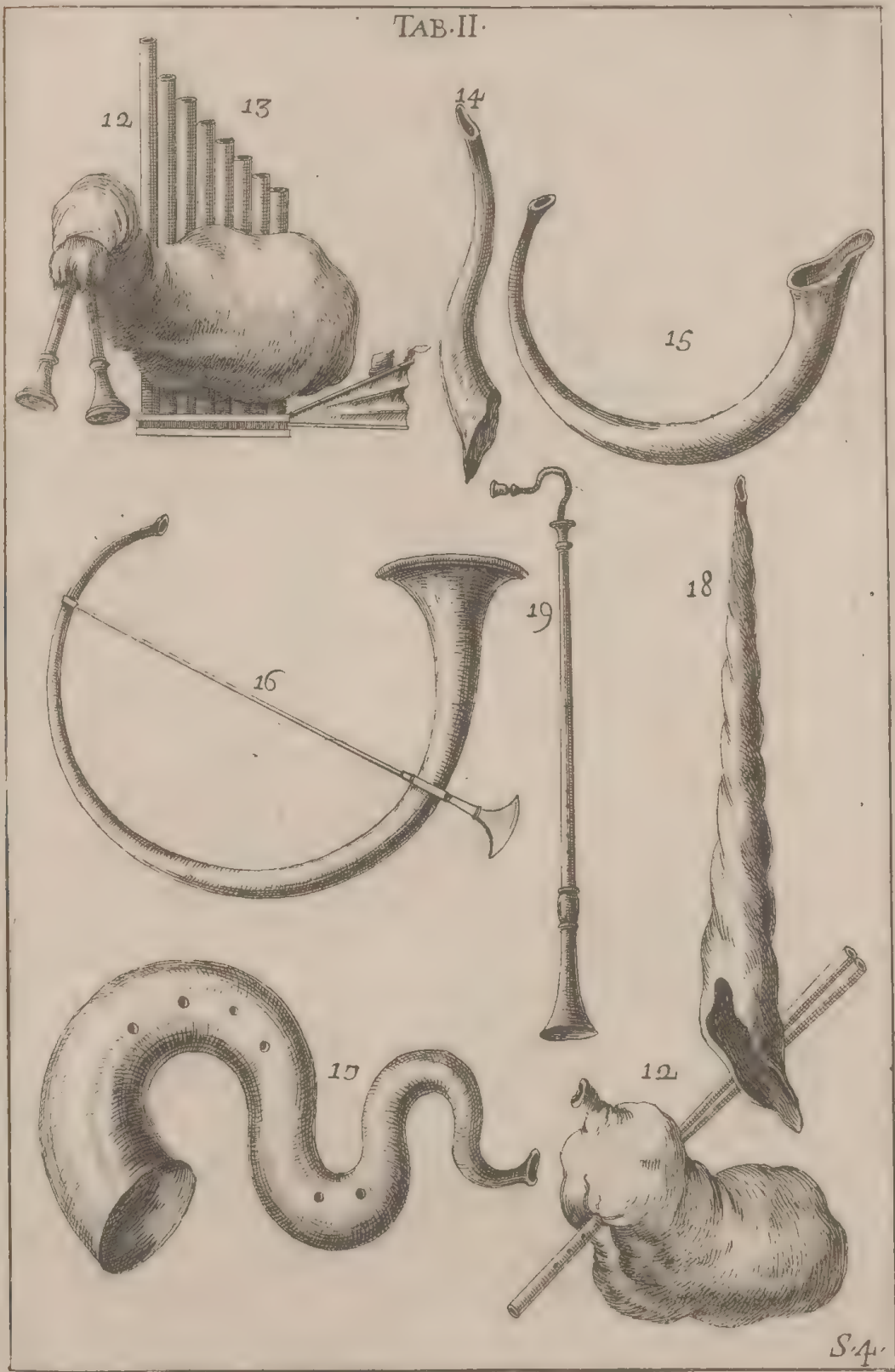
16. *Stella pensilis Fuldensum*, seu machina cymbalarica S. Bonifacii Episcopi, & Martyris; cujus ætate constructam tradunt à foemina Britanica ad Christianam fidem perducta, abjurato Astri cujusdam fictitio Numine, cui juxta errores suorum gentilium devota fuerat. Auream rotam campanulis compluribus præditam, imaginem Numinis quod impio cultu antea venerabatur, Christo subjecit. Rem pluribus narrat Kircherius ex Historicorum testimonio, quod profert.

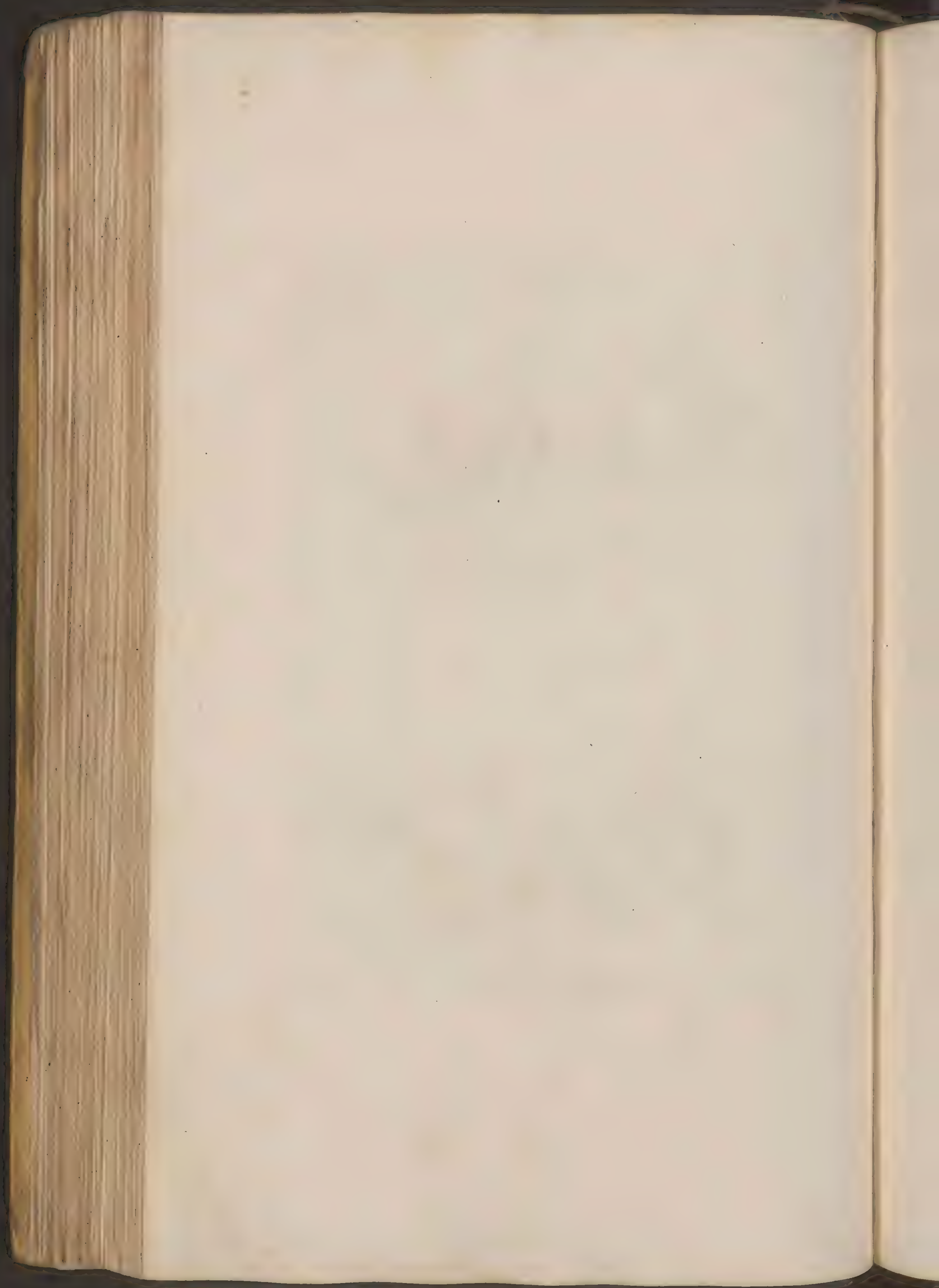
17. *Discus Crotalophorus*, seu *Cymbalum Crotaligerum*. Nomen hoc indere liceat veteri Cymbalo, seu vasi concavo, lancis, aut disci formam obtinenti, cujus est limbus foraminibus pervius: ex his tintinnabula pendent, ad sonum acutum istorum componendum cum gravi, æris ipsius, aut cymbali, seu disci, sono. Ejusmodi structuræ tympanum puella præfert in veteri anaglypho lateritio apud Bellorium edito inter Lucernas par. 2. num. 23. Ibi etiam additur figura Disci ænei veteris tintinnabulis septem inferti, pendentibus circa lymbum, non secus ac in Cymbalo Sacro Armeniorum supra notavimus num. 4. Paulo ante num. 15. dabam ex vetusto anaglypho cymbala Thermarum amplioris formæ, tanquam lebetum, aut lancium prægrandium: quorum in limbis foramina apparent evidentiâ, ad appendenda crotalia, seu tintinnabula; ut ex Belloriano Disco facile quisque colliget. Propterea non ineptè quisquam fortasse refert ad hanc cymbali formam *Zizal Chenaphaim*, & *Mezilothaim* Hebræorum, de quibus supra num. 12.

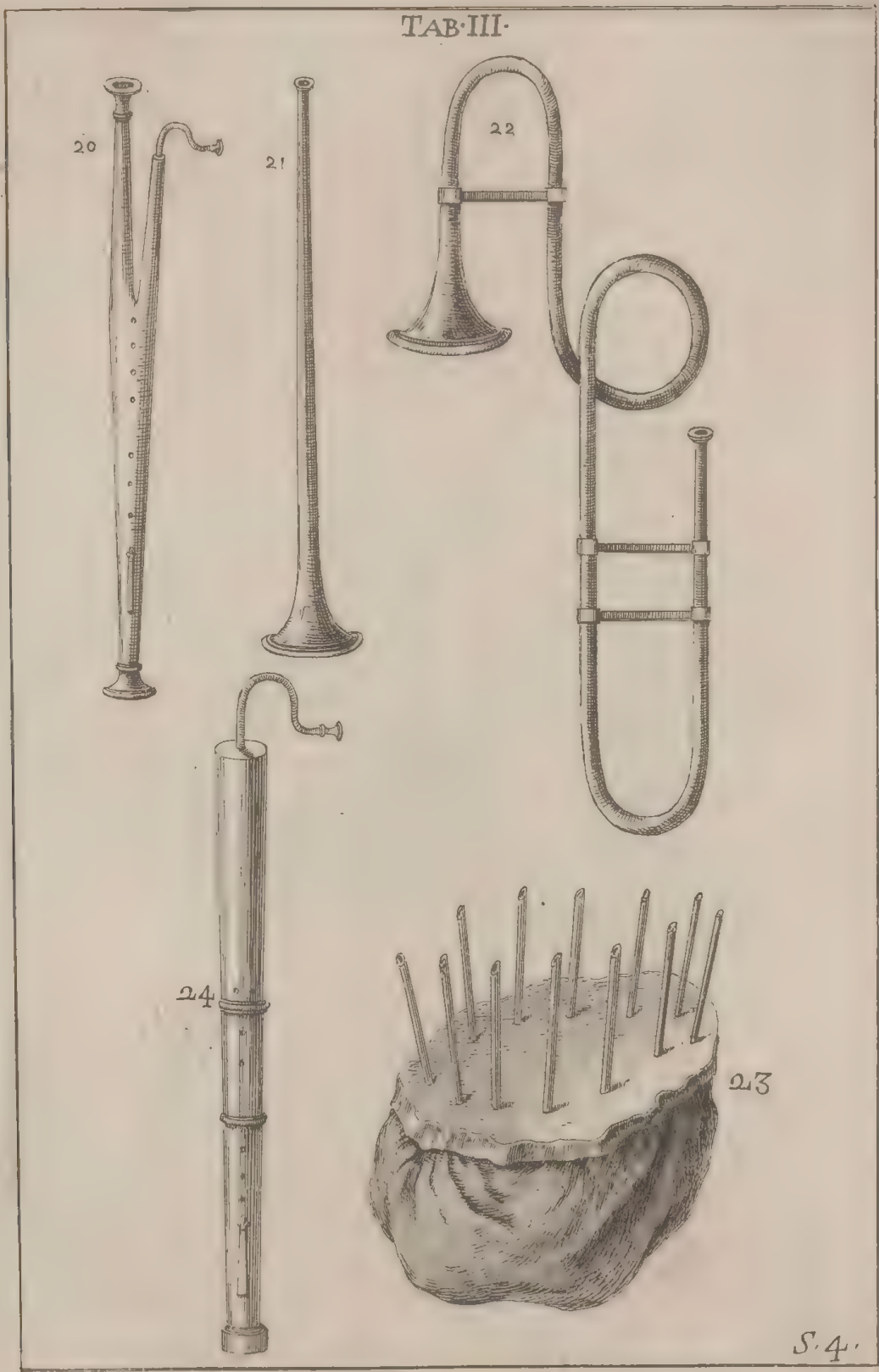

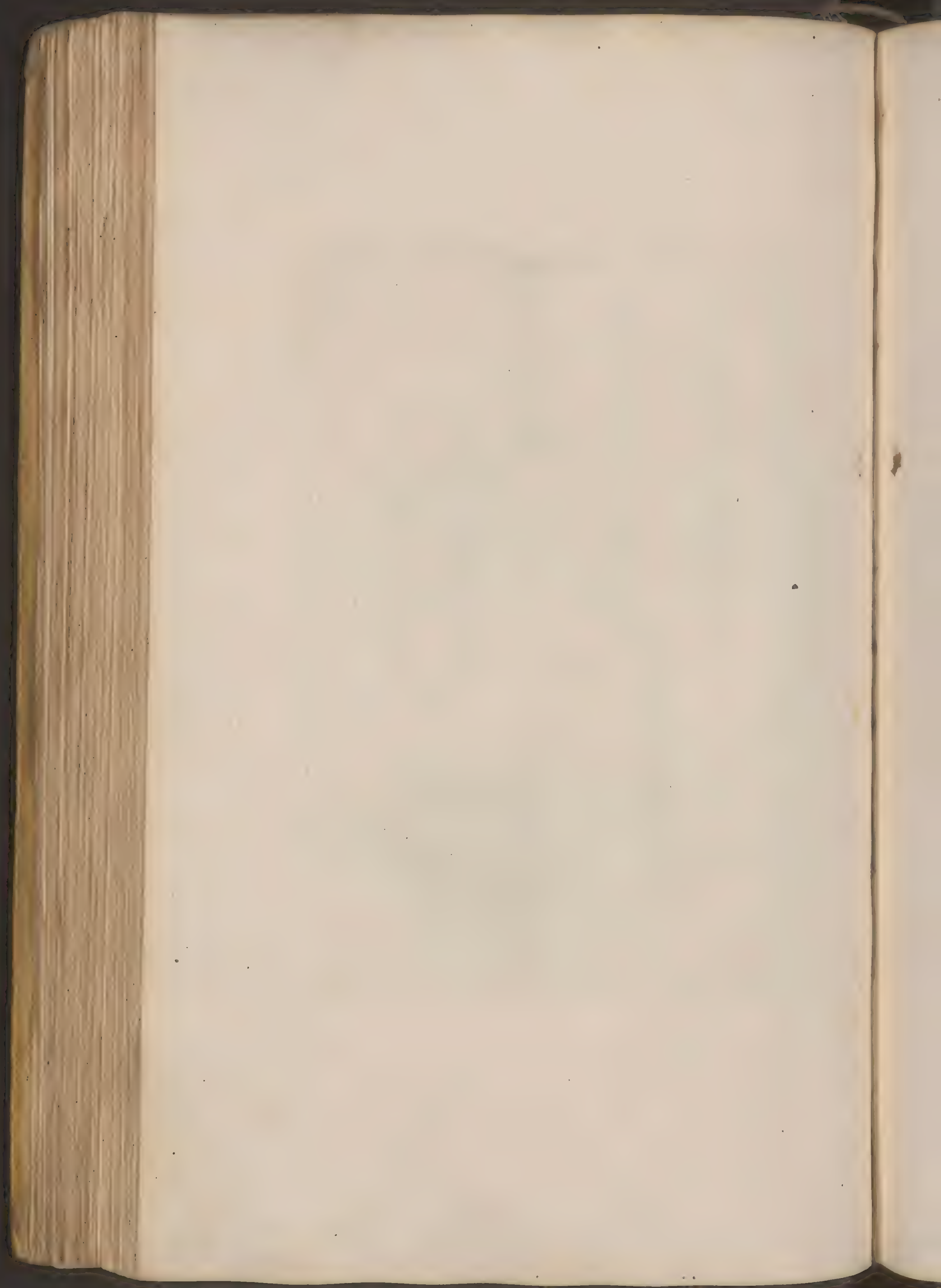
TAB. II.

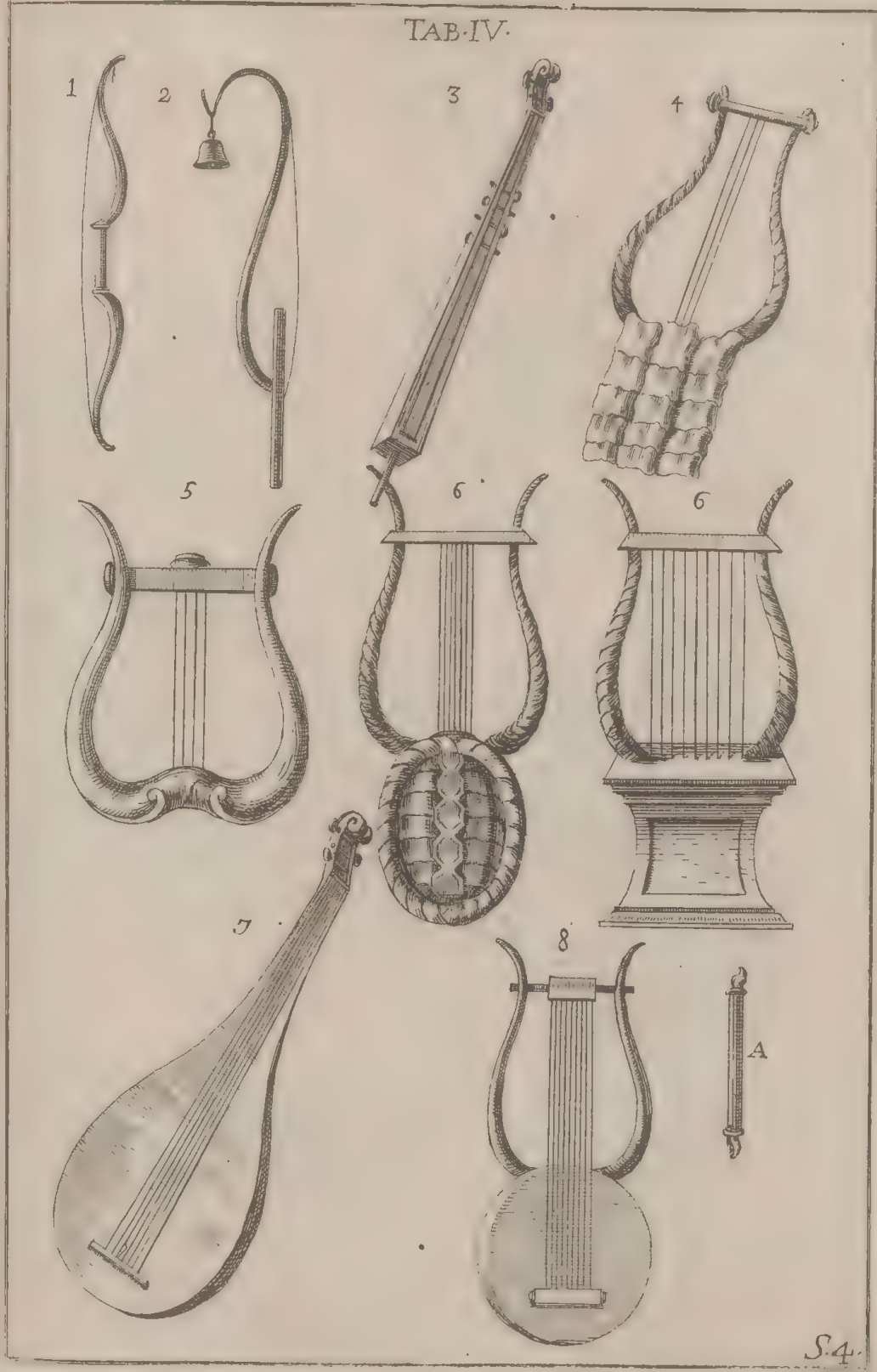

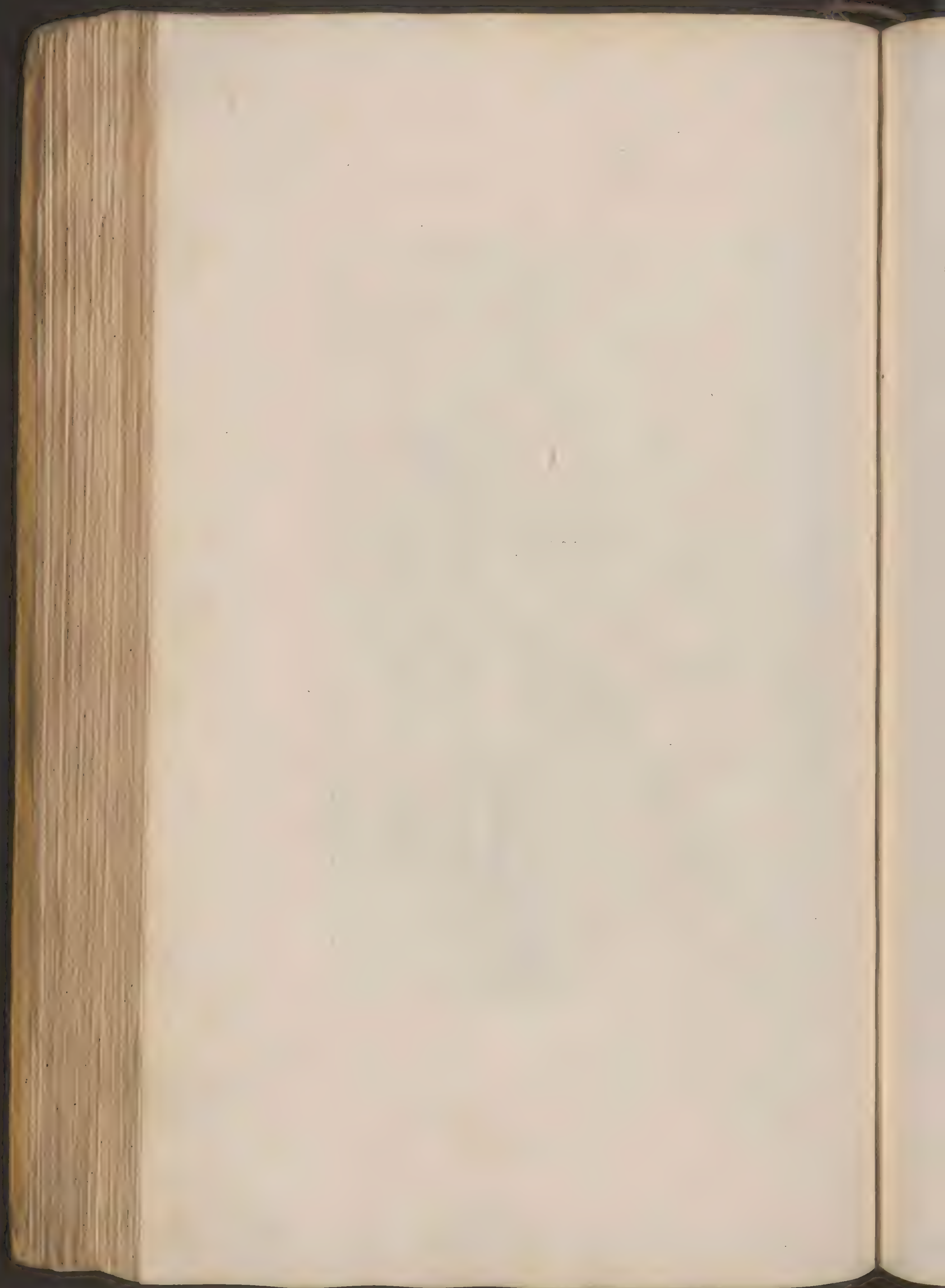
TAB. III.

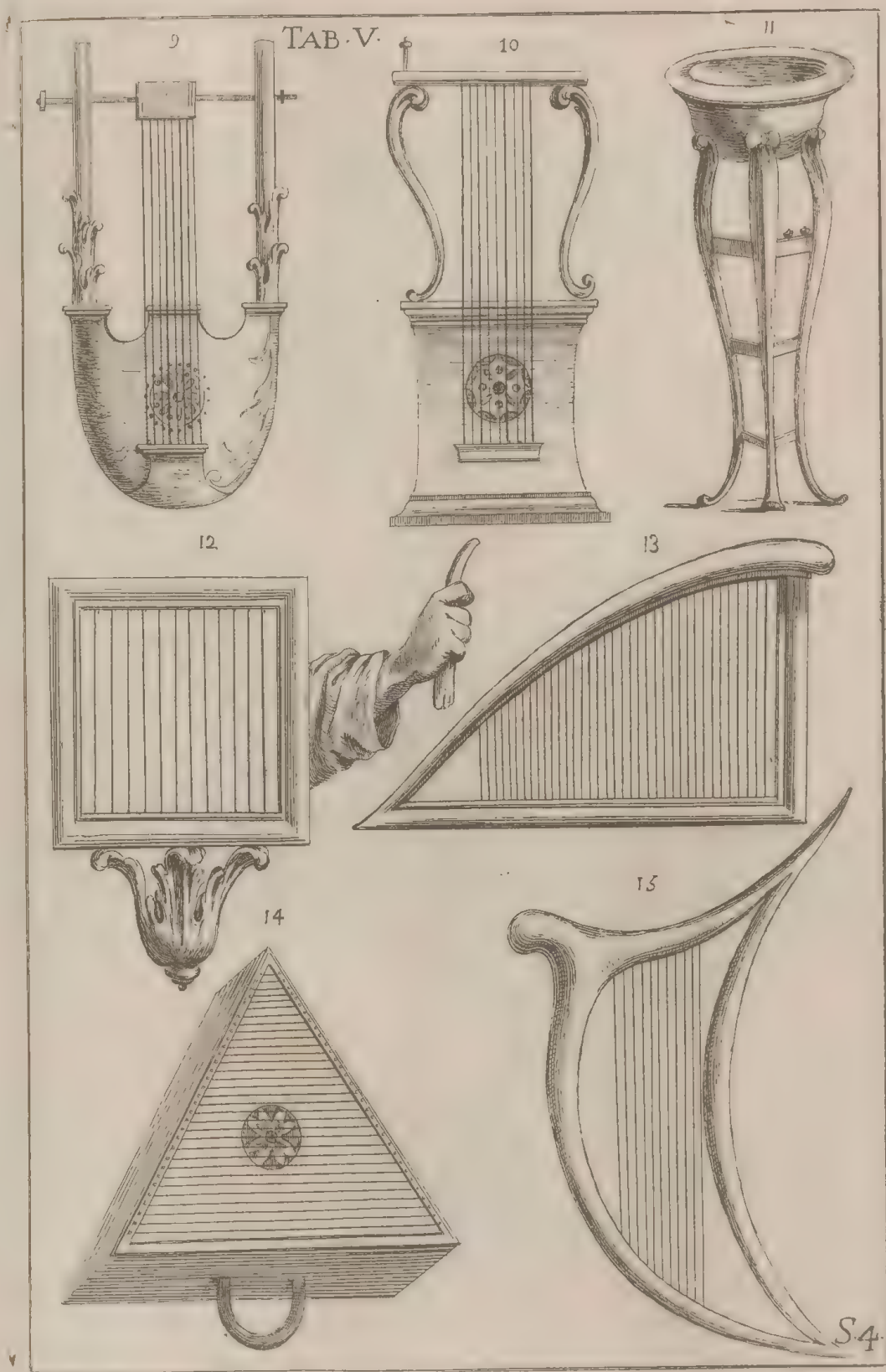

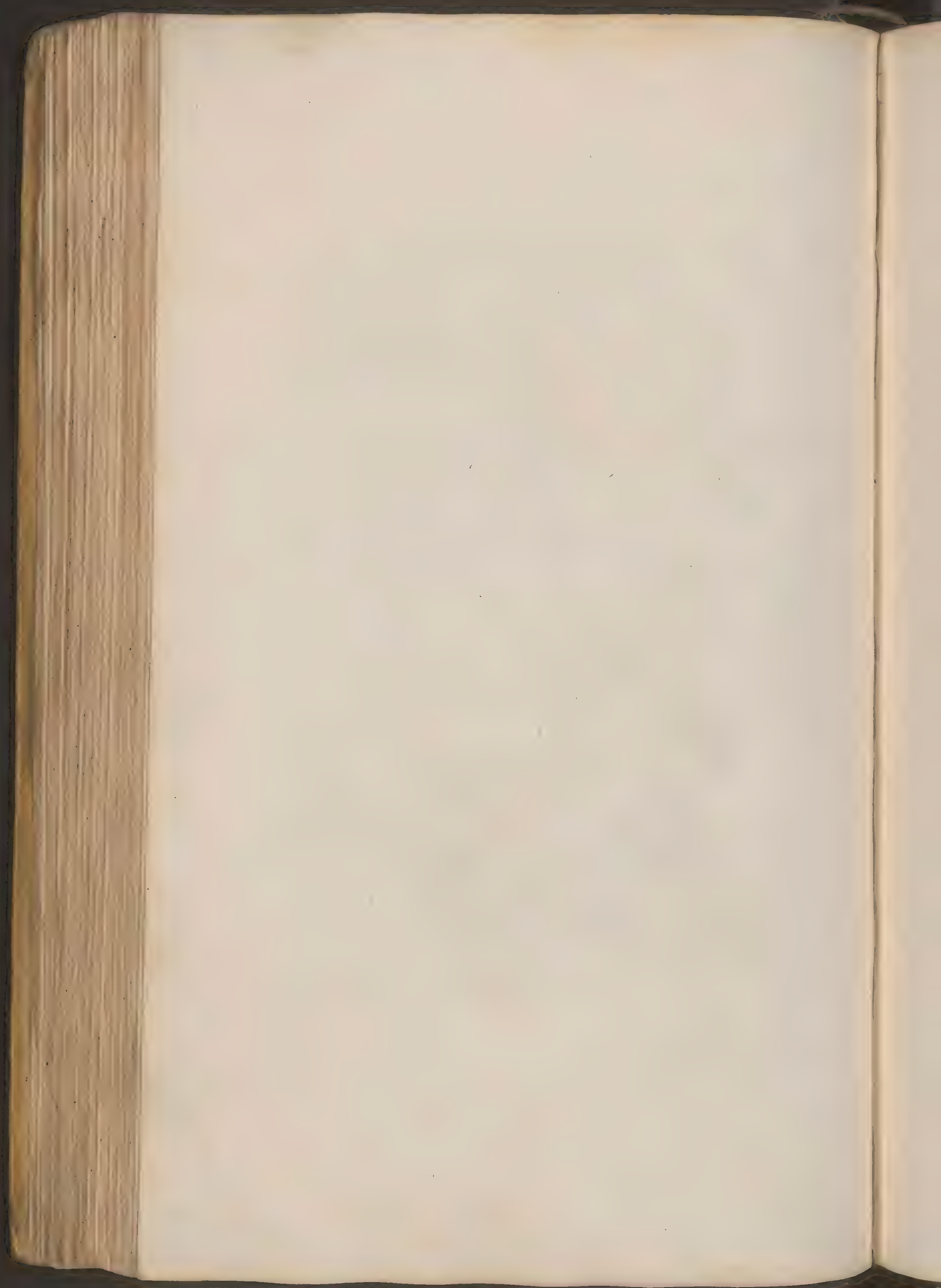

TAB. IV.

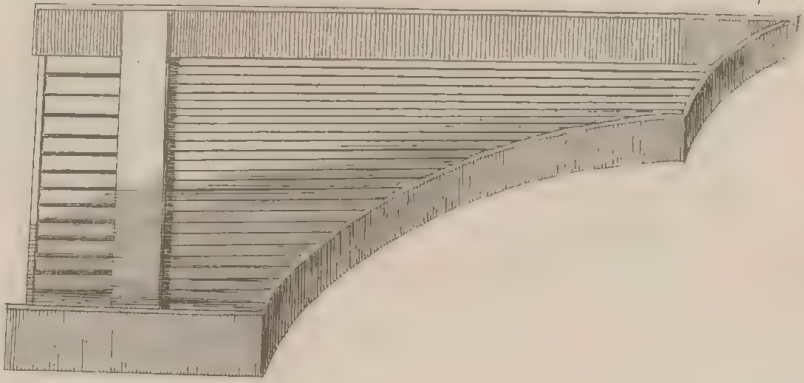

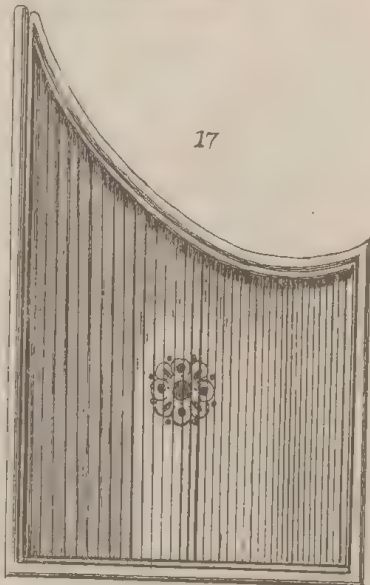

TAB-VI.

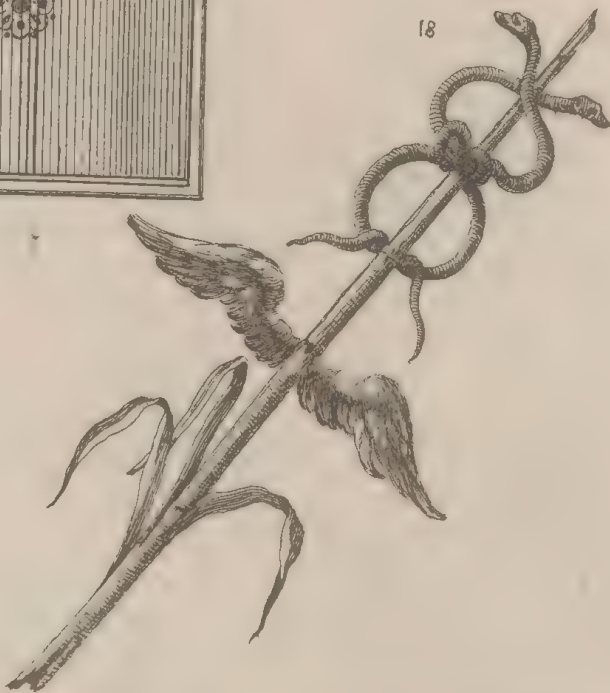
16

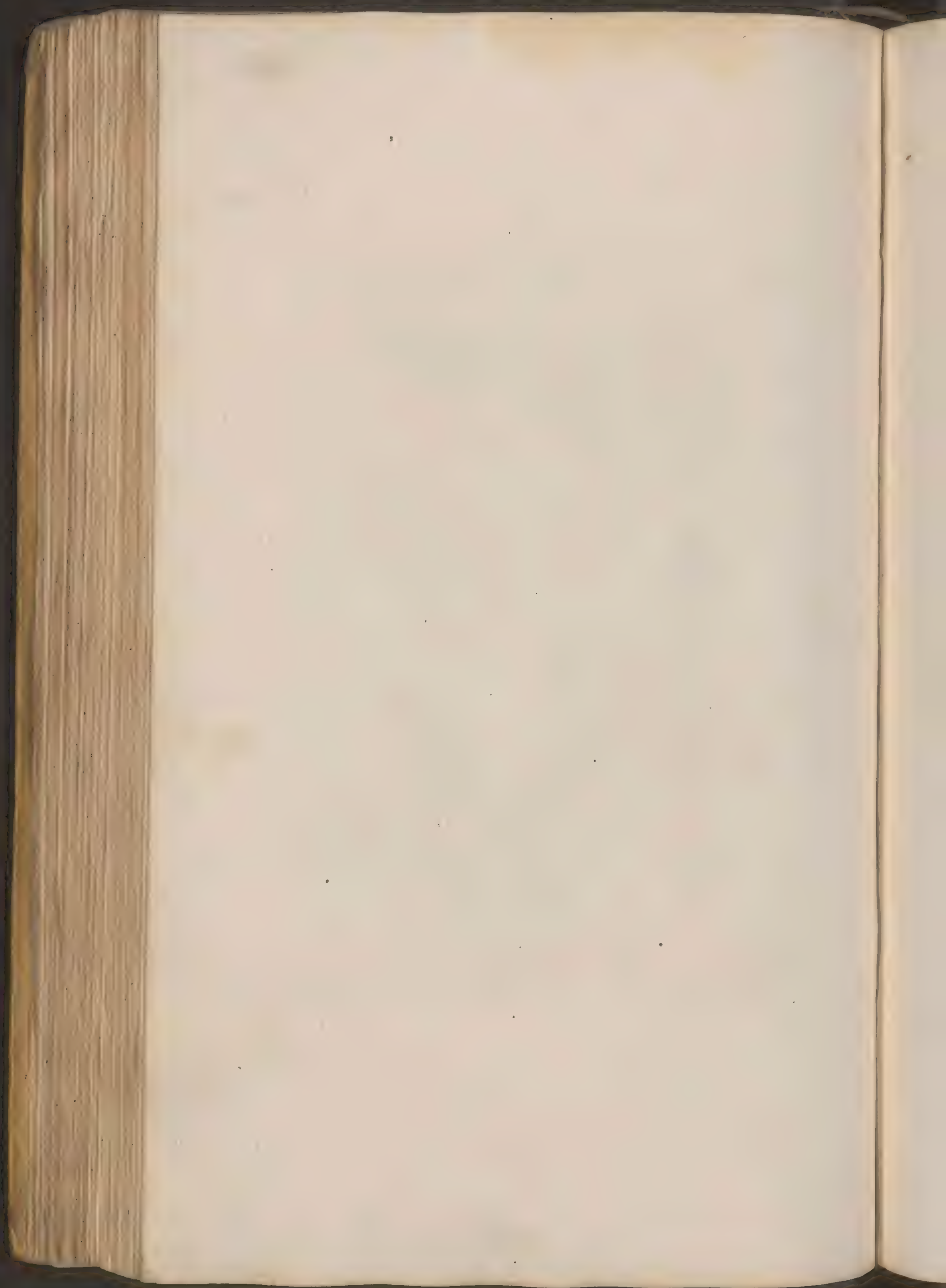
17

18

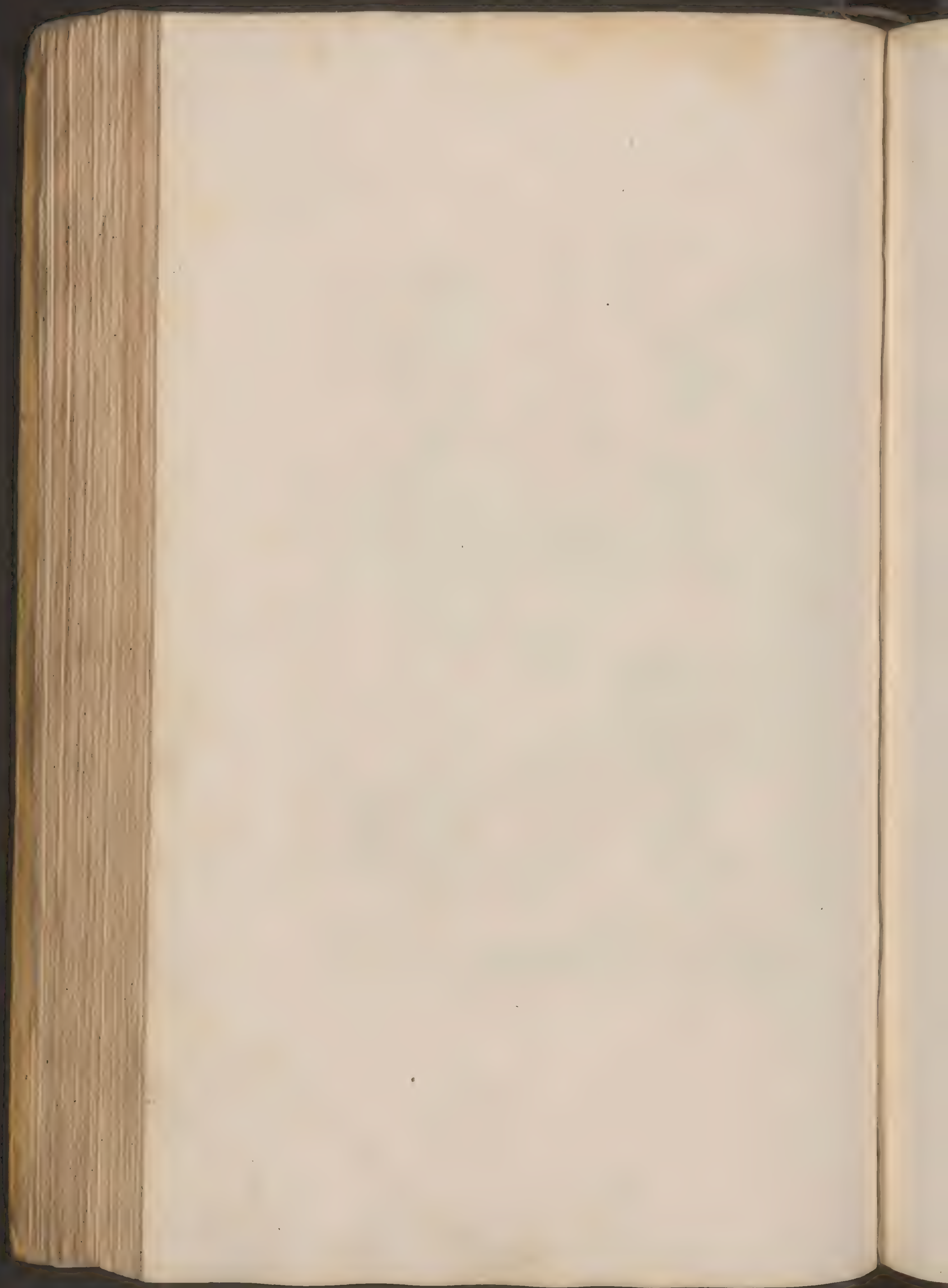

S.4.

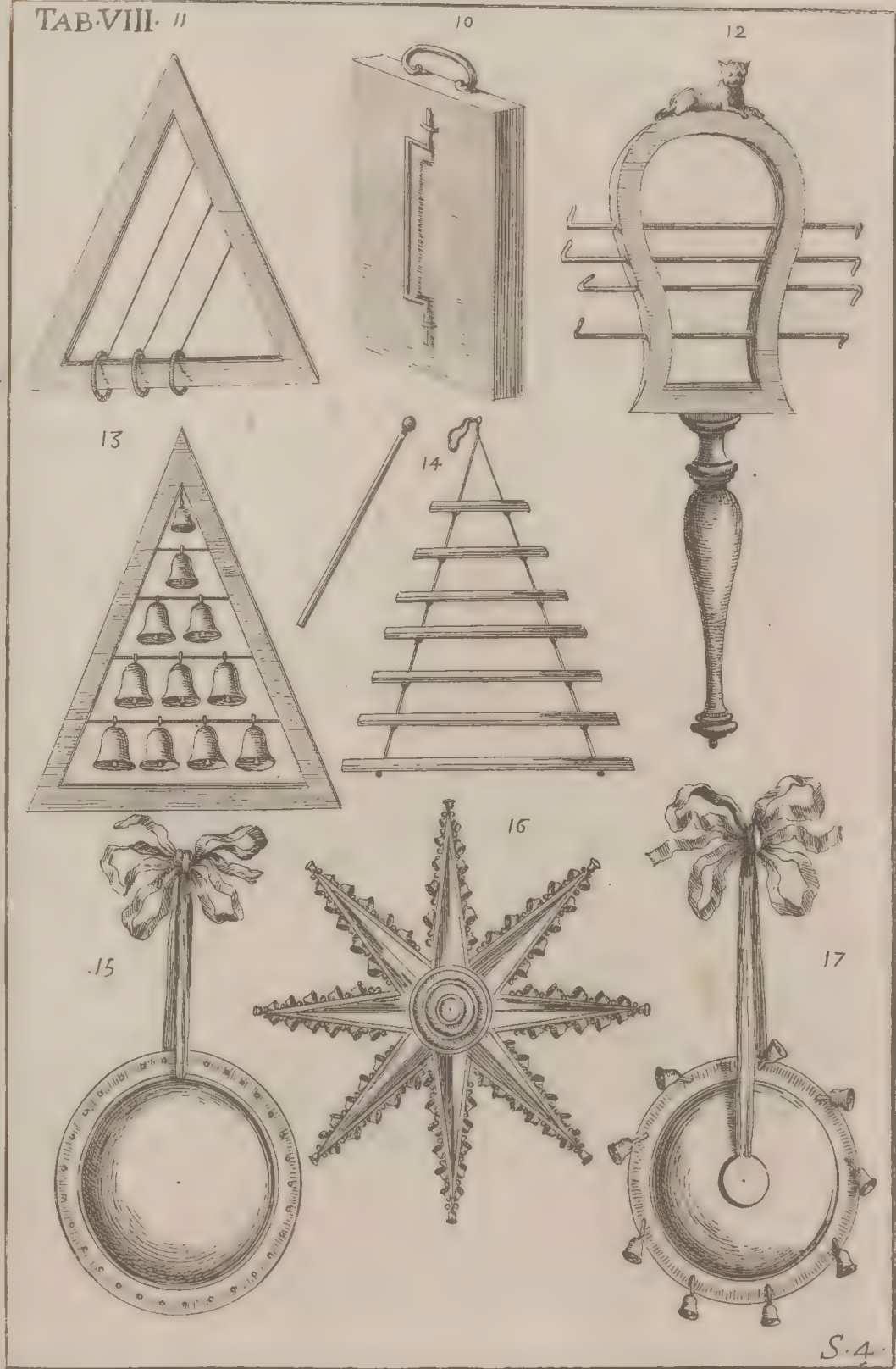

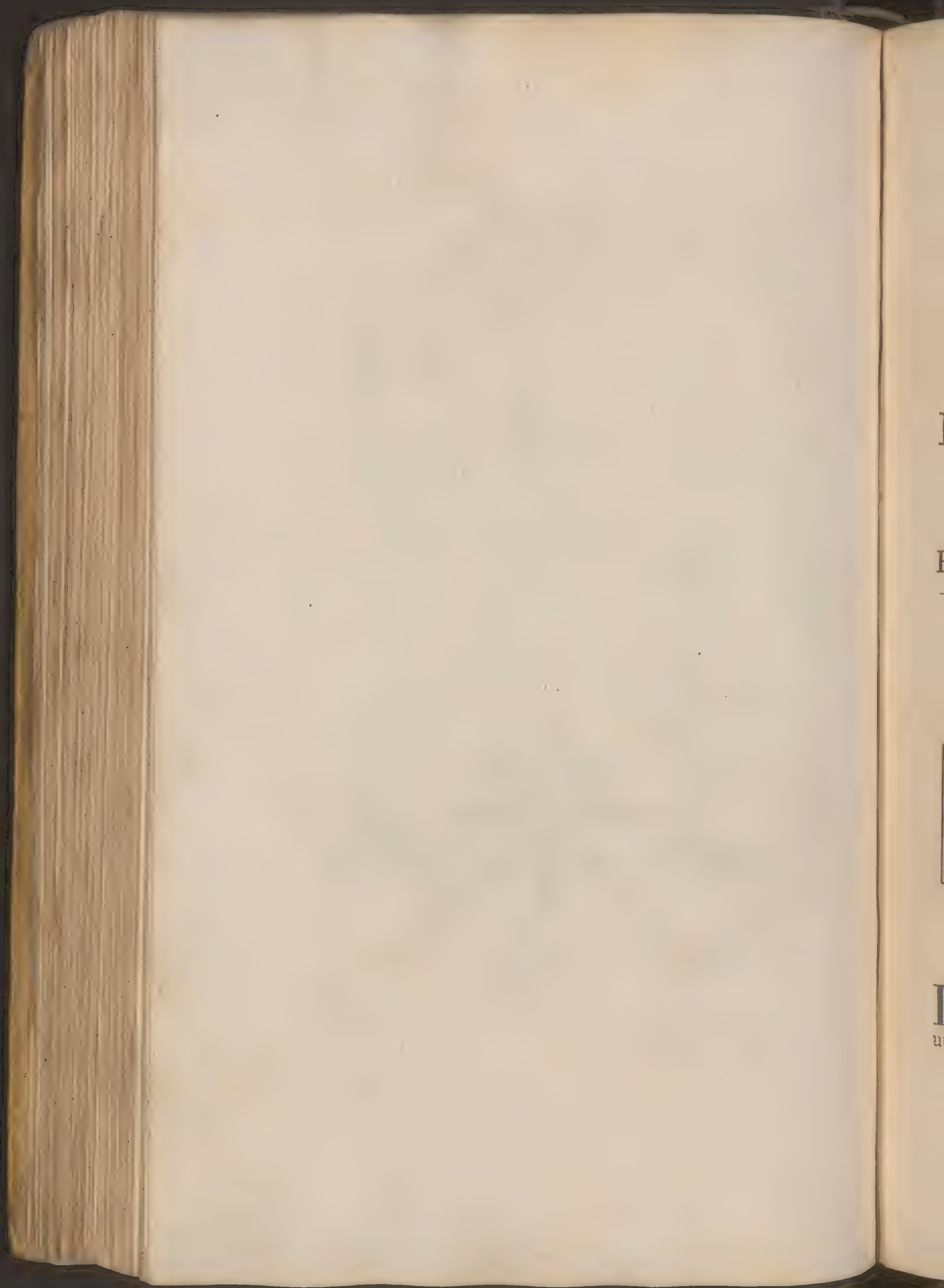
TAB. VII.

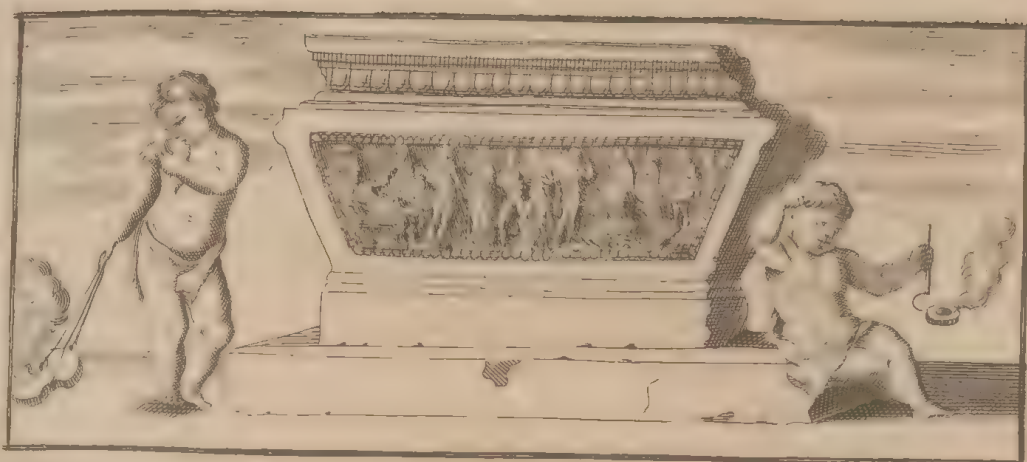

TAB. VIII. //

ROMANUM MUSEUM

S I V E

THESAURUS ERUDITÆ ANTIQUITATIS.

SECTIO QUINTA

Æneæ Antiquorum Lucernæ.

TABULA PRIMA.

Æ c utraque Lucerna unilychnis est ex anteriori parte veluti linguam exerens, in cujus apice foramen est ellychnio destinatum, aliud extat in centro ingressui fomitis datum.

TABULA II.

I N posteriori parte manubrium habet caractere hieroglyphico nomen Domini Nostri Jesu Christi referens, utpote Salvatoris nostri simulacro, vel Christiani cujusdam

Tom. II.

H

cine-

cineri accensa ; manubrio superimposita est Columba hieroglyphicum Spiritus Sancti , solitumque primævæ Christianitatis symbolum , de qua Tertullianus lib. adver. Valent. cap. 2. & 3. *In summa* , inquit , *Christum Columba demonstrare solita est ; Serpens verò tentare . Illa & à primordio divinæ pacis præco . Ille à primordio divinæ imaginis prædo . Ita facilius simplicitas sola Deum , & agnoscere poterit , & ostendere ; prudentia sola concutere potius , & prodere . Abscondat itaque se Serpens , quantum potest , totamque prudentiam in latebrarum ambagibus torqueat , altè habitet , in cœca detrudatur , per anfractus seriem suam evolvat , tortuosè procedat , nec semel totus , lucifuga bestia . Nostræ Columbæ etiam domus simplex , in editis semper , & apertis , & ad lucem . Amat figuram Spiritus Sancti , Orientem Christi figuram .* Scribit D. Chrysostomus Homil. in Matth. ideò Columbæ speciem à Spiritu Sancto susceptam , quoniam præ omnibus animalibus hæc cultrix est charitatis . Audiamus D. Cyprianum lib. de Unit. Eccl. ipsam Ecclesiam Columbæ assimilantem his verbis . *Quam unam Ecclesiam etiam in Cantico Canticorum Spiritus Sanctus ex persona Domini designat , & dicit . Una est Columba mea , perfecta mea , una est matri suæ , electa genitrici suæ . Et aliis interjectis . In domo Dei , in Ecclesia Christi unanimes habitant , concordēs , & simplices perseverant . Idcirco & in Columba venit Spiritus Sanctus , simplex animal , & lætū est , non felle amarum , non morsibus sævum , non unguium laceratione violentum : hospitia humana diligere ; unius domus consortium nosse ; cūm generant , simul filios edere ; cūm commeant , volatibus invicem cohærere ; communi conversatione vitam suam degere ; oris osculo concordiam pacis agnoscere ; legem circa omnia unanimiatis implere , hæc est in Ecclesia noscenda simplicitas ; hæc charitas obtinenda , ut Columbas dilectio fraternitatis imitetur .* Columbam , aut piscem solebant primævi Christiani in annulis gestare , teste Clemente Alexandrino lib. Pædag. cap. 11.

T A B U L A III.

S Equitur alia Christianorum Lucerna oblonga , pensilis ex duabus catenulis ; unilychnis est in anteriori parte tubulum quemdam emittens ad ellychnium emovendum in apice per-

Sectio V. Æneæ Antiq. Lucernæ. 53

perforatum; habet in medio foramen operculo clausum, in quod oleum infundebatur, ex utraque verò hujus foraminis parte notam, seu characterem hieroglyphicum nomen Christi significantem. Manubrium adinstar cujusdam colli terminatur in caput Gryphi, cui Crux superimposita est. Gryphus animal Soli dicatum, fabulosum quidem, ut reor, sed in hieroglyphicis frequens, alis, & facie Aquilæ simile, reliquis verò partibus Leoni, de quo fusiùs infrà. Primævi Christiani Dominum Salvatorem nostrum tamquam divinum Solem, mundum immortalis suo splendore illustrantem, infernalesque fugantem tenebras hoc hieroglyphico forsan innuere voluerunt.

TABULA IV.

HÆc Lucerna bilychnis, & pensilis è tribus catenis, habens in anteriori parte duplex foramen in apice duplicis cujusdam tubuli ellychniis corruscantibus positum, in centro verò aliud majus ad excipiendum oleum constructum: in posteriori parte monogramma Jesu Christi sacrosanctum nomen ejus referens cum duabus litteris Α. Ω. *Ego sum Alpha, & Omega*, dicit Dominus Apoc. cap. 22. n. 13. *primus, & novissimus; principium, & finis*. Quæ divina verba mirificè hunc in modum explanat Augustinus. *Ipse de se dicit: Ego sum primus, & novissimus. Indubitanter agnosce, quòd priorem non potest habere, qui primus est. Item: Ego sum Alpha, & Omega. Sicut Alpha literarum nulla præcedit, ita & filium Dei nulli secundum constat esse.* Audiamus & paganum Thaletem apud Laertium. Deum universarum rerum principium, & finem constituentem. Is interrogatus, *Quid Deus?* sapientissimè respondit; *quòd initio, & fine caret.* τὸ τὸ θεῖον • τὸ μήτε ἀρχὴν ἔχον μήτε τελευτήν. Venerandum Christi nomen tutelare Christianorum præsidium, ac consuetum eorundem symbolum sarcophagis, lapidibus, lucernisque insculpi solitum fuit, quod ipsemet Constantinus pristinæ apparitionis memor in imperiali Labaro, in scutis, in galeis, teste Eusebio, atque etiam in nummis exprimi curavit. Unum hic proponimus ex Museo q. Leonardi Augustini, in cujus antica parte exhibetur caput Constantini

velatum; in altera verò sacrosanctum Jesu Christi nomen, duabus ejusdem primis literis Græcis curiosè, & subtiliter insertis conflatum, cui stella radiata Solem designans superposita est.

TABULA V.

Elegantem Naviculam exhibet hæc Lucerna; pensilis est è duabus catenis, & bilychnis duplicem linguam è dextro latere exerens utramque foramen habentem flammulæ dicatum: in centro navis insurgit malus, cui velum ventis inflatum appensum est; ejus summitati affixa est tabula hanc epigraphen incisam habens. DOMINVS LEGEM DAT VALERIO SEVERO EVTROPI VIVAS. Juxta infimam mali partem exiguum cernitur foramen recipiendo fomiti aptum. Ad pro-ram in caput olorum desinentem stat vir quidam beato Petro Apostolo facie similis: ad puppim verò sedet alter remum utraque manu tenens, fratrem ejus Andream haud dubiè repræsentans. Quid sibi velit inscriptio, nunc inquirendum. Valerius Severus Christianâ religione imbutus, mortem, tamquam legem sibi à Domino impositam constanti animo expectans, longiorem Eutropio vitam optat more veterum, qui morientes circumstantibus amicis solebant dicere, *Vivite, ac valete*, quod erat grati animi officium. Sic Augustus apud Svetonium in osculis Livix deficiens, *Livia*, inquit, *nostri conjugii memor vive, ac vale*. Eutropius deinde in sepulchro Valerii Severi Lucernam hanc dilectæ cineri accensam fortè collocavit, ac morientis amici verba, ejusque erga Beatos Petrum, & Andream Apostolos pietatem in eadem Lucerna, exprimere voluit.

T A-

T A B U L A V I.

HÆc Lucerna Jovi à quodam L. Tettio Alypo dicata. pensilis, & bilychnis est, in cujus medio conchylum extat perforatum fomitis ingressui destinatum; in postica parte stat Aquila expansis alis insistens fulmini, qualis reperitur in nummo aureo, & argenteo Domitiani cum hac epigraphe, IVPITER CONSERVATOR. Lucernam huic ferè similem protulit Fortunius Licetus lib. 6. cap. 58. sed absque fulmine, conchâque ad oleum suscipiendum minimè perforatâ; nomen quoque laminæ incisum variat, legitur enim in illa talis Inscriptio, ETEITIVS ALYPVS IOVI DD. In hac verò TETIVS ALYPVS IOVI DD. Unde illam aut erratam, aut ab hac nostra diversam esse non dubito. Fulmen symbolum est divinitatis, ut apparet in multis Imperatorum numismatibus eorum Apotheosim fulmine expressam exhibentibus; Aquila omen dominationis, teste Justino lib. 12. nativitatem Alexandri Magni referente his verbis. *Prodigia magnitudinis ejus in ipso ortu nonnulla apparuerunt. Nam eâ die, quâ natus est, duæ Aquilæ totâ die præpetes supra culmen domus patris ejus sederunt, omen duplicis Imperii Europæ, Asiæque præferentes.* Aquila fuit etiam victoriæ signum, ut narrat idem Justinus lib. 20. *Pugnantis Locris, ait, Aquila ab acie numquam recessit, eosque tamdiu circumvolavit, quoad vincerent.* Illam avium reginam. Jovisque armigeram finxerunt Poëtæ; etenim sola avium fulmine non læditur, si fides Plinio lib. 2. cap. 55. & lib. 10. cap. 3. Scribit Isidorus lib. 17. Origin. cap. 3. Aquilam eâ ratione Jovi dicatam, quòd, dum ipse adversus Titanas proficisceretur, Aquila in auspicio ei apparuerit, quam ille pro indicio victoriæ acceptam Legionibus in signum dedit. Eâ deinde ad rapiendum Ganymedem sibi pocula ministraturum usus est. Virgilius lib. 5. Æneid.

Intextusque puer frondosâ regius Ida, &c.

..... Quem præpes ab Ida

Sublimem pedibus rapuit Jovis armiger uncis.

TABULA VII.

EXhibetur Lucerna Vestæ dicata pariter ut præcedens pensilis è tribus catenis, habens in anteriori parte duplex foramen ellychniis corruscantibus positum, in posteriori verò Templum rotundum duarum columnarum, in cuius medio Vestæ stantis simulacrum alterâ manu pateram, alterâ tædam ardentem, cui bulla ante pectus dependet: ad ejus pedes stant duo Leones supra Lucernam in utroque majoris foraminis latere positi. Vesta sumitur aliquando pro igne, teste Ovidio.

Nec tu aliud Vestam, quam vivam intellige flammam

Unde in nummo Vespasiani repræsentatur hæc Dea stans sinistra sceptrum tenens, dextrâ lampadem ignis symbolum. Ignis perpetuus huic Deæ consecratus erat, cujus rei rationem reddit Phornutus. *Ignis autem perpetuus, inquit, Vestæ dicatus est, quòd videatur plurimis & ipsam esse ens; nimirum ignis iste perpetuus Vestæ consecratus ostendit ipsam esse causam ejus ignis, qui in mundo est, quasi ejus vi exortus sit. Est & alia causa perpetui ignis, nempe quod terra fecunda mater sit animalium omnium, & suam vitam ab igne habeat.* Exhibetur autem in templo rotundo huic simili, quod Numam sacro igni asservando extrussisse ferunt, indicante non effigiem terræ, quasi ea Vesta sit, sed universi mundi, in cuius medio Pythagorei sedem ignis locant, eamque Vestam nominant, & unitatem. Auctor est Plutarchus in Numa. Eandem etiam creditam esse cum terra docet Arnobius lib. 3. adv. Gent. *Terram nonnulli Vestam pronunciant, quòd in medio stet sola, cæteris ejus partibus in mobilitate perpetua constitutis.* Hac enim de causa Leones ejus simulacro subjiciuntur, quòd ferox illud animal terram habitat, ab eaque nutriatur. Sacer quoque habebatur Leo Magnæ Deûm Matri, quæ colebatur sub nomine Cybeles, & Vestæ, unde & Vesta, & Mater vocata est. Hujus rei varia monumenta apparent in Numismatibus antiquis, sed maximè in rarissimo æreo primi moduli nummo habente in antica parte caput Juliæ Sept. Severi uxoris cum hac epigraphe **IVLIA AVGVSTA**; in averfa verò quatuor, vel sex figuras muliebres sacrificantes coram Templo rotundo quatuor columnis sufful-

Sectio V. Æneæ Antiq. Lucernæ . 57

fulso cum inscriptione VESTA MATER . In aliis Numismatibus visitur eadem Dea Leonibus vecta , vel sedens inter duos Leones cum epigraphe MATRI DEVM . MATRI MAGNAE , De bulla collo appensa diximus Sectione II. & fusiùs agemus Sectione ultima .

T A B U L A V I I I .

HÆc Lucerna Soli dicata pensilis quoque , & bilychnis est : in centro quinque exigua foramina inter duos circulos conspiciuntur fomiti recipiendo destinata ; in postica parte stat Gryphus inter duas columnas ornamento quodam impositus , anteriori pede dextro rotam volvens . Gryphus symbolum est Solis ; rota , quam volvit , indicat procreationem rerum omnium provenire ex continuo motu , & circuitu currus solaris : duabus columnis innuuntur duo tropici Solis cursum ab utraque Zodiaci parte terminantes , sive potentia Solis ab ortu ad occasum ; forsàn illæ ad æquinoctia , & solstitia referuntur . Scribit Ælianus lib.4. de Animal c.27. Gryphum animal Indicum quadrupedem ut Leonem esse , robustissimis existere unguibus Leonum similibus , dorsum ejus pennis nigris indui , anteriorem corporis partem rubris , alas candidis ; ore Aquilino esse , oculis igneis , nidosque in montibus facere . Bactri populi Indis finitimi Gryphos illic auri custodes esse , aurumque effodere , simulque eo ipso nidos construere dicunt . Indi verò eos auri custodes esse negant , siquidem auri minimè egent , sed cùm ad illud colligendum homines accesserunt , hos de pullis suis valde timentes pro eis pugnare . Certant etiam cum aliis animalibus , quæ facillimè vincunt , at contra Leones , & Elephantos stare non audent . Fertur etiam , teste Plinio lib.7. cap. 1. Arimaspos unico oculo in media fronte insignes cum Gryphis bellum assiduè ob metalla gerere , Gryphosque aurum è terræ visceribus eruerè , & custodire , Arimaspos autem rapere , quæ omnia fabulosa esse reor cum Herodoto in Thal. cujus verba hic refero .

Πρὸς δὲ ἄρκτον τῆς Εὐρώπης πολλῶν τοῖ πλεῖστον χρυσὸς φαίνεται εἶναι ὅπως μὲν νινώμονος , οὐκ ἔχω οὐδὲ τὸ αὐτοῦ ἀρεκίως εἶπαι . λέγεται δὲ ὑπὲρ τοῦ χρυσοῦ ἀρπάζειν Ἀριμασπῶνες , ἀνδρας μουνοφθαλμοὺς , πείθεσθαι δὲ οὐδὲ τὸ , ὅπως μουνο-

μονόφθαλμοι ἄνδρες φύονται, φύσιν ἔχοντες τὴν ἄλλην ὁ μοῖν τοῖσι ἄλλοις ἀνθρώποις. Ceterum ad Septentrionem Europæ quamplurimam vim auri esse constat: sed quomodo fiat, ne hoc quidem pro comperto dicere queo. Dicuntur tamen id à Gryphis auferre Arimaspi viri unoculi; quod nec ipsum crediderim, ut viri nascantur unoculi, ceteram naturam habentes aliis hominibus parem.

TABULA IX.

HÆc Lucerna Ledæ dicata oblonga est adinstar naviculæ; in utraque extremitate foramen habet flammigero elychnio assignatum, in medio majus inspicitur oleo excipiendo præparatum: hæc inter foramina duæ sunt ansulæ perforatæ capita, & colla Cygnorum referentes, per quas trajecta fila duo ferrea in modum catenarum Lucernam in altum pensilem detinent, desinuntque inserta in anulum, ex quo aliud simile filum pendet Ledæ caput in medio appensum regens. Jupiter in Cygnum conversus Ledæ Tyndari Laconiae Regis uxore potitus est, quæ duo deinde ova peperit, ex quorum uno Pollux, & Helena, ex altero Castor, & Clytemnestra orti finguntur. De hoc congressu meminit Ovidius lib.6. Metam.

Fecit olorinis Ledam recubare sub alis.

Sic Helena apud eundem Poëtam in Epistola ad Paridem.

Dat mihi Leda Jovem Cygno decepta parentem.

Leda post deificationem dicta est Dea Nemesis.

TABULA X.

JOvis cum Leda, & Europa concubituum memoriam refert elegans hæc Lucerna pensilis quoque, & bilychnis: de Leda, & Cygno in superiori actum est; Jovis Europæ amore flagrantis in Taurum conversi meminit Ovidius lib.3. Met.

*Jamque Deus positâ fallacis imagine tauri
Se confessus erat.*

Quatuor celebriora hujus Dei adulteria in hoc distico connumerantur.

Sectio V. Æneæ Antiq. Lucernæ . 59

Ζεὺς κύκνος, ταῦρος, σάτυρος, χρυσός, δι' ἑρμῆα

Λήδης, Εὐρώπης, Ἀντιόπης, Δανάης.

*Fit cygnus, taurus, Satyrusque, aurumque, ob amorem
Europæ, Lædes, Antiopæ, Danaes.*

TABULA XI.

P Rodit Lucerna Palladi Victrici dicata, pensilis, & bilychnis, habens in centro foramen intra plures circulos fomitem bibens; in postica parte Templum rotundum duabus columnis suffultum, in cujus medio Pallas, seu Minerva galeata, & togata, Gorgonam gestans pectori affixam, dextrâ ramum olivæ. Tres catenæ, quæ pensilem detinent Lucernam, pendent è lamina, cui incisa sunt hæc verba, PALLADI VICTRICI. Similem Lucernam lib. 6. de reconditis Antiquorum Lucernis cap. 47. exhibuit Fortunius Licetus cum eadem inscriptione, & imaguncula, sed absque Gorgona, gladioque vice oleæ in manu Palladis dato. Hæc Dea in contentione, cum Neptuno, uter eorum Cecropiam de suo nomine appellaret, oleam produxit; Neptunus verò terrâ tridente percussâ Equum. Placuit magis Minervæ olea pacem designans, quàm Equus omen belli, unde Minerva victrix evasit, Cecropiam de suo nomine Athenas vocavit. Scribit Pausanias in Attic. oleam hanc incensâ à Persis urbe conflagrasse, eodemque die in duorum cubitorum altitudinem germinasse, quod ab Herodoto in Urania confirmatur. Ætate verò Plinii fama erat eam adhuc Athenis durare, teste eodem Plinio lib. 17. cap. 44. Minervam oleæ inventricem canit Virgilius lib. 1. Georgic.

TABULA XII.

V Ictricem Minervæ oleam sequitur Equus Neptuni, è cujus medio pectore prominet veluti tubulus habens in apice foramen papyro ardenti assignatum, nullum autem apparet fomiti suscipiendo distinctum, ex quo conjectare licet hanc Lucernam semel impletam, & accensam, novique fomitis adjectu minimè indigentem perpetuâ flammâ exarsisse.

Tom. II.

I

Lu-

Lucernæ inextinguibiles tum ad tempus, tum perpetuæ fiebant. De priorum numero fuit illa aurea Minervæ dicata, de qua Pausanias in Attic. quæ licet per dies, noctesque arderet, oleum tamen in ea infusum nisi exacto anno minimè consumabatur. De perpetuò ardentibus multi scripsere, quorum auctoritates, relatasque historias, magno studio compilavit Fortunius Licetus, unde pauca de illa perenni flamma hìc attexam. Narrat Porphyrius lib. 2. de abstìn. ignem immortalem in Templis conservari solitum, quippe qui Diis simillimus sit. Strabo de Munychia urbe Atheniensium ad Pyreum sita tractando Templum Minervæ recenset, in quo lucis inextinctæ lychnus erat. Refert Plutarchus in Camillo Virgines Vestales, quæ perpetuo igni custodiendo præpositæ erant, Urbe à Gallis capta in Capitolium fugisse, sacrumque ignem ibi secum asportasse, quod tam feliciter, & citò facere nequivissent, si in aliquo rogo ignis iste arsisset, non autem in Lucerna huic simili, quam in manu Vestæ exhibet nummus argenteus Vespasiani. D. Augustinus etiam lib. 21. de Civit. Dei cap. 6. de quodam Veneris Fano loquitur, ubi candelabrum erat, & in eo Lucerna sub dio sic ardens, ut eam nulla tempestas, nullusve imber posset extinguere; unde sicut ille lapis, ita est *λύχνος ἀσβεστός*, idest *Lucerna inextinguibilis* dicta est. Subjungit deinde Vir Sanctus. *Aut ergo in Lucerna illa mechanicum aliquid de lapide asbesto ars humana molita est, aut arte magicâ factum est.* At illas naturaliter fieri luculentum testem habemus virum præclarissimum, vitæque sanctitate conspicuum Cassiodorum, qui similes Lucernas se fecisse scribit in lib. de Institut. Divin. Scriptur. cap. 30. *Paravimus etiam nocturnis vigiliis mechanicas Lucernas conservatrices illuminantium flammarum, ipsas sibi nutriendas incendium; quæ, humano ministerio cessante, prolixè custodiant uberrimi luminis abundantissimam claritatem: ubi olei pinguedo non deficit, quamvis flammis ardentibus jugiter torreatur.* Hæ perennes Lucernæ oleo asbestino replebantur, quod erat incombustile, nomenque ex argumento naturæ obtinuit. Lapis iste ferrei coloris nascitur in Arcadia, semelque accensus extinguì nequit: sic telam ex carbasino lino, asbestove, vel amianto lapide contextam, in qua cadavera Magnatum antiquitùs cremabantur,

Sectio V. Æneæ Antiq. Lucernæ. 61

tur, flammis invictam fuisse constat; cujus mirabilis telæ, ut & asbestini lapidis rarissimæ asservantur reliquiæ in celeberrimo Museo Chigii. Plura vide apud D. Augustinum lib. 21. de Civit. Dei cap. 5. Plinium lib. 19. cap. 1. & lib. 37. cap. 10. Solinum cap. 13. Nos ad Lucernam nostram redeamus. Neptunus à Græcis Hippius dictus est, à Latinis Equestris, & Consur, cui Romulus solemnes paravit ludos Consualia vocatos, teste Livio lib. 1. Ædem, & aras Neptuno Equestri dicatas memorat Pausanias in Arcad. in Attic. & in El. pr. Ab illo Equos primùm domitos, scientiamque equestris rei traditam narrat Diodorus lib. 5.

TABULA XIII.

PRæclara hæc Lucerna pensilis, & bilychnis Pegasus exhibet inter duas Najades herbis, seu palustribus juncis coronatas, quarum una vas gerit, altera conchâ Equo alato aquam, seu rorem porrigit. Frequens visitur in antiquis sarcophagis Pegasus immortalitatis symbolum, animarumque beatarum ad æthereas sedes translationi destinatus, quarum situm alii usque ad lunaris globi exordium extenderunt, alii supra septem sphæras, quæ vagæ vocantur, collocaverunt. Constituerunt enim antiqui Elysios super sydera, animasque justorum in illa ultima sphæra, quæ ἀπλάνης dicitur, recipi crediderunt, teste Macrobio in somn. Scip. lib. 1. cap. 9. & 11. Terra vero Aplanes, in qua Elysios campos esse puris animis deputatos antiquitas nobis intelligendum reliquit. Et mox. Animæ beatæ ab omni cujuscumque cogitatione corporis liberæ Cælum possident. Najades hîc appositæ videntur referri ad opinionem Thaletis, qui principium omnium rerum aquam esse dixit, ἀρχὴν δὲ τῶν πάντων ὕδωρ ὑπεστήσατο. Scribit Laertius in ejus vita. Cum autem generatio, & corruptio absque humore fieri nequeant, & earum series sit perpetua, ut docet Aristoteles lib. 2. de Gen. & Corrupt. Tit. 58. siquidem teste eodem lib. 1. Tit. 17. corruptio unius est generatio alterius, & è contra; ideò Najades continui hujus motus causæ Pegasus immortalitatis symbolum comitantur. Hunc Neptuni, & Medusæ filium dicit Iginus Poet. Astron. 2. Aratri, & aliorum

rum complurium sententiam referens, qui eundem in Heliconæ Beotiæ saxum ungulo ferientem fontem ex ejus nomine Hippocrenem dictum aperuisse crediderunt. Celebris hic fons Musis habebatur sacer, cujus aquæ Poetis favere, eisque præstare facundiam adeò putabantur, ut Persius se Poetam modestè neget, quod illas nondum labiis degustasset.

*Nec fonte labra prolui Caballino,
Nec in bicipiti somniasse Parnasso,
Memini, ut repente sic Poeta prodirem.*

Larvæ scenicæ ad Bacchum theatralis Poësis authorem pertinent, cui scenica spectacula consecrata fuere. In bacchanalibus Comediæ vulgo agebantur, quarum actores larvis ridiculis, & minacibus caput obducebant peramplo ore hiantē quasi spectatores devoraturus, ut narrat Lucianus lib. de Saltatione. Bacchi statuis larvas similes appendi solitas docet Athenæus. Najades Bacchi sequaces dicit Horatius lib. 3. Od. 25. ejusdem verò Sacerdotes Strabo: cui sententiæ favere videtur uvæ racemus huic Lucernæ insculptus. Ex his liquet eandem theatralis Poetæ memoriæ dicatam fuisse, cujus Comediæ immortalitati tradi merebantur.

T A B U L A XIV.

HÆ duæ Lucernæ capita humana referentes Silenos haud dubiè repræsentant: primus barbam habet vitiūm frondibus contextam, superioremque nasi partem, sive frontem, & malas iisdem obductas.

T A B U L A XV.

ALter hederâ coronatus est. Os utriusque apertum amplum exhibet foramen, ex quo ellychnii ligula exerebatur; habet etiam uterque in fronte foramen operculo clausum, oleo excipiendo paratum. Tam vitis, quàm hedera fuit Libero patri sacra; ista quidem; quia, ut ille semper juvenis, hæc semper viret; illa verò, quòd ipse vitium feratur inventor. Tibullus lib. 3. el. 6.

Sectio V. Æneæ Antiq. Lucernæ. 63

Candide Liber ades, sic sit tibi mystica vitis,

Sic hederâ semper tempora vincula feras.

Bacchæ autem, & Satyri, & Panes, & Sileni erant ejus comites, teste Suidâ. Βάκχαι καὶ Σατύροι καὶ Πᾶνες ἔ Σιληνοὶ ὁ παῖδοι Διονύσου frequens occurrit Silenorum effigies in Lucernis, quia, comestationes à priscis noctu ad lumen Lucernarum fiebant, ut docet Plutarchus Sympotiac. lib. 8. cap. 6. referens antiquitus Romanos seorsim prandere solitos, cænare cum amicis. At Silenus symbolum est ebrietatis, quæ ab illis incurrebatur in coena. Priorem hanc Lucernam protulit Fortunius Licetus lib. 6. cap. 75. pampinis in achanti frondes commutatis errore forsan malè delineatæ iconis sibi transmissæ.

TABULA XVI.

HÆc Lucerna in effigiem Columbæ efformata pensilis ex duabus catenis, & unilychnis est; duplex foramen habet, unum in extremitate caudæ flammulæ datum, alterum in summitate dorsi clausum operculo, in quod oleum infundebatur. In tutelam Veneris ponuntur Columbæ ea de causa, teste Fulgentio lib. 2. Mythol. quòd hujus generis aves sint in coitu fervidæ. Illas Venereo currui alligarunt Poëtæ; eadem Virgilius aves Æneæ maternas vocat lib. 6. Æneid.

Vix ea fatus erat, geminæ cùm fortè Columbæ

Ipsa sub ora viri cælo venêre volantes,

Et viridi sedere solo, tum maximus heros

Maternas agnoscit aves.

Syri putabant nefas esse Columbas violare, quòd in tutelam Veneris essent, credebantque Semiramin in hanc avem esse conversam; Semiramis enim, linguâ Syriacâ, avem significat: alii eam ab avibus adhuc infantem nutritam dicunt, eaque de causa Semiramin vocatam. Hyginus fab. 197. *Syri pisces, & Columbas ex Deorum numero habent, non edunt.*

TABULA XVII.

VOtivam hanc Lucernam Dianæ Ephesiæ à quodam Eutyche Alexandro Miletopolitarum Stratego dicatam in symbolica hujus Deæ statua cum utroque hoc nummo exhi-

exhibuit Joannes Petrus Bellorius. Apex manubrii recurvus falcatae Lunæ imaginem refert cum hac epigraphe. ΑΡΤΕΜΙΣ. ΕΦΕCΙΩΝ. ΕΥΤΥΧΟΥC. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ. ΜΕΙΛΗΤΟΠΟΛΕΙΤΩΝ. DIANA EPHESIORVM EVTHYCHIS ALEXANDRI MILETOPOLITARVM. Hujus Miletopolitarum Strategî nomen legitur in averfa parte nummi ærei Commodi ab Eritio vulgati Mercurium repræfentantis faxo infidentem, dextrâ caduceum geftantem cum epigraphe ΕΥΤΥΧΟΥC. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ. ΜΕΙΛΗΤΟΠΟΛΕΙΤΩΝ. primis litteris ΕΠΙ. CΤ. ærugine fine dubio corrofis. Alter ejufdem urbis nummus, quem vir præclari nominis, & insignis doctrinæ Eques Carolus Patinus edidit, in honorem Gordiani Pii à Miletopolitis fub quodam Marco Trajano Aurelio Hermete cufus Dianam venatricem exhibet in averfa parte cum infcriptione. ΕΠΙ. Μ. ΤΡ. ΑΤΡ. ΕΡΜΟΥ. ΜΕΙΛΗΤΟΠΟΛΕΙΤΩΝ. De Miletopoli Græciæ oppido inter Cyzicum, & Bythiniam circa Rhyndacum fluvium confule Stephanum, Strabonem, & Plinium. Hæc ferè omnia de votiva Dianæ Ephefiæ Lucerna ex Jo. Petro Bellorio loco citato.

T A B U L A X V I I I.

ΠΑΝΑ, feu Univerfi naturam ex elementis conflantem exhibet elegans hæc Lucerna penfiliſ, & bilychnis. Diverfæ fuerunt priſcorum opiniones circa numerum elementorum, de quibus egimus Sect. 3. Tab. 17. alii tria, alii quatuor conſtituerunt: priori ſententiæ conveniunt Pan, Leo, & Equus, in hac Lucerna expreſſi. Panem eundem cum Sole dicit Macrobius Sat. lib. 1. cap. 22. *Ignis (autem) in Sole*. Scribit eadem in ſomn. Scip. lib. 1. cap. 11. Cui aſtipulatur Bocaccius. *Cornua ei apponebantur ad ſignificandos radios Solis, & Lunæ, cæterarumque ſtellarum; facies verò rubicunda, & inflammata ignem æthereum*. Per Leonem Cibeli dicatum Terra ſignificatur. Vide Sect. 1. num. 35. Neptunus à Græcis Ἰνπιος à Latinis *Equeſtris* & *Conſus* dictus Equo indicatur, & aquam denotat. Superest aer, ſi quatuor admittenda ſunt elementa juxta communioſiorem opinionem, qui Delphino deſignatur: ille enim utpote libidinoſum animal, amorisque concupiſcibilis ſymbolum Veneri dicatus eſt, ejusque ſtatuſ, vulgo apponitur, teſte

Seçtio V. Æneæ Antiq. Lucernæ. 65

ste Valeriano, testeque celebri hujus Deæ statuâ, quæ Romæ olim, nunc Florentiæ in pretiosissima gaza Medicea asservatur. Aer autem juxta Macrobiū loco citato sphaera est Veneris.

TABULA XIX.

HÆc insolitæ sculpturæ Lucerna in Thermis Titi Aug. reperta asservatur in Museo Francisci de Ficoronis rei antiquariæ studiosissimi, cujus eruditioni multum debent exteri, qui antiquas Urbis magnificentias invisendi desiderio flagrantēs Romam appellunt, cū in his investigandis versatissimus, quidquid extat, occurritque curiositate dignum, diligentissimè edocet, & explanat. Hæc, inquam, Lucerna olei, ellychniique incombustibilium post elapsa tot sæcula adhuc plena, ardendi non modo virtutem, sed etiam materiam in pulverem redactam flammis invictam servavit: & ne mirum hoc appareat, consulendus est Jo. Ludovicus Vives testans in notis ad aureum opus D. Augustini de Civitate Dei lib. 21. cap. 6. se Parisiis vidisse multa ex amianto ellychnia, quæ arderent inextinguibilia semper, atque incombustibilia.

TABULA XX.

ANas in manubrio hujus Lucernæ expressa hyemis symbolum est, & in antiquis picturis, & toreumatibus hanc tempestatem indicantibus repræsentatur, juxta hos veteris Poetæ versus.

Carpit blanda suis ver alnum dona rosatis;

Torrida collectis exultat frugibus æstas:

Indicat autumnum redimitus palmitē vertex:

Frigore pallet hyems, designans alite tempus.

Quo quidem alite Anas videtur innui, aquas hyemales, ventumque huic tempestati maximè proprium pennas rostro purgando præfagiens, si fides Plinio lib. 19. cap. 35. Hæc Lucerna unilychnis, & pensilis è tribus catenis asservatur in eodem Museo.

TABULA XXI.

PRæclara Cygni imaginem referens Lucerna unilychnis Apollini dicata fuit, fortè quòd hæc ales vaticinetur, quando moritura sit. Cicero Tuscul. quæst. lib. 1. *Itaque commemorat, ut cygni, qui non sine causa Apollini dicati sunt, sed quòd ab eo divinationem habere videantur, quâ providentes quid in morte boni sit, cum cantu, & voluptate moriantur: sic omnibus & bonis, & doctis esse faciendum.* De flebili, funebrique Cygni cantu loquitur Martialis lib. 13. ep. 77.

Dulcia defectâ modulatur carmina linguâ

Cantator Cygnus funeris ipse sui.

Musarum avem ob cantum creditum fuisse Cygnum, testatur Callimachus in hymno in Delum.

Ἡ μὲν ἔφη κύκνοι δὲ θεῶν μελποῦντες αἰετοὶ

Μηρόνιον Πακτωλὸν ἐκυκλώσαντο λιπόντες

Ἑβδομάκις περὶ Δῆλον ἐπήσαν δὲ λοχαίη

Μυσαίων ὄρνιθες αἰσιθότατοι πεσεινῶν.

Hæc dixit, Cygnique Dei prædulce canentes

Meonium relinquunt Pactolum, terque quaterque

Mox circa Delum volitant, circaque puellam,

Musarum volucres, avibus mage turba canora.

Fuit autem Cygnus, ut fabulæ referunt, Liguriæ Rex Phaëtonis amator, qui post illius mortem diutino fletu in avem sui nominis conversus fuit, & deinde inter astra relatus. Vide Aratum in Phœnom.

TABULA XXII.

UTraque hæc Lucerna insolitæ, & spectabilis facturæ votum procul dubio referens hominem repræsentat equo insidentem. In priori, quæ pensilis est, è medio equi pectore tubulus quidam prominet in apice foramen habens ellychnio corruscanti datum; figura intus vacua est humeris ad recipiendum fomitem perforatis.

TABULA XXIII.

IN altera Eques ipse Lucernulam in altum levatam manu tenet; ab utraque parte vas positum est Aquilis in eo sculptis insigne, operculum habens capitibus ornatum; basis quatuor tigrinis pedibus fulcitur. Hæc imago à figura equestri Marci Aurelii in aræa Capitolina collocata non multum differt tum propter gestum, tum etiam propter quamdam vultus similitudinem: votum fortè istius Imperatoris est Jovi Capitolino factum ob partem de Germanis, & Sarmatis victoriam, capitaque in operculo sculpta sunt illa populorum devictorum, quiddam enim barbarum referunt. Hæc Lucerna caret foramine suscipiendo fomiti constituto, unde & illam inextinguibilem fuisse autumo, novique liquoris adjunctu minimè indigentem.

TABULA XXIV.

Ineffabile sacrosanctæ Triadis misterium in hac eleganti Lucerna adumbrant divini Platonis ideæ, unitatem in triangulo æquilaterali triplex verbum MONAC referente, quasi triplicem personarum distinctarum numerum, æqualitatemque in una individua Sanctissimæ TRINITATIS essentia designantes, à qua ΠΑΝΤΑ in circumferentia circuli, qui mundi visibilis est imago, expressa proveniunt. Hanc unitatem non esse corpus opinio est ipsius Platonis in dial. 7. de Republ. Marsilio Ficino teste, cum illa in partes dividi nequeat, sed potius multiplicetur per se ipsam, si quidem pars quælibet toto debet esse minor, nulla verò unitas vel major, vel minor est unitate. Triplices numeros agnovere Pythagorici, lineares, planos, & solidos: de primis est triangulus æquilateralis in hac Lucerna expressus, quia solâ metitur unitate. Hoc unum indivisibile simplicitate, & bonitate constans Deum esse fatetur sapientissimus Philosophus in Timæo Pythagoræ opinionem secutus, qui ἀρχὴν τῶν ἀπάντων μονάδα asseruit, referente Laertio in ejus vita; illudque rerum omnium principium constituit, utpote quod simplicissimum esse debet atque optimum, nihil autem vel unitate simplicius, vel melius

lius bonitate . Auctor est idem Ficinus in Tim. cap.8. & seqq. cujus annotationes ad Lucernæ nostræ dilucidationem mirè faciunt . *Deum porro , inquit Plato lib. de anima mundi , sola mens videt in his omnibus sanè rebus principem , auctoremque , & parentem horum omnium .* Θεὸν δὲ τὸν μὲν αἰώνιον νόος ὅς ἐστι μόνος τῶν ἀπάντων ἀρχαῶν ἔστι γενέτορα τούτων . Unde ipsam divinitatem , & quia omnia supereminet , unitatem , & quia per omnia exuberat , bonitatem appellandam esse autumat . Ab hoc autem uno infinito quidem , cùm principio & fine careat , super omnia , extra omnia , & in omnibus existente cuncta provenire , & quasi circulo quodam Mundi visibilis , ut jam diximus imaginem referente , in idem , unde manaverunt iterum remeare doctissimè explicat idem Ficinus in lib. de amore cap. 1. & seqq. *Quis negat , ait ille cap. 3. Deum centrum omnium merito nominari ; cum omnibus insit unus penitus simplex , atque immobilis : cuncta vero ab ipso producta , multa , composita , & mobilia sint ; atque ut ab eo manant , ita in eum instar linearum , & circumferentiarum refluant .* Et mox . *Atque ut centrum punctum ubique in lineis , & in toto circulo reperitur , perque punctum suum singulae lineae medium circuli tangunt punctum , ita Deus omnium centrum , qui unitas simplicissima est , actusque purissimus sese inserit universis .* Trinitatem triangulo (1) designatam rerum omnium mensuram esse dixerunt Pythagorici , quorum opinioni assentitur idem Plato l.4. de Leg. ὁ δὲ θεὸς ἡμῶν πάντων χρημάτων μέτρον αὐτὸ εἶναι μάλα . *Verum enimvero Deus rerum omnium nobis sit mensura maxime .* Eam ob causam doctissimè explicat Ficinus in præfatum librum de amore c. 1. *Quòd Deus ternario numero res gubernat , atque etiam res ipsae ternario numero terminantur .* Hinc Maronis illud , numero Deus impare gaudet . Nempe summus ille auctor primo singula creat , secundo rapit , tertio perficit . Singula quoque in primis ab illo perenni fonte effluunt , dum nascuntur : deinde in eundem refluunt , dum suam illam originem repetunt : postremo perficiuntur , postquam in suum principium redierunt . Hoc vaticinatus Orpheus Jovem principium , medium , & finem universi vocavit . Et hic continuus attractus à Deo incipiens , transiens in Mundum , & in Deum denique desinens perfectissimè circulo (2) designatur , quippe qui in idem , unde manavit , iterum remeat .

TABULA XXV.

UNilychnis Lucerna serpentibus involutis, connexisque vice manubrii ornata in gaza Eminentissimi Cardinalis Alexandri Albani asservabatur. Serpens salutis symbolum Æsculapio, & Hygiæ dicatus fuit, vel quia ipse, quotannis veterem pellem exuit, novamque induit, juxta Tibullum.

Anguibus exuitur tenui cum pelle vetustas.

Vel quod ejus multiplex sit usus in medicinis teste Plinio. Ferebatur in orgiis serpens cistâ inclusus, & à Bacchantibus in festis Liberi patris manibus gestabatur, ea de causa, inquit Nonnus, quod ille vino gaudeat. Minervæ uti prudentiæ numini consecratus fuit, & in hujus Deæ thorace squamis intexto serpentes implicati Gorgonâ intermediâ visuntur. In averfa parte rarissimi aurei Septimii Severi numismatis à Seguino vulgati exhibetur caput Medusæ cum verbo PROVIDENT. denotans prudentiam, providentiamque propria esse Minervæ attributa. Serpens autem dictus fuit prudens eâ ratione secundum Clementem Alexandrinum lib. 6. Stromat. quod in maleficiis quoque potest inveniri consequentia aliqua, & discretio, & compositio, & conjectura futurorum. Obliqui, tortuosique Solis itineris symbolum est serpens si fides Lucretio, qui Solem serpere, ut annum struat, dixit.

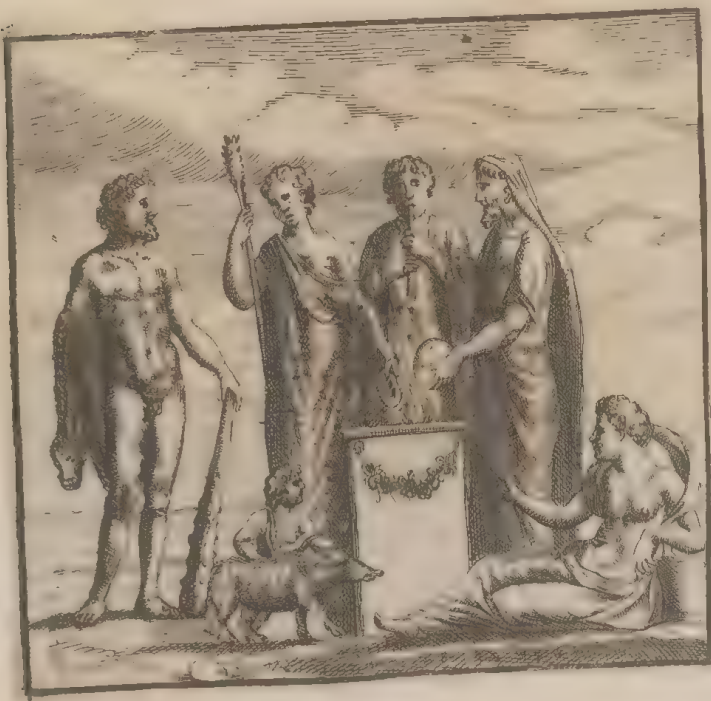
Annua Sol in quo contundit tempora serpens.

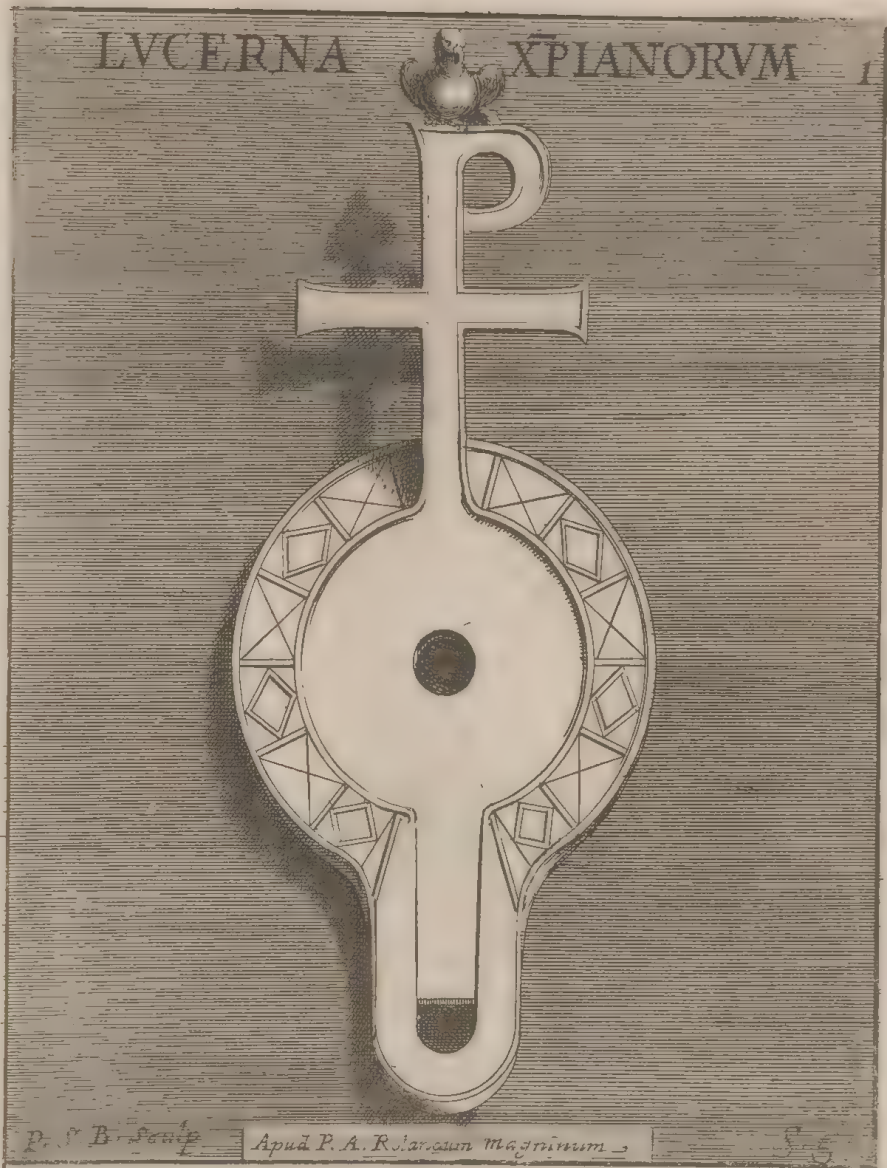
Occultam rerum originem per serpentis effigiem commonstrabant Valentiniani intestina nostra in exemplum adducentes, serpentinæ spiræ adinstar in utero delitentie, occultatæque in nobis genitricis substantiæ specimen habentia. Vide Valerianum lib. 15.

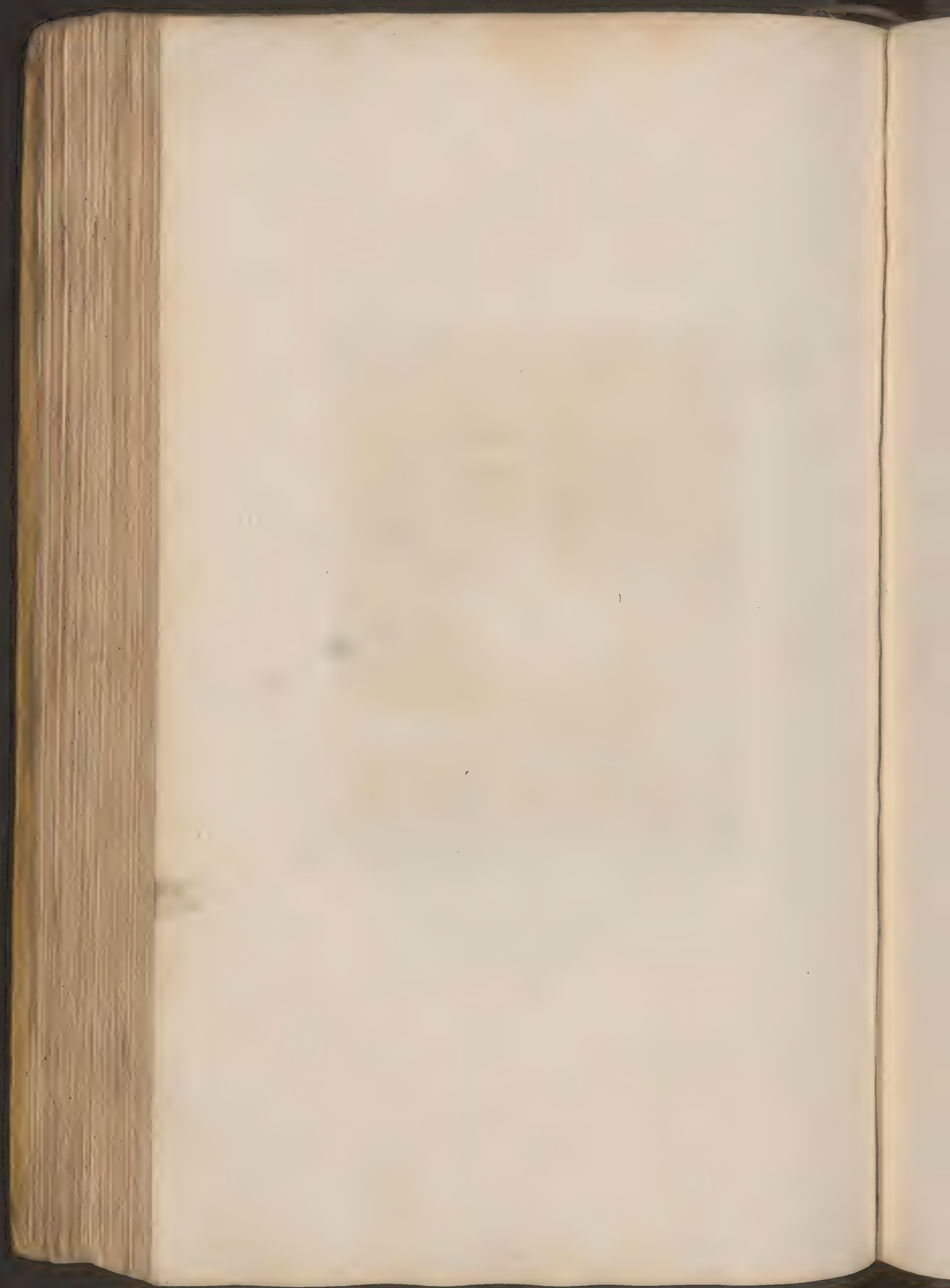
TABULA XXVI.

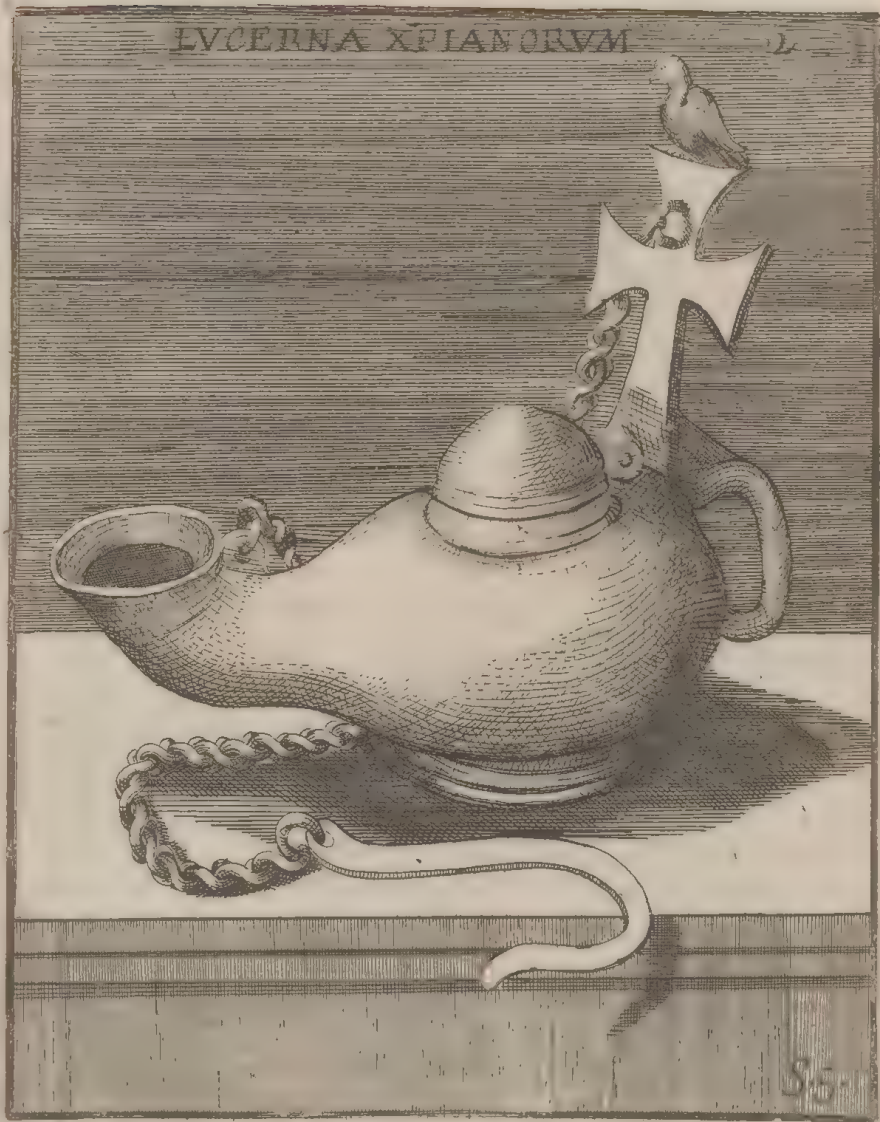
SOli duodecim Zodiaci signa percurrenti Lucernam hanc circularem dicatam fuisse verisimile est, cum in ea tot foramina ellychniis corruscantibus destinata sint. Circulo Solaris potentia designatur, quâ rerum omnium procreatio, con-

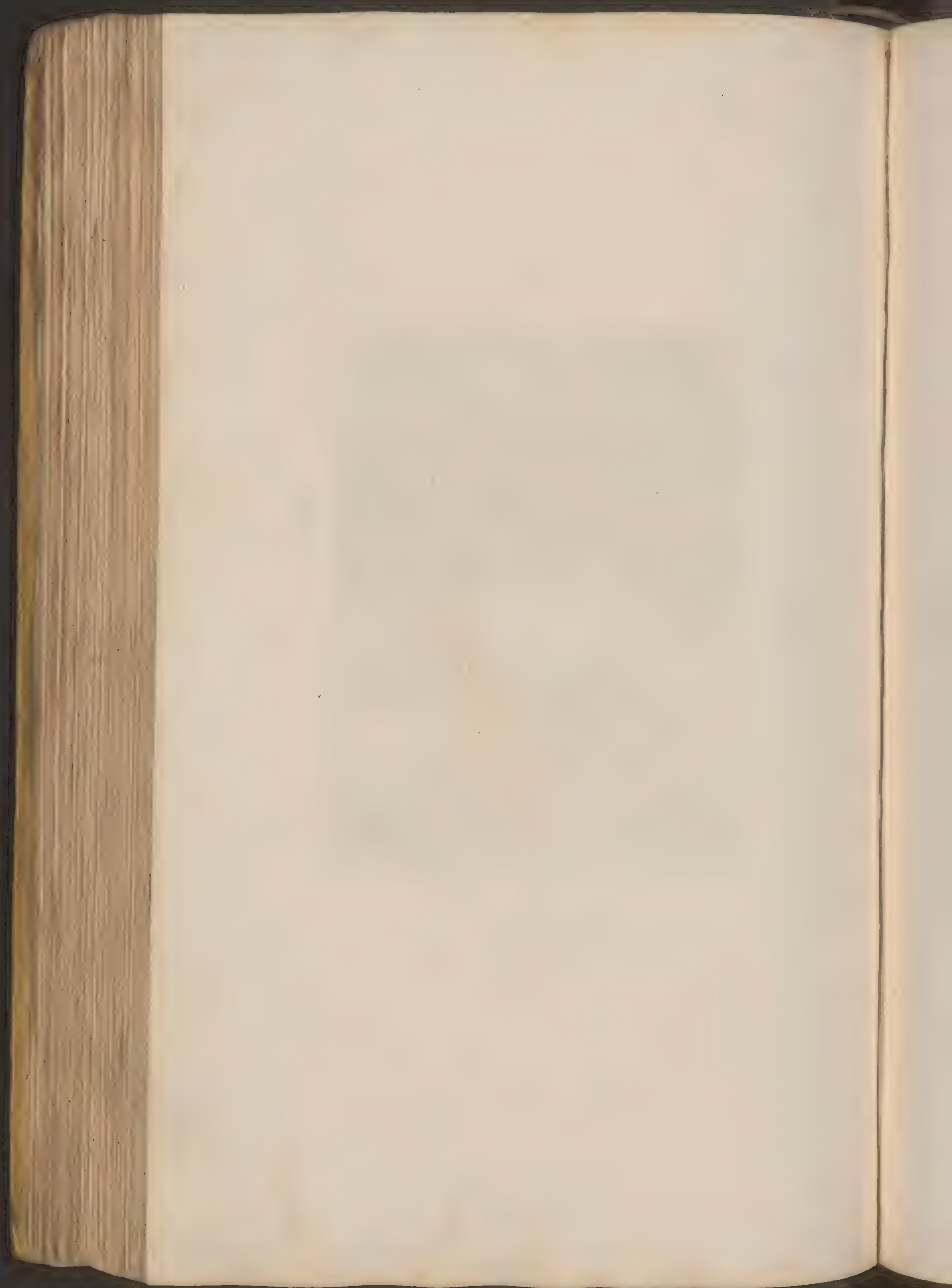
continuique Solis in hunc mundum terrestrem influxus ex continuo illius motu, ac circuitu proveniunt. Circulus figura est omnium planarum perfectissima, mundi visibilis imaginem referens, ipsamque universitatem, quasi τὸ πᾶν intra se complectens, quod omnium figurarum sit capax. Indicatur etiam per circulum æternitas, cum ille principio, & fine careat, quod æternitatis est proprium, unde in nummis consecrationis Faustinae senioris super sphaeram Zodiaco circumscriptam sedentis legitur ÆTERNITAS. Propriè autem Soli æternitatis symbolo Zodiacum percurrenti convenit; cum enim ille à matutino horizonte digressus, eodem redierit, unde ferri coeperat, divinæ litteræ totâ die pro perpetuo posuerunt, ut Psalmo 70. 8. *Repleatur os meum laude, ut cantem gloriam tuam, totâ die magnitudinem tuam.* Ubi Symmachus prolectione, quæ est, totâ die, perpetuo reddidit. Auctor est Valerianus lib. 39. circuli significata referens.

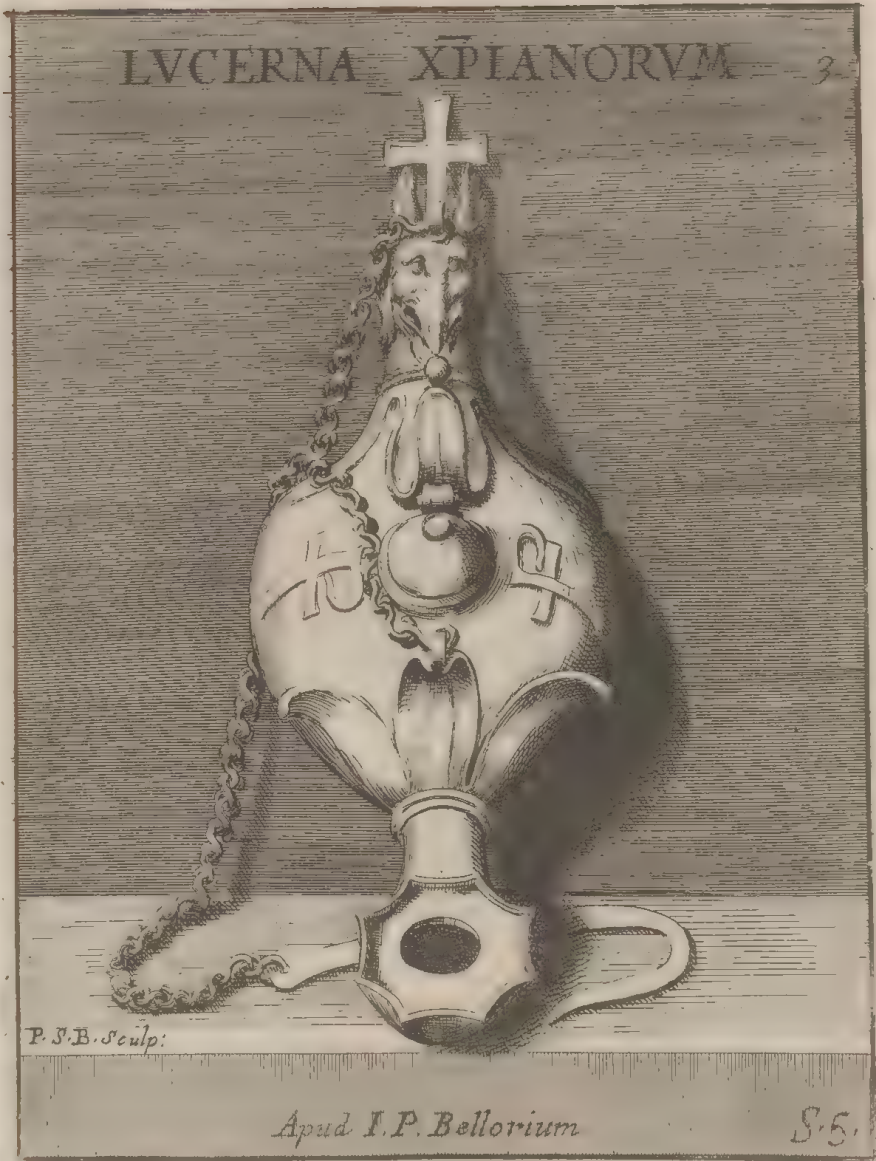

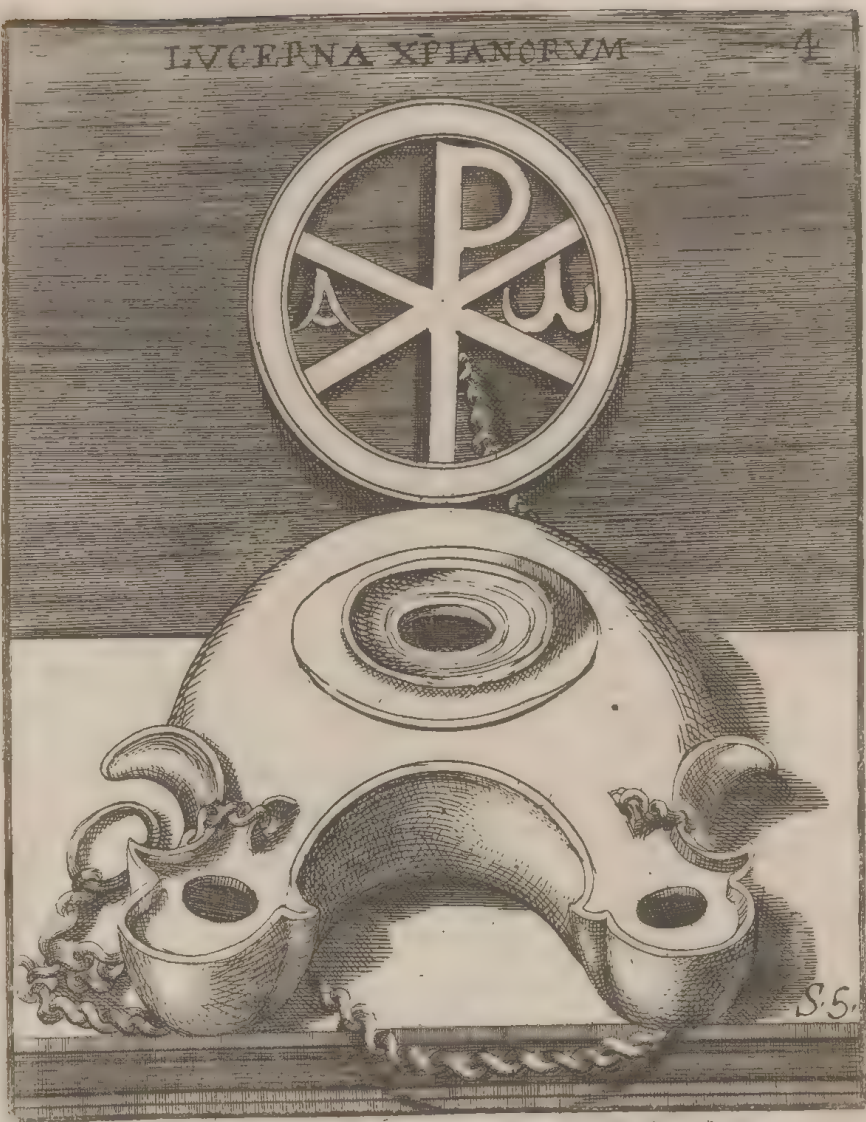

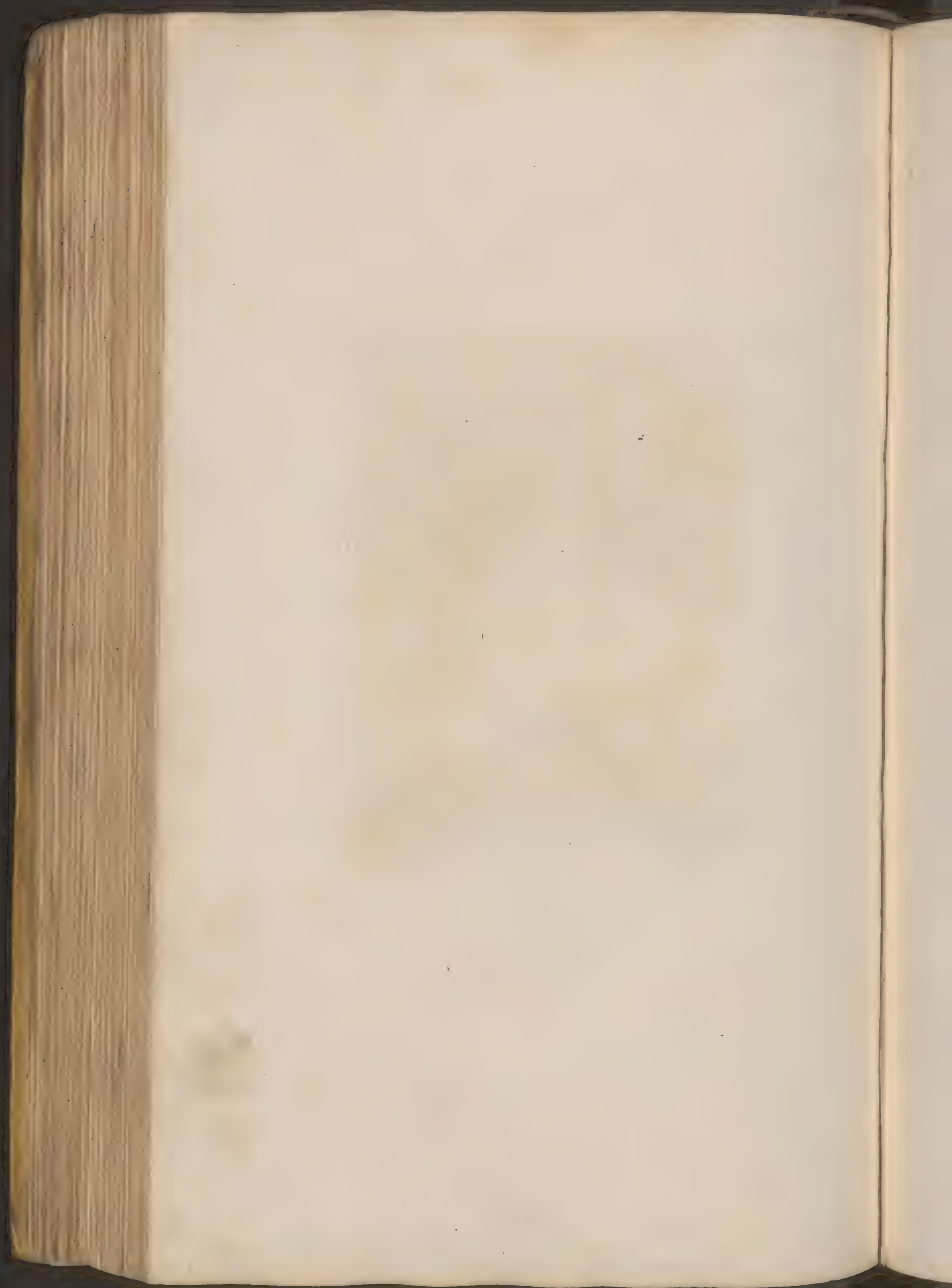
BIBLIOTHECA
VNI. S. P. S. S.
CRACOVIAE 1855

LIVCEPNA XPIANORVM

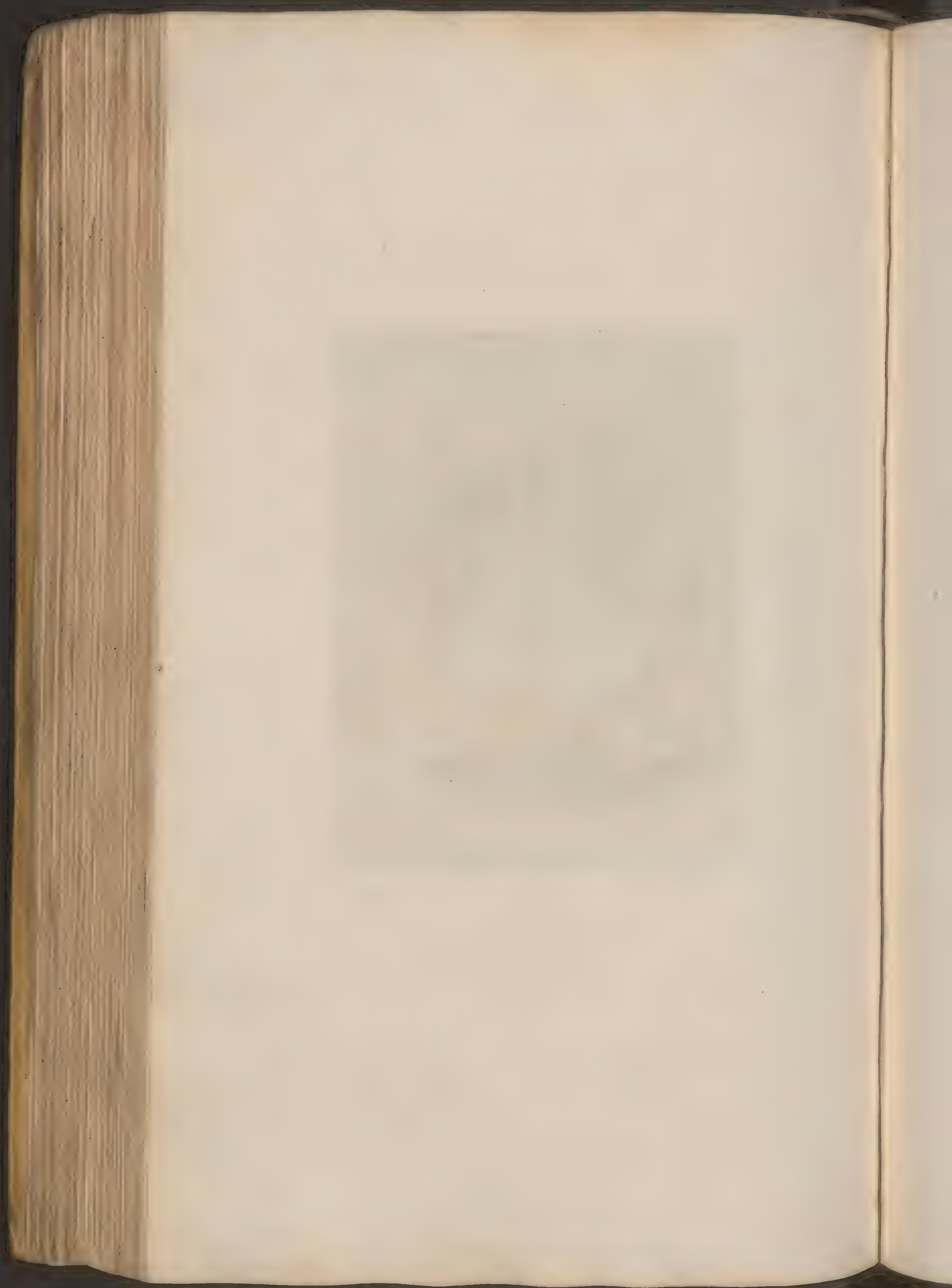
4

S.S.

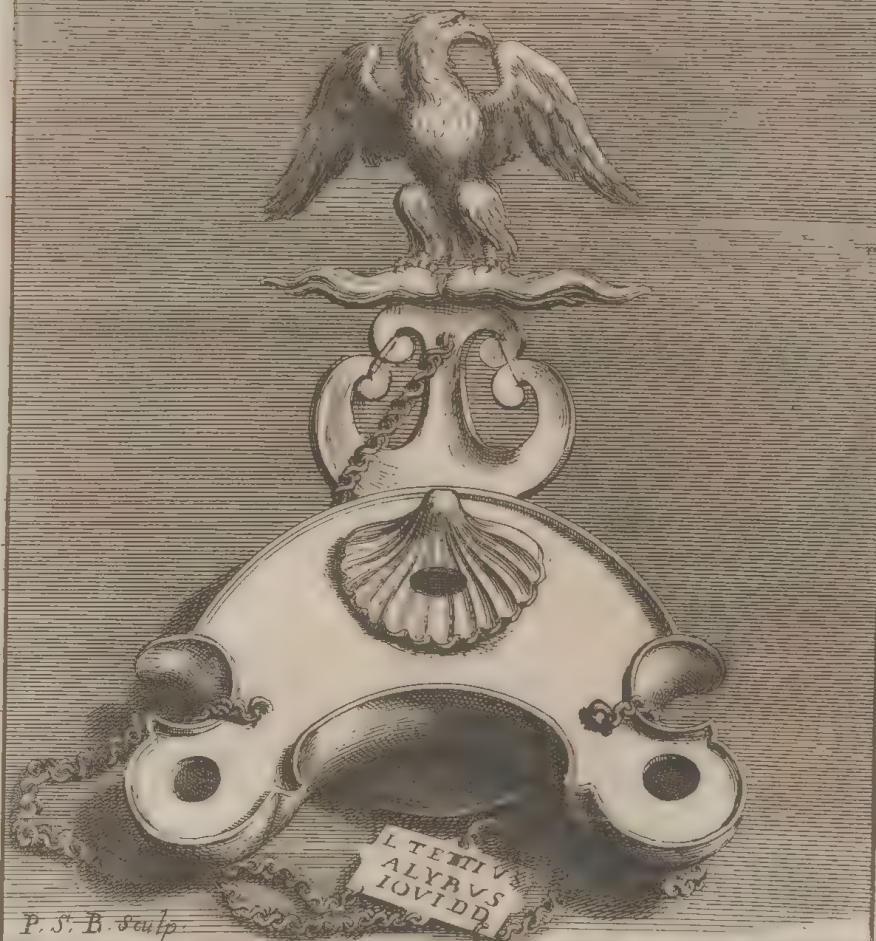

LVCERNA IOVI. D.

6

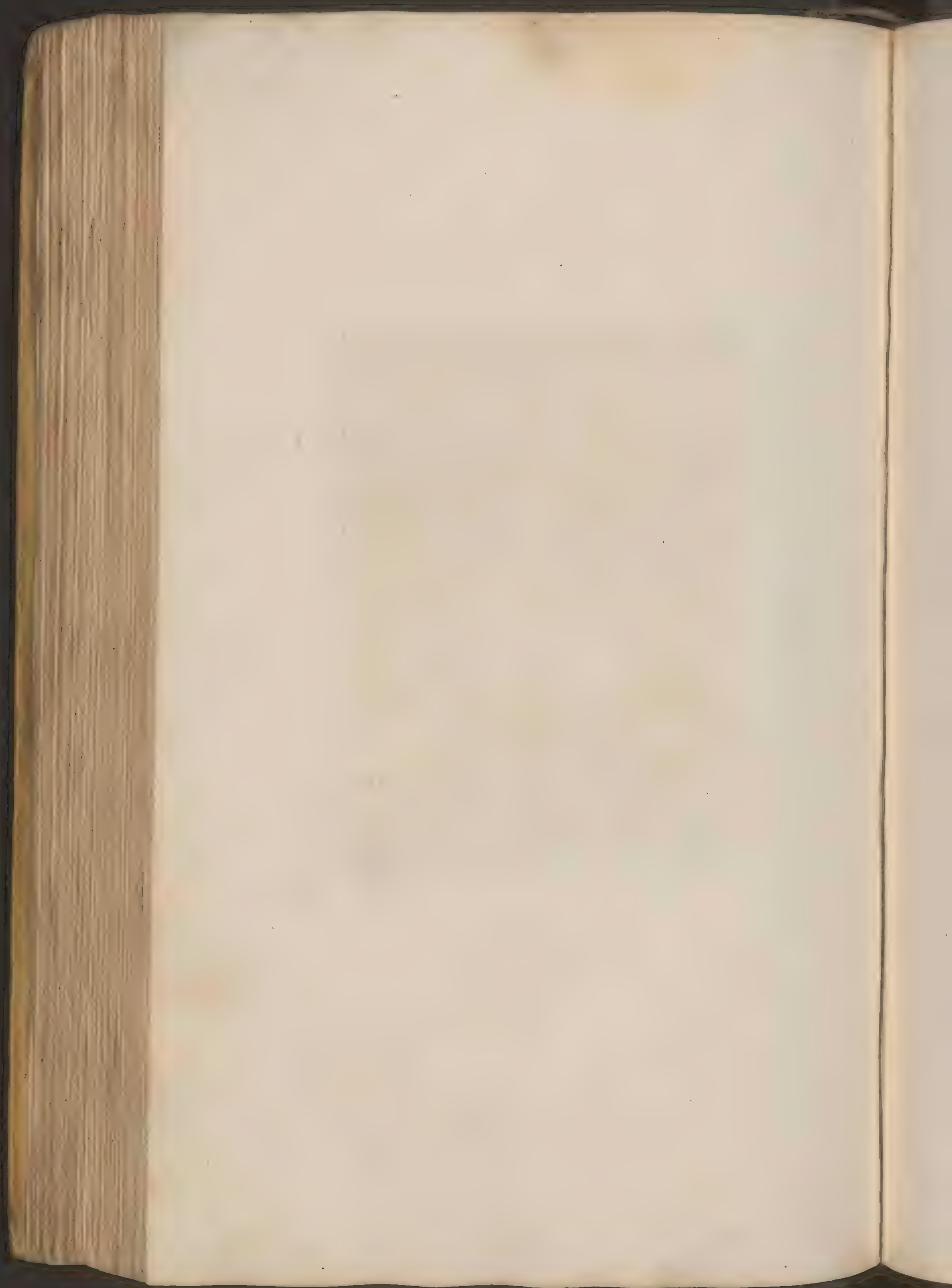
P. J. B. sculp.

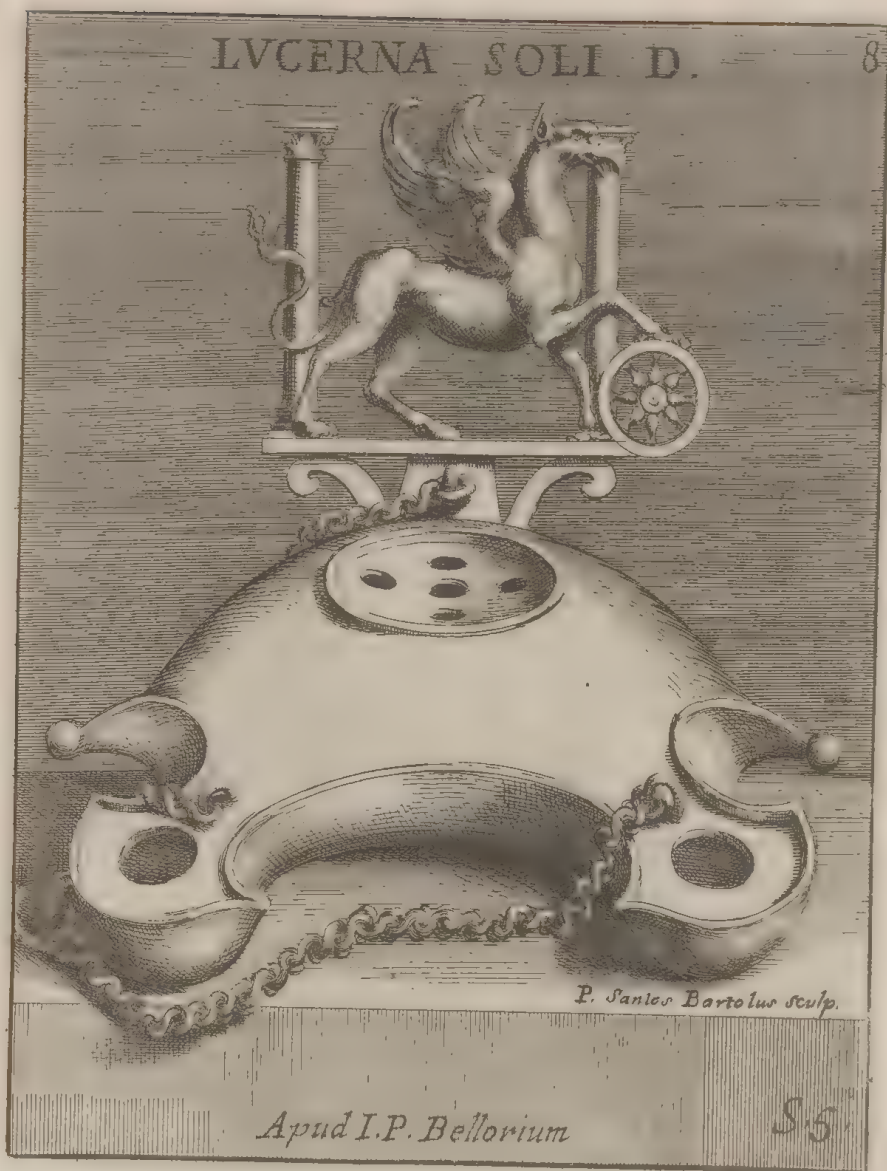
Apud Ill. Vrbani Rocca

36

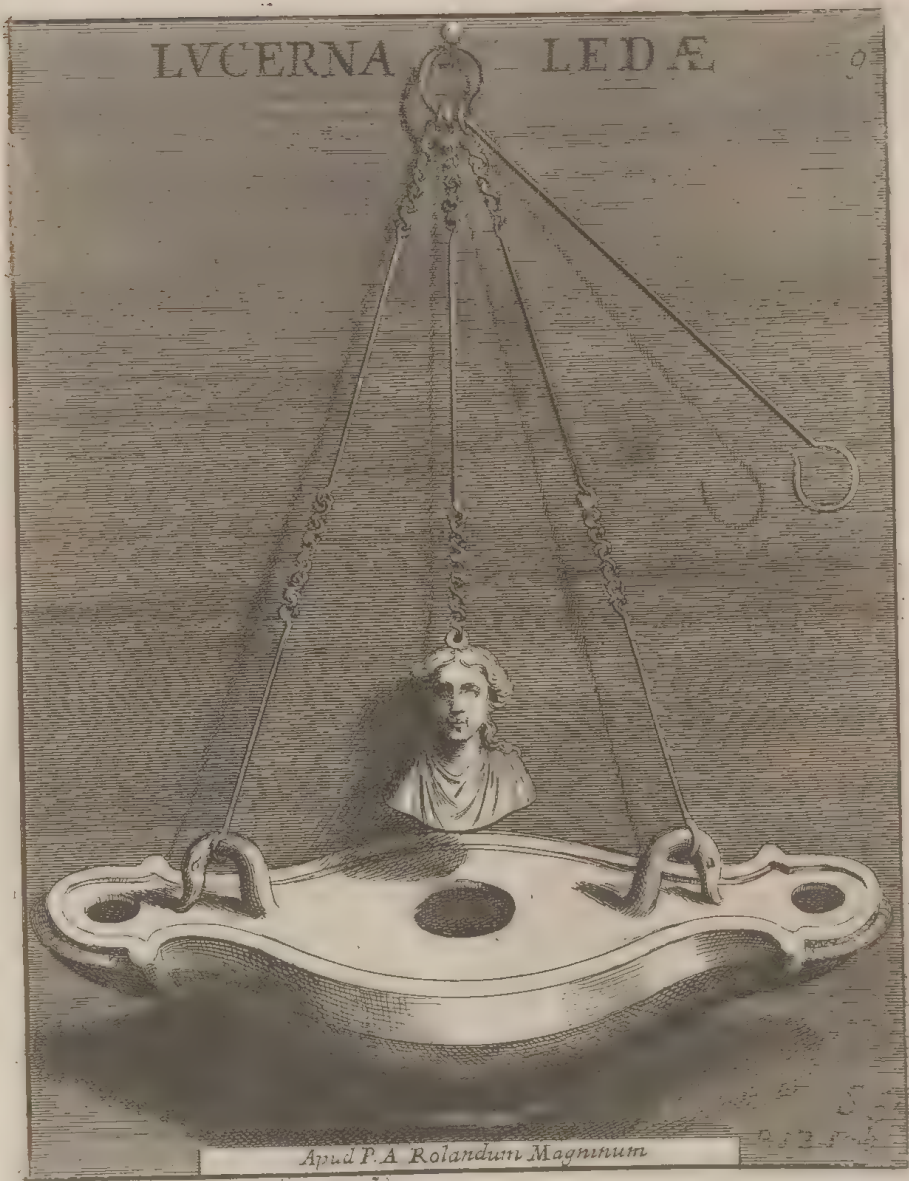
BIBLIOTHECA
VULGATA
CRACOVENSIS

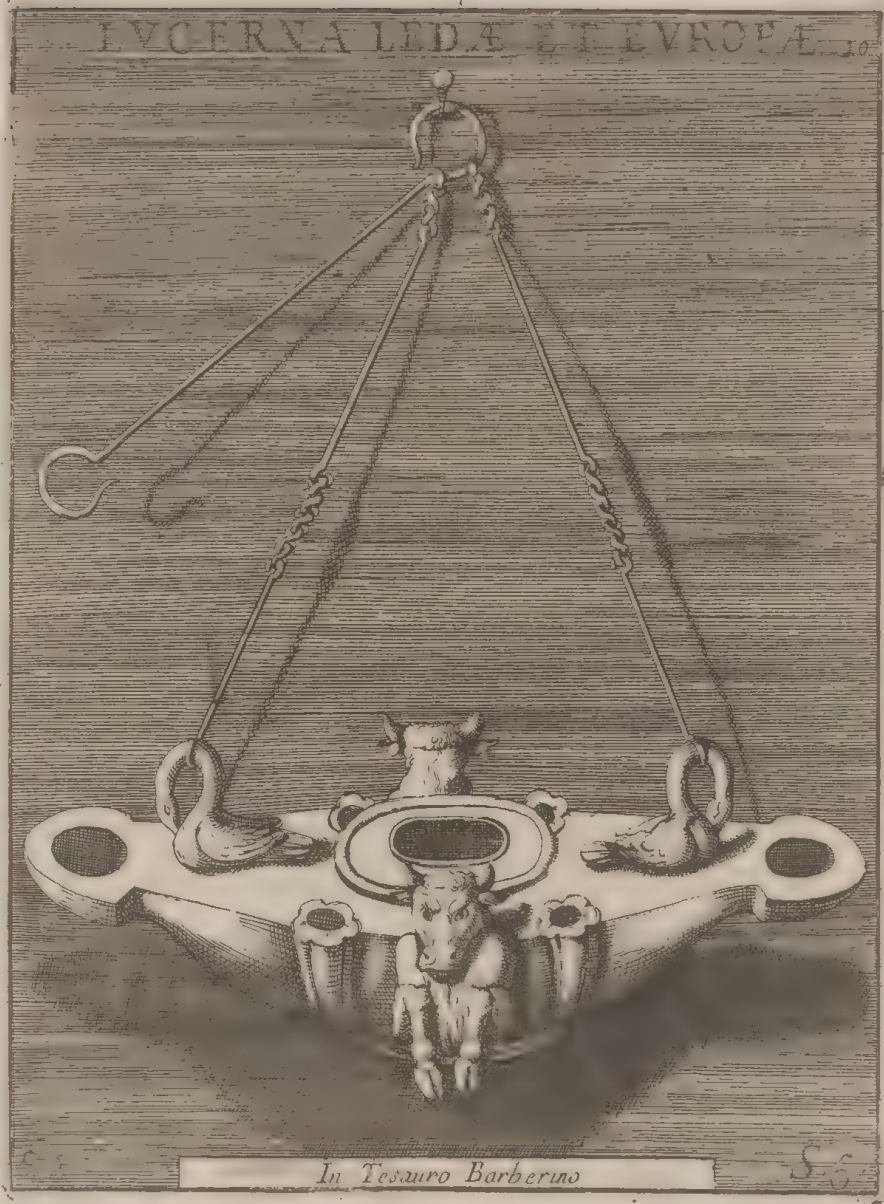

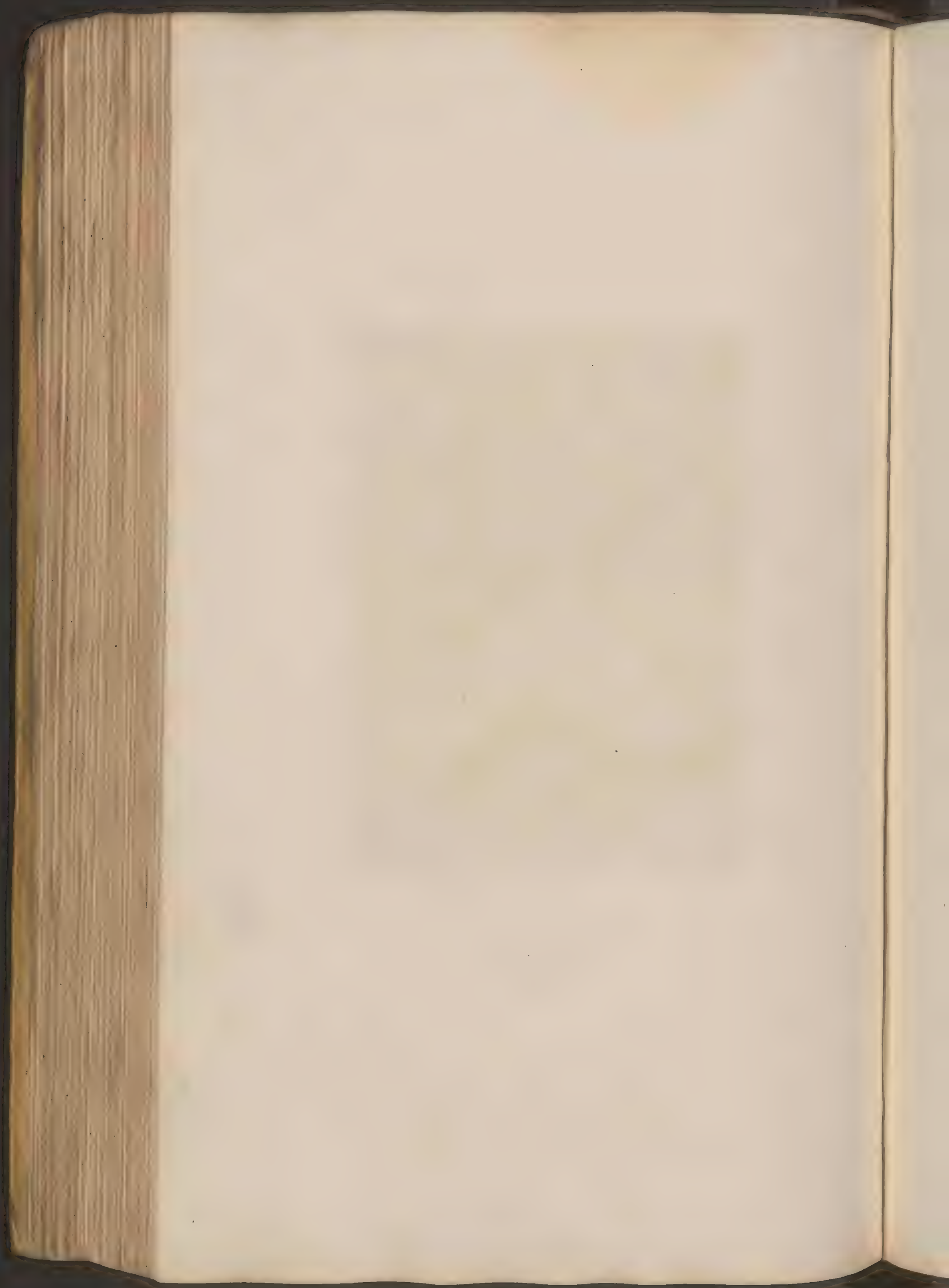

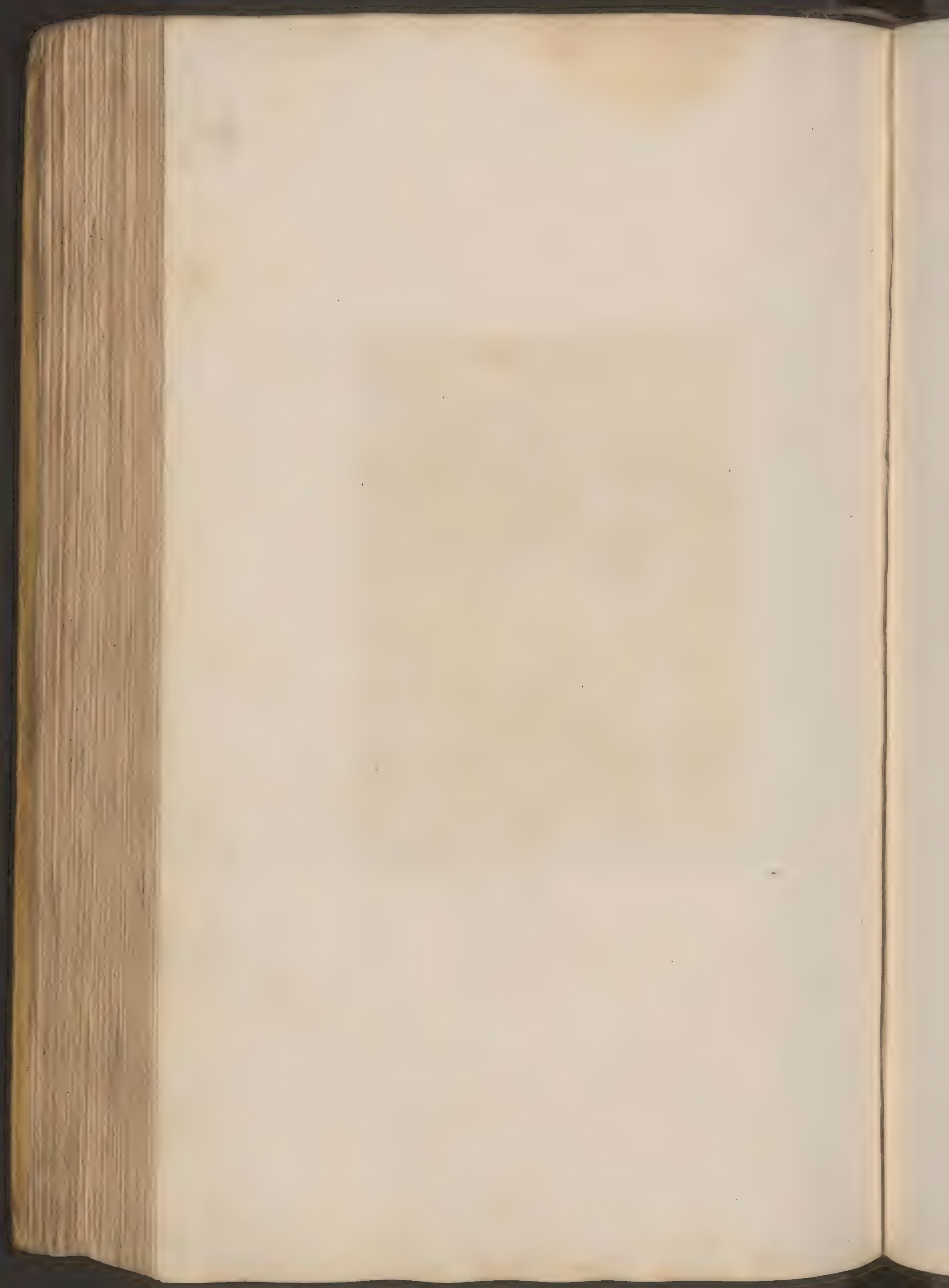

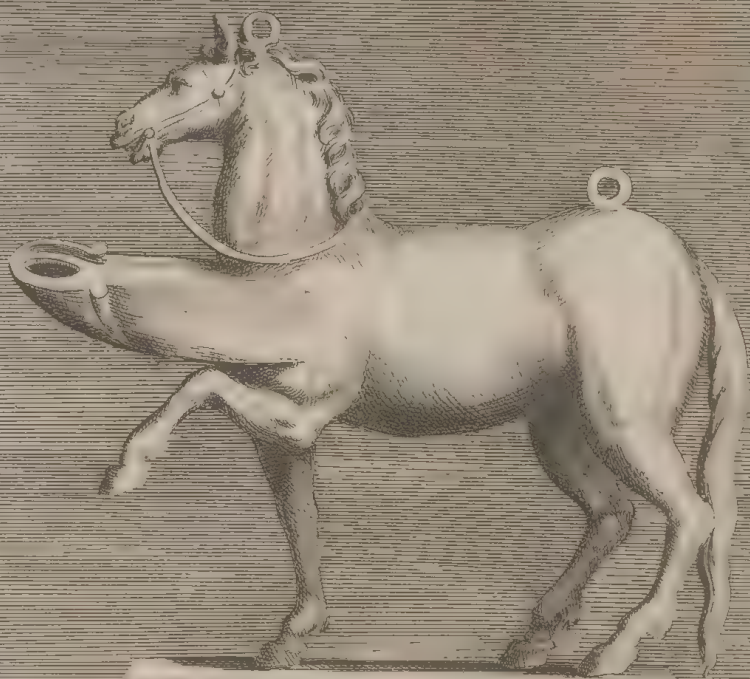

LVCERNA NEPTVNO. S.

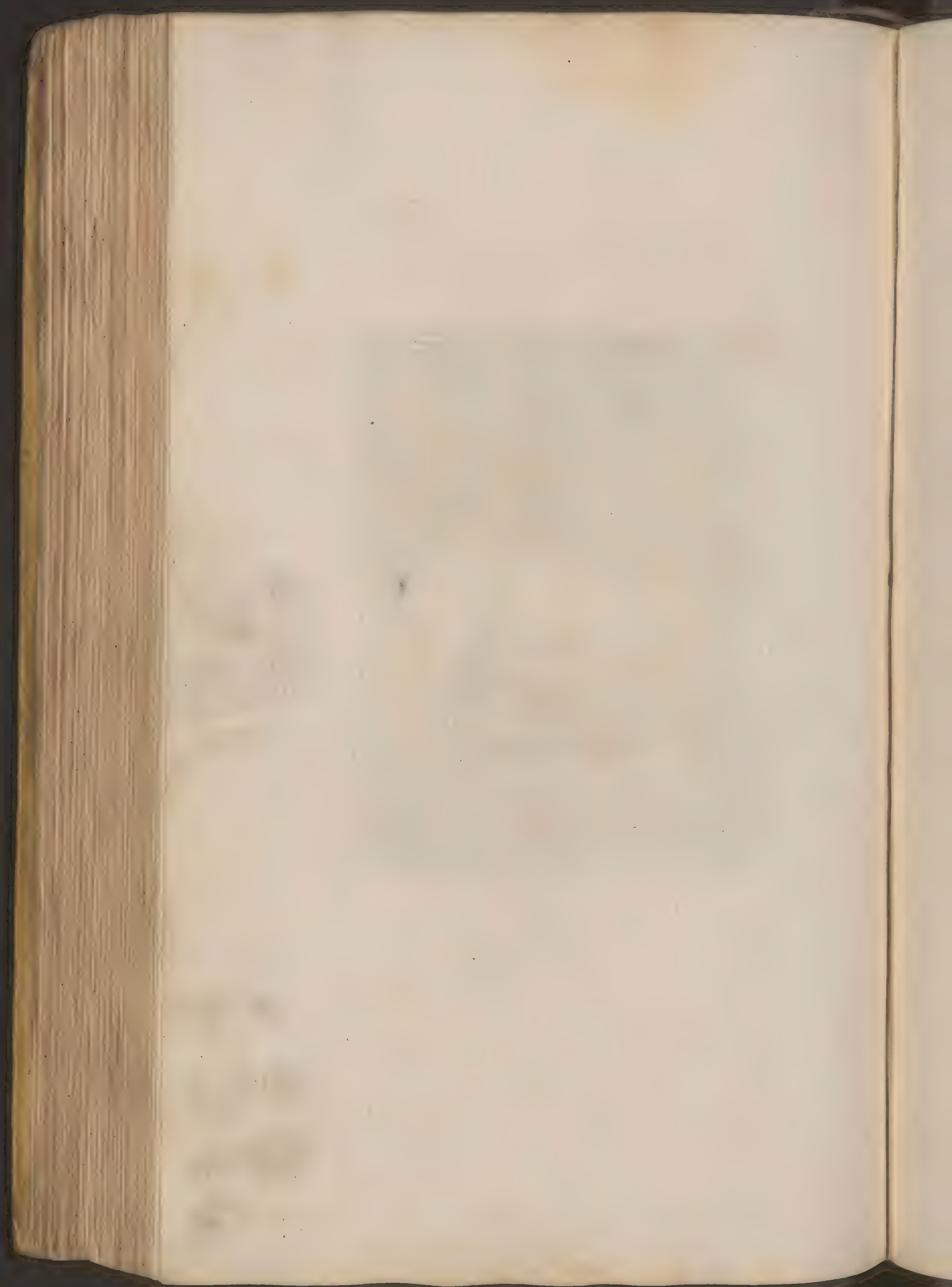
12

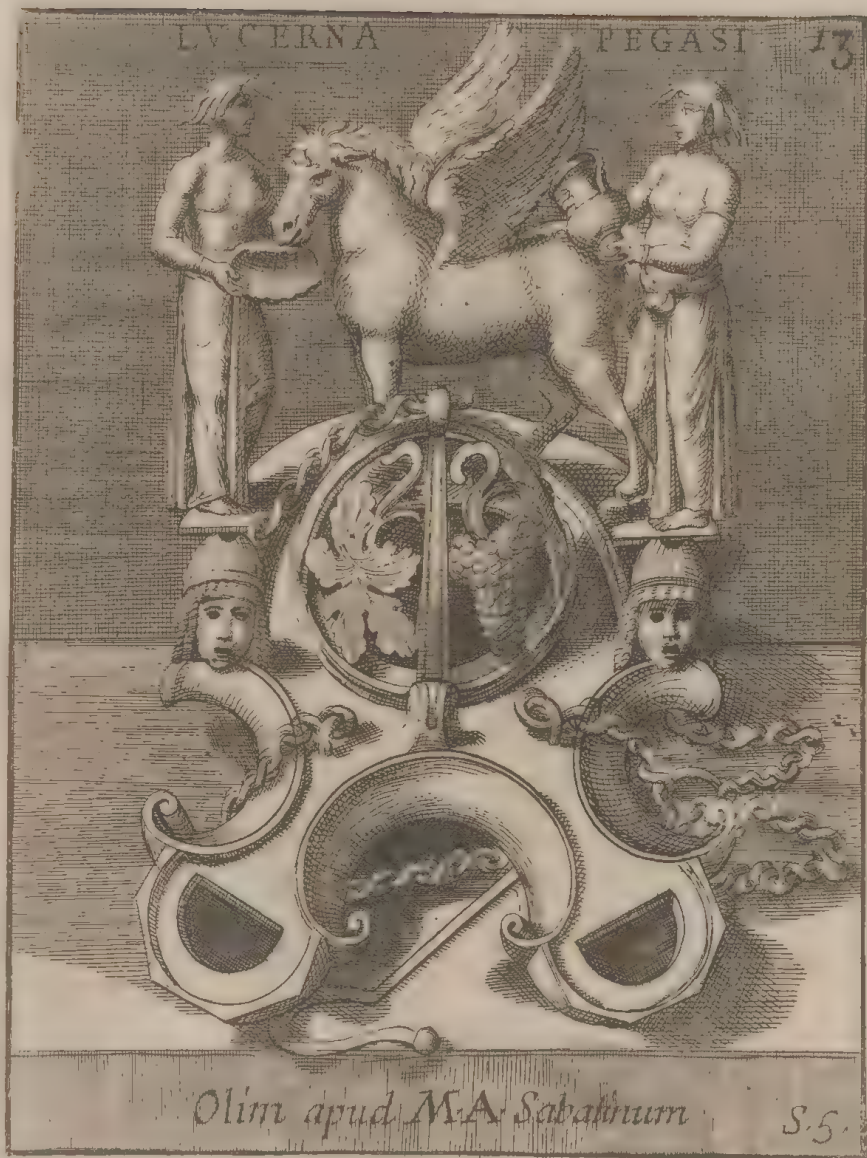

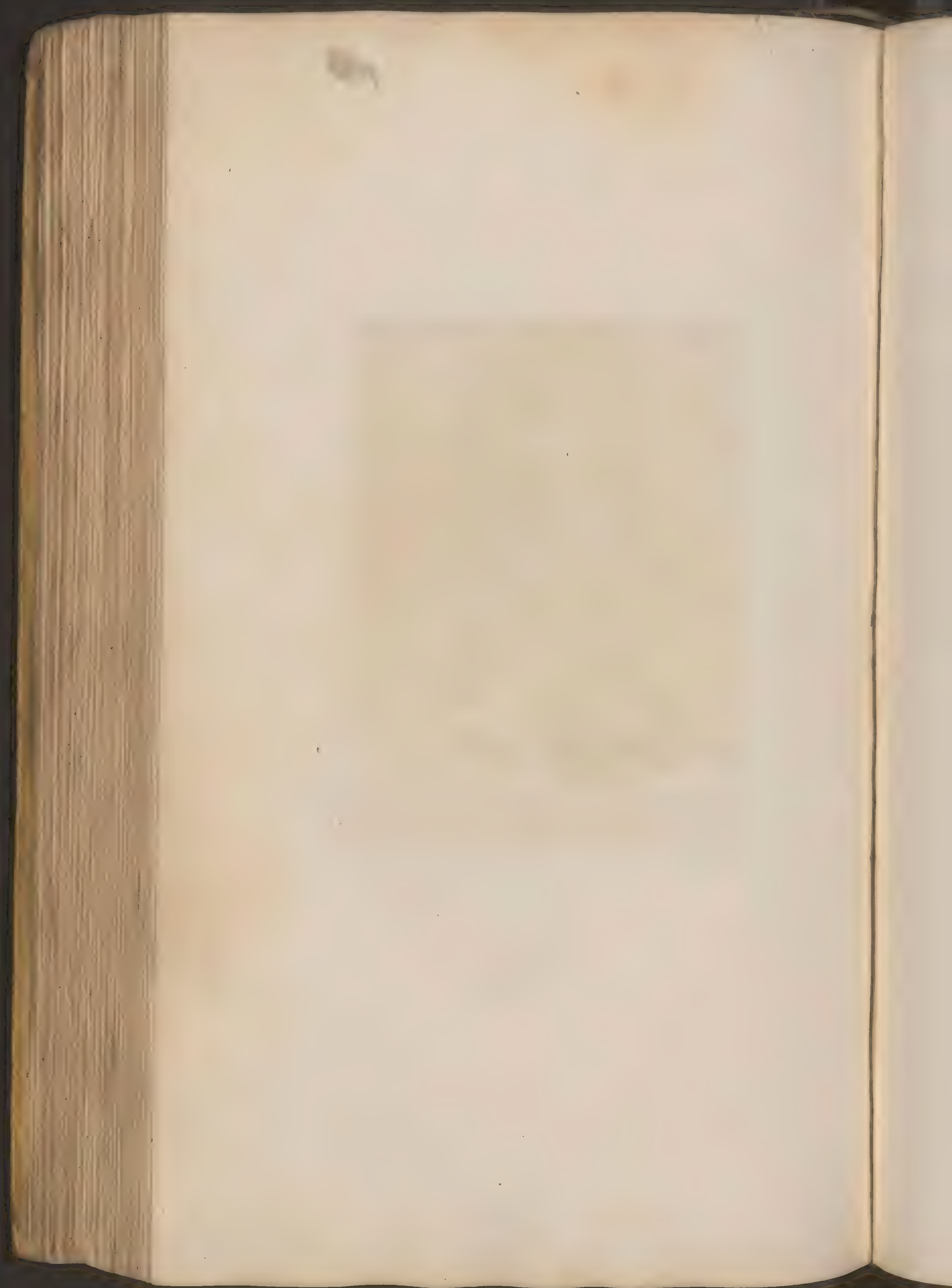
P. S. B. Sculp.

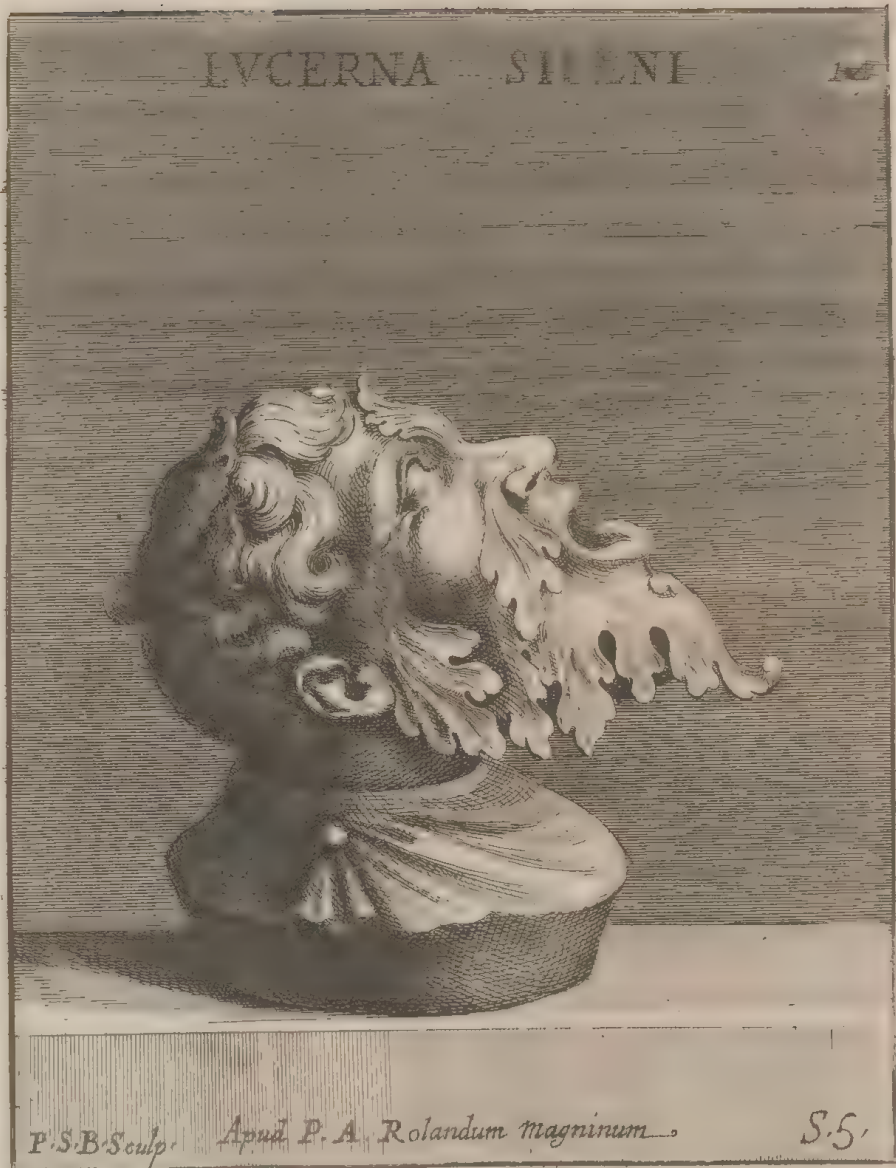
Apud Ecc.^{mun.} P. Burghesium

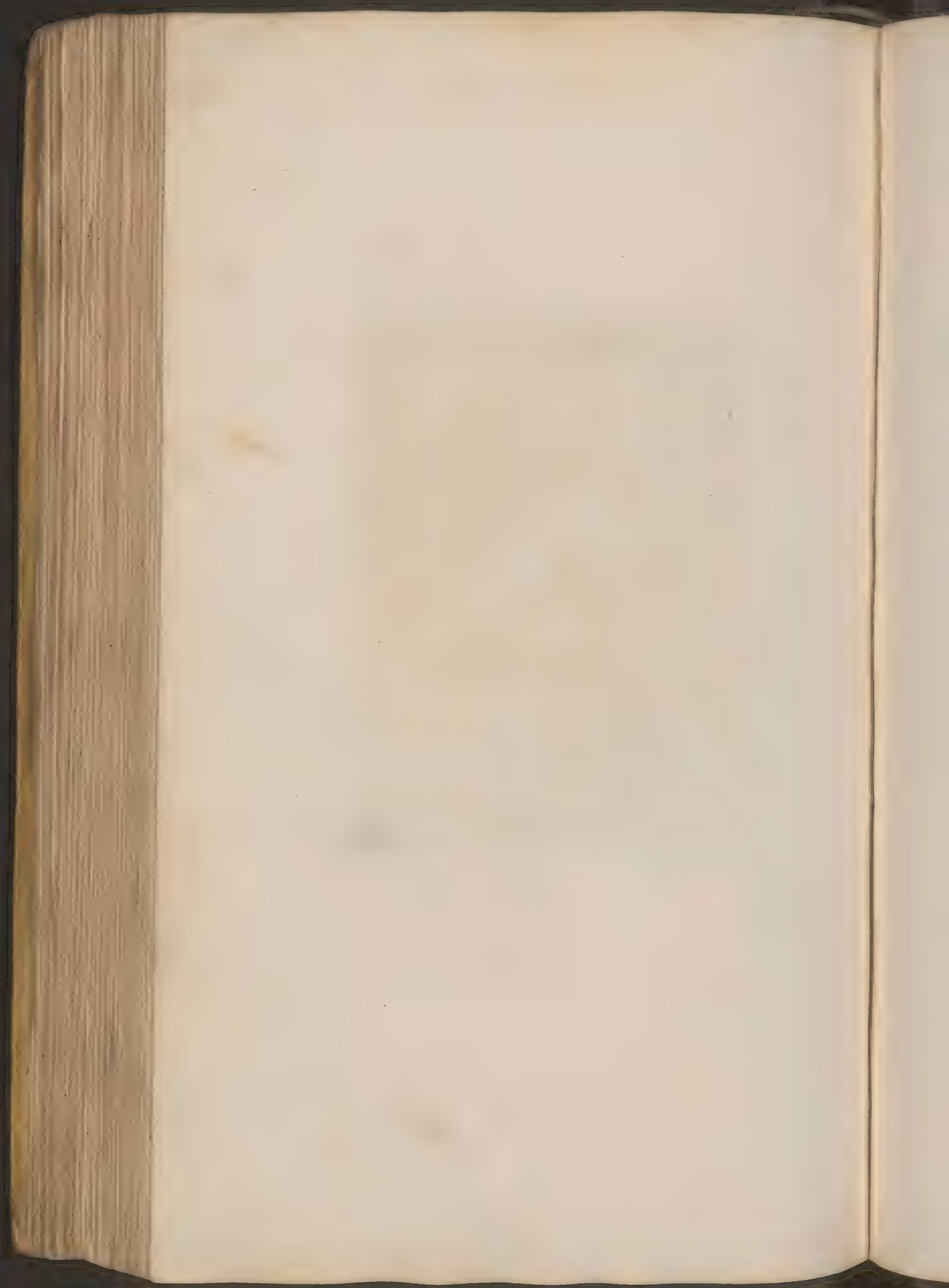
S. 5

LVCERNA SILENI

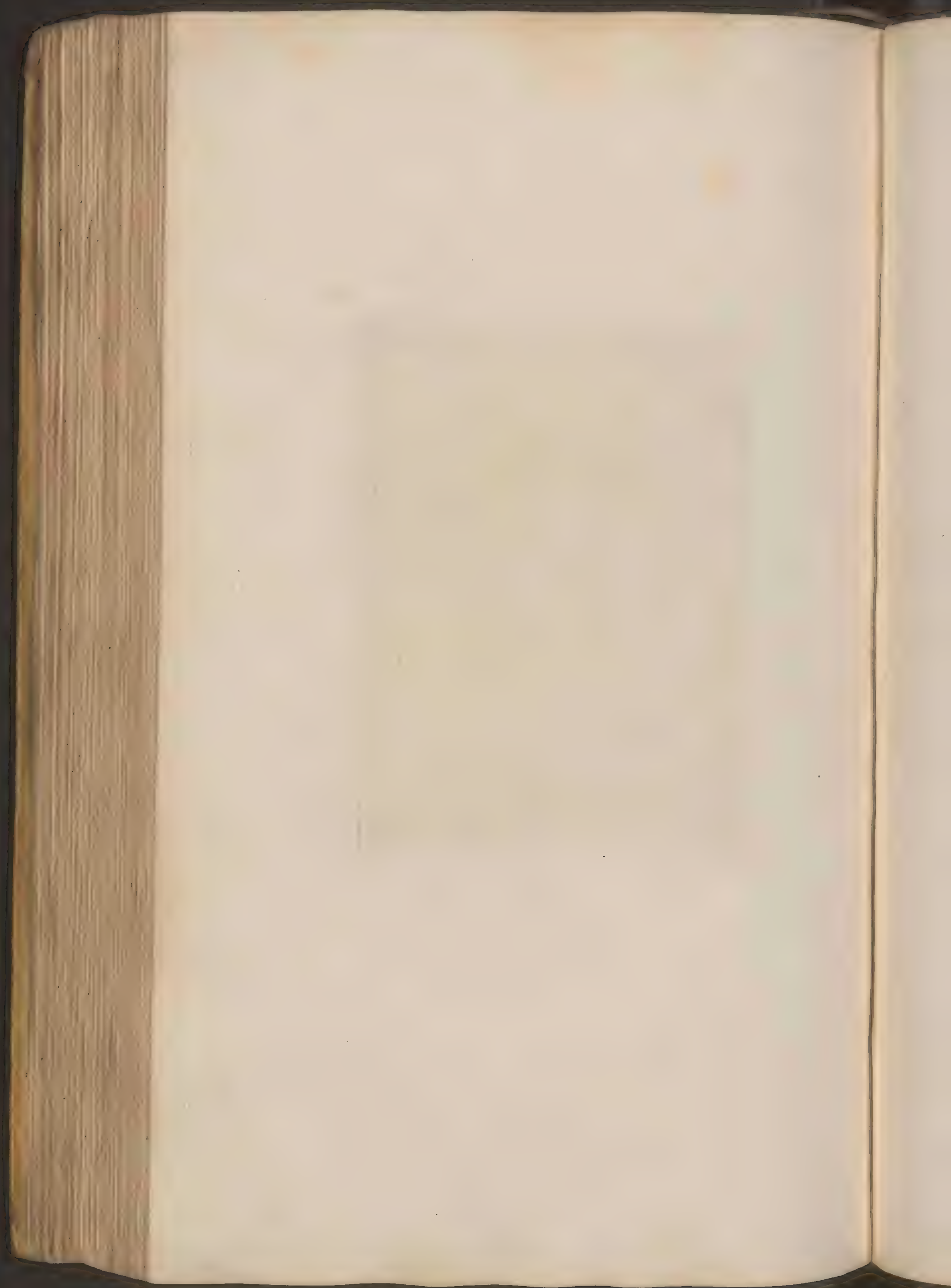
15

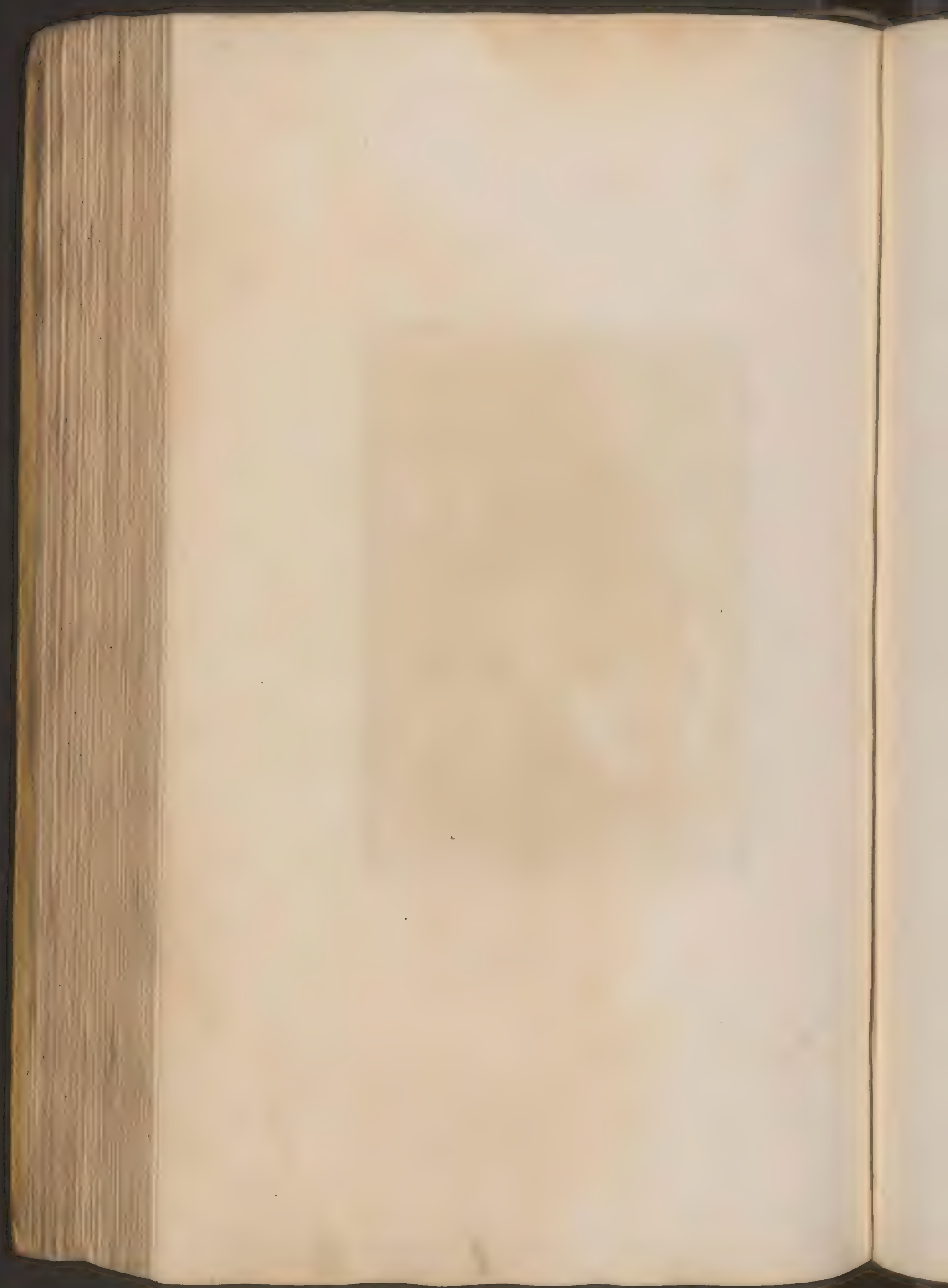
P. S. B. Sculp.

Apud P. A. Rolandum Magnificum

S. 5.

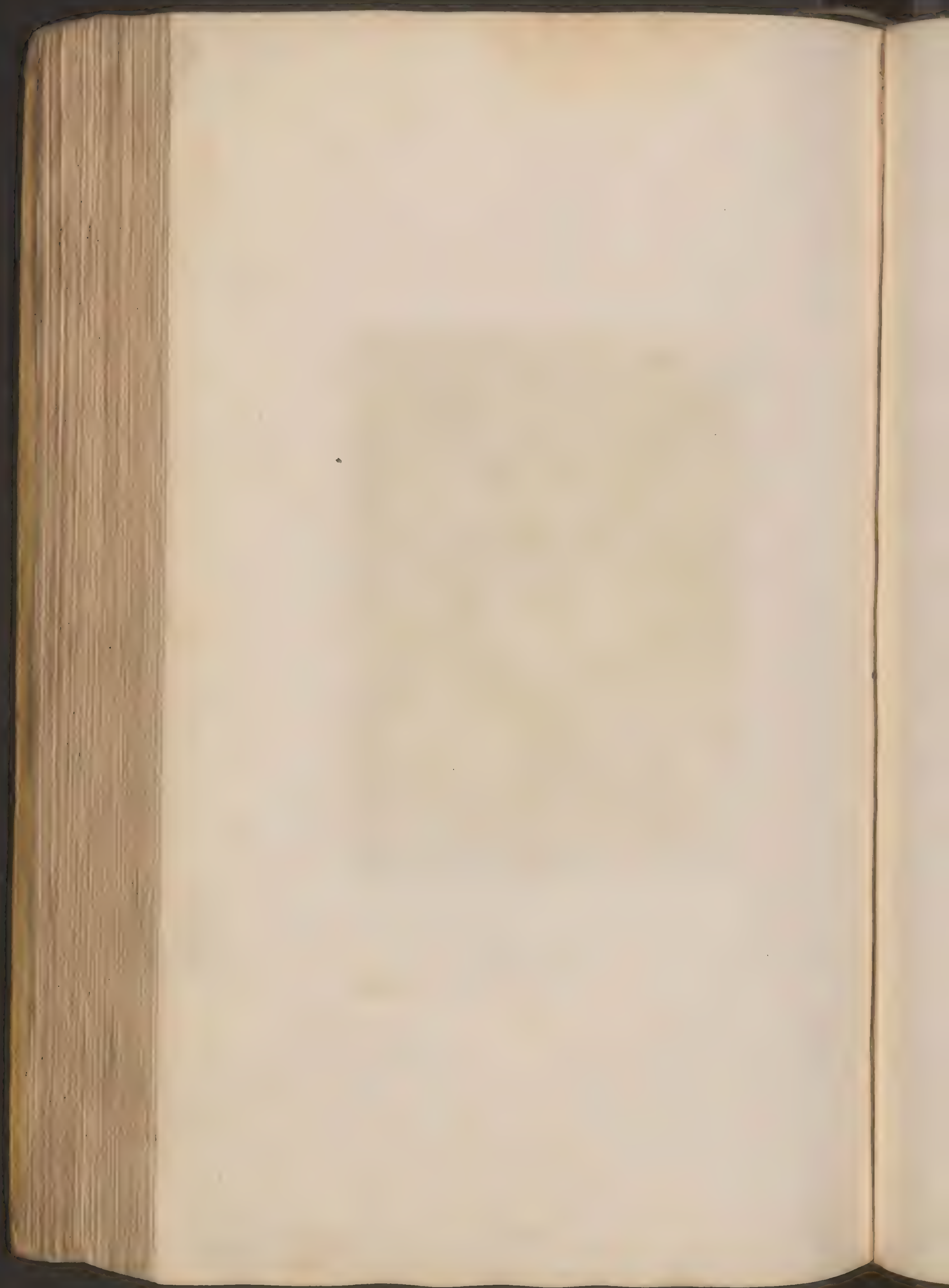

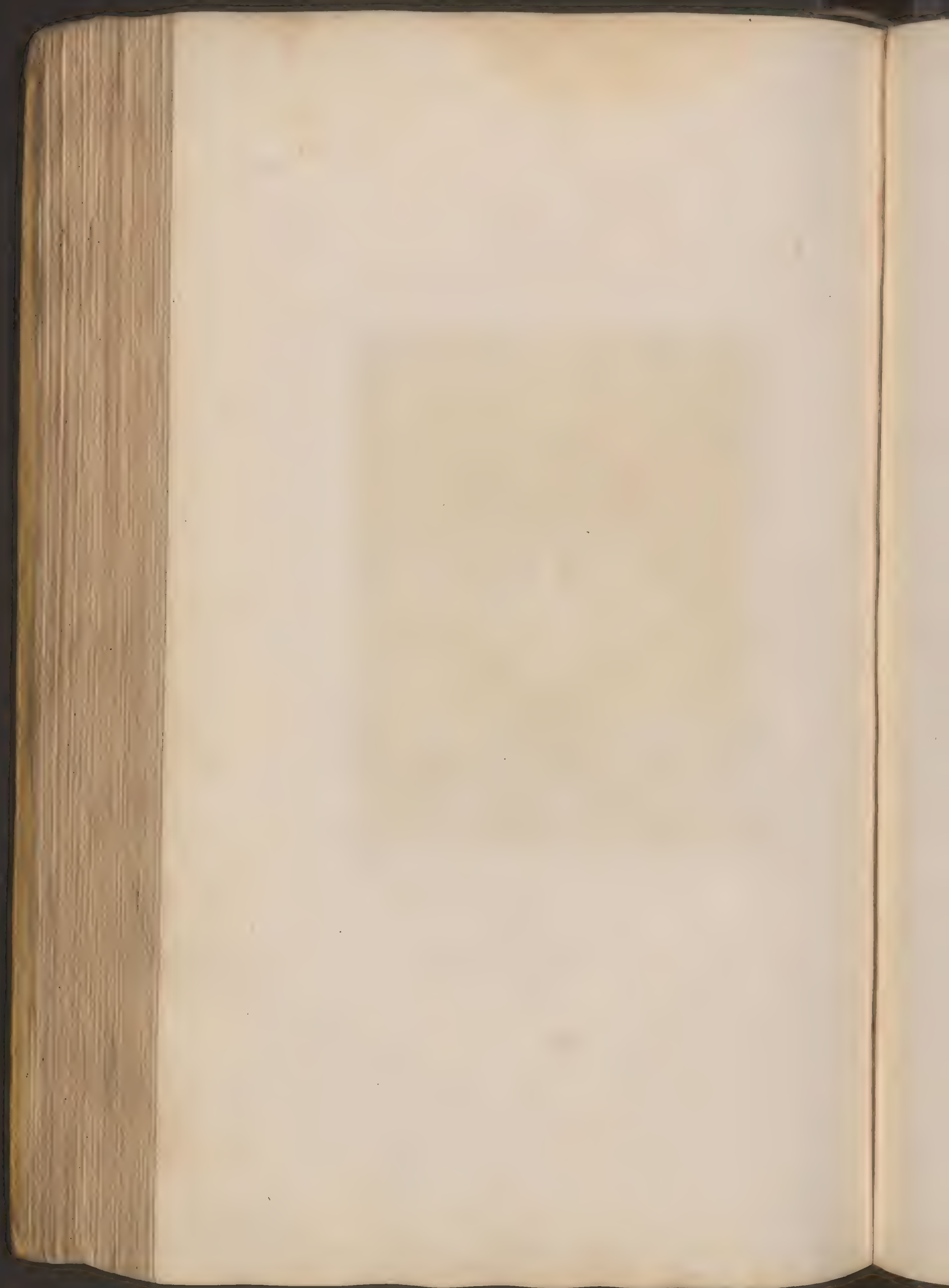

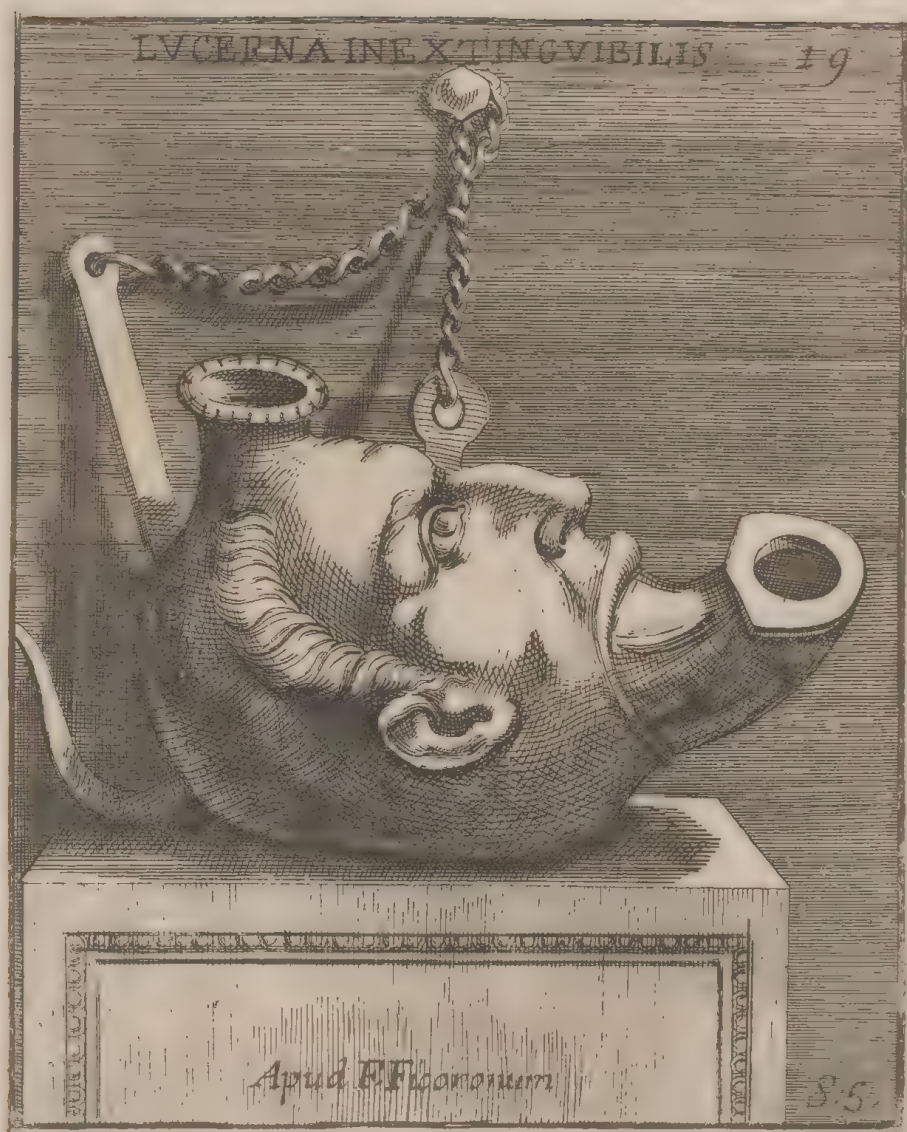
LVCERNA DIANA EPHESIA S.

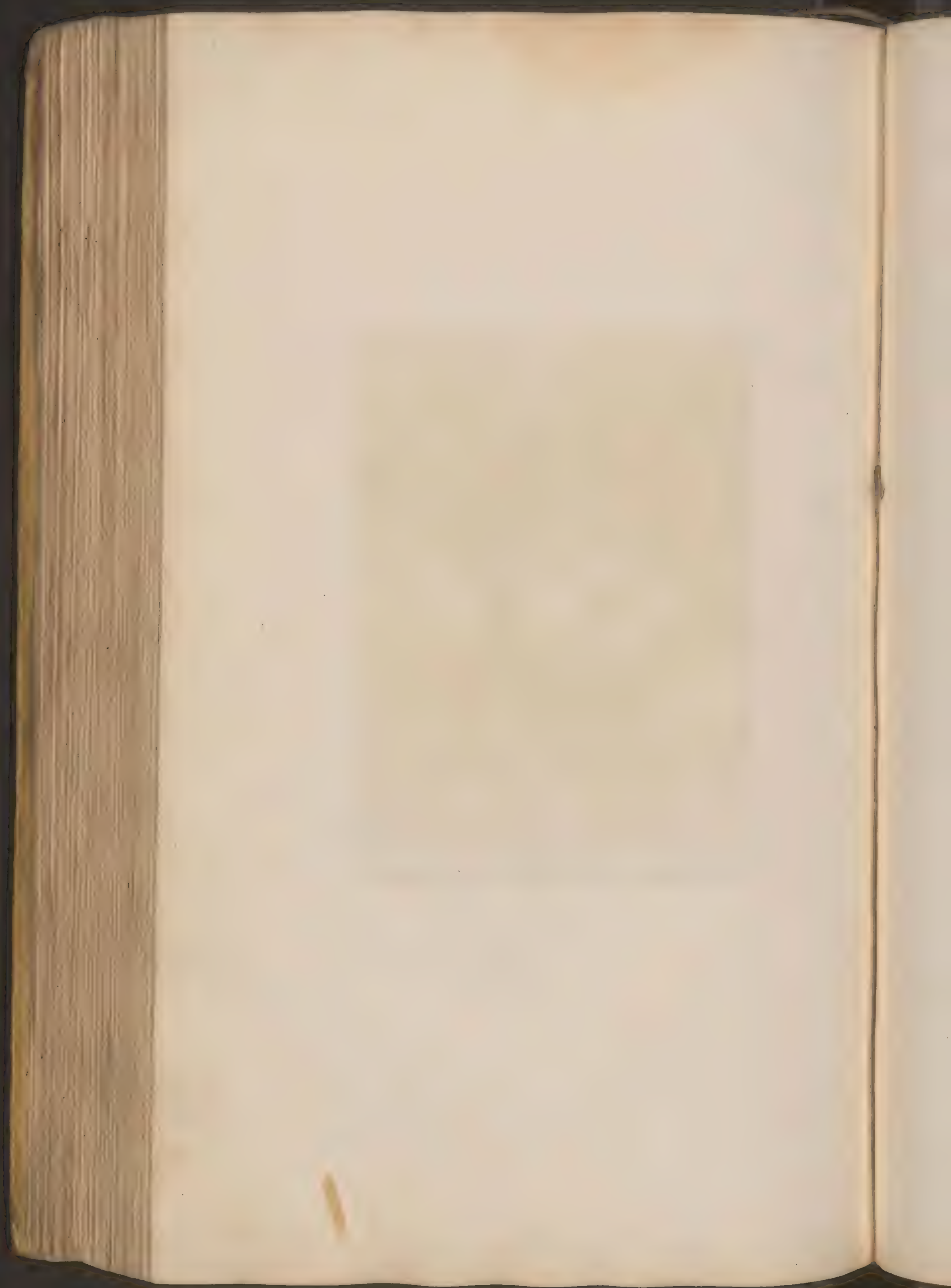

LVCERNA ANATIS

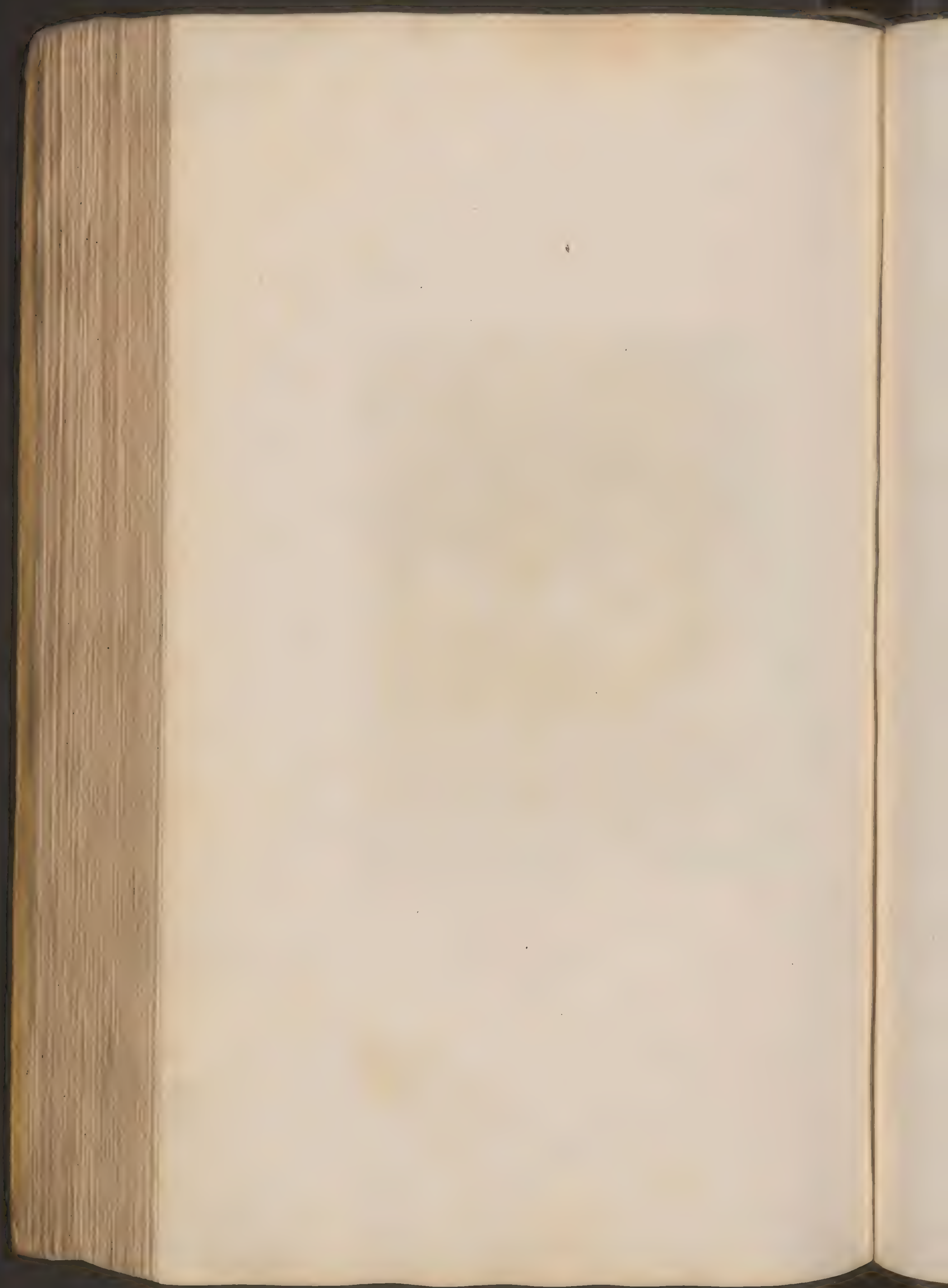
20

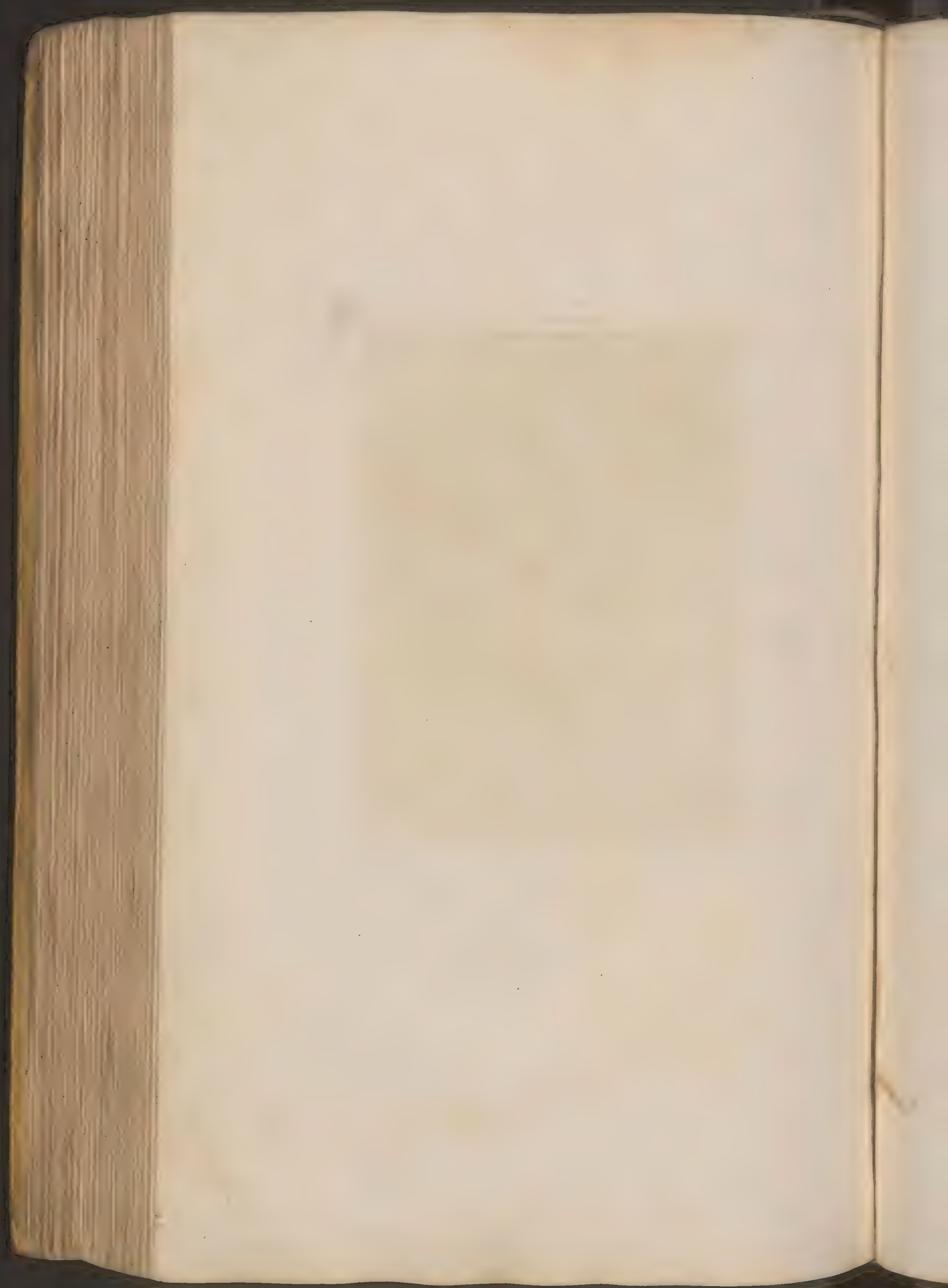
S.D.

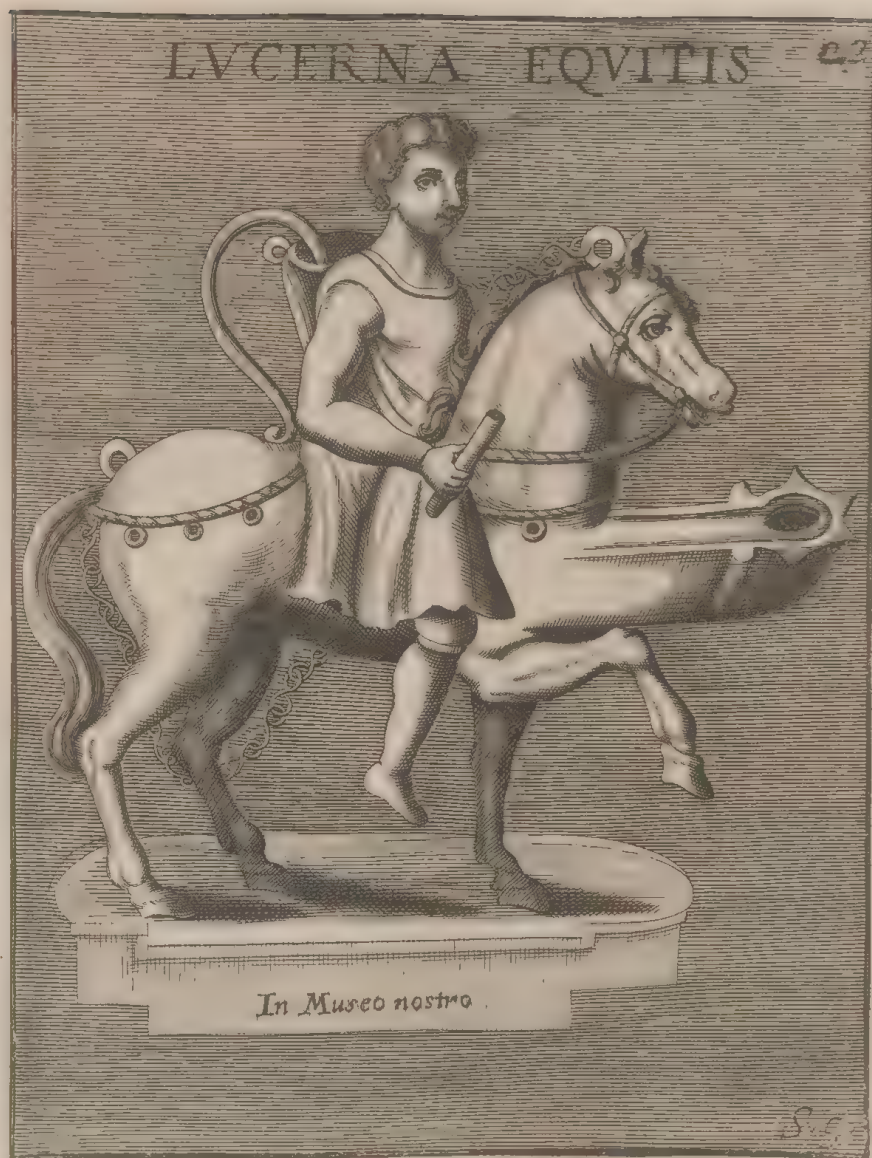
Apud F. de Ficoroni

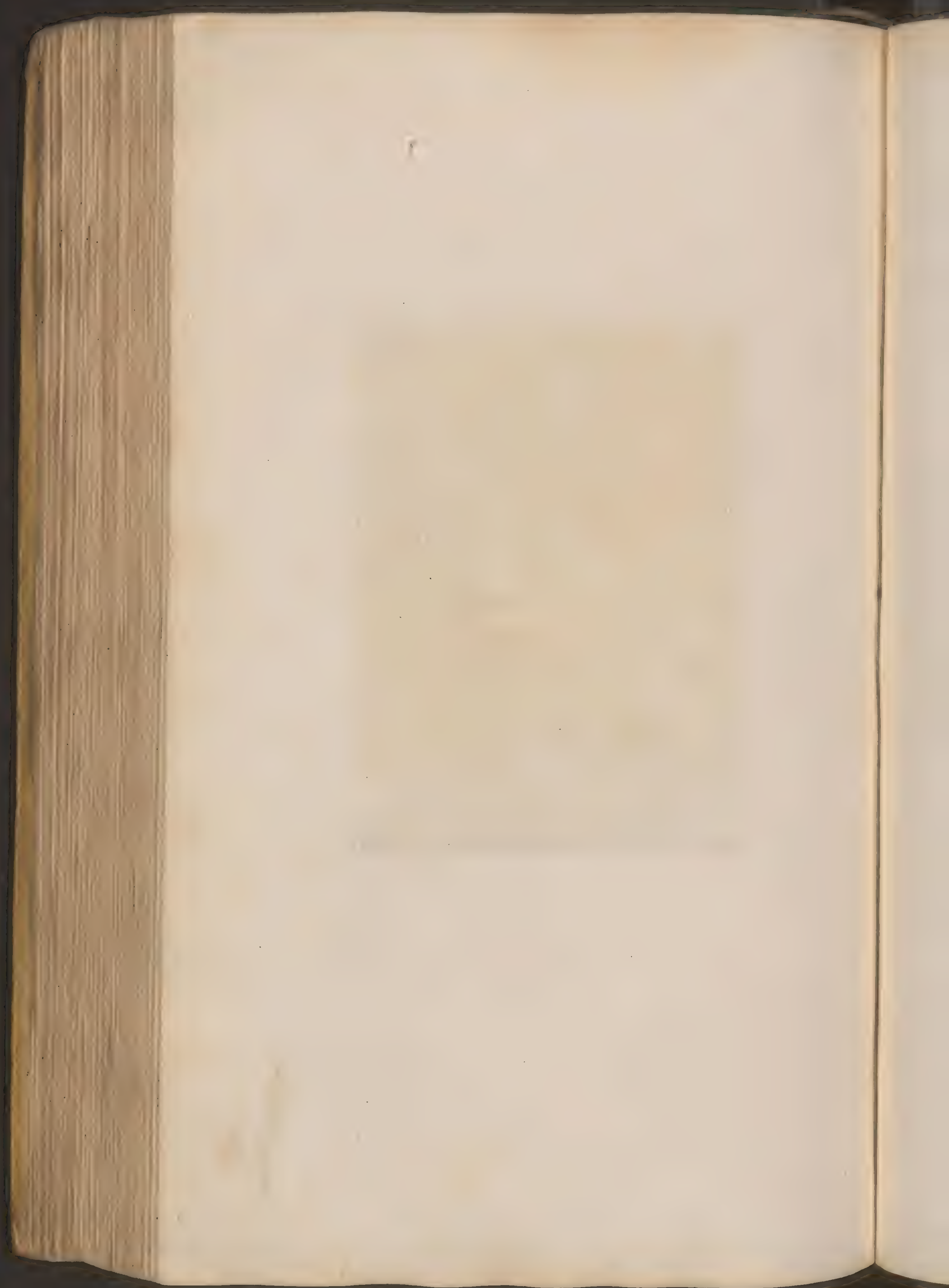
S.S.

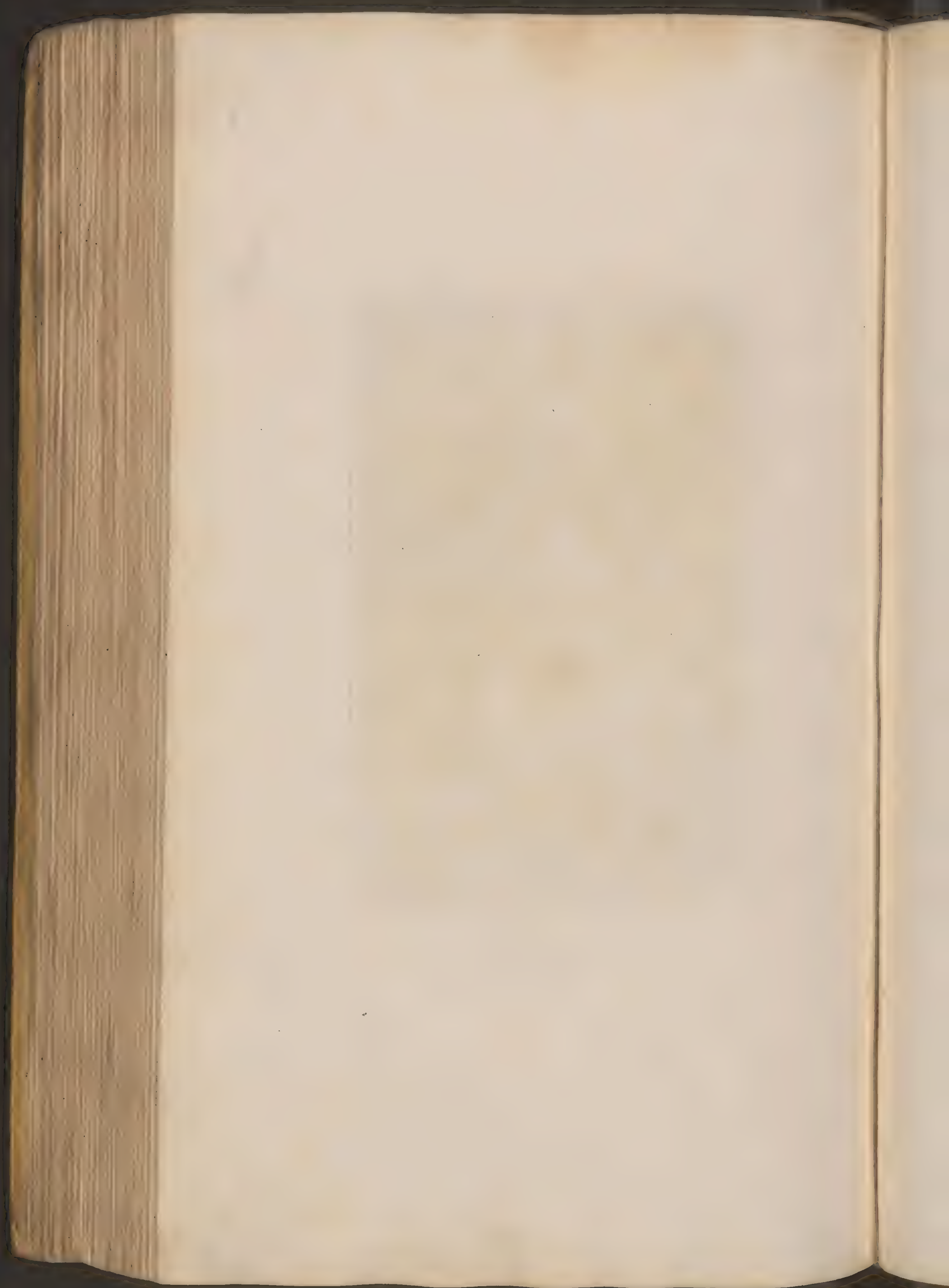

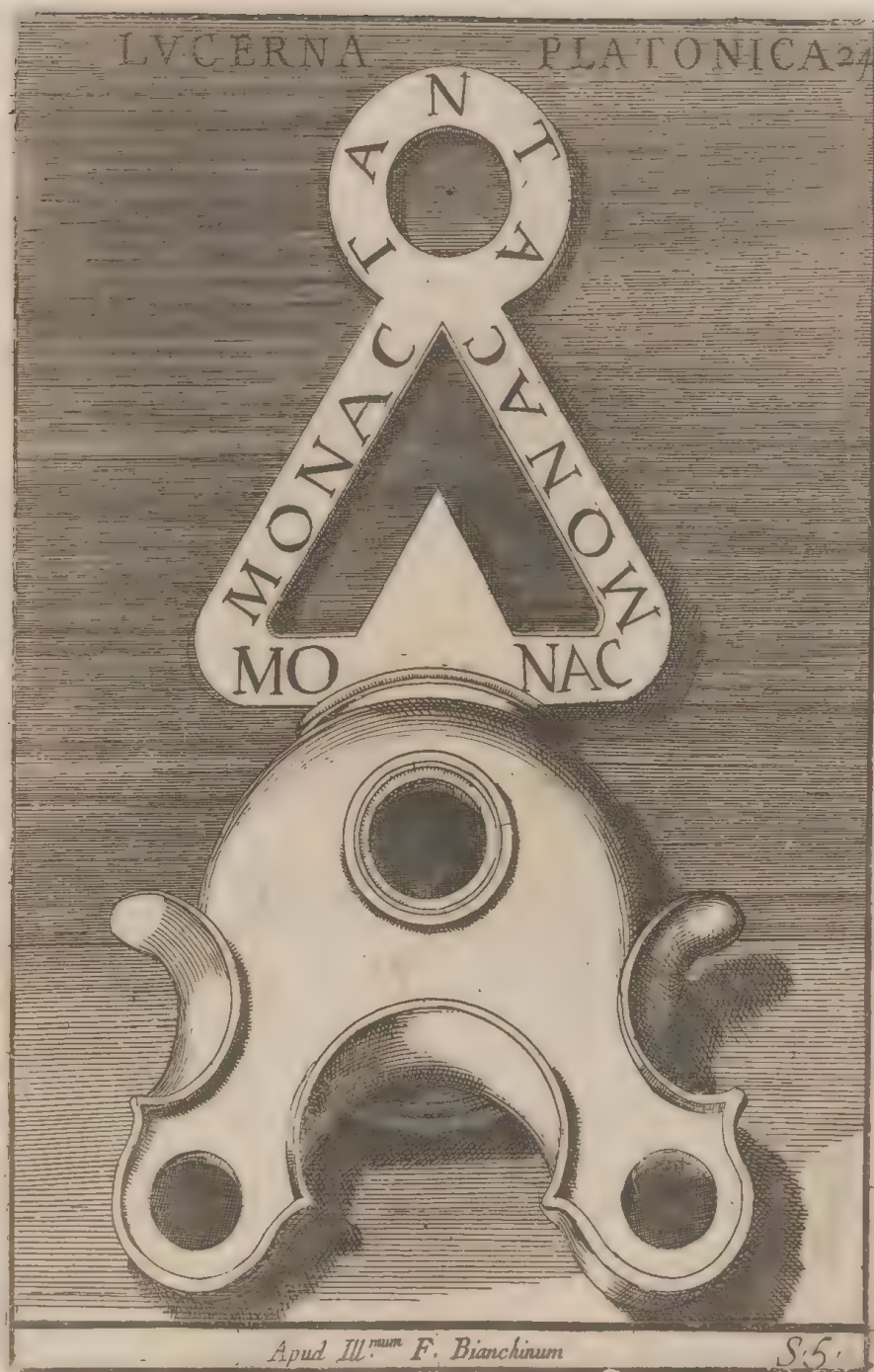

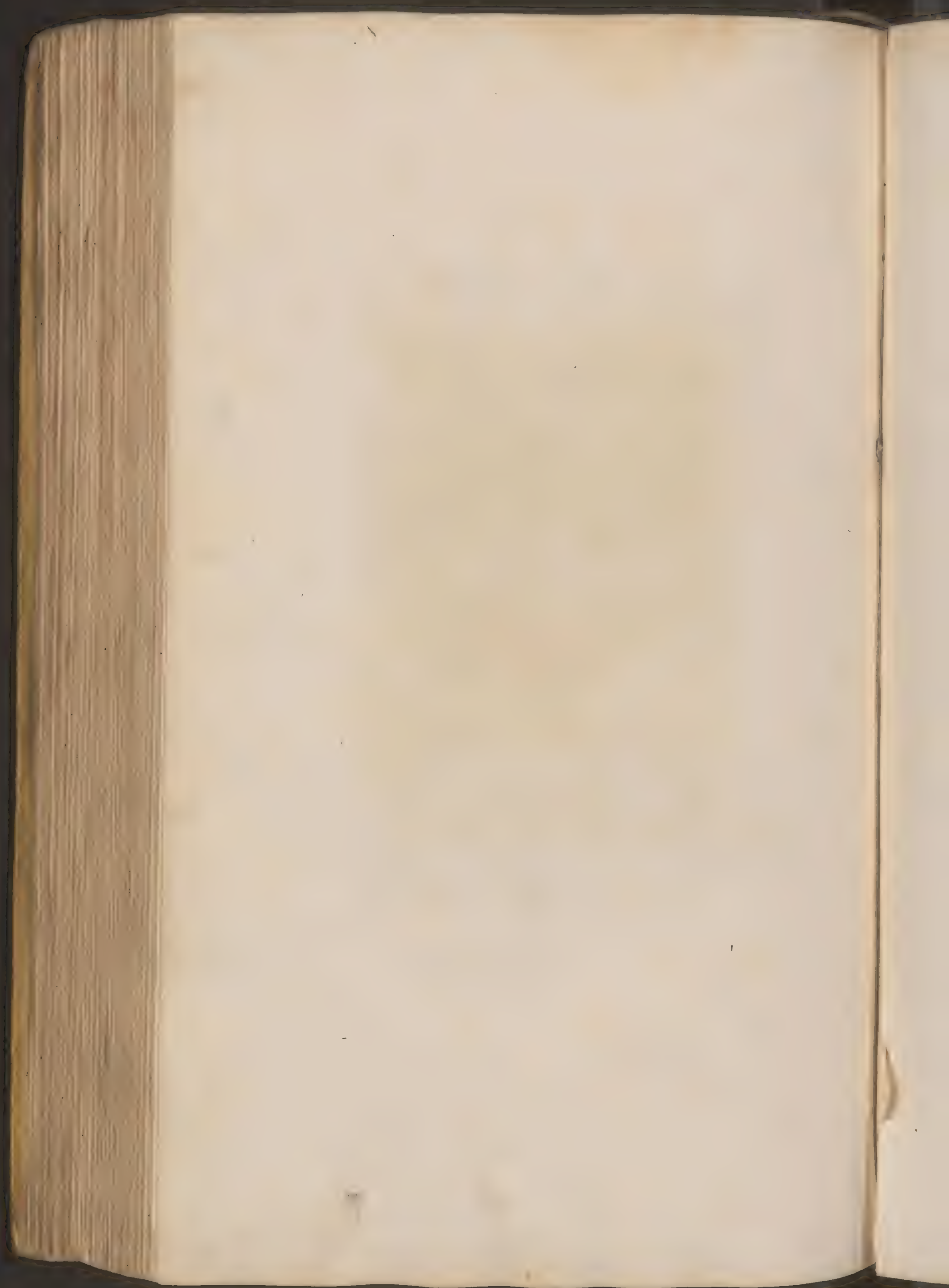

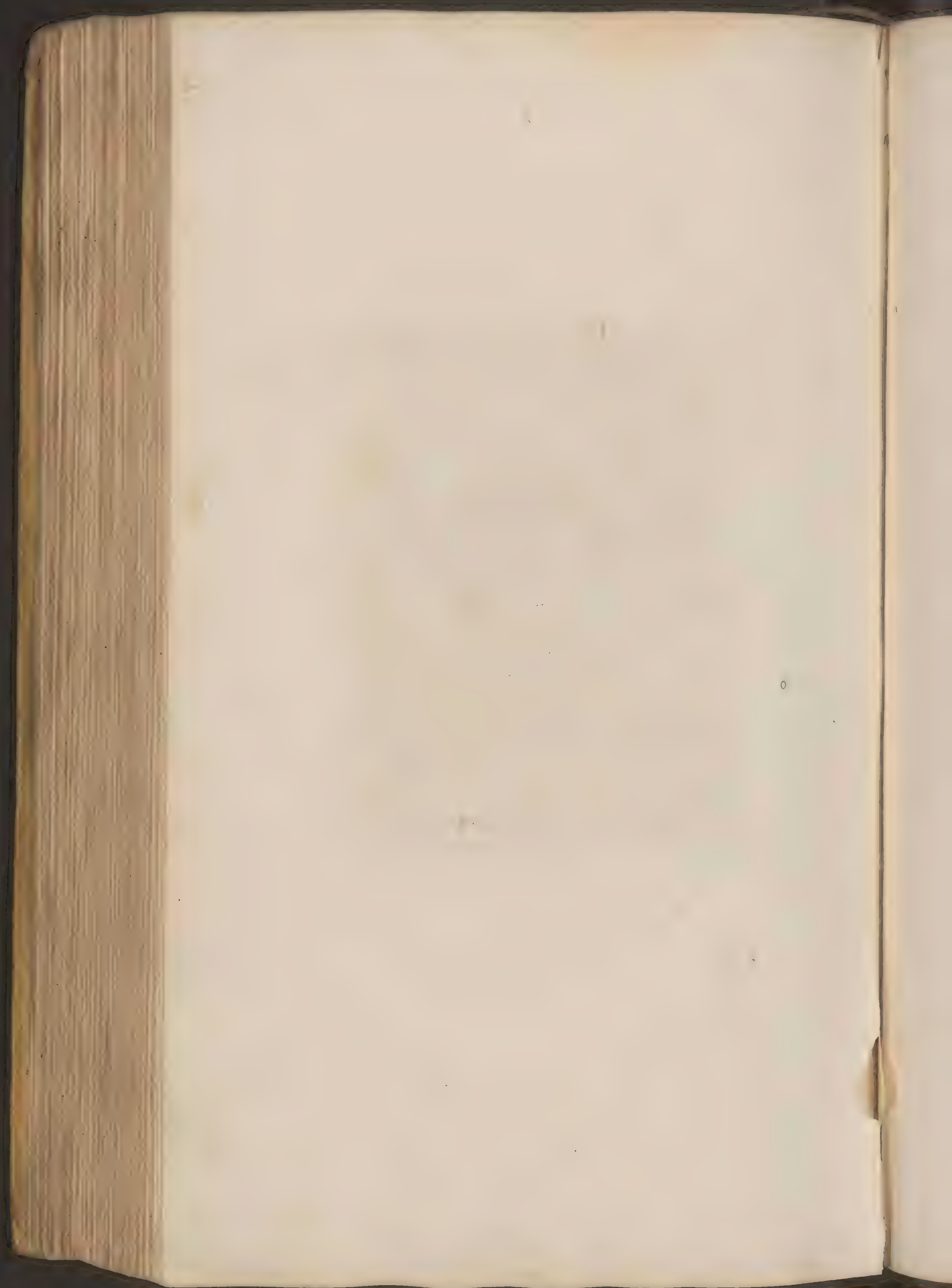

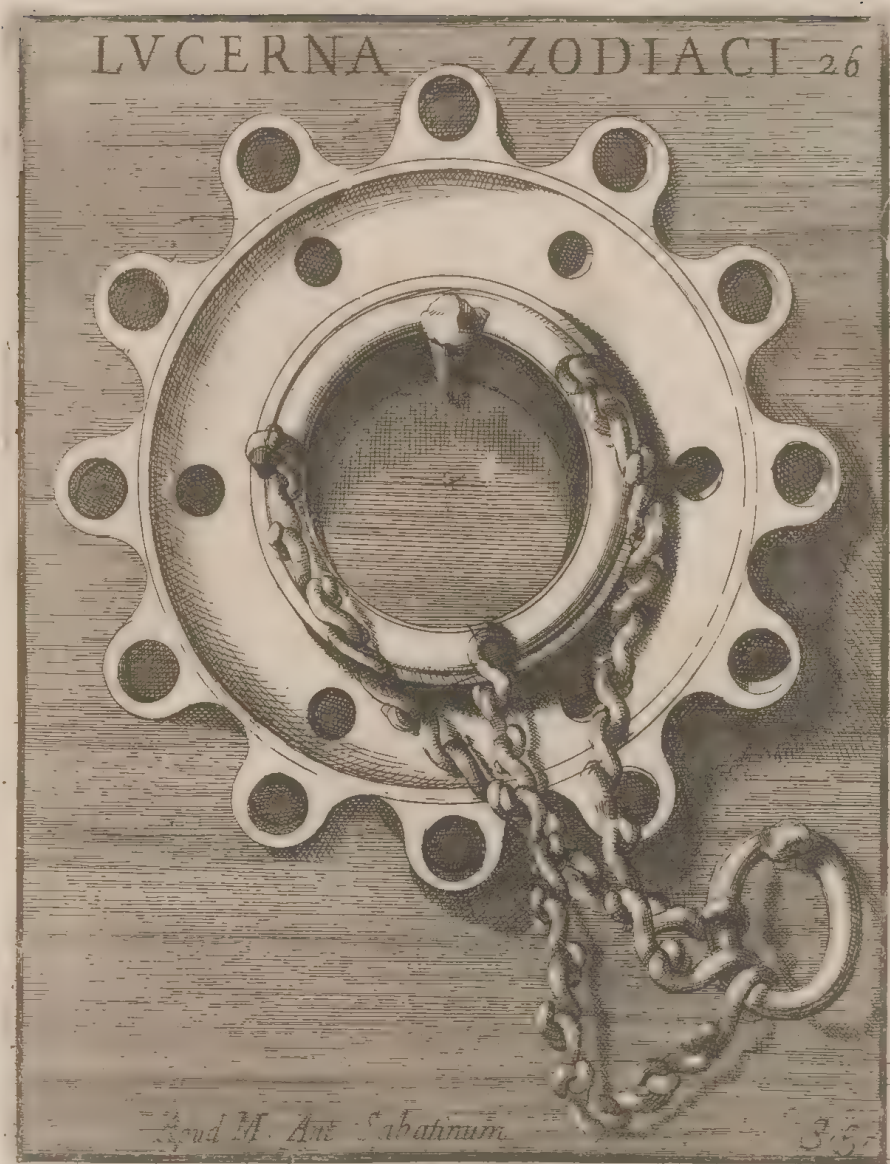
LVCERNA SERPENTIGERA 25

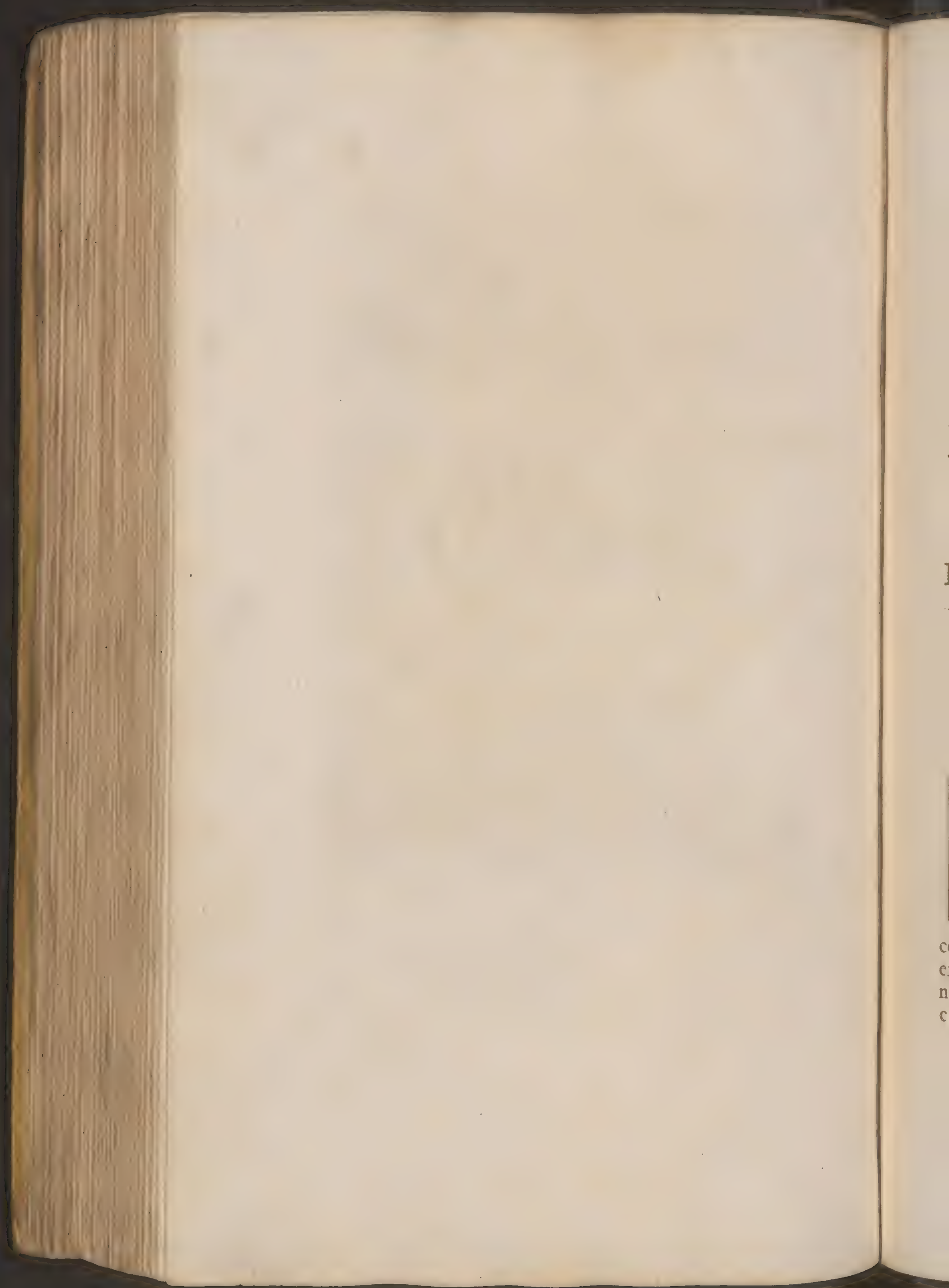

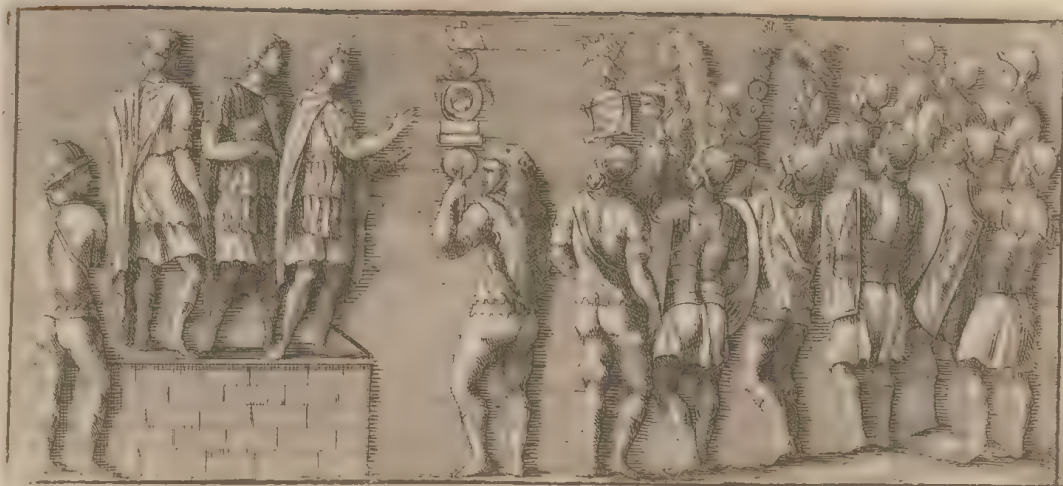
In museo Albano

55

ROMANUM MUSEUM
SIVE
THESAURUS
ERUDITÆ ANTIQUITATIS.

SECTIO SEXTA
Miscellanea continens.

TABULA PRIMA.

ULTA Vasa fictilia etrusca observantur in Museis variis figuris depicta. Cl. Gorius, post Dempsterum non solum Etrusca Vasa, quæ reperire potuit, sed ea omnia, quæ ad Religionem, mores, institutaque Etruscorum pertinent, tria præclara Volumina Tabulis æneis refertissima in unum congeffit, doctisque adnotationibus illustravit: unum hic exhibemus pulcherrimum, in cujus priori parte tria Numina repræsentantur, Diana cum galea, & scipione, Hercules cum clava, & Mercurius cum caduceo.

TABULA II.

IN altera verò tres figuræ, quarum prima urceum tenet; secunda cornu ceras dictum, quo Sileni, aliique Liberi patris sequaces ad bibendum utebantur; tertia utramque manum velatam habet. Harum figurarum quatuor larvatae sunt: larvæ autem erant dedicatæ Baccho, qui fuit author lusus scenæ, ut & musicæ theatralis, dramaticæque poëseos. Hic Deus præerat etiam epulis, & commessionibus, unde imagines in hoc Vase delineatæ videntur alludere ad cænam Augusti secretiorem, quæ vulgò *δαιτὰ ἑσπέρια* vocabatur, in qua convivas Deorum, Dearumque habitu, ipsumque pro Apolline ornatum discubuisse narrat Svetonius in ejus vita cap.69.

TABULA III.

MUfas novem exhibet elegans Vas æneum victoris fortè in musicis, aut poëticiis ludis præmium. De Musis, earumque officio & insignibus præclara apud Scriptores eruditos. Ex Musis Thaliæ habes, quæ Comædiis præest, talique habitu in nummis Pomponii Musæ apud Urfinum exhibetur in Fam. Rom. pag. 213. Melpomenes Tragædiarum inventrix tristem ac severam præ manibus ferens larvam, eam veluti cogitabunda contemplatur. An Melpomene columella innixa sermonis firmitatem significet? quod etiam de Calliope expressit Jamblichus in epistola ad Dexippum. Illud certum perspectumque est in adsignandis officiis, describendisque Musarum instrumentis dissentire visos esse veteres Scalptores, & Poetas.

TABULA IV.

VAsa enim in certaminibus ludisve victoribus data plurimi declarant nummi Tripodes, Vasa, Palmas, & Coronas referentes. De Musis multi scripsere; unus instar omnium nobis erit Ausonius earum inventa, & munera his versibus complexus Edyll. 20.

Clio gesta canens transactis tempora reddit.

Melpomene tragico proclamat mæsta boatu.

Sectio VI. Miscellanea continens. 73

*Comica lascivo gaudet sermone Thalia.
Dulciloquis calamos Euterpe flatibus urget.
Terpsichore affectus citharis movet, imperat, auget.
Plectra gerens Erato saltat pede, carmine, vultu.
Carmina Calliope libris heroica mandat.
Urania cœli motus scrutatur, & astra.
Signat cuncta manu, loquitur Polyhymnia gestu.
Mentis Apollinæ vis has movet undique Musas.
In medio residens complectitur omnia Phœbus.*

TABULA V.

Sequitur Vas marmoreum huic simile, quod Pocillator Sectione II. manu gerit. Illius extremitas in caput animalis quamdam Cervi similitudinem referentis terminatur: superior verò pars ansata, & striata est in modum cornu efficta fortè in memoriam Veterum. qui ante inventionem poculorum cornibus boum ad bibendum utebantur. Hic mos vigeat apud Germanos ætate Julii Cæsaris scribentis lib. 6. Bell. Gall. Vasa cornua effingi apud eos ex Uris agrestibus, quæ feræ in Hercyna sylva nascuntur. Constat autem Veteres poculis diversimodè effigiatis delectari solitos; teste Juvenale Satyr. 2. *Vitreo bibit ille priapo*. De quibus plura vide Sectione II. in Pocillatore. Sed quidni dicere liceat Vas istud Dianæ Sacrificiis inservivisse? Cervos enim huic Deæ sacros nemo nescit.

TABULA VI.

Tullus Hostilius Tertius Romanorum Rex debellatis Etruscis ea omnia, quæ insignia erant Magistratuum Etruscorum, primus, ut Romæ haberentur, instituit; de quorum numero fuit Bulla aurea, quam victores in triumpho præ se gerebant, inclusis intra eam quibusdam remediis adversus invidiam, ut putabant, valentissimis. Sed postea Tarquinius Priscus acto de Sabinis triumpho filium suum annos quatuordecim natum, quod hostem manu percusserat, Bullâ aureâ, prætextâque donavit; quæ deinde in usum puerorum nobilium, & ingenuorum usurpatæ sunt. Libertinorum verò filiis, qui ex justa dumtaxat matrefamilias nati

erant, ut prætextam, & lorum in collo pro Bullæ decore gestarent, concessum est. Author est Macrobius lib. 1. Saturn. cap. 6. Sic. Juvenalis Satyr. 6.

. *Etruscum puero si contigit aurum,
Vel nodus tantum, & signum de paupere loro.*

Scribit Festus Bullam dictam à græco sermone βουλή, idest, *consilium*, quasi puerilis ætas alterius regenda sit consilio. Illam in figuram cordis formatam esse refert Macrobius pueris ante pectus dependentem è collo, ut eam inspicientes ita demum se homines cogitarent, si corde præstarent: rotunda, tamen observatur in marmoribus antiquis huic aureæ, quam hic exhibemus, similis, non autem cordiformis, ut describitur à Macrobio. Ephebi Bullam auream, ut & alia donativa natali die accipiebant. Plautus in Ruden. act. 4. sc. 4.

Et Bulla aurea est, pater quam dedit mihi natali die.

Gestabantque illam usque ad xv. annum, ut rectè probat Octavius Ferrarius lib. 2. de re vestiar. cap. 1., idest, completo xiv. anno Laribus eam suspendebant. Persius Satyr. 5.

Bullaque succinctis Laribus donata pependit.

Tunc verò deposità prætextâ togam virilem, puram, sive liberam ante eosdem Lares sumebant, si credendum Propertio lib. 4. el. 1.

*Mox ubi Bulla rudi dimissa est aurea collo,
Matris & ante Deos libera sumpta toga.*

Huic Bullæ aureæ inscriptum est Catuli nomen, fortè Q. Lutatii, qui Collega C. Marii in quarto ejus Consulatu anno ab Urbe condita dclii. cum eo apud Aquas Sextias in Gallia Cimbros fudit, Cimbricque triumpho particeps fuit: deinde ab eodem Mario propter civiles dissensiones mori jussus, accensis carbonibus ore, ut Porcia Bruti conjux, haustis se suffocavit; vel multo igni percalefacto cubiculo recenti calce illito se inclusum peremit, ut narrat Valerius Maximus lib. 9. cap. 12. Scribit verò D. Augustinus lib. 3. de Civ. Dei cap. 27. Catulum hausto veneno manibus inimicorum se subtraxisse. Fuit autem adeò nobilis Q. Catuli prosapia, ut Ser. Sulpicius Galba, qui Neroni successit in Imperio, statuarum titulis PRONEPOTEM Q. CATULI CAPITOLINI semper adscripserit. Svetonius in Galba cap. 2. Hæc Bulla aurea extat in Museo Chigii.

Sectio VI. Miscellanea continens. 75

T A B U L A VII.

1. 2. **S** Equuntur duæ aliæ Bullæ, parvulæ quidem, & æreæ, sed propterea non contemnendæ: utraque, ut præcedens, intus vacua est, includendis iisdem remediis apta; prior caput Palladis sculptum exhibet, quæ Dea ingeniis præesse dicebatur. Ovidius lib. 3. Fastor.

*Pallada nunc pueri, teneræque ornate puellæ,
Qui bene placuerit Pallada, doctus erit.*

Altera quoddam phallum videtur referre, quo fascinatio credebatur averruncari. De phallis Sect. II. in Baccho.

3. Armillæ erant ornamenta aurea, vel argentea in circuli modum efformata, quæ Viri militares ab Imperatoribus donata gerebant: dictæ autem armillæ ab armis, teste Festo, quod *Antiqui humeros cum brachiis armos vocabant, unde arma ab his dependentia sunt vocata*. Armillas sinistro brachio gestari solitas docet Livius lib. 1. *Sabini aureas armillas magni ponderis brachio lævo habuerunt*. Illas civibus tantum, non autem externis, donatas legitur apud Plinium lib. 33. cap. 2. Mulieres etiam eas gestasse docet Festus. *Armillæ genus, quod mulieres gestare solebant in brachio sinistro*. Sic etiam Plinius lib. cit. cap. 3. de usu auri in mulieribus. *Habeant fœminæ in armillis, digitisque totis, collo, auribus, spiris, &c.* Earum imaginem hîc damus descriptam ex antiqua argentea, quæ in Museo Jo: Petri Bellorii asservabatur.

4. Duo fibularum genera recensentur: una erat instar annuli, quæ adolescentulorum, & Cantorum pudendis adhibebatur; illis quidem ne puerilis ætas Veneris usu in virilitatem citius præcipitaretur, teste Plinio lib. 33. cap. 12. his vero ne vox coitu asperior, deteriorque fieret, Juvenalis Sat. 6.

*Solvitur his magno Comædi fibula, sunt quæ
Chrysogonum cantare vetent.*

Utrique autem infibulabantur filo quodam tum æneo, tum argenteo, præputio five cuticulâ glandis velamine trajecto. Altera vestiaria, cujus hîc exhibemus imaginem, oblonga in modum arcus efformata acu nervi figuram exprimens, quâ chlamydes, palliaque aperta tunicæ injici solita, ne humeris defluerent, neclebantur; qualis in marmoribus, nummisque

que antiquis observatur, & de qua Ovidius lib. 14. Metam. Picum in avem conversum describens.

*Purpureum chlamydis pennæ traxere colorem,
Fibula, quod fuerat, vestemque momorderat aurum,
Pluma fit, & fulvo cervix præcingitur auro.*

Scribit Alexander ab Alexandro lib. 2. cap. 29. Aurelianum Imperatorem gregariis militibus, ut per omne tempus militiæ fibulas haberent aureas, privilegium dedisse. Aurea pulcherrima extat hic Romæ apud Marchionem Raggium, cui inscripta sunt hæc verba, IVLIANE VIVAS, fortè ab hoc Imperatore alicui militi donata.

5. Antiquitus apud Romanos annulus ferreus bellicæ virtutis erat insigne: ætate verò D. Augusti, illoque decurias ordinante majorem judicum partem in annulo ferreo fuisse scribit Plinius lib. 33. cap. 1. Annuli etiam distinguebant Equites à plebe, cui annulorum aureorum usus interdictus erat. De illorum origine, ac dignitate differere mei non est propositi: dicam solummodo Veteres gestasse Deos in annulis sculptos, ut & amuleta, Idola Ægyptia, Serapidem, Isidem, Harpocratem, Canopum, &c. quem morem non in foeminis tantum, sed & in viris Plinius vituperat. Unum ferreum hic exhibemus cum Serapidis imagine extantem apud Jo. Petrum Bellorium, qui ad hunc Plinii locum lib. 33. cap. 3. illustrandum mirè facit. *Jam vero etiam Harpocratem, statuasque Ægyptiorum Numinum in digitis viri quoque portare incipiunt.*

6. Multæ Claves antiquæ in Museis observantur, ex quibus unam selegimus parvulam, & ejus planè formæ, quam hic damus. Clavium custodiam penes servos fuisse testatur Seneca lib. 2. de ira cap. 25. *Quid enim est, inquit, cur tussis alicujus, aut sternutamentum, aut musca parum curiose fugata nos in rabiem agat, aut versus calix, aut clavis negligentis servi manibus elapsa.* Etenim januæ, cellæ, arcæ, bibliothecæ, vestimenta, omniaque domus supellectilia fervorum curæ commissa erant, quæ omnia à Janitoribus, Cellariis, Arcaariis, Libertis à studiis, vestiariis, & supellecticariis seris, & clavibus cohibebantur. Carcerum Janitores Clavicularios appellatos fuisse scribit Cuiacius lib. 10. Cod. tit. 65.

Sectio VI. Miscellanea continens. 77

T A B U L A VIII.

1. **H**Æc Tessera Paganica Tolentini urbis, & coloniæ Piceni, quæ nunc etiam *Tolentino* vocatur in Marchia Anconitana, a I. Philippo Tomassino Æmonienfi Præsule sub finem libri, quem de Tesseris hospitalitatis edidit, ut à Cl. V. Jacobo Sponio in Miscell. Sect. 9. fol. 301. descripta est, mutila quidem apud hunc, apud illum errata, sed ab utroque absque figura exhibita. Illa primùm Fulginii extabat in Museo Ludovici Jacobelli; cimeliarcho deinde Cardinalis de Maximis accessit; nunc verò apud Joannem Petrum Bello-rium asservatur, ubi eam & delineavi, & exscripsi. Tabula est ænea hac delineatâ imagine paulò grandior, cui superstat dimidia muliebris figura Numen placatura, vel potius urbis Genium repræsentans; ad cujus fortè sedandam iram, vel implorandum auxilium ob aliquod grave imminens periculum L. Veratius hostias lustrales, æreamque tabulam voti memoriam referentem in aliquo Templo affigendam Paganis Tolentini municipii libens dono dedit.

2. En alia Tessera quadrilatera ex osse alicui Gladiatori rude jam donato concessa, ut spectaculis, ludisve interesse posset spectandi gratiâ, non autem pugnandi; huic enim fervile nomen inscriptum est, tempusque ludi M. Sileno; & L. Norbano Coss. celebrati, quem Fructus Sexti Kal. Februar. spectavit.

3. Hæc Tessera eburnea duobus piscibus signata convivalis erat, cujus meminit Lampridius in Elagabalo his verbis. *Sortes sanè convivales scriptas in cochlearibus habuit tales, ut alius exhiberet decem camelos, alius decem muscas, alius decem libras auri, alius decem plumbi, alius decem struthiones, alius decem ova pullina, ut veræ sortes essent, & fata tentarentur: quod quidem & ludis suis exhibuit, quum & ursos decem, & decem glires, & decem lactucas, & decem auri libras in sorte habuit.* Livius etiam lib. 9. de quadam convivali tessera mentionem facit, quâ ostensâ milites ad prandium admittebantur. *Consul extemplo tesseram dari jubet, ut prandeat miles.*

4. Tesserae lusoriæ erant oscilla sex laterum æqualium quibusdam punctis distincta, quæ jacebantur talorum instar,
de

78 Romanum Museum.

de quibus Julius Capitolinus in *Ælio Vero*. *Post convivium lusum est tessèris usque ad lucem*. De illis loquitur etiam Cicero lib. i. de *Divin.* *Quid est enim fors? idem propemodum, quod micare, quod talos jacere, quod tesseras: quibus in rebus temeritas & casus, non ratio, & consilium valet*. Tesseras alias eburneas nostris similes, viridique encausto illitas vidi apud Joannem Petrum Bellorium; sed illa in eodem Museo asservata his multò grandior est, habetque foramen rotundum in ea parte, quæ quatuor punctis signata est, ut videre liquet in hac imagine magnitudinem ejus, formamque referente. Plura de Tessèris forent dicenda, sed cùm erudit. Vir Raphaël Fabrettus librum de Tessèris, ponderibus, aliisque miscellaneis quamprimùm editurus sit (numquam editum) ubi multa de suo proprio Museo vulgabit, ea tantùm hìc exposui, quæ delineatarum imaginum explicationem juvare possunt.

TABULA IX.

I. **S**tylus instrumentum ferreum, cujus mucrone antiquitus in cereis pugillaribus scribebatur, teste Plinio lib. 34. cap. 14. *Stylo scribere institutum est; ut vetustissimi authores prodiderunt*. Eiusdem verò planitie scriptum adradebatur, ut innuit D. Hieronymus ad Domnionem. *Stilus ego, qui me putaverim hæc absque philosophicis scire non posse, qui meliorem styli partem eam legerim, quæ deleret, quam quæ scriberet*. Stylus recondebatur in thecam, graphiarium, appellatam, de quo Martialis lib. 14. ep. 19.

*Hæc tibi erunt armata suo graphiaria ferro:
Si puero dones, non leve munus erit.*

Pugillares autem, in quibus ducto per ceram stylo scribebatur, erant tabellæ ex citro, seu buxo, vel ebore confectæ, quibus cera colorata superinducebatur. Ovidius lib. i. *Amor.* el. 12.

*Ite hinc, difficiles funebria ligna tabellæ:
Tuque negaturis cera referta notis.
Quam puto de longe collectam flore cicutæ,
Melle sub infami Corsica misit Apis.*

At,

Sectio VI. Miscellanea continens. 79

At, tamquam minio, penitus medicata rubebas;

Ille color verè sanguinolentus erat.

Fiebant etiam ex membranis, ut docet Martialis libro citato ep.5.

Esse putes ceras, licet hæc membrana vocetur,

Delebis, quoties scripta novare voles.

Variis nominibus appellatos fuisse Pugillares, Duplices nempe, Triplices, Quintuplices scribit idem Poëta in principio libri supradicti.

2. Strigiles sic dictæ à stringendo seu radendo erant instrumenta quædam curva ex ferro, argento, vel auro, & aliquando ex hebeno, quibus Veteres utebantur ad radendas sordes corporis post balnea sudoremque abstergendum. Persius Satir.5.

I puer, & strigiles Crispini ad balnea defer.

Illæ sæpe ungebantur, ut minùs læderent: scribit enim Suetonius in Aug. cap.80. hunc Imperatorem callos quosdam habuisse per pectus, atque alvum ex assiduo, & vehementi strigilis usu plurifariam concretos ad impetiginis formam. Oleum autem conservabatur in gutto (3) seu ampulla illud guttatim fundente. De strigilibus inunctis & gutto loquitur Juvenalis Satyr.3.

..... Domus interea secura patellas

Jam lavat, & buccâ foculum excitat, & sonat unctis,

Strigilibus, pleno componit lintea gutto.

TABULA X.

10. **A**ntiquitus mos erat mulieres pretio conducere in funeribus mortuum ubertim deflentes, lachrymasque reponentes in vasculis, sive phialis vitreis, quæ deinde cum ossibus, cineribusque adhuc calentibus, nec non odoribus simul in urna clauderentur: unde hæc dicendi formula, in antiquis lapidibus sæpe insculpta, CVM LACRYMIS POSVERE. Quinque phialas lacrymatorias hic exhibemus, quarum media sculptum habet in fundo Mercurium cum petaso, & talaribus alatis, caduceum gestantem. Hic Deus apud Lucianum in mortuorum dialogis passim introducit animas

Tom. II.

M

eo

eorum, qui è vita exceſſerunt, ad inferos deducens. Eadem narrat de illo Pausanias in Arcad. ut & Petronius Arbiter Satyr. cap. 100. *Mercurius, qui animas ducere, & reducere ſolet.* Sic etiam Virgilius lib. 4. *Æneid.*

Tum virgam capit: hac animas ille evocat orco

Pallentes, alias ſub triſtia tartara mittit:

Dat ſomnos, adimitque, & lumina morte reſignat.

Ex quibus liquet reſoſitas fuiſſe in iſtis phialis Præficæ, aliarumque mulierum pretio deſlentium lacrymas, mortuique cadaver ſive ad rogum, ſive ad ſepulturam cum uberriſimo fletu comitantium. De illis Lucillius Satyr. 2.

*..... Mercede quæ
Conductæ flent alieno in funere Præficæ.*

TABULA XI.

HÆc manus ænea, cujus magnitudo, diverſaque ſigna hieroglyphica hinc exhibentur, in celebri Muſeo Joannis Petri Bellorii aſſervata votum quoddam pro ſalute prolis à conjuge ſuſceptæ Serapidi ſolutum repræſentat. Sed à quonam? prorſus ignoratur: etenim in ea nulla extat nominis mentio; licet tamen ex artificis induſtria, votique nobilitate conjectare eam ab aliquo & opibus, & ingenio pollente Romano forſan, etiamſi Ægyptiorum Numini conſecratam, cùm in Urbe cunctæ populorum ſubactorum religiones reciperentur, & maximè Ægyptiorum, qui doctiores, & ſapientiores habebantur. *Hæc tamen Ægyptia quondam, nunc & ſacra Romana ſunt.* Ait Minutius Felix in Octav. Quidquid ſit hanc manum Serapidi ex ejuſdem Numinis imagine dicatam fuiſſe conſtat, & fortè Deum Matri Iſidi, ſive rerum naturæ parenti, cujus in pompa manus præferebatur, ut narrat Apulejus lib. 11. *Metamorph.* forſan quòd hæc Dea manum ſacram in pompa oſtentaffet. Votum autem pro masculina ſobole ſolutum indicat manus dextra, ſiquidem illa masculæ virtutis ſymbolum eſt. Nunc ad obſcuriora, & primùm ad interiorem manus partem deveniendum. Illa tres digitos pollicem, indicem, & medium elevatos, reliquos duos annularem, & minimum contractos oſtendit, eo modo, quo
Ve.

Sectio VI. Miscellanea continens . 81

Veteres significabant verba se velle facere ad populum. Apulejus lib.2. Metamorph. *Ac si aggeratis in cumulum stragulis, & effultus in cubitum, subrectusque in torum porrigit dexteram, & adinstar oratorum conformat articulum, duobusque infimis conclusis digitis ceteros eminentes porrigit, & infesto pollice clementer subrigens infit.* Qui gestus est etiam Episcoporum populum benedicentium. Indici, & medio subjecta est imago Serapidis, siue Osiridis, quem Æsculapium à quibusdam vocatum scribit Tacitus lib.4. Hist. cap. 84. ut diximus Sect. II. in explicatione imagunculæ Æsculapium cum modio in capite repræsentantis. Accipiebatur etiam Serapis pro Sole, teste Macrobio lib. 1. Saturn. cap. 20. cui medendi potestas ideò attribuebatur, *quia temperatus Solis calor morborum omnium fuga est*, inquit idem Macrobius subjungens Apollinem, qui idem est cum Sole, aspellentem mala intelligendum esse: unde non mirum est, si votum pro salute pueri Æsculapio, Soli, & Apollini, sub Serapidis imagine solvitur. Infans in amplexu matris talari veste obtectæ, ut decebat pudicam matronam, in lectulo decumbentis in ima parte cernitur: adstat Ibis symbolum Lunaris Genii, & præsidis in humidum elementum, perquam Ægyptii Lunarem vim solebant designare, Isidi siue Lunæ sacra, ad cujus rationem eam ova fingere scribit Ælianus totidem videlicet diebus, quot crescit, & decrescit. Sic etiam per Scarabæum Solem indicabant, ut docet Porphyrius apud Eusebium lib.3. Præp. Ev. cap. 3. *Κανθάριον δὲ ἀμαθὴς μὲν βδελυχθεῖν ἀν' ἀγνώμων ὑπάρχων τῶν θεῶν. Αἰγύπτιοι δὲ ἐσέφθησαν, ὡς εἰκόνα Ἡλίου ἐμφύχον. Κανθαριὸς γὰρ πᾶς ἀρρεν, καὶ ἀφ' αὐτοῦ τὸν θεὸν ἐν τέλει, καὶ ποιήσας σφαιροειδῆ, τοῖς ὀπιθίοις ἀνταναφίρει ποσὶν, ὡς Ἡλῖος οὐρανὸν, καὶ περιόδον ἡμερῶν ἐκδέχεται Σελήνιακὴν.* Jam verò Scarabæum, inquit, *stultus fortè quispiam detestetur, utpote divinis in rebus hospes, & peregrinus: at hunc Ægyptii quasi vivam, ac spirantem Solis imaginem venerari solent. Nam & Scarabæus omnis mas est, & semen in paludem immissum, ac sphericam in figuram conformatum postremis pedibus in averfam partem convolvit, Solis in caelo motum æmulatus, integramque Lunæ dierum conversionem expectat.* Mirabiles enim hujus insecti operationes Solaribus similes apparent, de quibus eruditè loquitur Ruellius lib. 2. de stirp. his verbis. *Quin & Scarabæus omnis cognitum animal*

totidem digitis, aut potius pedibus innititur, quot diebus mensis constat, in quibus exoriens Sol suos prosequitur cursus: is Solis, & Lunæ coitum nobis aperte demonstrat; quandoquidem è bubulo stercore pilulam ab ortu ad occasum rotando versans in orbis imaginem effingit quem in viginti & octo diebus factò humi scrobulo adobruens tantisper calat, dum signiferum ambiens Luna ad intermenstruum revertens fileat, aperto tum orbiculo novam prolem edit, nec aliam nascendi novit originem. Et sic per Scarabæum nil aliud indicatur, nisi mascula quædam virtus Solis, quem Veteres mundi animam, rerumque^q fatorem appellabant; & de quo, ut scribit Macrobius lib. 1. in somn. Scip. cap. 6. vitam omnia mutuantur. Unde sicut Osiridem censebant esse virtutem quamdam generativam, ita & Isidem vim naturæ foemininam totius susceptricem generationis. Etenim Sole, & Lunâ præcipuè vita nostra moderatur, teste eodem Macrobio lib. cit. cap. 20. & utriusque luminis beneficio hæc nobis constat vita, quâ fruimur. Sol (inquit ille lib. 1. Sat. cap. 19.) *auctor spiritus caloris ac luminis, humanæ vitæ genitor & custos est: & ideò nascentis dæmon, idest, Deus creditur: Luna τὸ ὄν, quia corporum præsul est, quæ fortuitorum varietate jaclantur.* Scribit Firmicus Maternus lib. 2. Mathes. omnem substantiam corporis humani ad potestatem Lunaris Numinis pertinere; unde dux nascentium vocabatur, & à parientibus solebat invocari. Quoniam tamen illa non prodest sine Solis aspectu: hinc Scarabæus in media manu positus est, in ima verò parte Ibis Lunam indicans, quæ virtute, & calore Solis fota cum eo ad generationem rerum omnium perficiendam concurret; horum enim astrorum influxu tota natura sustinetur, sicque per Scarabæum & Ibin pueruli generatio videtur innui. Scarabæus etiam, ut favorable amuletum, animi fortitudinem designabat; Ibis verò vim quamdam malorum averruncativam, eratque Ægyptiis salubritatis symbolum, & augurium, quoniam clysterem, qui apud eos in frequentissimo usu erat, reperisse putabatur. Per mensam sive tripodem Serapidis imagini subjectum, & dolabram vel gladium in pollice voventium sacrificia pro salute puerili designantur: gladius ad sacra Mythræ, qui idem erat cum Serapide & Sole, potest etiam referri; & fortè pueri pater mythriacis facris initia-

Sectio VI. Miscellanea continens . 83

tiatus, fictumque & mimicum passus martyrium idem augurabatur filio; de hoc simulato martyrio consule Tertullianum lib. de Cor. Milit. & lib. de Præscript. Diogenem gladio verba comparavisse narrat Valerianus lib. 42. ille symbolum erat eloquentiæ & principatus, quæ bona puerulo ominabantur; ut & sapientiæ & divinationis scientia per tripodem significata; tripus enim Apollini sacer erat, & aureus videbatur in aditu Templi Apollinis Delphici, de quo mentionem facit Herodotus in Calliop. Mors etiam gladio indicabatur, infanti forsan diuturno morbo minitata, sed à qua Deorum ope sacrificiis per tripodem designatis propitiatorum liberatus erat.

TABULA XII.

Altera manus facies plura refert signa hieroglyphica; & primum Rana occurrit in medio digito posita, quæ sine pedibus nascitur, pedesque deinde posteriores assumit, teste Horo lib. 2. Infans, qui tum ætate nimium tenerâ, tum vi morbi impeditus se movere non potuerat, convalescens paulatim incepit progredi. Crocodilus autem in media manu repens, animal perspicacissimum, & linguæ usu carens, si fides Plinio lib. 8. cap. 25. silentium sapientibus Deæque Isidi gratum, ac quamdam in rebus providentiam puero fortè ominatur. Scribit Valerianus lib. 29. Crocodilo tergus monstrante hominem invictum significari, propterea quòd ille adeo sit supernè corticosus, ut contra omnem ictum invictus habeatur. Puerum tandem amissam salutem recuperasse Serpens solitus Æsculapii typus denotat: illi enim, qui medicinâ utuntur, velut infirmitatis pelle depositâ renovantur ut Serpentes; narrat Plinius lib. 29. cap. 24. Serpenti multa inesse remedia, unde ille in antiquis numismatibus salutis symbolum est. Mense verò Septembri puerulum convaluisse ex Libra conjicitur, quo tempore dies noctesque æqualiter procedunt, Virgilius lib. 1. Georgic.

Libra diei somnique pares ubi fecerit horas,

Et quidem in septimo infirmitatis mense, manum enim in hunc modum compositam indicare numerum ducentessimum do-

docet Valerianus . At testudinis exemplo animalis tardè incedentis , domoque numquam egredientis infans paulatim , quidem pedibus usus est , sed ob debilitatem ex morbo contractam domi diutiùs manere coactus fuit . Votum Serapidi , & Ifidi solutum denotat urnula in utrisque sacris adhiberi solita , siquidem illam in hujus Deæ pompa illatam refert Apulejus lib. 11. Metam. cymbii ansati mentionem faciens . Urna etiam Osiridi sacrata erat , utpote humidæ naturæ Domino . Plutarchus de If. & Os. Καὶ τῶν ἱερῶν αἰὲν προπομπῆς τὸ ὑδρεῖον ἐν τῇ τιμῇ τῆς θεᾶς . Et ante sacra in pompa semper procedit vas aquarium in honorem Dei .

TABULA XIII.

S Equitur altera manus ænea extans in nobilissima pinacotheca Barberina : illa duplò grandior circiter est , quàm hæc imago ; sed præcedente , quam exposuimus , eò pretiosior , quòd in ea plura signa hieroglyphica continentur , votivisq; nomen patet ex inscriptione CECROPIVS . V. C. VOTVM . S. Cecropius voti compos votum solvit . Quisnam fuerit Cecropius ille , nil apud Scriptores reperitur ; forsan à Cecropide Atheniensium Rege , seu potiùs à Tribu ejusdem nominis , ex qua oriundus erat , hanc traxit denominationem . Votum autem pro salute pueruli factum hæc manus dextra haud dubiè repræsentat : illa digitos eo modo compositos habet , quo jam in præcedenti explicatione diximus , & quia tædiosum esset eadem repetere , ad alia progrediamur . In imo partis manus interioris exhibetur puer in amplexu matris stolatæ more pudicarum matronarum , in lectulo decumbentis , pro cujus salute hoc votum Ammoni salutari Genio , Ifidi rerum naturæ parenti , & salutis auctori Æsculapio factum fuisse videntur indicare caput arietinum , nux pinea , & Serpens sive Draco manum ambiens . Ammon foecunditatis , & generationis Genius habebatur apud Ægyptios , qui ab eo vitam rerum omnium foecundam , coelorumque benignitatem concedi putabant : hinc illius nomen tamquam favorabile amuletum laminis incisum , & pectori affixum gerebant , tantùmque huic nomini tribuebant , ut solâ illius invocatione

Sectio VI. Miscellanea continens. 85

ne magnis bonis se repleti crederent; ut docet Kircherius lib. 5. Obel. Pamphil. fol. 494. Hæc superstitio viguit etiam apud Romanos, qui Ammonem naturæ conservatorem existimabant, ut legitur in Salonini nummo Arietem exhibente cum hac epigraphe. AMMONI CONSERVATORI. Nux pinea Deum matri Ifidi propria fuit. *Quid sibi vult illa pinus* (inquit Arnobius lib. 5. adv. Gentes) *quam semper statis diebus in Deum matris intromittis sanctuario? nonne illius similitudo est arboris, sub qua sibi furens manus & infelix adolescentulus intulit, & genitrix Divum in solatium sui vulneris consecravit.* Huic Deæ non modo puerorum tutela, sed & valetudinis cura adscripta fuit, teste Diodoro lib. 1. cujus hæc sunt verba. *Φασὶ δ' Αἰγυπτῖοι τοὺς ἰσὶν φαρμάκων τὰ πολλὰ πρὸς ὑγίαν ἄρετιν γεγονέναι, τὸ σύνολον πολλὰ μηχανήσασθαι. διὸ καὶ νῦν τυχεύσαν, ἀθανασίας, ὅπῃ ταῖς θεραπαίαις τῶν ἀνθρώπων μάλιστα χαίρειν, καὶ κατὰ τὰς ὑπνὸς τοῖς ἀξιώσει διδόναι βοηθήματα, φανερώς ὅπῃ δ' ἐκφυγμένην τὴν τε ἰδίαν ὀπιφάνειαν, καὶ τὸ πρὸς τοῖς δεομένοις τῶν ἀνθρώπων ἀεργετικόν.* *Isin multa sanitati hominum pharmaca invenisse Ægyptii tradunt, utpote quæ scientiæ medicæ fuerit peritissima, adeoque multa solerter excogitasse. Quam ob causam nunc quoque ad immortalitatem elata, sanatione hominum maximè gaudeat; & in somnis, si quis opem expetierit, manifestam numinis præsentiam, promptamque indigentibus bene merendi facultatem exhibeat.* Et paucis interjectis. *Κατὰ γὰρ τοῖς ὑπνὸς ἐπιφύαμην διδόναι τοῖς κάμνουσι βοηθήματα πρὸς πᾶς νόσους, καὶ τὰς ὑπακούσαντας αὐτῇ, παρεδόξως ὑμιάζεσθαι, καὶ πολλὰς μὲν ὑπὸ τῶν ἰατρῶν διὰ τὴν δυσκολίαν τοῦ νοσήματος ἀπελπιθέντας, ὑπὸ ταύτης σώζεσθαι, συχνοὺς δὲ παντελῶς πηρωθέντας πᾶς ὁράσεως ἢ τινος τῶν ἄλλων μερῶν τοῦ σώματος, ὅταν πρὸς ταύτην τὴν θεὸν καταφύγῃσιν, εἰς τὴν πρὸς ὑμᾶς ἀπελπίσαντες ἀποκαθίστασθαι τᾶξιν. ὁρᾷν δ' αὐτῇ & τὸ τῆς ἀθανασίας φάρμακον, &c.* *In somnis enim adstantem ægrotis remedia contra morbos subjicere, eique morigerantes nec opinato convalescere. Multos etiam à Medicis propter morbi difficultatem desperatos ab hac salutem accipere, plurimosque oculis prorsus captos, aut aliâ corporis parte mutilatos, si ad Deæ hujus opem confugerint, in pristini vigoris integritatem restitui. Invenit illa immortalitatis pharmacum, &c. Æsculapio quoque ut salutis auctori sacratum fuisse hoc donarium indicat Serpens manum ambiens, solitus hujus Dei typus, de quo multis in locis egimus, & diffusè loquitur Macrobius lib. 1. Saturn. cap. 20. Triplex etiam infirmitatis pueruli sta-*

tus.

tus præmissis tribus hieroglyphicis fortè designatur. Nux pinea in apice pollicis principium fuisse lethale videtur innuere; fertur enim pinum semel amputatam nova germinumquam emittere. Sole deinde Arietem ingrediente morbus declinavit; Ammon etenim omnium saluti credebatur prospicere. Serpente verò felix morbi exitus optimè indicatur: siquidem convalescentes infirmitatis pellem exuere dicuntur, novamque induere ut Serpentes. Folium ficus in pollice positum arboris omnium plantarum succi plenissimæ ob humoris copiam symbolum irrigationis, & fætationis perhibebatur apud Ægyptios, teste Plutarcho lib. 6. Sympos. quæst. 10. & maximè in opusculo de Is. & Osir. ubi hæc scribit. Οὐ μόνον δὲ τὸν Νεῖλον ἀλλὰ πᾶν ὑγρὸν ἀπλῶς Οσίριδος ἀπορροήν κακῶσι, καὶ τῶν ἱερῶν ἀεὶ προσωποποιεῖ τὸ ὑδραῖον ὅτι τιμῇ τῷ θεῷ. καὶ θείῳ βασιλείᾳ. Ἐ τὸ νόηον κλίμα τῷ κόσμῳ γράφει, Ἐ μεθερμηνεύεται τὸ θεῖον ποτισμὸς Ἐ κίνησις πάντων, Ἐ δοκεῖ θρηνητικῶς μορίῳ τὴν φύσιν εὐκείνῃ. *Non solum autem Nilum, sed omnem simpliciter humorem defluxum Osiridis vocant: & ante sacra in pompa semper præcedit vas aquarium in honorem Dei, & ficus folio regem, ac meridionale mundi clima pingunt, interpretanturque folium ficus irrigationem, & fætationem omnium, videturque naturâ simile genitali membro.* Ficum apud Athenienses sacram appellatam fuisse, docet idem Plutarch. lib. 7. Sympos. quæst. 4. & fortè Cecropius ex tribu Atheniensi oriundus eandem pro hac arbore venerationem conservaverat. Ficus alba ex felicibus arboribus habebatur, si fides Macrobio lib. 3. Saturn. cap. 20. Per Tripodem Suidas significari dicit triplicem temporis præteriti, præsentis, & futuri differentiam Soli rerum omnium modetori convenientem, quem Ammonem existimatum fuisse refert idem Macrobius lib. 1. Saturn. cap. 21. Tripus etiam Apollini dicatus & sapientiam, & divinationem denotat. Cymbium ansatum in pompa Isidis illatum memorat Apulejus lib. 11. Metam. Urna quoque Osiridi, sive Serapididi sacrata, erat, utpote humidæ naturæ Domino, unde in ejus sacris semper ferebatur vas aquarium, ut diximus; Serapidem autem, & Jovem, qui ipsissimus est cum Ammone, eundem esse declarat Apollinis oraculum apud Julianum Imperatorem Orat. 4.

Sectio VI. Miscellanea continens . 87

Εἷς Ζεὺς , εἷς Αἰδης , εἷς Ἡλῖος ἐστὶ Σέραπιδ

Unus Jupiter , unus Pluto , unus Sol est Serapis .

Meminit Apulejus in supradicta Ifidis pompa alterius *vasculi* huic similis , quod exhibetur in hac imagine , *in modum papillæ rotundati* , de quo *lacte libabant* , quod symbolum videtur fuisse *fæcunditatis Niloticæ* . Simpulum refert aliud tertium vasculum , quod Festus describit , *vas parvum non dissimile cyatho* , quo *vinum in sacrificiis libabatur* ; & simile sæpius in Museis observari diximus Sect. III.

T A B U L A XIV.

IN exteriori manus parte quædam exhibentur signa , veluti Crocodilus , Rana , Testudo , & Libra , de quibus in præcedentis manus expositione pro ingenii nostri modulo egimus ; unde nunc superest , ut ad reliqua procedamus . Anguis , vel potius Vermis oculis , ut videtur , orbatus in digito indice primus occurrit , qui fortè puerum vexans , ejus morbi causa fuit . Flagrum in sacris Ifidis usurpatum , scribit Apulejus lib. 8. Metam. Erat etiam illud dominationis symbolum apud veteres , teste Svetonio in Aug. cap. 94. Cicero- nis somnium referente his verbis . *M. Cicero C. Cæsarem in Capitolium profecutus , somnium pristinæ noctis familiaribus fortè narra- bat : puerum facie liberali , demissum cælo catenâ aureâ , ad fores Capitolii constitisse , eique Jovem flagellum tradidisse : deinde repen- te Augusto viso , quem ignotum adhuc , plerisque avunculus Cæsar ad sacrificandum acciverat , affirmavit ipsum esse , cujus imago se- cundum quietem sibi observata sit* . Potest etiam flagrum referri ad lupercalia in luco Junonis , quæ eadem credebatur Isis , sub monte Exquilio xv. Calen. Martii celebrari solita , ubi novæ nuptæ palmas Sacerdotibus Lupercalibus verberandas offerebant , existimantes talia verbera fœcunditatem afferre . Ovidius lib. 2. Fastor.

Nupta quid expectas ? non tu pollentibus herbis ,

Nec prece , nec magico carmine mater eris .

Excipe fœcundæ patienter verbera dextræ ,

Jam socer optati nomen habebit avi .

Tom. II.

N

Ter-

Terga quoque verberanda præbuisse docet idem Poëta lib. cit.

*Ille caprum mactat; jussæ sua terga maritæ
Pellibus exsectis percutienda dabant.*

Quod innuit etiam Plutarchus in Romulo. Αἱ δὲ ἐν ἱλικίᾳ γυναι-
κες, δὲ φάγασσι τὸ πάρεδον, νομίζουσι πρὸς αὐτοκίαν καὶ κύησιν συνεργεῖν.
*Mulieres adultæ (inquit) non declinant verbera, proficere ea ad
conceptionem, & partum ratæ.* Pueruli mater ad sterilitatem
avertendam flagrum hujusmodi forsan exploraverat. Ser-
pens cristatus, sive Draco manum ambiens Æsculapio salu-
tis numini sacer habebatur, siquidem, teste Eusebio lib. 1.
Præp. Ev. cap. 7. Philonis ex Sanchuniatone verba referente,
Taautes Draconis, Serpantumque naturæ aliquam tribuebat
divinitatem, & apud Phoenices, & Ægyptios hoc animan-
tium genus in sacris mysteriis adhibebatur, salutis corporis,
& animæ ferens symbolum, ut tradit idem Eusebius lib. 3.
cap. 3. Enimverò cetera reptilia crassioris & terrestris sub-
stantiæ sunt; Serpens verò spiritalissimum est animal, vi &
copiâ spiritus abundans, igneam naturam habens, maxi-
mamque præ se ferens celeritatem; cùm neque pedum, ne-
que manuum, neque alterius exterioris membri adminicu-
lum habeat. Præterea diuturnæ admodum vitæ est, corpo-
ris enim imbecillitatem non solum exuit, verùm etiam ma-
jora corporis, & virium accipit incrementa, & nisi vi quadam
percutsum fuerit, morte naturali minimè extinguitur, nam
ad reviviscendum herbam quamdam nosse narratur. Illud
Phoenices bonum Dæmonem, Ægyptii verò Cnephum nun-
cupaverunt. Isidi quoque Serpentem consecratum, docet
Ælianus narrans hujus Dææ simulacrum quodam Aspidum
diademate coronatum ab Ægyptiis effingi, Serpentemque
in ejus pompa ferri solitum. Per cornucopiæ frugibus, & fru-
ctibus refertum foelicitas, & abundantia; per caduceum,
prudencia, & eloquentia, pax, & concordia, ac in negotiis
gerendis sagacitas puerulo fortè ominabantur: etenim cornu-
copiæ, & caduceus harum rerum indicia sunt; sic in æreo
Vitellii nummo exhibetur duplex cornucopiæ caduceo in-
termedio pacem, & concordiam, omniumque rerum abun-
dantiam ex adventu Imperatoris proventuras indicans. Per-
tinet

Sectio VI. Miscellanea continens. 89

tinet etiam caduceus ad hominum genituram, teste Macro-
bio lib. 1. Saturn. cap. 19. *Argumentum caducei ad genituram
quoque hominum, quæ Genesis appellatur, Ægyptii protendunt.*
Mercurialem caduceum à tertio sacrorum Antistite in pom-
pa Isidis illatum recenset Apulejus lib. 11. Metam. sic etiam
thyrsos, & hederas in Osiridis solemnitatibus memorat.
*Nam proximâ nocte, ait, vidi quemdam de sacratis linteis intectum,
qui thyrsos, & hederas, & tacenda quædam gerens ad ipsos meos La-
res collocaret.* Osiris idem habebatur cum Dionysio, five Bac-
cho, & apud Ægyptios hedera Osiridis planta vocabatur.
Tibiæ in sacris Ægyptiacis usitatæ meminit idem Apulejus
lib. cit. *Symphoniæ debinc suaves, fistulæ, tibiæque modulis dulcis-
simis personabant.* (Et mox) *Ibant & dicati magno Serapidi Tibi-
cines, qui per obliquum calamum ad aurem porrectum dextram,
familiarem Templi, Deique modulum frequentabant.* Tibia sacris
peragendis dicata parentum vota pro salute pueruli soluta
videtur innuere, siquidem in Matris Deûm, five Isidis so-
lemnitatibus tibiam sonari solitam scribunt Seneca in Aga-
memn. vers. 686. & Sidon Apollinaris Carm. 9. vers. 202. Sic
etiam Ovidius lib. 4. Fastor.

Protinus inflexo Bercynthia Tibia cornu

Flabit, & Idææ festa parentis erunt.

Tibias in sacrificiis, sacrisque peragendis fortè ad iratos
Deorum animos demulcendos (ut loquitur Arnobius lib. 7.
advers. Gent.) usurpatas fuisse patet ex antiquis nummis, &
toreumatibus sacrificia exhibentibus, necnon inscriptionibus
apud Gruterum pag. 175. & 269. in quibus de Tibicinibus
Romanis, eorumque & Fidicinum collegio, qui s. p. p. s. idest,
qui *Sacris Publicis Præsto sunt*, mentio reperitur. Tibiæ can-
tum in curatione morborum introductum fuisse testantur
multi authores; sic Democritus apud Gellium in libro, cui
titulus est de pestibus, *refert plurimis hominum morbis medici-
nam fuisse incentiones tiliarum.* Tibicinibus vesci in Capitolio
permisum fuisse declarant Censorinus de Die Nat. cap. 12.
ubi de musica loquitur, & Livius lib. 9. narrans Tibicines in
æde Jovis, ut antiquitus, vesci prohibitos Tibur uno agmi-
ne abiisse; deinde verò iis, qui sacris præcinerent, in hac æde
jus vescendi restitutum. Ex quibus patet tiliarum cantus

Tom. II.

N 2

tam

tam in sacris Cybeles, five Isidis; quàm in curatione morborum, cui præerat Æsculapius, adhibitos esse, necnon Tibicines sub tutela, ac præsidio Jovis, qui idem habebatur cum Ammone, latuisse, quibus Diis hanc votivam manum dicatam demonstravimus. Tibiam autem, & Thyrsum in festis circumferri solitos nil aliud denotasse, tradit Kircher. lib. 4. Obel. Pamp. hier. 19. *Nisi plantationem vitis, & musicæ inventionem, hoc est, vitæ liquorem, & harmoniam rebus singulis inexistentem, quâ suprema mens mundum, & quæ in mundo existunt, locupletavit.*

TABULA XV.

Antiquitus signa legionum apud Romanos erant Aquilæ, Lupi, Minotauri, Equi, & Apri, quorum simulacra singulos ordines anteibant: sola deinde Aquila in acie portabatur, ceteris in castris relictis: sed Marius secundo suo Consulatu reliquis in totum abdicatis Aquilam Romanis legionibus propriè dicavit. Author est Plinius lib. 10. cap. 4. Illam summæ hastæ impositam Aquilifer portabat, & erat primum totius legionis signum, teste Vegetio lib. 2. cap. 13. qui hanc legionis divisionem refert. *Legio in decem cohortes divisa est; cohors autem in quinquaginta manipulos; & manipulus rursus in viginti quinque milites.* Ex quibus liquet singulam cohortem mille ducentorum quinquaginta militum conscriptam fuisse, legionem verò duodecim & quingentorum, cum antea quatuor millium, deinde sex millium & ducentorum tantum fuisset, si fides Pompejo. Signa militaria insignia, erant cohortium, quæ per ea discernebantur, ut docet Tacitus lib. 1. Ann. ne autem acies turbaretur, militesque à contubernalibus aberrarent; singula cohortium signa quibusdam notis, ac litteris distincta fuisse, scribit Vegetius loco cit. Primis Reipublicæ temporibus manipulo foeni, aut alterius herbæ perticæ alligato Romani pro signis utebantur. Ovidius lib. 3. Fastor.

Pertica suspensos portabat longa maniplos,

Unde manipularis nomina miles habet.

Succedentibus verò annis manum vice foeni, aut herbæ, ad
ma-

Sectio VI. Miscellanea continens. 91

manipuli voci fortè alludendum, hastæ imposuerunt, clypeolis totam hastam tegentibus, qui Deorum, & Imperatorum, virorumque Principum imagines referebant, ut legitur apud Svetonium in Calig. cap. 14. narrantem Artabanum Parthorum Regem Aquilas, & signa Romana, Cæsarumque imagines adorasse. Sic etiam Herodianus lib. 8. mortem Maximi à militibus occisi referens. *Τὰς τε εἰκόνας ὅκ τῶν σημείων κατασπῶσι, ἔαυτοὶ τὴν τῷ πατρὶ παρελθόντα τῆς σκηνῆς, ὡς δὴ ἄρα διαλέξατο αὐτοῖς, οὐκ ἀναχόμῃσι ἀναεῖν.* Postquam de signis militaribus illius imagines detraxerunt, prodeuntem mox tentorio cum filio, ut ad eos loqueretur (hoc illi non concessio) continuò obtruncant. Drusi quoque imaginem, ut & ipsius Sejani inter signa fuisse patet ex Tacito lib. 1. Ann. & Svetonio in Tib. cap. 48. Apud Romanos signa militaria in pari veneratione tenebantur ac Deorum simulacra, Tertulianus in Apolog. *Religio Romanorum tota castrensis signa veneratur, signa jurat, signa omnibus Diis præponit.* Illa in rebus lætis, ac festis diebus inungebantur, si credendum Plinio lib. 13. cap. 3. *Aquilæ ac signa pulverulenta illa, & custodiis horrida inunguntur festis diebus.* Eadem floribus decorari scribit Claudianus.

*..... Mavortia signa rubescunt
 Floribus, & subitis armantur frondibus hastæ.*

Erant illæ inferiori parte acutæ, ut in terram facilè defigerentur. Virgilius lib. 6. *Æneid.*

Stant terræ defixæ hastæ.

Posteriori ævo his signis in totum abdicatis usurpatos fuisse Dracones, tradit Vegetius. Aquila pariter Legionaria extat penes Josephum Felice Clementis XI. Prælatum domesticum.

TABULA XVI.

Signum Victoriæ alatæ lauream manu gerentis tamquam felix omen in Romanorum acie portabatur, ut apparet in Columna Trajana, variisque toreumatibus antiquis Victorias huic, quam exhibemus, similes Vexillis impositas referentibus. Istæ imagunculæ forsân erant illæ, quæ vel boni ominis causâ Imperatoribus ad bellum proficiscentibus, vel iisdem ob imperii primitias offerebantur, & de quibus hæc

hæc scribit Ammianus Marcellinus lib. 28. *Quâ spe Tripolitani frustrati, formidantesque extrema, adlapso legitimo die Concilii, quod apud eos est annuum, Severum, & Flaccianum creavere Legatos, Victoriarum aurea simulacra Valentiniano ob Imperii primitias oblaturos.* Hæc Victoriola, quæ pulcherrima, & elegantissima est, summæ hastæ procul dubio imponebatur; & ad hunc effectum, ut conjectare licet, perforata fuit. Asservatur illa in nobilissimo Petri Antonii Rolandi Magnini gazophylacio, quod fuit olim Caroli Magnini ejus patrui rei antiquariæ studiosissimi. Multa in eo præclara, & rara custodiuntur; sed præsertim superbissimæ, & ditissimæ armaturæ, Idola Ægyptia parva quidem ex ære, at ex lapide ad naturalem magnitudinem accedentia, antiquæ Lucernæ, numismata, gemmæ, marmorea exquisitissimi artificii toreumata, eximiorum pictorum tabulæ, aliaque tum antiquæ tum modernæ magnificentiæ monumenta, quæ, summâ Domini comitate & affabilitate, extraneorum admirationi quotidie proponuntur.

TABULA XVII.

Vexillum pro quolibet Signorum genere accipiebatur; propriè tamen erat Equitum, modicum habens velum quadratum ad hastam in modum crucis expansum, de quo multis in locis Vegetius. Quidam pro Vexillo Labari vocem substituunt, sed absque ullo probabili legitimoque fundamento; siquidem ante inferius ævum nusquam apud antiquos scriptores Labari mentio, ut in suo Vitæ Humanæ Theatro notavit Laurentius Beyerlinck in voce *Labarum*. Tempore Tertulliani videtur ea vox cognita nondum fuisse; constat autem Constantinum Imperatorem statim à conversione Labarum formasse in signum crucis. Etenim apud Tertullianum non Labari, sed Vexilli, & Cantabri nomina leguntur: sic in Apolog. cap. 16. Omnes, inquit, imaginum suggestus insignes monilia crucium sunt: *sympara illa Vexillorum, & Cantabrorum stolæ crucium sunt.* Quam sententiam confirmat eruditissimus Baronius Annal. Eccl. to. 1. anno sal. 312. cap. 5. his verbis. *Sed quod ad Labari antiquitatem pertinet, facilius erit in vetustis Impe-*

Sectio VI. Miscellanea continens. 93

peratorum victoriarum monumentis sculpta oculis spectare Labaro signa similia, quàm ejus nomen apud veteres Scriptores Ethnicos legere. Ceterum Vexillorum appellatione illud expressisse, eademque Cantabra etiam nuncupasse, ex iisdem, quos citavimus, Tertulliano, & Minutio manifestum redditur. Cantabra autem à Cantabris in Hispania populis dicta putat idem Cardinalis, qui hanc differentiam inter Vexilla, Cantabraque, ac Labara fuisse scribit, quòd illorum vela transversæ hastæ sic alligata erant, ut rugas aliquas sui contractione admitterent: at in Labaris sic erant expansa, ut integras in se depictas exhiberent imagines, ut videre licet in plurimis toreumatibus, nummisque antiquis, & maximè in duobus hìc exhibitis, in quorum uno ad Ælium Cæsarem pertinere repræsentatur Pannonia dextrâ Vexillum gerens, sinistrâ stolam sublevans. In altero adversam Constantini nummi partem referente, stant duo milites hastati clypeis innixi Labaro intermedio. Præterea in exercitu plura erant Vexilla, Labarum autem nonnisi unum, velum habens ex purpura, auro, gemmisque circumtextum, Imperatoribus solitum præferri, in quo Constantinus characterem hieroglyphicum nomen Domini nostri Jesu Christi significantem inscribi jussit, in memoriam ejus signi eidem bellum contra Maxentium moventi in Cœlo viso cum his verbis. IN TOTTO NIKA. IN HOC VINCE. Euseb. in Vita Constant. lib. 1. cap. 24.

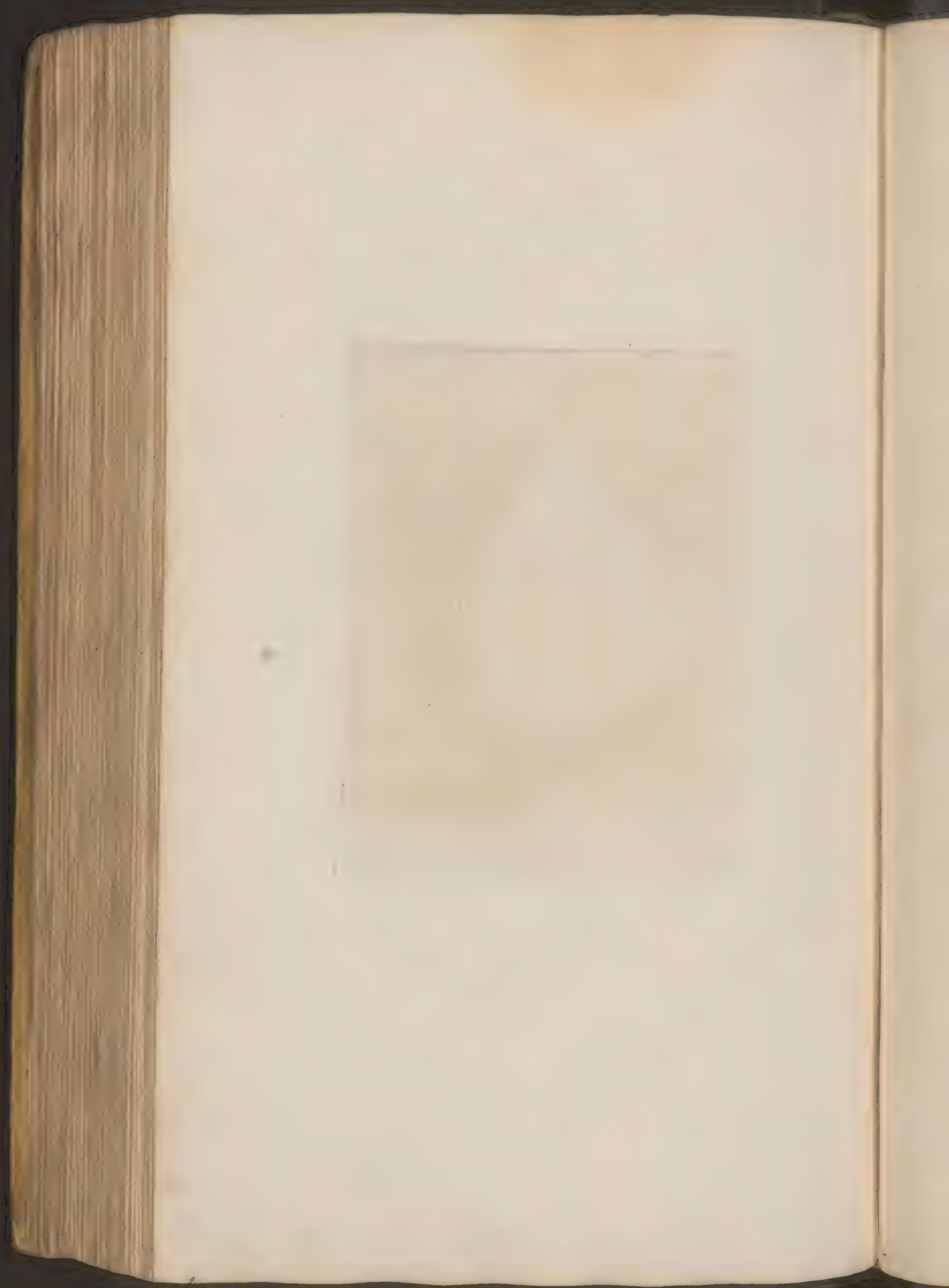
TABULA XVIII.

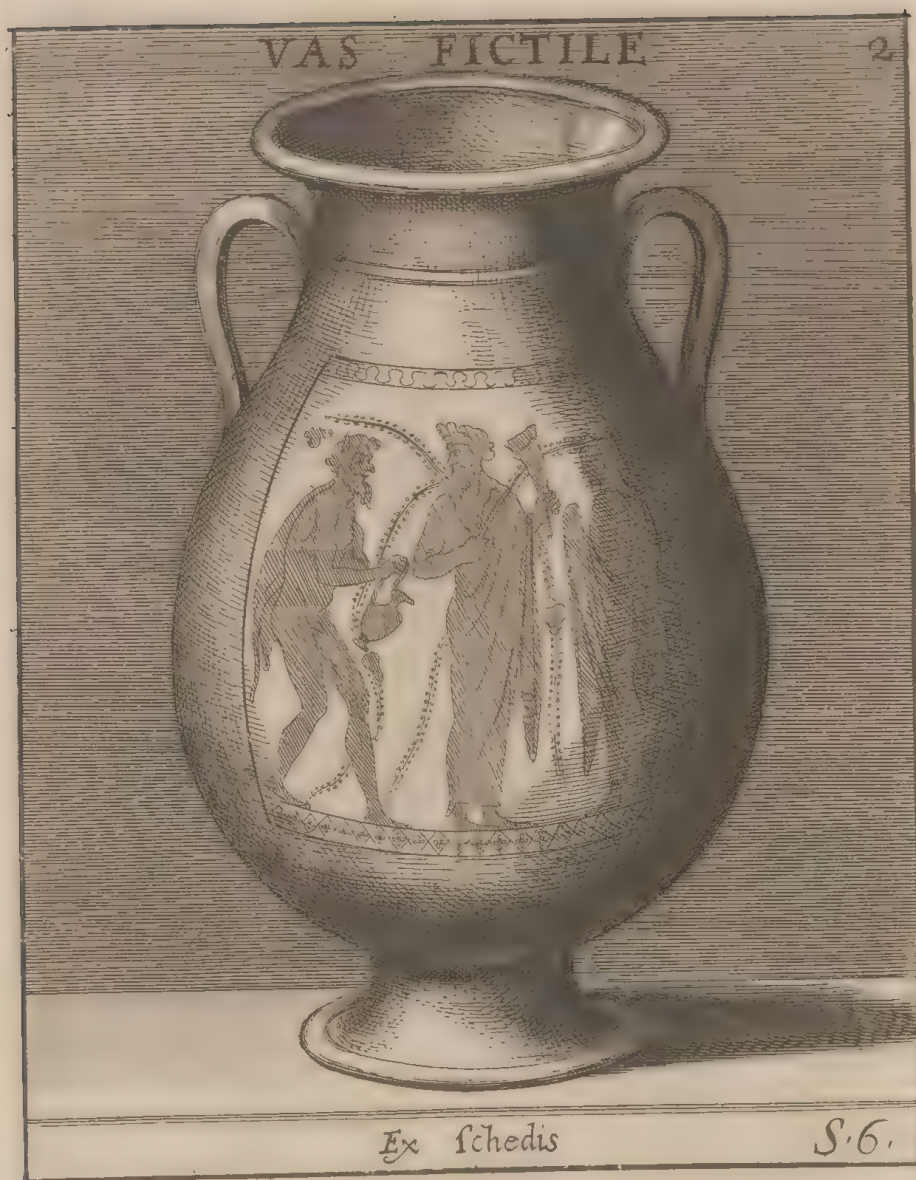
E Legans antiqua pictura in fronte Operis posita in nobilissimis ædibus Barberinis asservata jampridem ab erudito viro Jo. Petro Bellorio in libro, quem *De fragmentis vestigii veteris Romæ ex lapidibus Farnesianis* edidit, vulgata est. Sed quoniam de illa ne minimum quidem verbum protulit, utpote ornamenti tantùm causâ in illo opere posita; nos breviter aliquid de illius expositione hìc delibare proposuimus. Sedet Roma Gentium Domina, galeata, gemmato monili ornata, talari stolâ obtecta, chlamide seu peplo in extrema limbi ora depicto induta, pallio superimposito: dextrâ sceptrum tenet potentiae symbolum, læva unionibus exornatâ Victorialam al-

te-

terâ manu globum, alterâ Vexillum, in quo S. P. Q. R. Duæ aliæ Victoriolæ ejus humeris impositæ sunt; ex utraque Sellæ parte duo Cycni, totidemque imagunculæ Castorem, & Pollucem haud dubiè repræsentantes. In parte dextra clypeus topiariâ effigie descriptus. Castor, & Pollux fratres gemini, Jovis in Cycnum transformati ex Leda Tyndari Læconia regis uxore filii, tutelaria Romanorum Numina crediti fuere, quibus ædem A. Postumius Dictator bello Latino vovit, extruxitque anno U. C. CCLVII. tali de causa. Cùm Tarquinius ex Urbe ejectus ad Octavium Mamilium Tusculanorum Ducem generum suum confugisset; amboque Latio concitato apud Lacum Regillum cum A. Postumio Dictatore magnis viribus confingerent; victoriâ nutante duo primæ lanuginis juvenes Castor, & Pollux Romanorum partium propugnatores, Romanum equitatum candidis equis præcedentes, Latinas copias penitus fuderunt. Finito prælio ipsi met adolescentes equis sudore madentibus insidentes in Romano Foro apparuerunt, ubi multis eos circumdantibus, rogantibusque, ecquid novi ab exercitu afferrent, pugnam, & victoriam indicavere, foroque egressi numquam postea comparuerunt, licet per totam Urbem valde quæsitum, ut dignis muneribus honorarentur. Senatus deinde litteris A. Postumii certior factus eos in prælio visos fuisse, verosimili conjecturâ fratres Dioscuros salutis Reipublicæ invigilantes credidit, Templumque illis in foro Romano, ubi eorum imagines apparuerunt, construi decrevit. Eosdem narrat Valerius Maximus lib. I. cap. 8. P. Vatinio, Reatinæ Præfecturæ viro, Urbem noctu petenti obvios se præbuisse, Persenque Regem à Paulo die, qui præterierat, captum nuntiavisse. Qui plura de illis volet, adeat Livium lib. I. Dionysium lib. I. Rom. Antiq. Plinium de Viris Illustribus, & Plutarchum in Coriolano.

VASIS AENEI PARS PRIOR 3

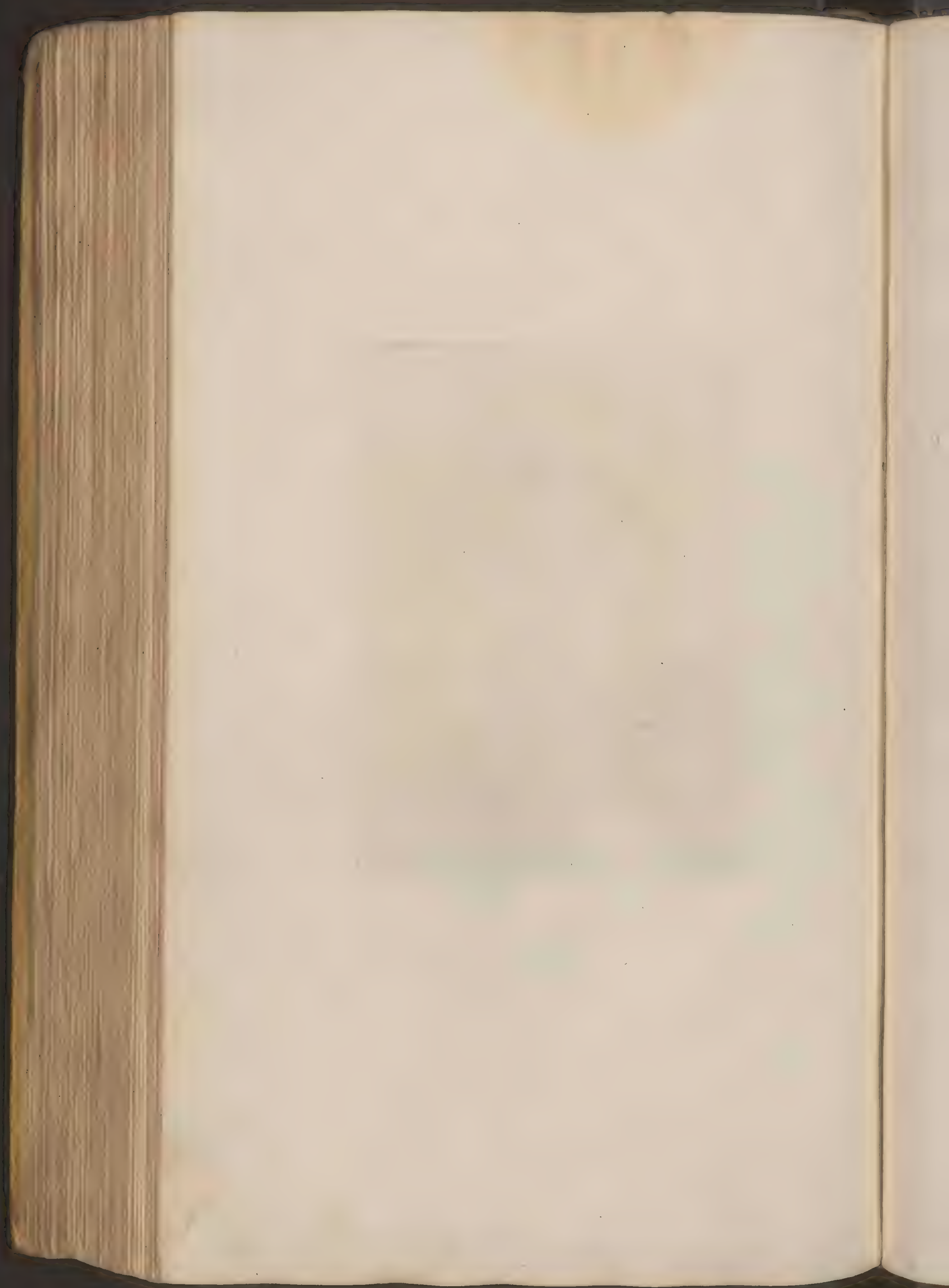

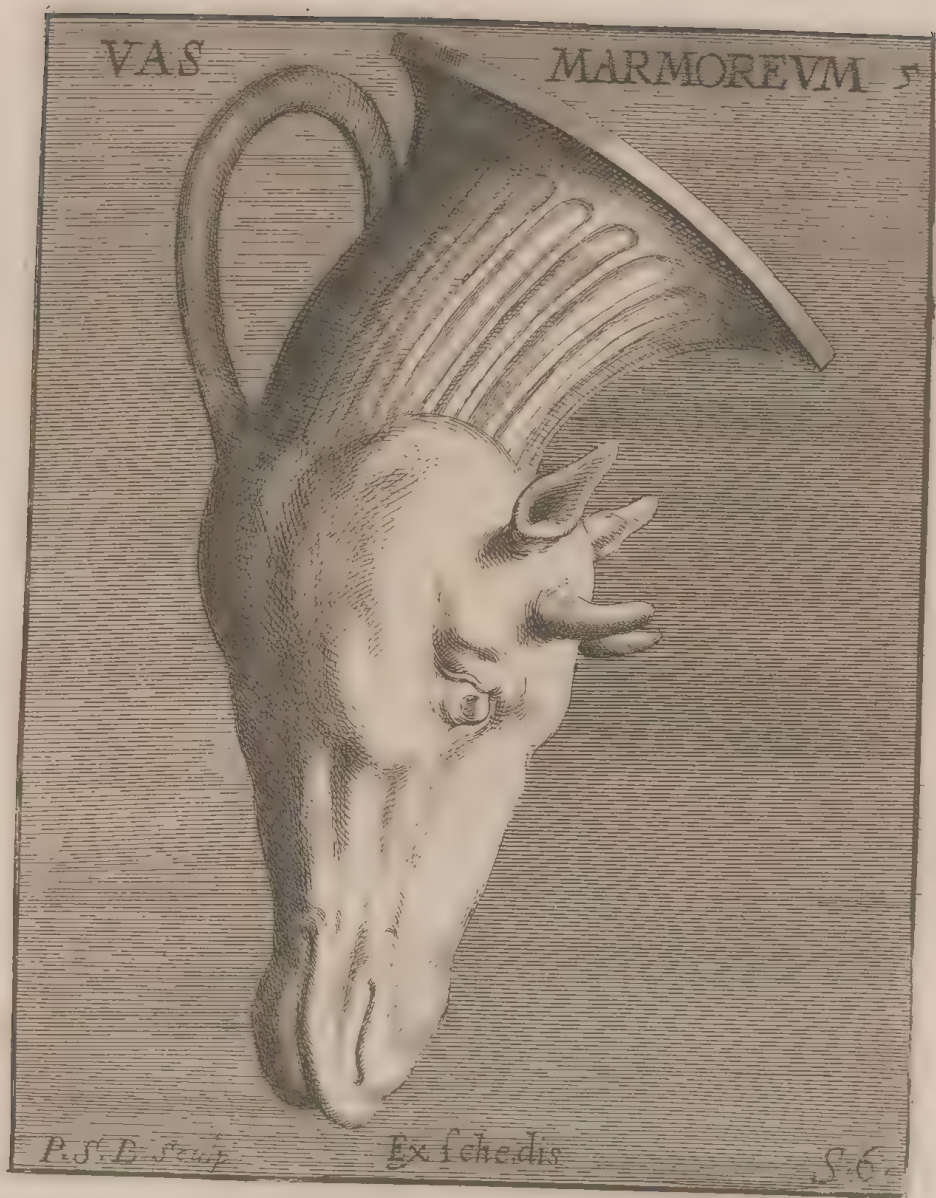
In museo Io. Petri Bellori

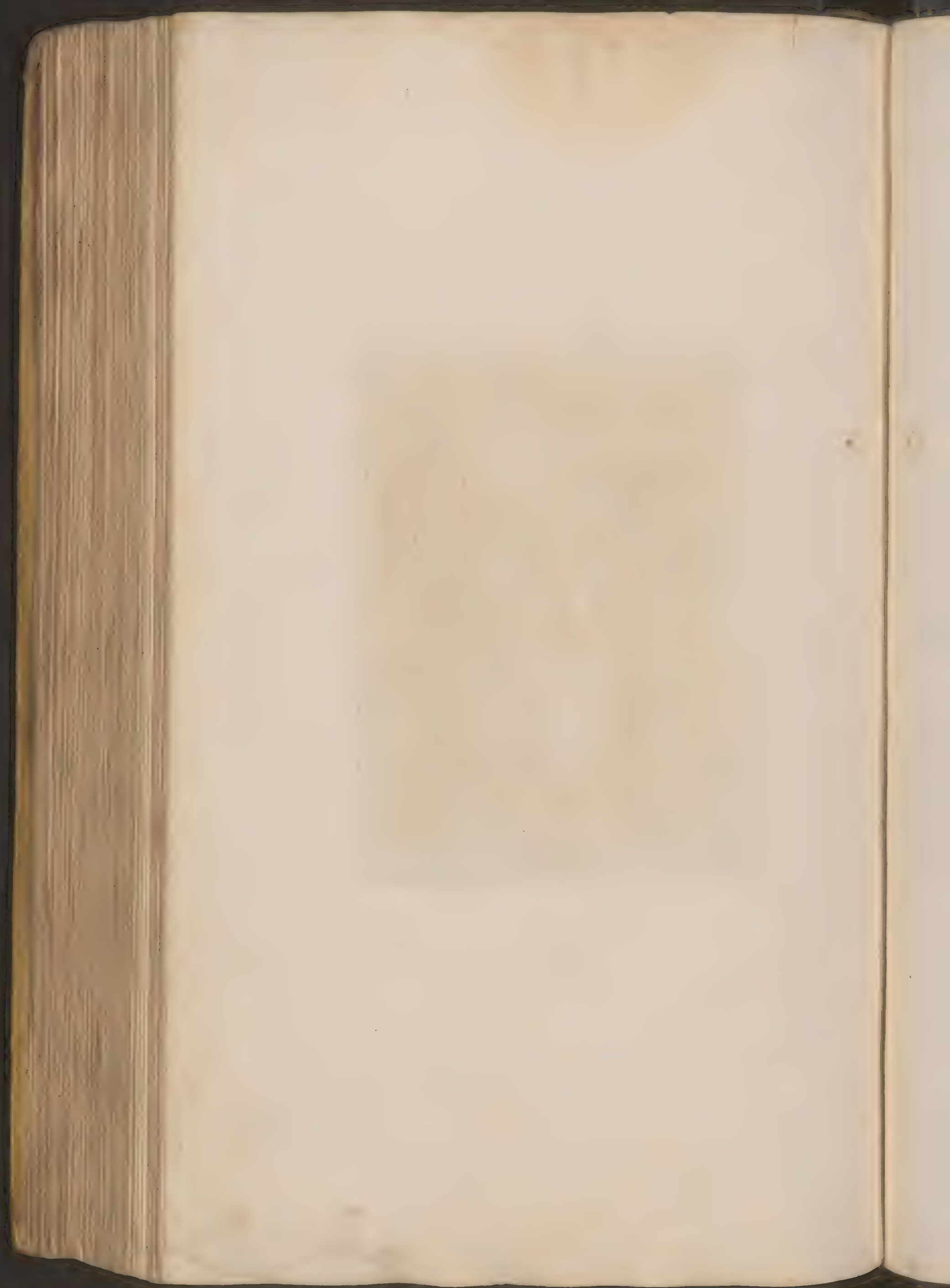
S. 6.

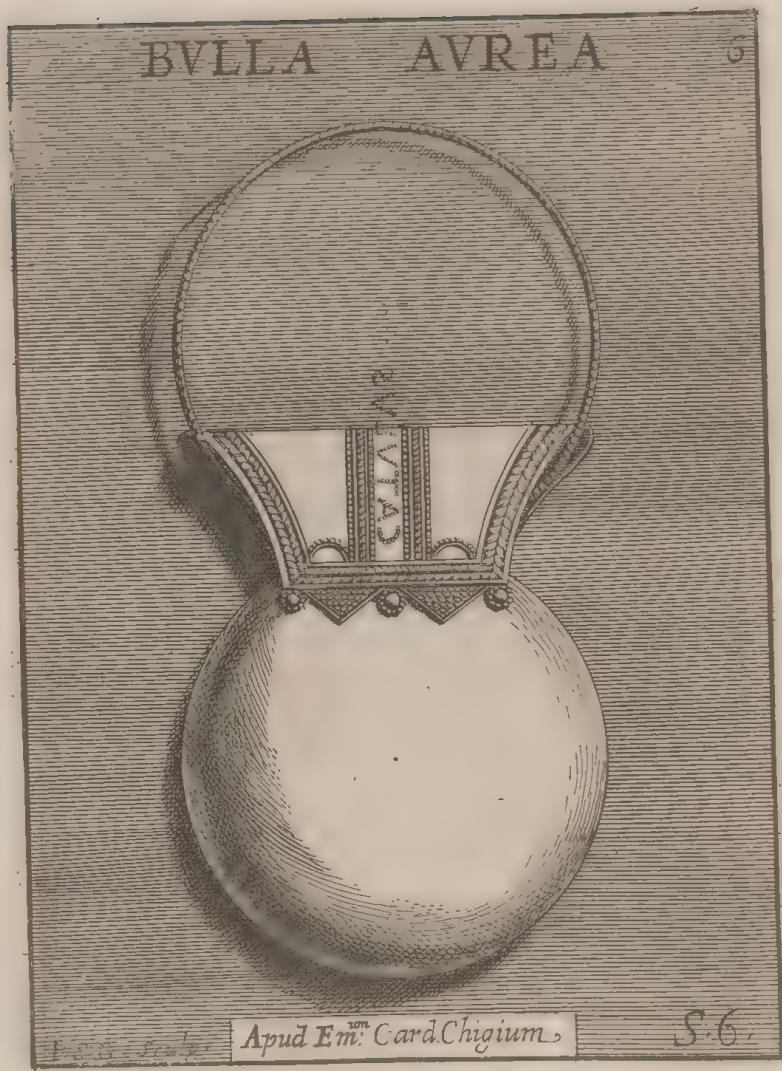
9

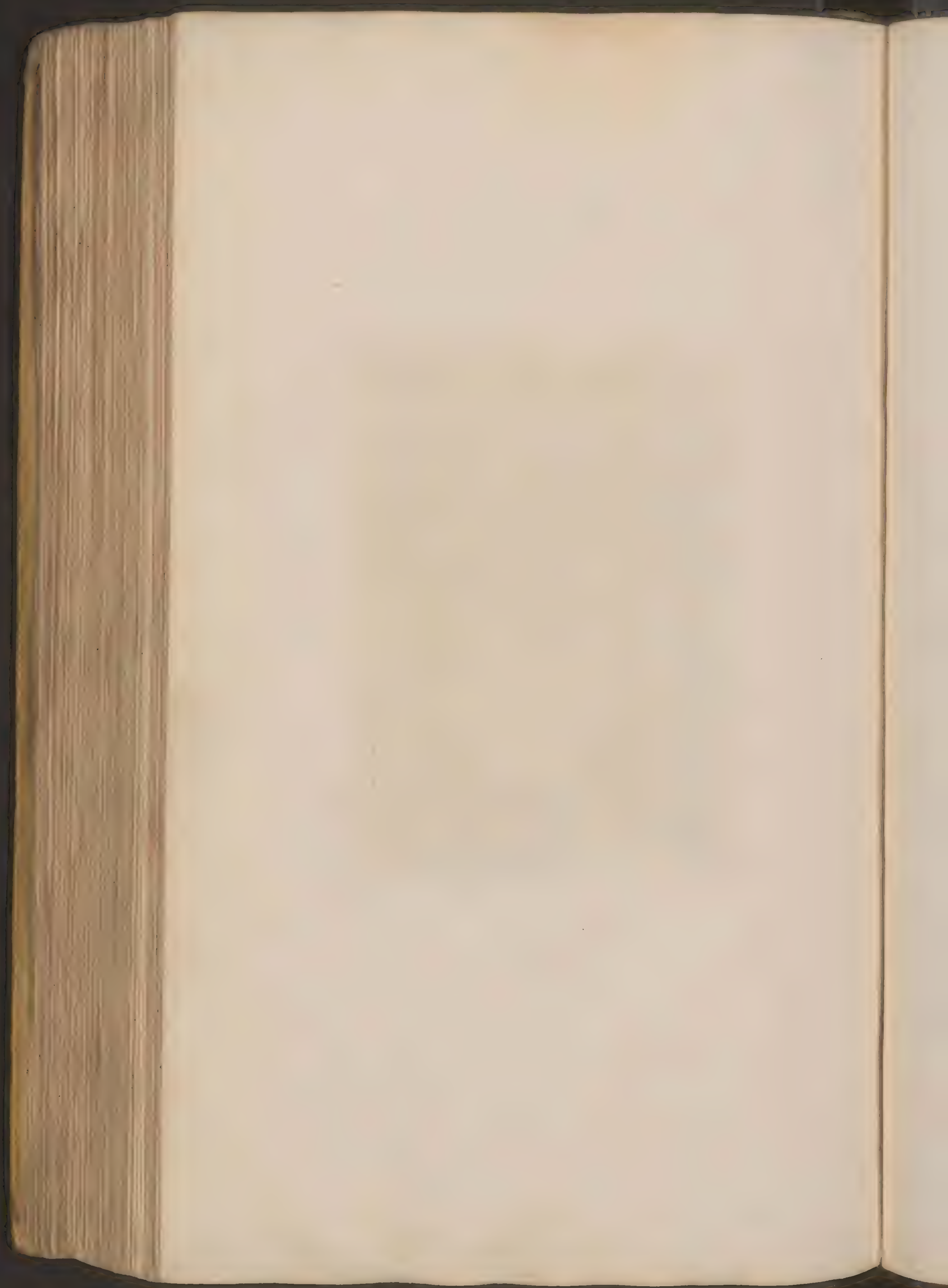

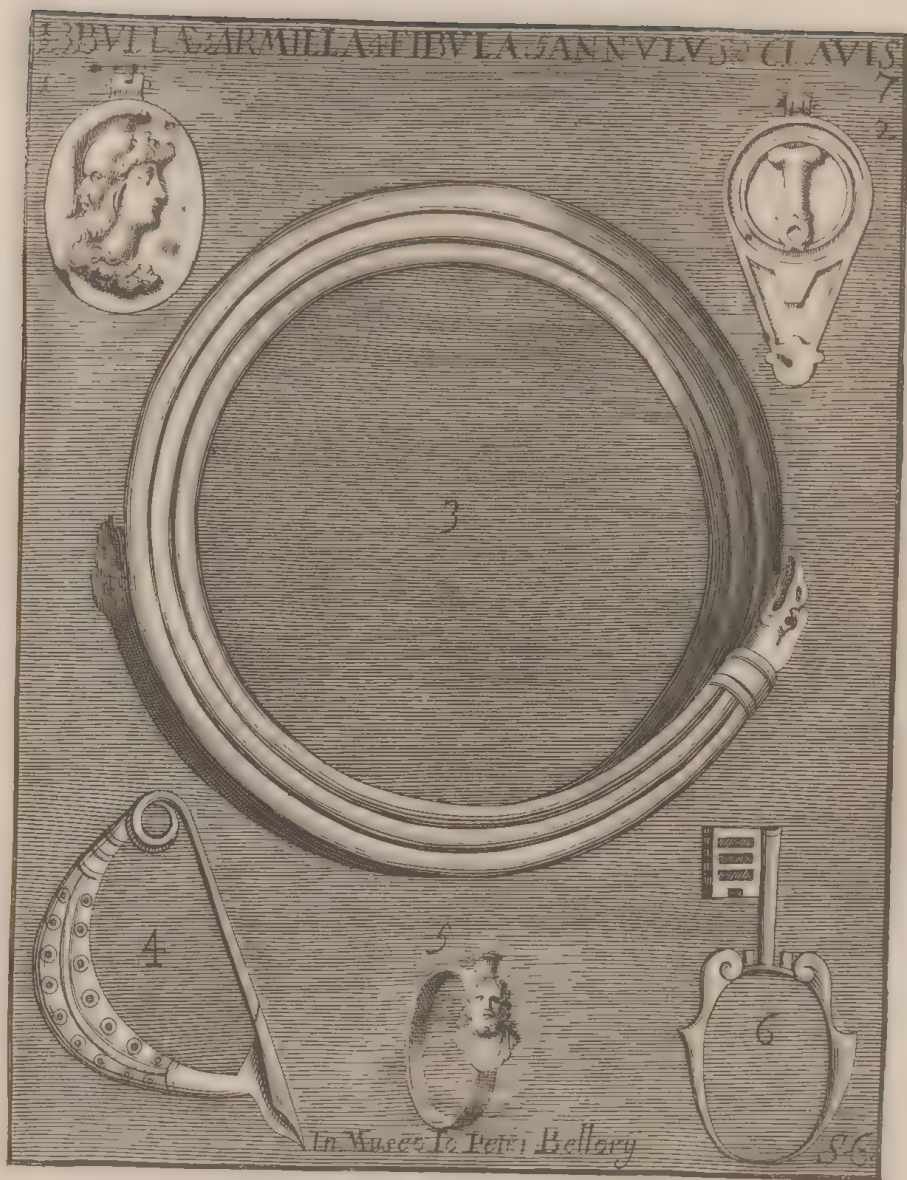

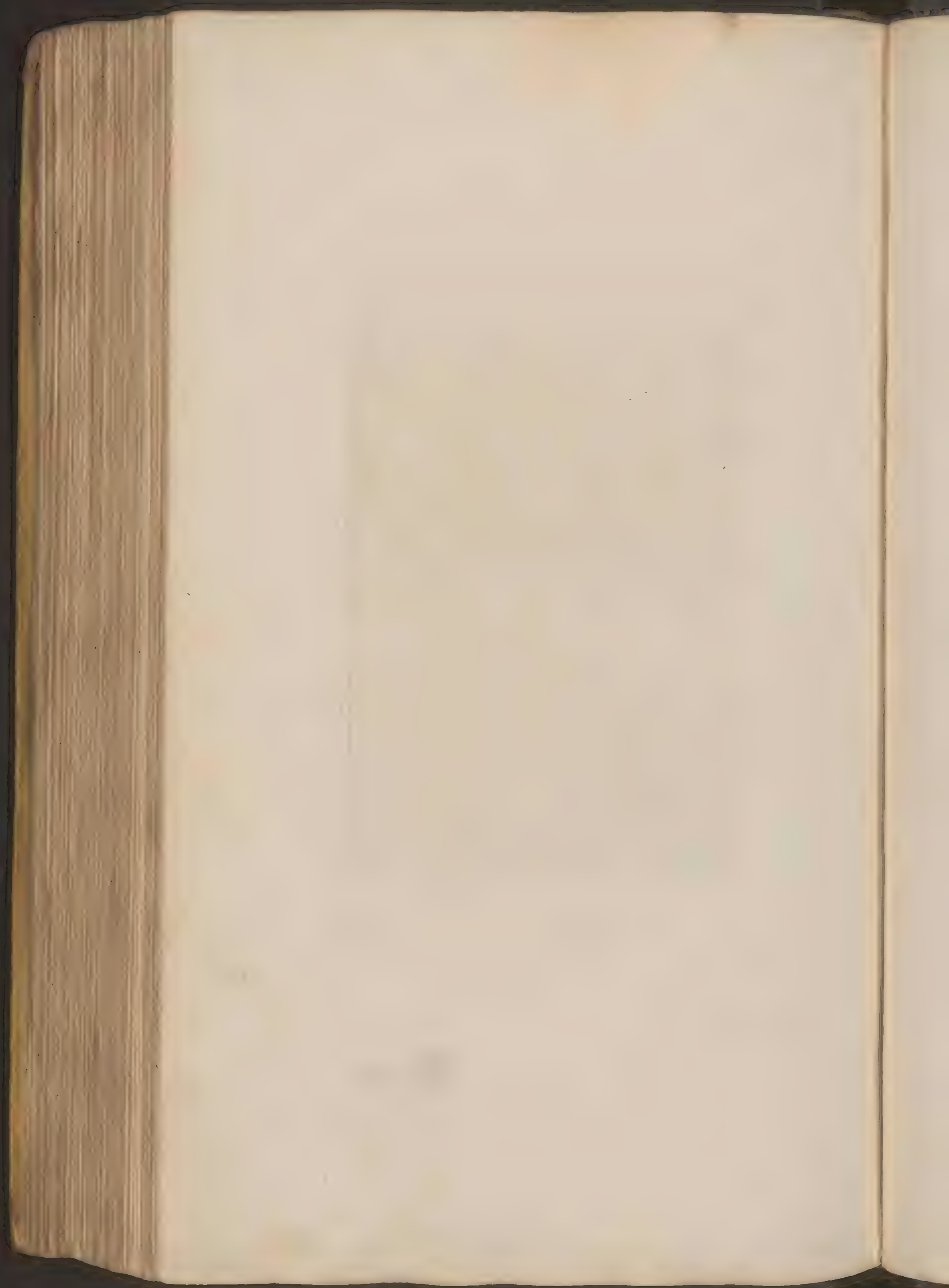

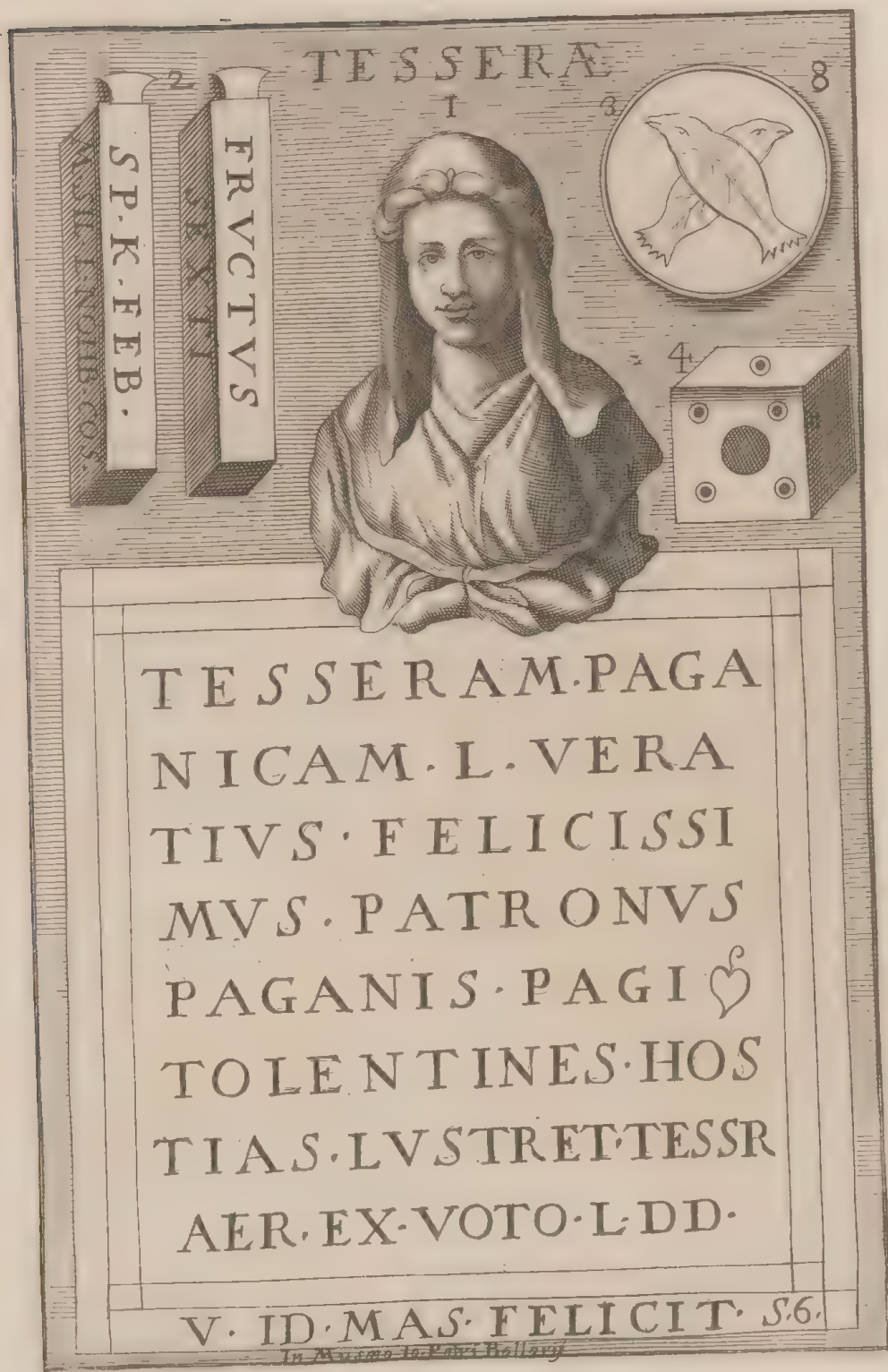

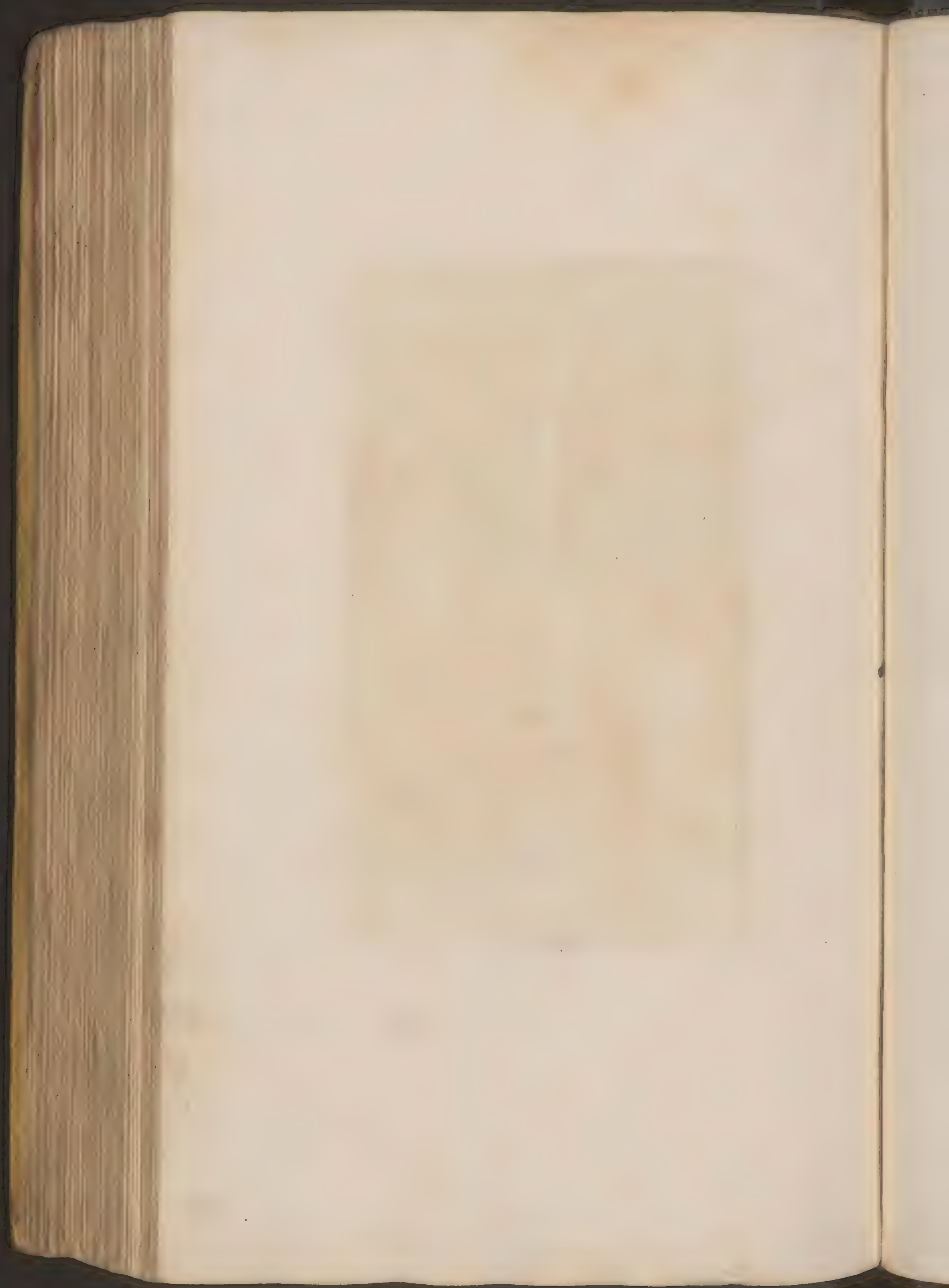

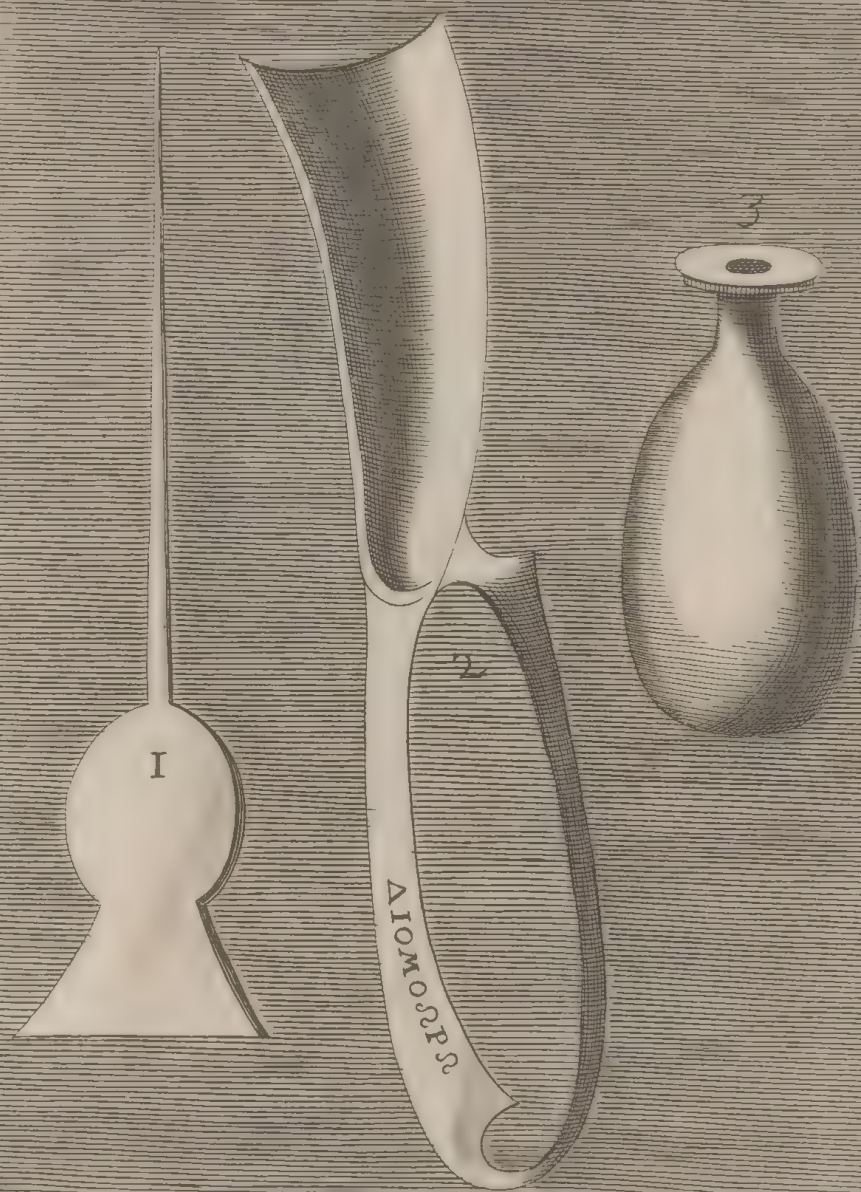

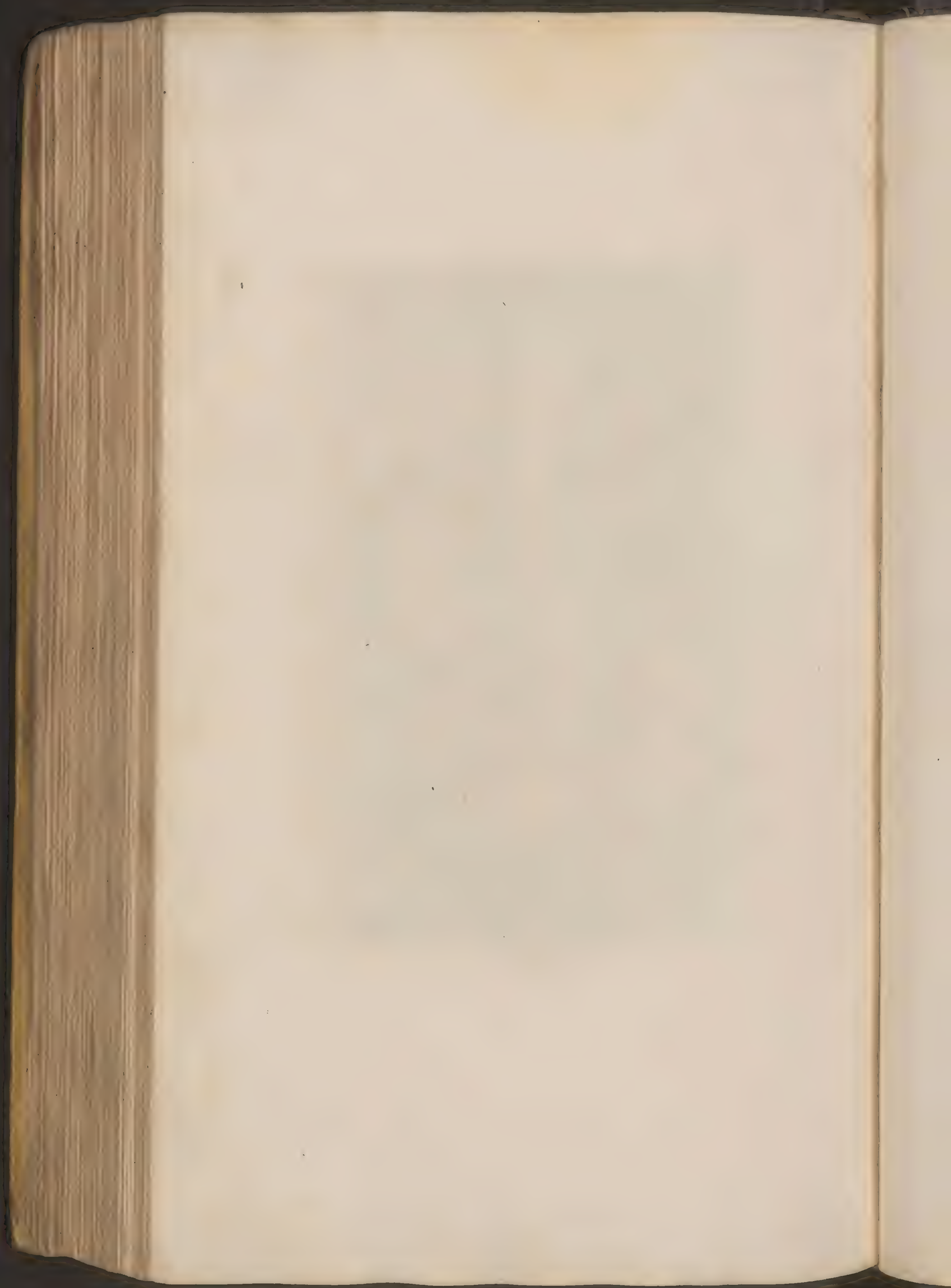

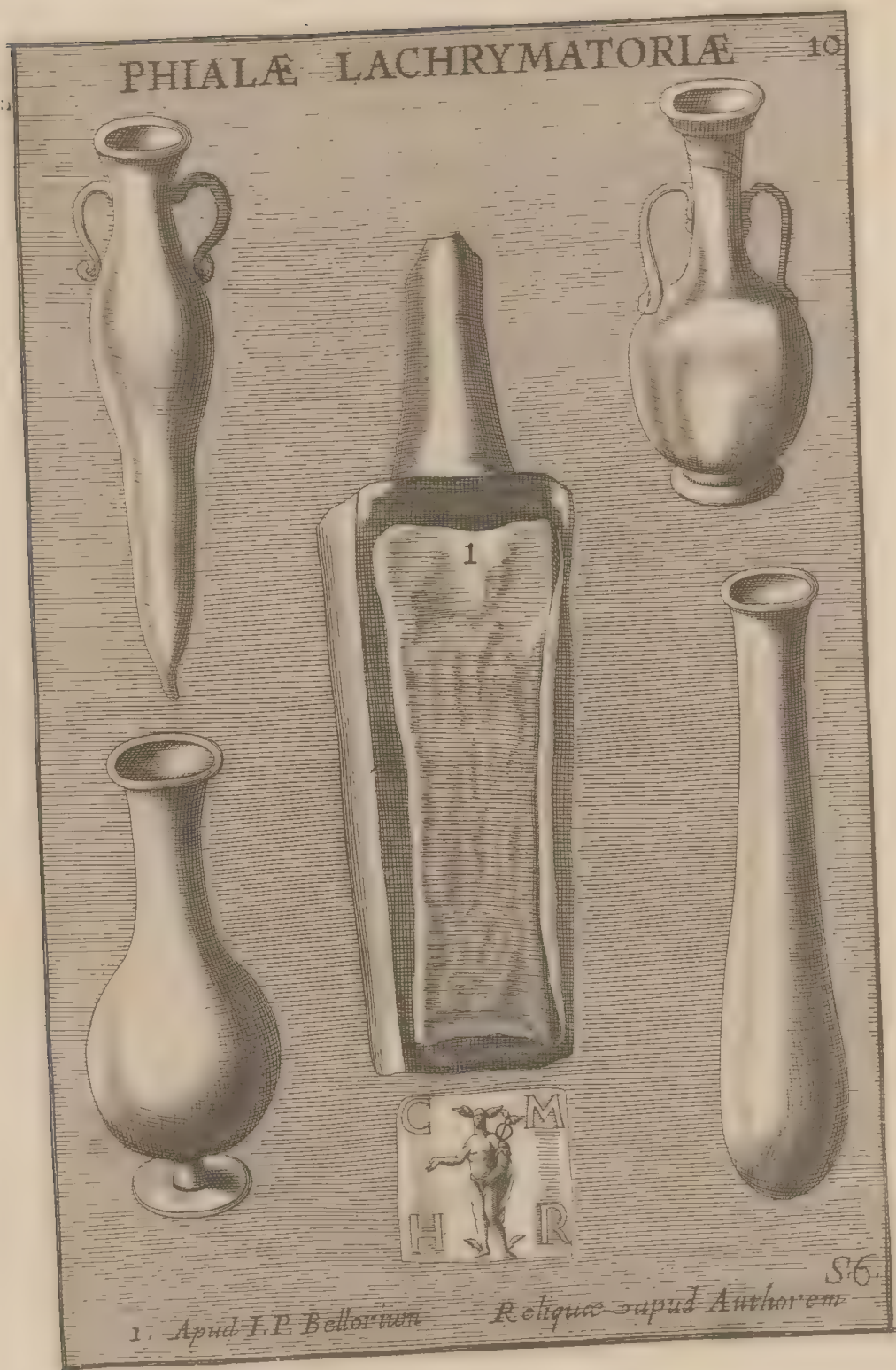
1. STYLVS 2. STRIGILIS 3. GUTTVS 9

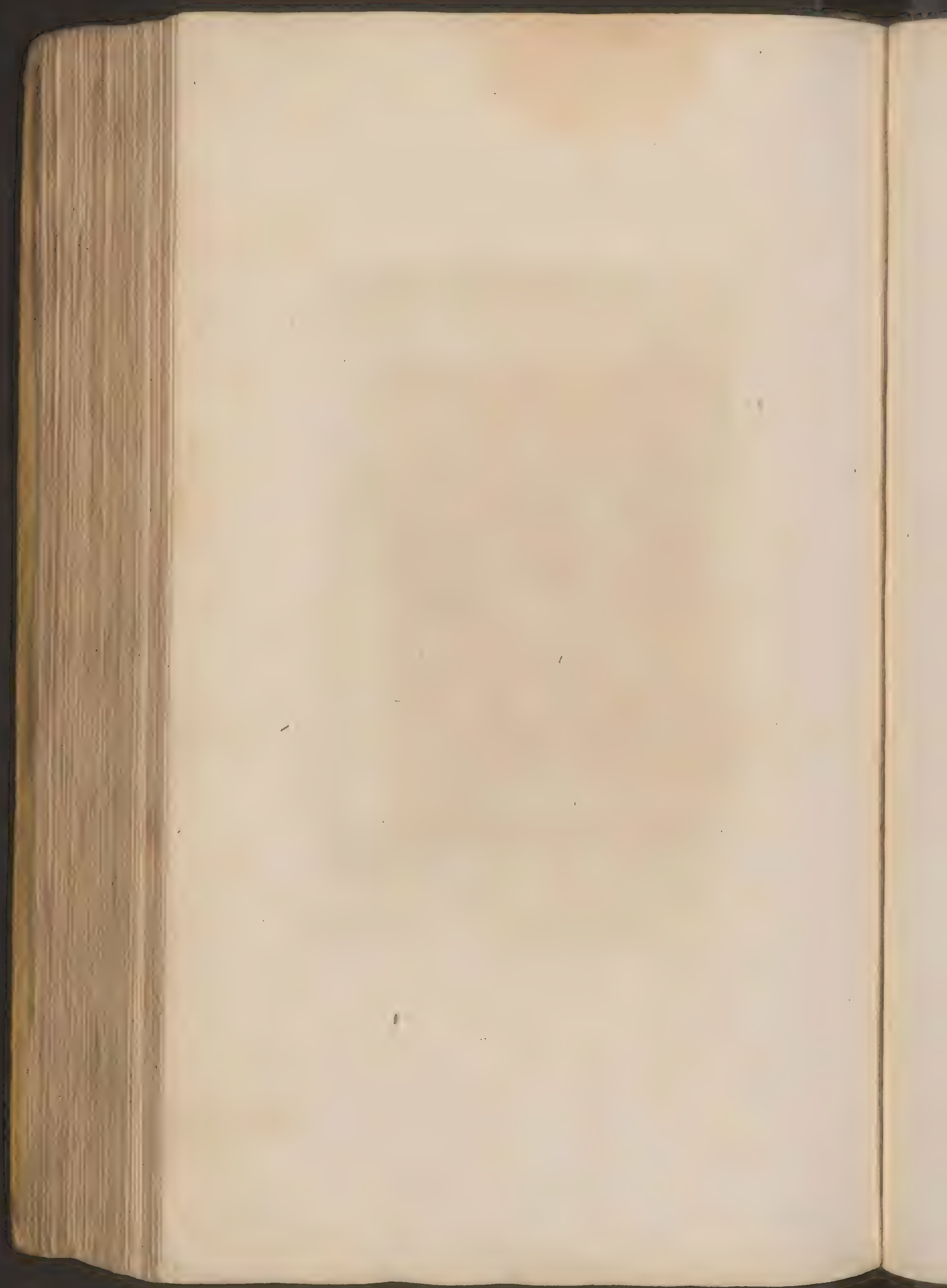

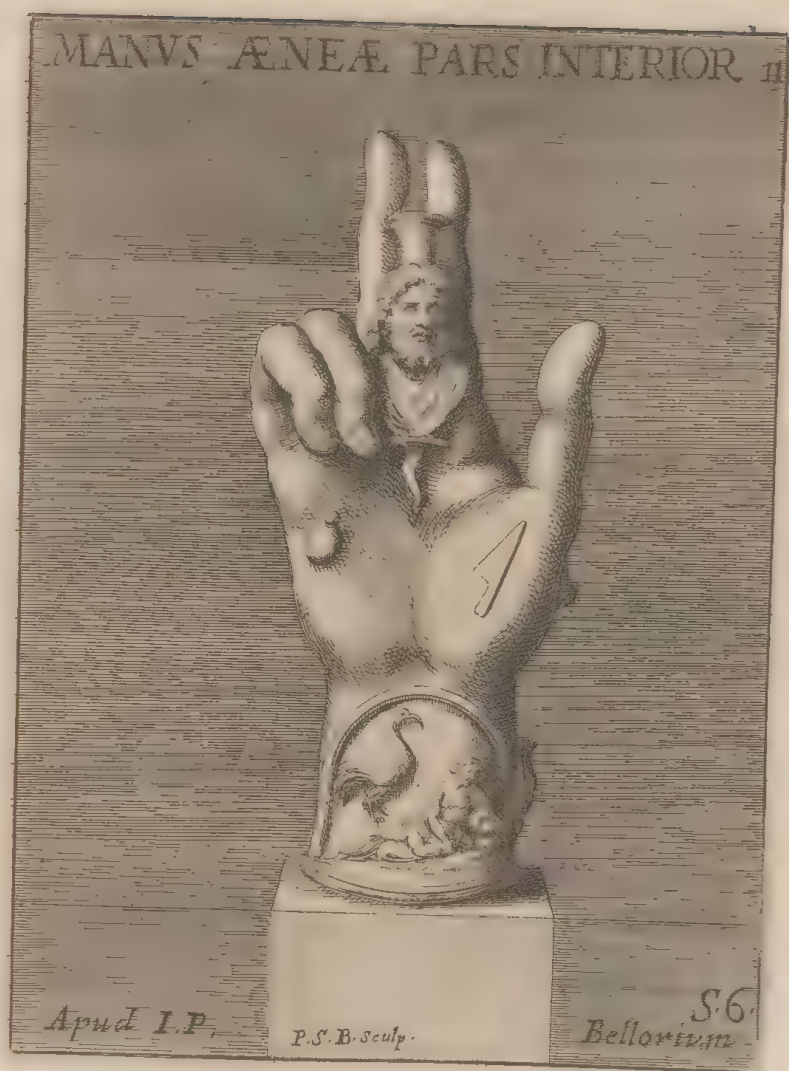
In Museo Lo. Patri Bellor. g.

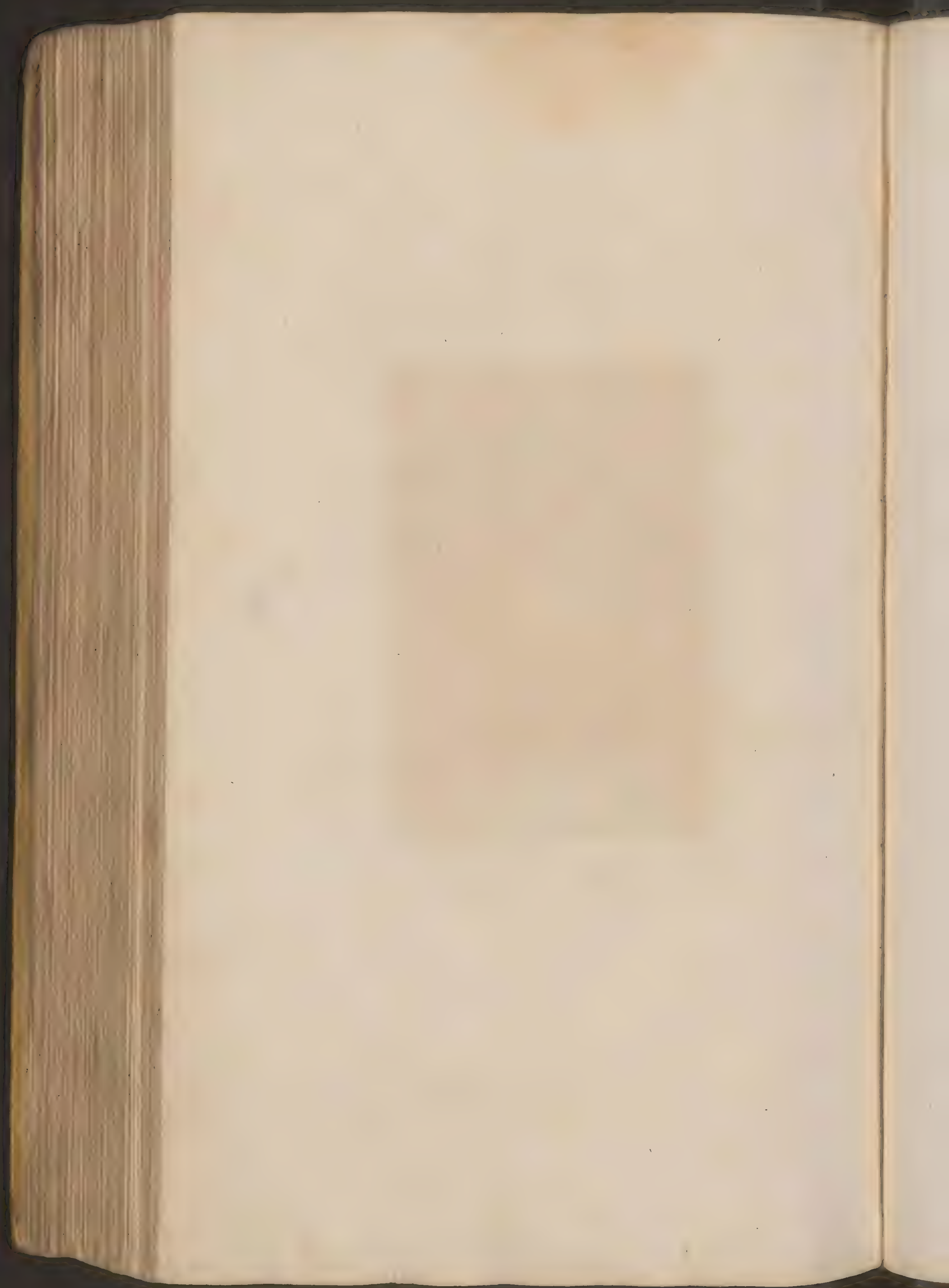
36.

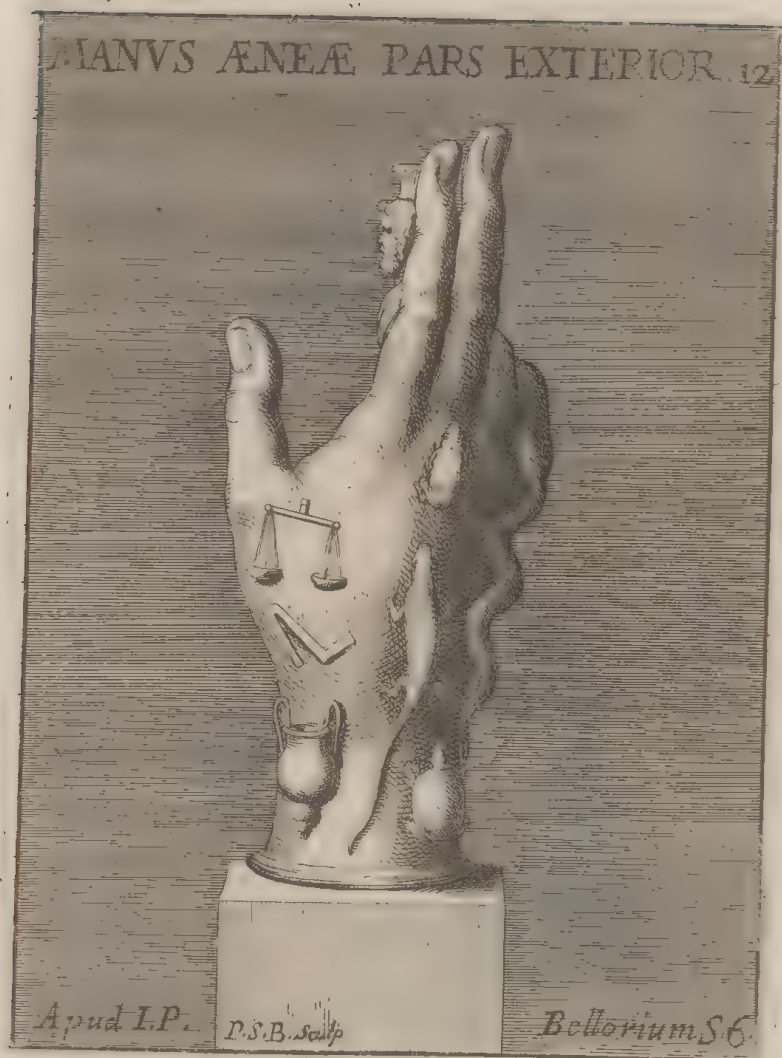

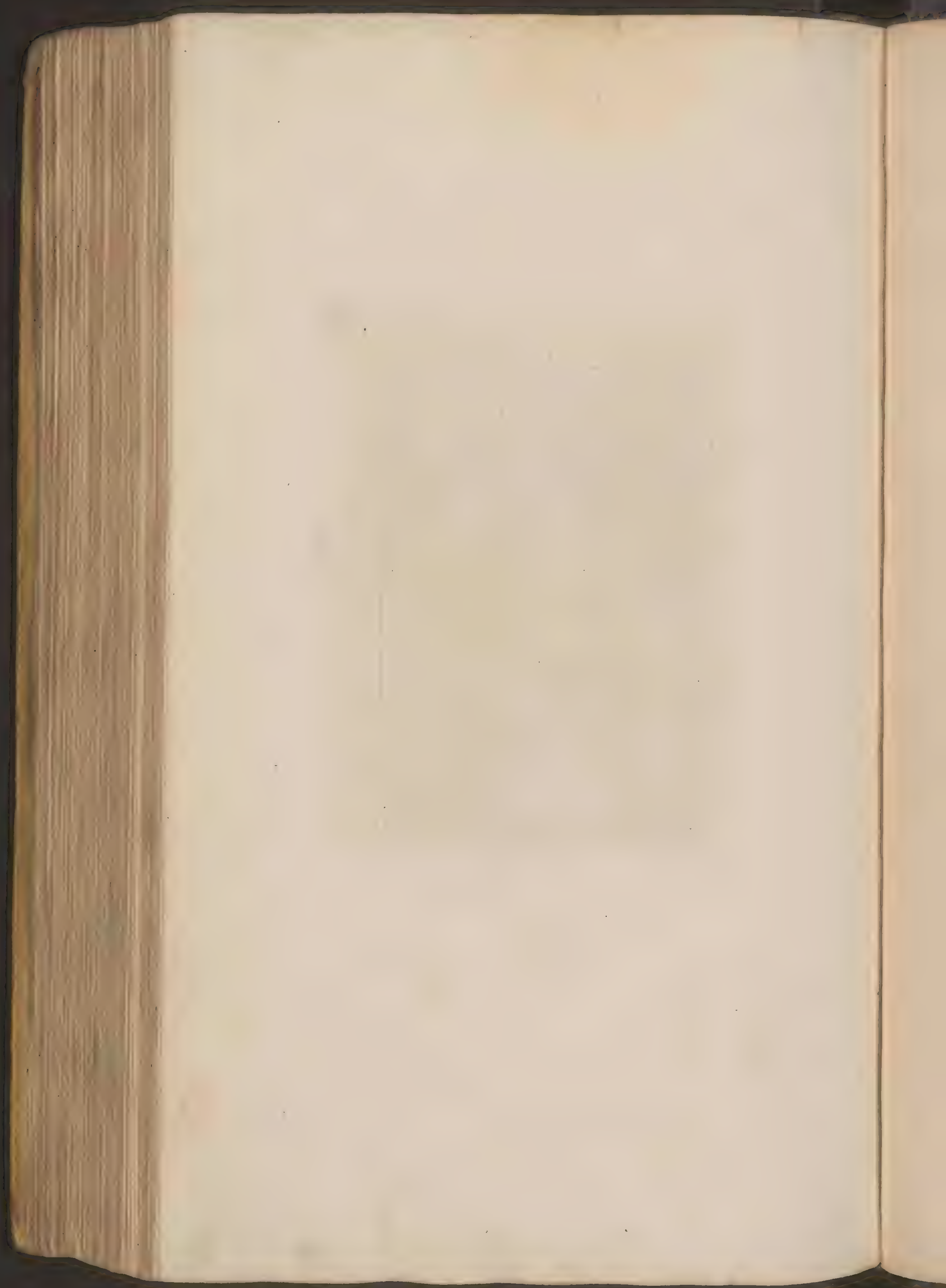

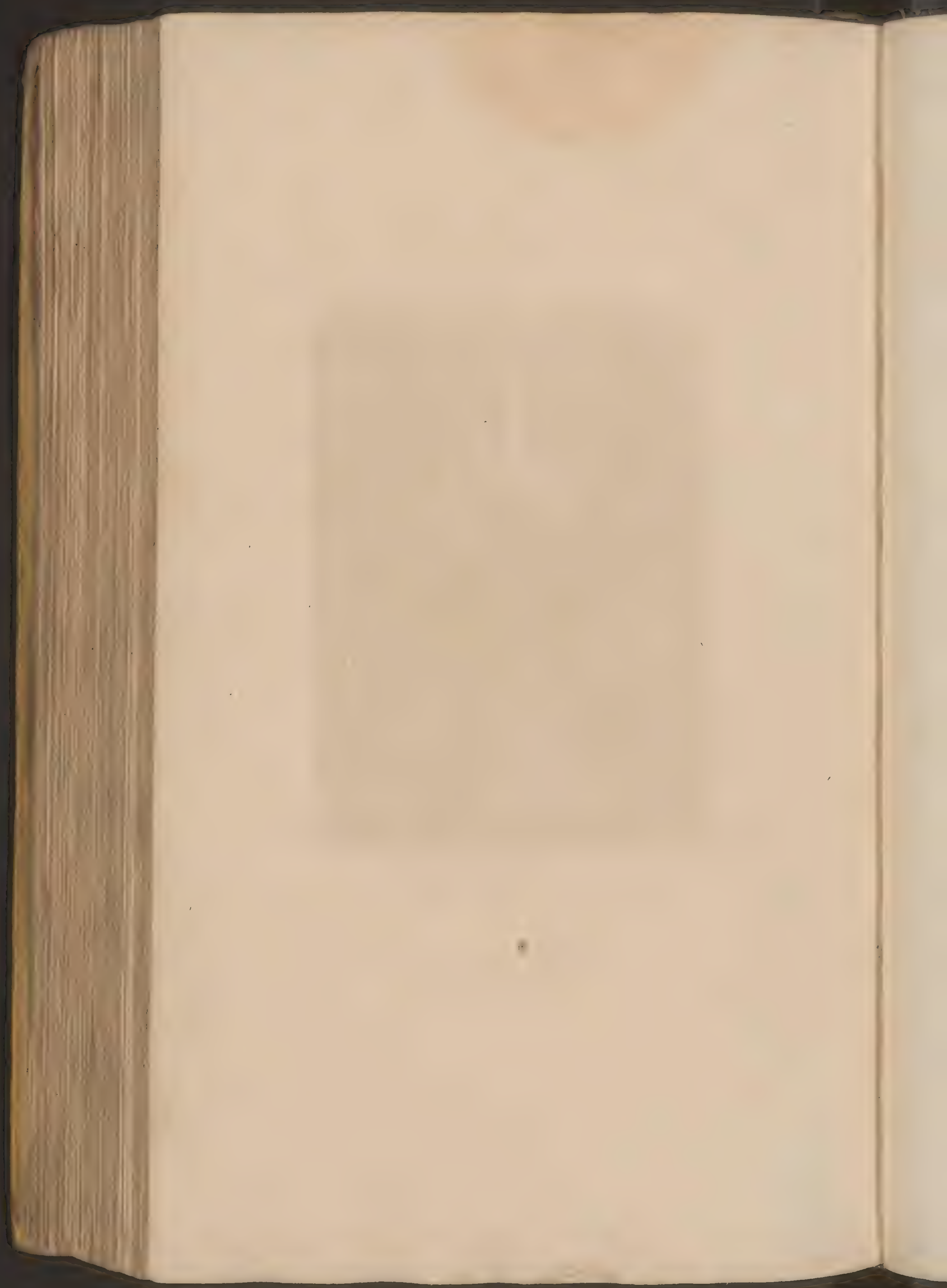

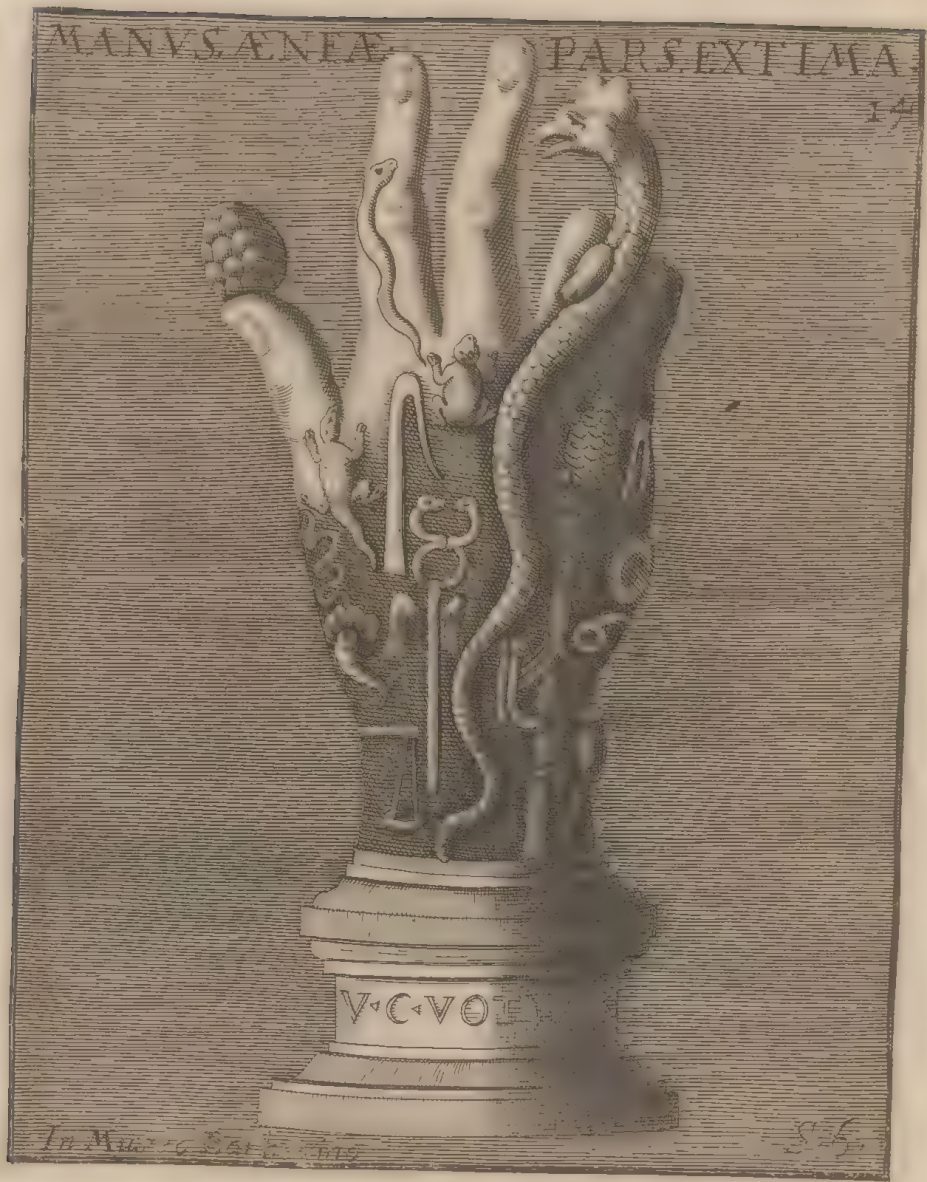

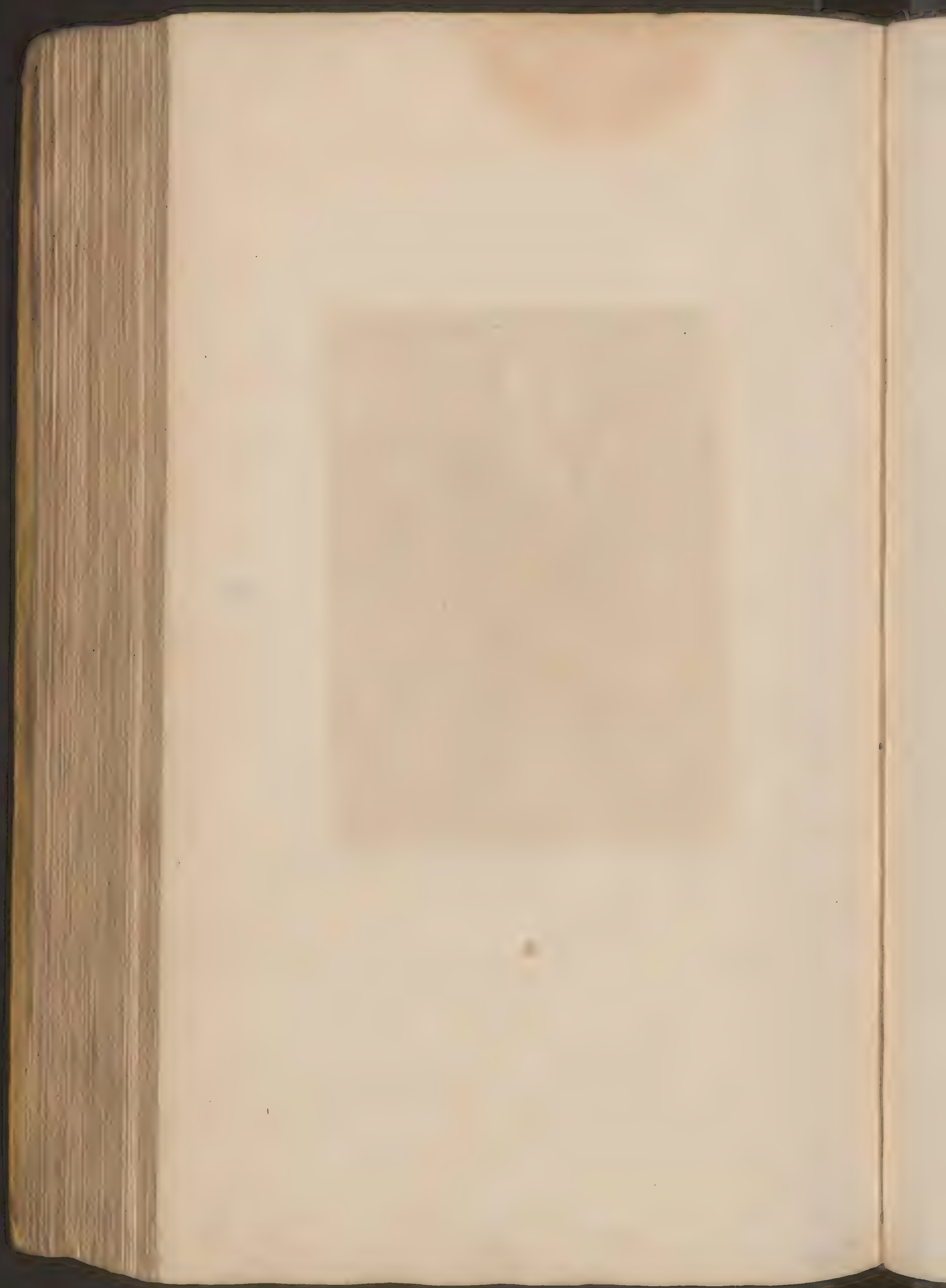

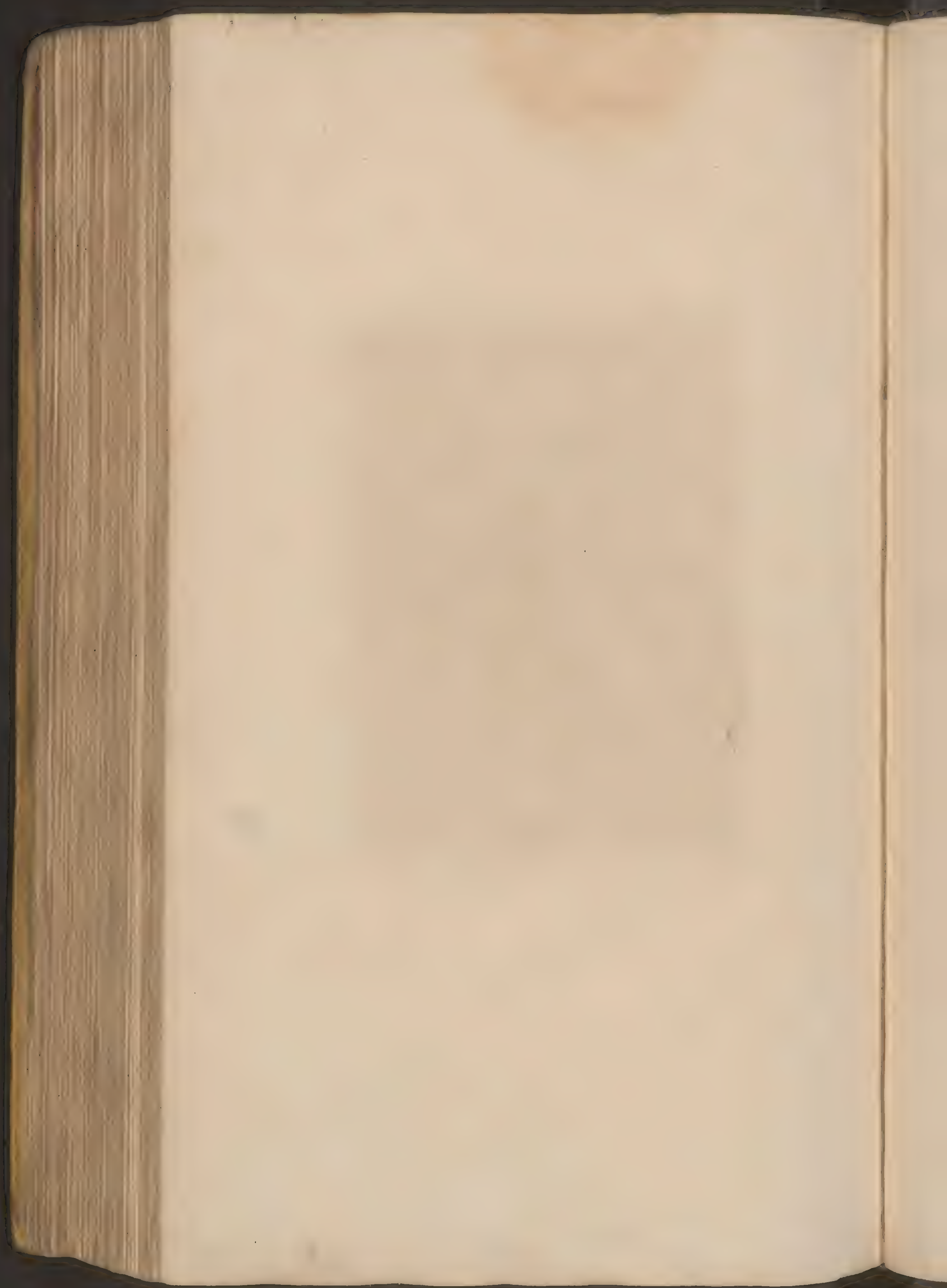

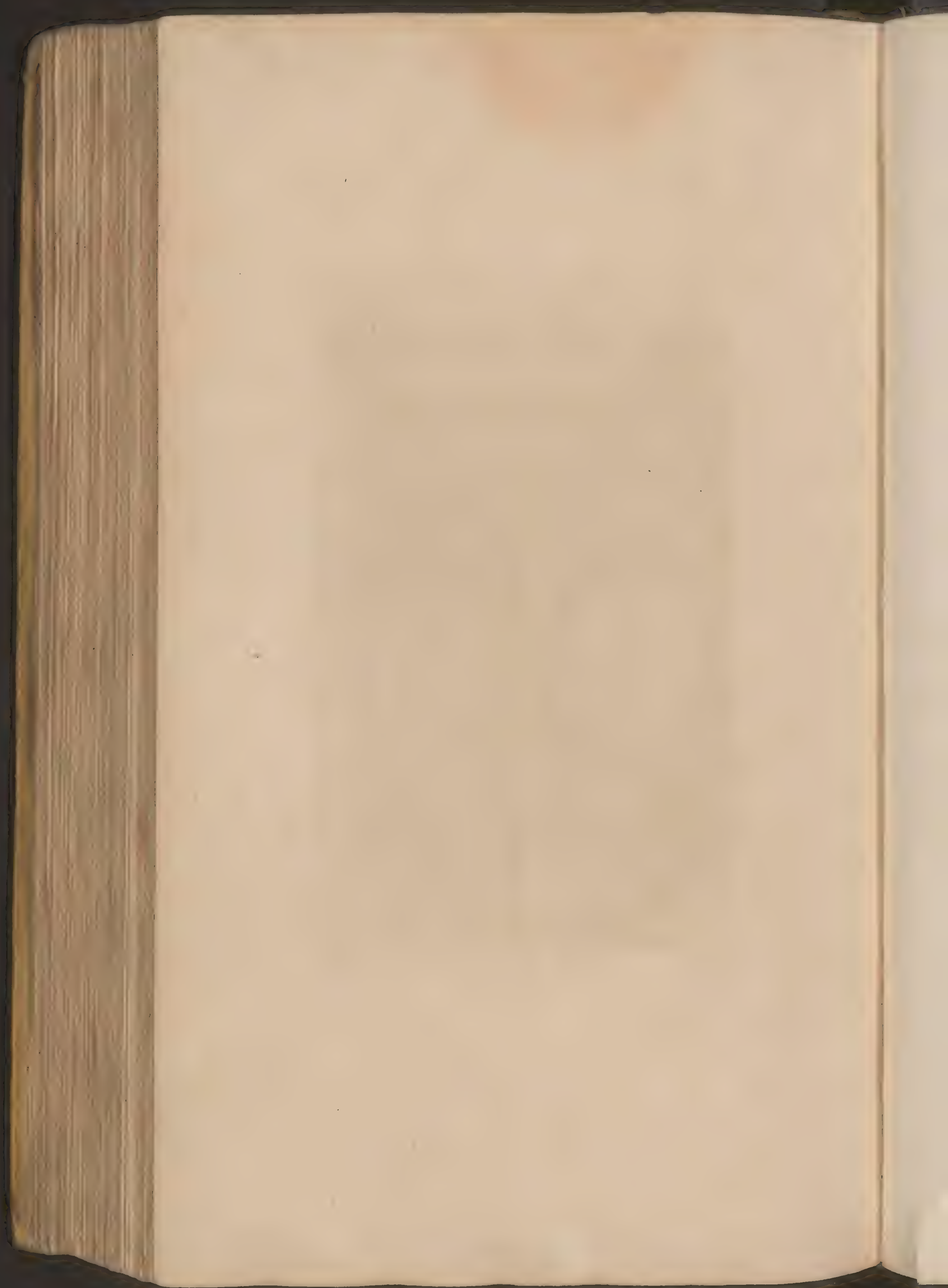

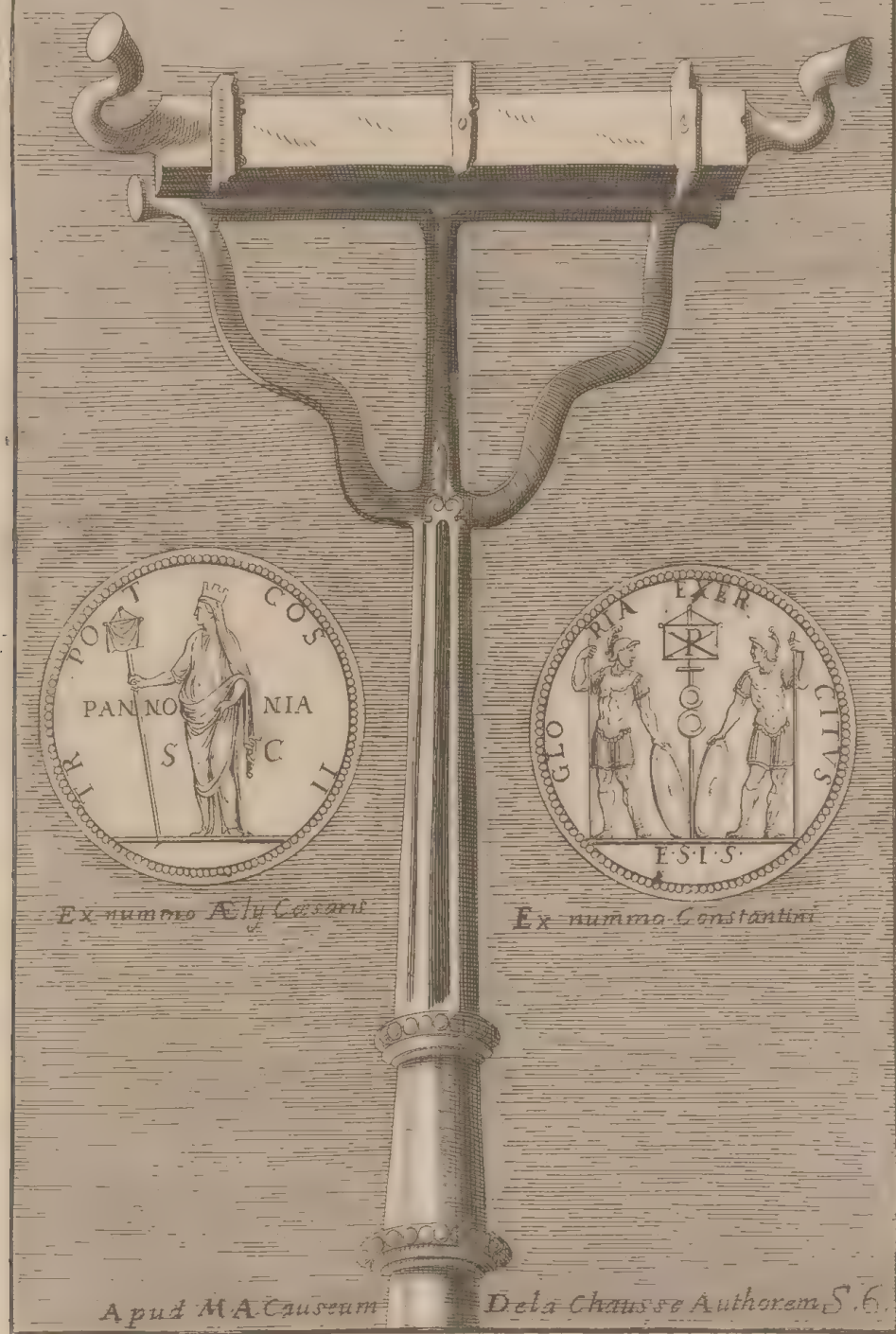

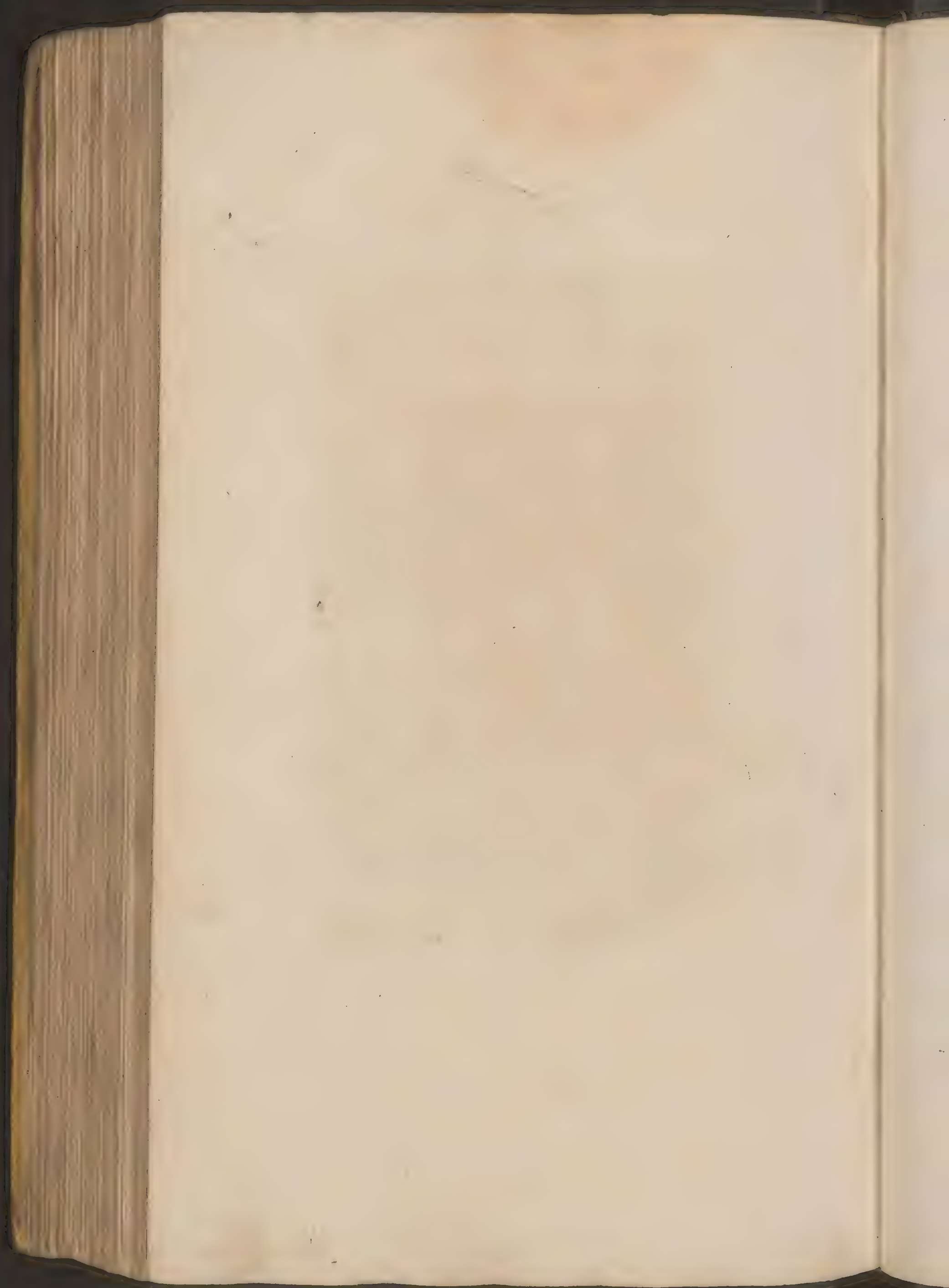

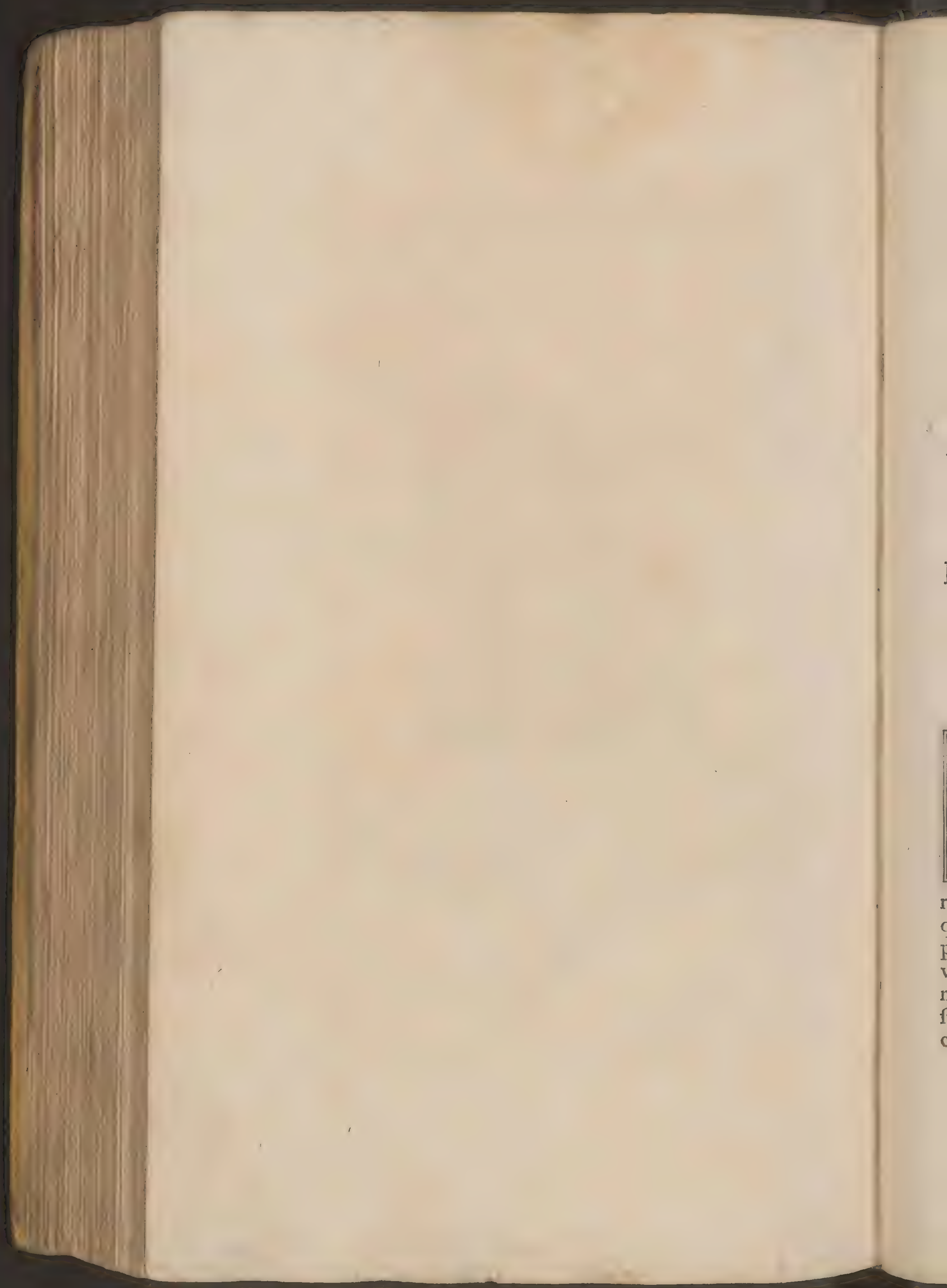
VEVILLVM EQVITVM

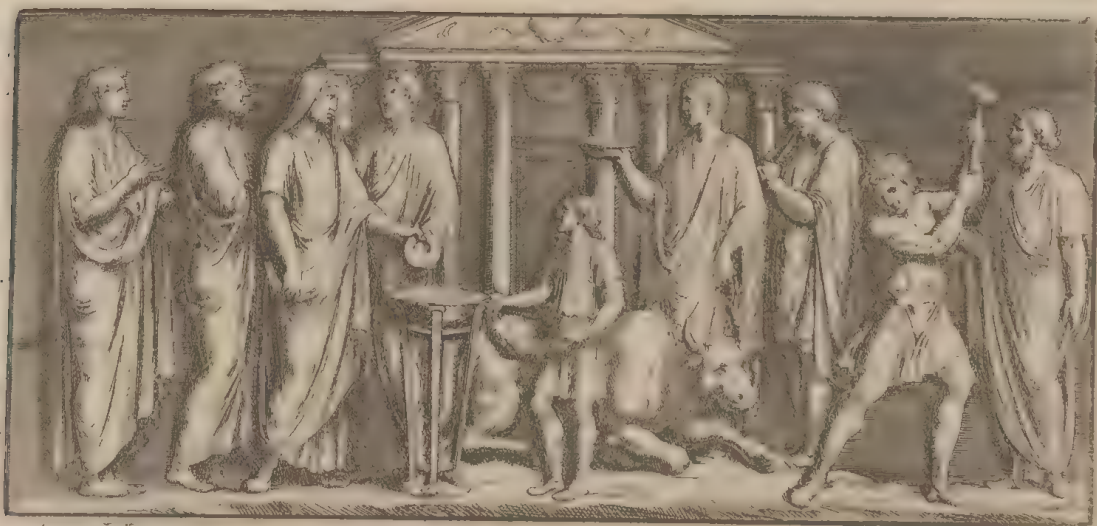
17

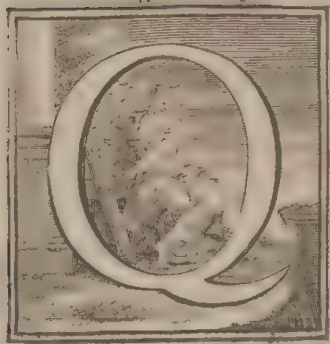
ROMANUM MUSEUM

S I V E

THESAURUS ERUDITÆ ANTIQUITATIS.

SECTIO SEPTIMA

De Mutini Simulacris.

QUONIAM hujus Sectionis titulus, necnon
imagunculæ in illa explicatæ severiori-
bus oculis, aut scrupulosioribus in re anti-
quaria fortasse parum versatis immode-
stiores possunt primo intuitu apparere;
ne videar oblitus modestiæ Viro ingenuo
dignæ, ridiculas ethnicæ superstitionis
reliquias dilucidaturus, pudicas aures dictis violare; prius-
quam illarum expositionem aggrediar, pauca tum de Scri-
ptoribus, qui similes protulerunt, tum de utilitate, quæ ex
veterum morum declaratione, pravorumque castigatione,
nobis redundat, delibare proposui. Ac primùm ut scrupulo-
sis, quorum virtutem veneror, quantum in me est, fatiska-
ciam, monendos illos censeo Viros pietate illustres, mori-
bus

Tom. II.

O

bus

busque integerrimis obscæna Veterum Idola, in quibus eruditionis aliquid reconditum est, nec despuisse, nec ab eruditis spernenda existimasse, clarumque Sacerdotem Joannem Baptistam Casalium virtute, ac doctrinâ conspicuum æream Mutini Lucernam in suo Museo asservasse, quam deinde vulgavit in opere suo de veteribus Ægyptiorum Ritibus Romæ edito, ubi hæc verba leguntur cap. 25. *Effigiandas curavi plures, ex meis Lucernis æreis, quæ varia continent symbola, nempe Canem, Bovem, Sphingem, Mutinum, seu virile membrum, ac etiam Lunam, quæ est signum Dianæ.* Sed non solum harum typos exhibuit, verum etiam de Baccho, Priapo, Mutini Idolo, Symboloque Obscæno integra quatuor scripsit capita, ix. nempe xii. xiii. & xiv. libri de profanis Romanorum Ritibus, qui supradicti operis partem alteram conficit; quarum superstitionum expositionem Catholicæ nostræ Religioni utilem arbitratur, hæc ajens in præfatione operis ad Lectorem. *At quamvis multa in epitomen redacta sint ex Ægyptiorum, & Romanorum superstitione (quorum mentes succum nequitiae perbiberunt) non erit ab hoc, inquam, proposito abhorrens; nam ex horum detestatione magis veritas Catholicæ Religionis roboratur.* Quin etiam Joannes Macarius Canonicus Arienfis Abraxam seu Apistopistum, & Joannes Chifletius Canonicus Tornacensis Philippo Quarto Regi Catholico, & Serenissimo Principi Joanni Austriaco à sacris Oratorii Abraxam Proteum, seu multiformis gemmæ Basilidianæ portentosam varietatem exhibuerunt, suisque eruditis notis illustrarunt Censoribus, ac Superioribus annuentibus Antuerpiæ impressis, in quibus varia Simulacra virilibus erectis conspiciuntur. Similiter Fortunius Licetus in libro de reconditis Antiquorum Lucernis pudibundas aliquas Lucernas protulit, quarum explicationes *ad emendationem, & ad exemplum, ne veteres improbitates noceant præsentibus Lectoribus*, se aggressum esse profectur. Sic etiam Leonardus Augustinus recolendæ semper memoriæ Alexandri Papæ VII. Antiquarius inter suas gemmas, quas Romæ Superioribus, ac studiosis omnibus plaudentibus edidit, eidemque Summo Pontifici dedicavit, plurimas vulgavit, phallica sacrificia, necnon Mutini, & Abraxæ imagunculas referentes, quod opus litteratis adeò per-
gra-

Sectio VII. de Mutini Simulacris . 97

gratum fuit , ut ab annis tribus vel circiter denuò Romæ prælo excussum fuerit . Vanum , ac superfluum foret alios modernos authores recensere virtute , ac doctrinâ præstantes , qui similes imagunculas exhibuerunt , abditumque illarum sensum mysticis involutum hieroglyphicis suis eruditissimis notis dilucidaverunt : Arnobius quoque , Lactantius Firmianus , Minutius Felix , D. Augustinus , alique Sancti Patres obsænos Veterum mores retulerunt , falforumque Numinum Simulacra quibuscumque scrupulis ex animo evulsis descripserunt . Quippe profana illa priscae superstitionis monimenta , turpesque illæ imagines , quas ethnico errore cæcutientes populi adorabant , eò magis sanctissima nostræ Religionis mysteria summo cultu , summâque veneratione digna prædicant . Unde Theodosius Imperator idolatriæ reliquias volens suis acerrimis , & justissimis edictis extirpare , foediores Idolorum statuas conservari , palamque collocari jussit , quod Theophilus Alexandriæ Præsul Imperatoriis mandatis obtemperans laudabili studio , ac diligentia geri , & perfici curavit . *Hanc potestatem nactus Theophilus (inquit Socrates lib. 5. Hist. Eccles. cap. 16.) plurimus in eo erat , ut Gentilium mysteria ignominie exponeret , & Mithrion quidem repurgavit , Serapion verò subvertit : Mithrii mysteria homicidiorum gratiâ detestanda publicè ostentavit : Serapidis verò , & aliorum planè ridicula ostendit , Priapos per medium forum asportari jubens . (Et deinde) Subversa sunt itaque Tempia , statuae verò in ollas , & alios Alexandrinæ Ecclesiæ usus , Imperatore Deos ad sustentandos pauperum sumptus largiente . Cunctis itaque Diis confractis Theophilus unam statuam cujusdam Dei integram servari jussam publicè prostituit , ne temporis progressu Gentiles tales se Deos adorasse negarent : quam rem Ammonium Grammaticum vehementer molestè tulisse scio dicentem , quod statua illa non esset una cum aliis conflata , sed ad deridendam Gentilium religionem servata . Audiendus quoque Sozomenus similia narrans lib. 7. ejusdem Hist. Eccles. cap. 15. Sub id temporis Alexandrinus Episcopus Templum Bacchi , quod Alexandriæ erat , in Ecclesiam mutavit . Dono enim illud ab Imperatore petatum acceperat . Expurgatis autem simulacris illius , & adytis apertis , datâ operâ Paganorum mysteriis illudebat , & spectacula illa , Priapos etiam , & si quid aliud in illorum adytis*

absconditum erat, quod ridiculum esset, vel videretur, proponebat, ac in publicum ostentandi gratia proferebat. Si tantam Catholicae Religioni utilitatem solo aspectu foedæ illæ imagines attulerunt; quidni hæc nostras deformes priscae Idolatriæ reliquias proferre licebit? quæ ridiculas veterum Paganorum nugas, & superstitiones risum meritò concitantes proponunt. Sed diutius in istis immorati sumus, nunc ad brevem, & modestam imaguncularum expositionem progrediamur.

TABULA PRIMA.

Priapum præDiis cunctis venerabantur Lampfaceni teste Pausaniâ in Boeotic. Libero patri è Venere genitum dicunt. Scribit Isidorus lib. 8. Orig. cap. 11. illum è Lampfaco Helleponti Civitate, ubi natus erat, ob nimiam pudendorum magnitudinem pulsum, quorum deformitatem tantam fuisse narrat Lactantius lib. 1. ut inter eum, & Sileni Asinum pro illorum magnitudine ortum fuerit certamen, unde vocatur à Columella Deus terribilis membri. Hortis præesse credebatur propter eorum fecunditatem, quia horti numquam sunt sine aliquibus fructibus, eaque de causa in illis ponebatur Ithyphallus, ut docet idem Columella in Carmine de hortis.

*. Sed truncum forte dolatum
Arboris antiquæ numen venerare Ithyphalli.*

Credebatur etiam fures ab illis arcere, necnon aves fugare; hinc Virgilius lib. 4. Georgic.

*Et custos furum, atque avium cum falce saligna
Hellepontiæ servet tutela Priapi.*

Sic apud Catullum ep. 20. Populeus Priapus.

*Ego hæc, Ego arte fabricata rusticâ,
Ego arida, o viator, ecce populus
Agellulum hunc, sinistrâ tutè quem vides
Herique villulam, hortulumque pauperis
Tuor, malasque furis arceo manus.*

Horatius quoque lib. 1. Satyr. 8. Priapum Deum custodem hortorum sic inducit loquentem.

Olim truncus eram ficulnus, inutile lignum:

Cum

Sectio VII. de Mutini Simulacris . 99

*Cum faber incertum scamnum , faceretne Priapum ,
Maluit esse Deum ; Deus inde ego furum , aviumque
Maxima formido : nam fures dextra coercet ,
Obscenoque ruber porrectus ab inguine palus :
Ast importunas volucres in vertice arundo
Terret fixa : vetatque novis confidere in hortis .*

Præses etiam dicebatur generationis , idem enim habebatur cum Sole , Deus autem & Sol , teste Philosopho , omnia generant . Ridiculum fanè , sed eruditum hujus monstrosi Dei simulacrum asservatur in Museo Principis Chigii : cristam Galli habet ille capiti impositam , & pendentem è mento , stat veretro erecto , dextrâ crumenam tenens , lævâ campanam . Caput ejus cristatum est more Galli , quoniam hoc animal calidæ , & alacris naturæ perhibetur , maximèque ad coitum , & libidinem proclive : Gallinaceum Soli sacram avem existimatam fuisse narrat Pausanias in Eliac. pr. quod cantu Solis reditum nuntiet . Pudendum ei appositum est ad denotandam generationem ; etenim præses generatricis facultatis dicitur ille apud Suidam . Campanam sinistrâ manu tenet , quâ fortè innuuntur clamores in Bacchi orgiis fieri soliti , unde dictus est *πῆνπος* , quasi *βῆνπος* , idest , *latè sonans* , *clamosus* ; Priapus enim idem cum Baccho , siquidem in Bacchanalibus phallum ex collo suspensum gestabatur , cujus pompam Melampus in Græciam introduxit , teste Herodoto in Euterp. Plutarchus lib. de cupid. opum describens sacram Bacchi pompam amphoram vini cum palmite , hinc Hircum , quem trahebat aliquis , post cistam nucum , & phallum recenset . Hujus superstitionis originem vide apud Eusebium lib. 2. Præp. ev. cap. 1. Arnobium lib. 5. adv. Gent. & Æliam Cretensem . Crumena , quam hæc imaguncula dextrâ gerit , forsan innuit sumptus ad Venerem excitandam , proindeque ad generationem necessarios esse , juxta illud Terentii in Eunuch. *Sine Cerere , & Baccho friget Venus* . Potest quoque ad Ovidianam Danaës fabulam referri , nam , ut ait Tibullus lib. 1. el. 5. *donis vincitur omnis amor* . Priapus etiam apud Veteres pro Mercurio , siquidem multæ videntur Hermæ virilibus erectis in modum Priapi , at Mercurius crumenam gestans vulgo repræsentatur . Aurum apud Phoenices erat po-

ten.

tentiæ symbolum, si fides Georgio Codino de Orig. Constant. unde isti populi Deos suos fingeant gestare aurea marsupia. Ἀλλὰ ἐ οἱ φοῖνικες τοὺς θεοὺς αὐτῶν πλατῆσαι ὑπερέχοντας βαλάντια χρυσα. ὡς τῷ χρυσῷ συμβόλου ὄντος δυνατείας.

TABULA II.

Priapus in numerum Deorum à Græcis translatus Mutinus dictus est, teste Lactantio lib. 1. sed in base cujusdam imagunculæ caput habentis gallinaceum cum pudendo vice rostri appposito nobilior inscriptus est titulus, nempe ΣΩΤΗΡ ΚΟΣΜΟΥ. CONSERVATOR MVNDI. Gallum Soli sacram avem diximus, Sol autem generatricis facultatis præses habetur: pudendum gallinaceo capiti appositum est, quod homo unâ cum Sole ad generationem perficiendam concurrat, juxta illud Aristotelis lib. 2. Phys. cap. 3. *Homo hominem generat, & Sol.* Et sic uterque genus humanum ex se mortale continuâ generatione, ut loquitur idem Philosophus lib. 2. de gener. & corrupt. cap. 2. perpetuum, & immortale reddit, MVNDIQUE CONSERVATOREM se præbet.

TABULA III.

Sequitur aliud Mutini simulacrum in similitudinem Hermæ, seu Termini Ithyphalis, caprinis auribus, & erectis in fronte cornibus, capite tutulato tæniâque redimito, erecto veretro, utrâque manu latera comprimētis. Deos omnes ad Solem referri, docet Macrobius lib. 1. Saturn. cap. 19. Hermisque, sive Mercurii simuiacris statu quadrato figuratis, erectis virilibus, soloque capite insignitis significari Solem mundi esse caput, & rerum satorem, omnemque vim ejus non in ministerio membrorum, sed in sola mente consistere; quatuor etiam lateribus innui totidem plagas mundi, aut quatuor vices temporum, vel duo æquinoctia, totidemque solstitia. Mutinum eundem esse cum Sole, & Mercurio diximus. Ejus simulacrum tæniâ coronari, scribit Tertullianus lib. de Cor. Milit. cap. 7. Modium, sive tutulum capite sustinet abundantiae, & foecunditatis signum, quarum præses credebatur: erat etiam tutulus Genii Tutela-

Sectio VII. de Mutini Simulacris . 101

laris symbolum , Priapus autem Genius mulierum habebatur , siquidem ejus virilia præcipuè colebant foeminæ ad fecunditatem sibi procurandam , phallaque tum ex ære , tum ex auro , vel argento de collo suspendebant , & alia in annulis expressa gerebant , quæ passim in Museis observantur . Sic etiam sponsæ ad avertendum fascinum super ejus scapum sedere jubebantur , fortassis quòd hæc membri difformitas fascinationem crederetur arcere , ut ait D. Augustinus lib. 7. cap. 24. sive juxta mentem Lactantii lib. 1. ut illarum pudicitiam prior Deus delibasse videretur .

TABULA IV.

S Capus ille Mutini auritus hìc repræsentatur ; auris picta apud Horum Apollinem lib. 2. Hierogl. 22. futurum opus significat , *Ἀκοὴ ζαγραφεμένη , μέλλον ἔργον σημαίνει* . Opus autem sponforum quid aliud est , quàm sobolis procreatio , quæ hanc obscenæ superstitionis cæremoniam proximè subsequatur .

TABULA V.

EN aliud ridiculum saltatriculi Priapi signum utrâque manu crotala gestantis , ad quorum sonum saltat ille lascivos edens gestus more Gaditanorum , ut loquitur Martialis ; sic etiam Virgilius in Copa .

Crispum sub Crotalo docta movere latus .

Crotalum propriè erat scissa arundo , quæ manibus quassa sonabat : peculiare fuisse hoc instrumentum Priapi festis , docet idem Virgilius in Priap.

*Cymbala cum crotalis , prurientiaque arma Priapo
Ponit , & adducta tympana pulsa manu .*

Antiquum marmor in Romanis Antiquitatibus vulgatum mulierem saltatriculam exhibet crotala gestantem : Crotalistris dicebantur foeminæ his instrumentis utentes , quæ vulgò in conviviis , ac commensationibus admittebantur ad recreandos , & exhilarandos tum sonis , tum saltationibus convivarum aures , & oculos , de quibus consule Juvenalem , & Martialem .

T A-

TABULA VI.

Membra genitalia apud Veteres præcipuè colebantur, si fides Eusebio lib.2. Præp. Ev. cap.2. quoniam ad generationem necessaria sunt, & per ea species animantium conservantur, & propagantur: unum hic exhibetur τὸ πῆος παρὰ τὴν ἐργασίαν ἀναγκαθὲν ἔχειν, alatum quidem, quod ad generationem perficiendam sit paratum, per alas enim forma, quædam omnium penetrativa, ut loquitur Kircherius, seu velox generatricis facultatis potentia indicatur. Luna crescens phallico imminet capiti eâ ratione, quod illa, teste Macrobio lib. 1. in somn. Scipion. cap. 11. *fit mortalium corporum & author, & conditrix: adeò ut nonnulla corpora sub luminis ejus accessu patiantur augmenta, & huic decrecente minuantur.* Quam sententiam Clemens Romanus Pontifex lib.8. recognit. ad Jacob. fratrem Domini confirmat his verbis. *Similiter autem & Lunæ cursus, atque hæc, quæ imperitis videtur inordinata permutatio, incrementis frugum, & pecudum, omniumque animantium commoda est: augmentis enim ejus, detrimentisque mirâ quadam providentiæ arte omne, quod gignitur, alitur, & crescit.* Luna quasi alter Sol minor, juxta mentem Aristotelis lib. 4. de generat. Animal. cap. 10. conducit ad omnes generationes, & perfectiones. Omnem corporis humani substantiam ad potestatem Lunaris Numinis pertinere scribit Firmicus Maternus, cuncta enim animantia corpora & concepta procreat, & generata dissolvit.

TABULA VII.

Elegantem hanc Lucernam imaginem alati penis habentem Soli, Baccho, Ifidi, Mercurio, & Matri dicatam fuisse non absurdum erit dicere. Soli, quia præses habetur generationis, ut diximus; alæ autem velocem generatricis facultatis potentiam indicant. Baccho propter phallum in ejus pompa præferri solitum, de quo supra. Ifidi ob historiam pudendi Osiridis à Plutarcho in Opusculo de Is., & Osir. & à Diodoro lib.1. cap.2. relatam. Mercurio, quia, ut docet Plotinus En.3. lib.6. cap. 19. Veteres hunc Deum virilibus

Sectio VII. de Mutini Simulacris . 103

libus erectis repræsentabant , indicantes virum sapientem
foetus scientiæ in animis auditorum doctis sermonibus gene-
rantem; verba autem apud Homerum Odyss.lib.1. vers.122.
dicuntur alata, unde hoc veretrum alis præditum exhibetur.
Ex quibus conjectare licet hanc Lucernam arsisse vel in ali-
quo Mercurii delubro , vel in tumulto cujusdam viri sapien-
tis : quod etiam de Marte , & homine bellicoso dicendum ,
siquidem antiquitus membrum genitale erat symbolum ma-
gnanimitatis , si credendum Valeriano lib. 34. illudque obe-
liscis , columnis , aliisque monumentis insculpebatur . Sed
quidni credere liceat hujuscemodi Lucernam in aliquo Ve-
neris lasciviæ Deæ Fano , vel in Lupanari suspensam fuisse ?
Etenim Lucernæ in Lupanaribus accensæ prostitutas hic esse
mulieres indicabant ; quia , ut scribit eruditiss. Lipsius lib. 1.
Elect. cap. 3. sub vespera tantum horâ videlicet diei nonâ
Meretricibus corpore quæstum facere licitum erat . Hunc
Lucernarum in postribulis accensarum morem , confirmat
Tertullianus lib. 2. ad Uxor. loquens de Christiana muliere
ab Idolatris ad libidines provocata. *Procedet de janua laureata,
& lucernata , ut de novo consistorio libidinum publicarum.* Quæ
consuetudo Lucernas ritu ethnico publicè accendendi Cano-
ne xxxvii. Concil. Eliberitani prohibetur . *Ne Lucernas publicè
accendant Fideles .* Perpetuam & inextinguibilem fuisse hanc
Lucernam patet ex unico ejus foramine proculdubio papy-
ro ardenti destinato , unde illam vel in delubro suspensam ,
vel in tumulto positam fuisse autumo .

Mens erat Sectionem aliam *De antiquis rebus sacris* his se-
ptem præmissis subtexere; sed cùm Joannes Ciampinus in suo
libro *De Azymo & Fermentato tria De sacris profanisque Calicibus,
De sacris Indumentis , necnon De sacrarum Imaginum usu, earum-
que veneratione* Opuscula quamprimùm edere polliceatur ; ne
videar eadem hic proponens viro summæ doctrinæ rei novi-
tatem auferre , eruditiori ejus calamo locum , ut par est , li-
benti animo cedens taceo. Munus profecto adimplevit Cl. Ca-
nonicus Jo. Marangonus in suo peculiari libro vernacula lin-
gua exaratum *De i Riti Gentileschi trasportati ad uso Christiano .*

TABULA VIII.

PRæclarum vas caput equinum vice tubuli referens Neptuno dicatum fuit, ejus sacrificiis forsan inservitum, siquidem primus ille domuit equos, reique equestris scientiam tradidit, testibus Diodoro lib. 6. & Pausania in Arcadicis, unde ἵππιος dictus est. Tertullianus lib. 1. de spectaculis cap. 9. *Neptunus equestris est, quem Græci Hippion appellant.* Equum de Terra Neptuni tridente percussâ profiluisse narrat Virgilius lib. 1. Georgic.

*Fudit equum magno tellus percussa tridenti
Neptuno.*

Ad ejus autem currum maria fulcantem equos jungit Orphæus in hymnis.

Κομοθαλῆς, χαριῶπα, τεξάροον ἄρμα διώχων.

Quadrijugum impellens currum summo æquore labens.

Duplex hujus Dei munus recenset Homerus pariter in hymnis, navigantium scilicet, & equorum curam habere.

Διχθαί τοι Ἐννοσίγαιε Θεοὶ τιμὴν ἐδάσαντο,

Ἴππων τε δμητῆρ' ἔμεναι, σωτῆρά τε νηῶν.

*Dupliciter tibi ô Terræ motor Dii honorem diviserunt
Equorumque domitorem esse, servatoremque navium.*

TABULA IX.

VAs æneum elegans fanè, eruditisque insculptum imaginibus Priapo, Deisque agrestibus dicatum fuit: Satyri arrectis acutisque auribus instructi, & Fauni hederâ coronati capita in una parte exhibentur, quibus intermedius puer dextrâ cistam tenet fructibus refertam, sinistrâ funem, cui canis alligatus. Canis alter dormiens humi jacet: anser alis expansis volatum videtur tentare. Partem vasis gyrum ineuntem occupant arbor, & testudo. Satyri, Faunique Priapo, qui juxta Suidam idem cum Libero Patre, seu, ut placet Diodoro Antiquit. lib. 4. cap. 6. Liberi, & Veneris filius, comites assignantur à Strabone p. 1. lib. 10. fortè ob eorum salacitatem, siquidem Satyros quasi Sathunos dictos, quòd sint in libidinem proni, docet Macrobius Saturn. lib. 1. cap. 8.

Sectio VII. de Mutini Simulacris. 105

παρὰ τὴν σάβην, quod membrum virile declarat veluti sathunum.
Scribit Eusebius præp. Ev. lib. 3. c. 11. Satyros veneræ vir-
tutis impetum ostendere. ὥσπερ αὖ τῆς εἰς ἐφεστιάα ὁρεθίζουσι ἀγῶνις
ἀπὸ τῶν σατύρων. *Quemadmodum etiam impetus, qui ad Venerem*
extimulat, Satyrorum effigie solet exhiberi. Faunus Pici filius,
seu Mercurii, teste Plutarcho, pater fuit Faunorum, & Sa-
tyrorum, ac reliquorum agrestium Numinum. Oraculum
habuit in Albunea Laurentinorum silva; festum autem ejus
celebrabatur Romæ Non. Decembris, eique utpote uni ex
Diis sinistris sacrificabatur, nè læderet. Horatius Car. lib. 3.
Od. 18. ad Faunum.

*Ludit herbofo pecus omne campo,
Cum tibi nonæ redeunt Decembres:
Festus in pratis vacat otioso
Cum bove pagus.*

Faunos, & Satyros femideos vocat Ovidius Metam. lib. 1.

*.. Semidei sunt rustica Numina Fauni,
Et Nymphæ, Satyrique, & monticolæ Silvani.*

Puer seu juvenis Faunus fortè Cyparissus Silvani amafius
primitias fructuum Priapo offerre: is enim hortorum, & po-
mariorum Deus, & custos habebatur, & repræsentabatur
cum falce ad terrendas aves, furesque arcendos, juxta Vir-
gilium Georg. lib. 4. & Tibullum lib. 1. el. 1. Unde canes ei-
dem assistunt, animalia Laris sive domestici, sive compitalis
symbola, ut docet Ovidius lib. 5. Fastorum. Canes placandis
Numinibus hostiarum vice immolatos, scribit Plinius lib. 29.
cap. 4. Pro frugibus quoque, & pecoribus lactenti catulo fa-
crum convenire, narrat Gyraldus Syntagm. 17. Anser na-
turæ adeò calidæ est, ut liquidis, ac frigidis cibis delectetur,
& quacunque ille oletum suum sparserit, adurere omnia so-
leat. Homerus in somni præfagitione per anseres procos in-
nuit, eorumque erga homines amoris exempla, recenset Pli-
nius lib. 10. cap. 22. de anseribus. *Quin & fama amoris, Argis*
dilecta forma pueri nomine Oleni, & Glaucæ Ptolomæo regi cithara
canentis, quam eodem tempore & aries amasse proditur. Potest &
sapientiæ videri intellectus iis esse. Ita comes perpetuo adhæsisse La-
cydi philosopho dicitur, nusquam ab eo, non in publico, non in bal-
neis, non noctu, non interdiu digressus. Populus arbor Herculi

sacrâ , quâ Bacchum coronatum , describit Athenæus lib. 3. Populi coronas Bacchantibus tribuisse veteres narrat Cartarius . Testudo animal frigidum segnitiam , atque tarditatem indicat , unde jocosum illud Plauti dictum . *Testudineum hunc tibi grandibo gradum , si fustem sumpsero* . Quid autem plus ad otium , & segnitiam confert , quam Bacchi , & Veneris consortium ? Phidias Veneris simulacrum Eleis ex auro , & ebo- re confecit testudinem , altero pede prementis , teste Pausania . In altera vasis parte Priapus erecto veretro super men- sam positus est , cui Satyrus dextrâ fistulam porrigit , lævâ hircum cornu trahens , juxta Plutarchum sacram Bacchi pompam in lib. de cupidit. opum describentem : arbori su- pervolat aquila ; Faunus canem attentè audientem alloqui- tur . Priapus brachiis videtur orbatus adinstar Termini , ut vulgò sculpebantur Mercurii statuæ eam ob causam , si fides Servio ad lib. 8. *Æneid.* quod Arcades illum de furto accusa- tum , & convictum manibus detruncatum expulerunt ; ideo- que Cyllenius dictus est , quasi *κυλλῆς mancus* . De Satyris su- pra egimus ; hi omnes admodum auriti , cornigeri , & ca- pripedes , aliqui erecto veretro ob salacitatem , & veneream propensionem repræsentabantur . Narrat Ælianus Crathin quemdam Sybaritam concubuisse cum capra , & inde natum puerum caprina habentem crura , & humanam faciem , qui in Deorum numerum relatus est . Fistulam ab hircipedibus sonari solitam , docet Martianus Capella , quam Sileno in- ventori tribuit Athenæus lib. 5. Hircus Baccho immolaba- tur , quod vites arroderet . Auctor est Varro lib. 1. de R. R. cap. 2. cui assentitur Martialis lib. 3. ep. 3. Hoc animal libi- dinis affectum notare , scribit Valerianus lib. 10. quod in li- bidinem , & procacitatem adeò sit immodicum , ut septimâ , postquam natus est , die Venerem aggrediatur , teste Æliano ; unde hieroglyphicum est foecunditatis . Hircinum caput Ofi- ridi aptabant Ægyptii ; & Venerem hirco insidentem descri- bit Pausanias . De cane suprâ differuimus : in canicula , quæ stella in medio coeli centro posita est , Solis calor duplicatur . Aratus in phœnom. de canē .

*Cum tetigit Solis radios , accenditur æstas ,
Discernitque , ortu longè satâ vivida firmat .*

Aqui-

Sectio VII. de Mutini Simulacris. 107

Aquila prosperitatis, & Imperii omen fuit: interdum rapacitatem denotat. Per Aquilam rem maximæ velocitatis ob summam illius pernicitatem intelligendam asserit Kircherius Obel. Pamph. lib.2. pag. 122. Hunc volucrum Jovem fortitum, quod altius cunctis volantibus evolet, & penè inter omnes principatum teneat, solaque avium Solis radiis non terreatur, donec Aratus in phœnom: Nunc ad brevem idealis hujus lectionis conceptum deveniamus. Priapus, qui idem cum Sole præses generationis habebatur: Satyri impetum, qui ad Venerem extimulat, id est, ad generationem perficiendam indicant, seu vim illam spiritalem cuncta pervadentem, quam Silenis tribuit Porphyrius apud Eusebium præp. ev. lib. 3. cap. 11. Satyros autem provectioris ætatis Silennos nuncupatos fuisse scribit Pausanias. Fistula septem compacta calamis septem planetarum harmoniam, seu tot coelestium sphaerarum motus designat, quibus Solem moderatorem natura constituit. Auctor est Macrobius Saturn. lib. 1. cap. 19. Hircus, quem ab Ægyptiis deificatum, sicut a Græcis Priapum narrat Diodorus apud Eusebium præp. ev. lib. 2. cap. 1. ob immoderatum generationis appetitum symbolum est fœcunditatis, quâ Sol terram per arborem significatam gravidat. Aquila velocem Numinis Solaris in mundos sensibiles impulsus denotat. Per anserem, & testudinem perfecta calidi, & humidi mediocritas ad generationem perficiendam necessaria innuitur. In signo Canis Sol maximam vim obtinet, fructusque suo calore maturat, quod per puerum cistam pomis refertam dextrâ gestantem, lævâ canem trahentem significatur.

TABULA X.

MEmoriam defunctorum vulgò commendavere inscriptiones monumentis insculptæ, in quibus eorum nomina, ortus, familiæ, & officia prodebantur juxta Tibullum lib. 3. el. 2.

Atque hæc in celebri carmina fronte notes.

Lygdamus hic situs est.

Urnæ tamen sepulchrales, quarum explicationem suscipimus,

mus, inscriptionibus carent: mirum hoc, cum ex anaglyptis florentem sculpturam indicantibus easdem viris, seu mulieribus conspicuis inservisse appareat.

Prior quatuor currus variis symbolis onustos quatuor Numina indicantes exhibet: primus Apollini dicatus est, siquidem Gryphos ejus currui succedere finxerunt Veteres. Claudianus.

*At si Phæbus adest, & frænis Grypha jugalem
Riphaeo tripodas repetens detorsit ab axe.*

In nummo argenteo Gallieni Gryphus insculptus visitur cum epig. APOLLINI CONS. AVG. & ipse Deus Grypheneus dictus est. De hoc animale fusè differuimus Sect. 5. Tripodem, & Lyram Apollini convenire nemo nescit: vas gutto simile fortè huic Numini peculiare est, in quo humor rerum procreationi necessaria includitur ad significandum Solem, qui idem cum Apolline, terrenæ fœcunditatis esse auctorem, ut docet Macrobius Saturn. lib. 1. cap. 18. diurno suo calore nocturnos humores moderantem; unde ipse temperatio mundi dicitur apud eundem Macrobius in som. Scip. lib. 1. eâ ratione, quod non solum terram, sed ipsum quoque cælum, quod verè mundus vocatur, temperari Sole certissimum est. Per uniones currui superpositas indicatur vis Solaris marinis, & terrenis productionibus concurrens.

Sequitur Bacchi currus cum Pantheris eidem alligatis. *Panthera Bacchi symbolum*, ait Philostratus Imagin. lib. Πάρις, τὸ θεῶν σύμβολον. quod illa venationibus, & vino gaudet, scribit Oppianus lib. 4. de Venat. Tigres quoque huic Deo tribuerunt Veteres, quia nullum est tam immane, ferumque ingenium, quod vino non mansuescat. Horatius lib. 3. od. 3.

Hæc

Sectio VII. de Mutini Simulacris . 109

*Hæc te mærentem , Bacche pater , tuæ
Vexere tigres indocili jugum
Collo trabentes .*

Vas , ferulæ , & cista mystica Libero patri conveniunt : in orgiis cistæ cum incluso serpente gestabantur ab hominibus albo vestimento indutis cum clavo purpureo . Tibullus lib. 2. el. 8.

*Et tyriæ vestes , & dulcis tibia cantu ,
Et levis occultis conscia cista sacris .*

Serpentem Bacchicorum orgiorum signum declarant Clemens Alexandrinus in Protreptico , & Arnobius lib. 5. quem ritum ab Ethnicis Ophitas hæreticos accepisse narrat Epiphanius lib. 1. contra hæreses . *Ophitæ hæretici Serpentem in cista asservabant , eumque in Templo adorabant , osculabantur , & panes præbebant .*

Cervæ peculiariter Dianæ fuerunt dicatæ , quas hujus Deæ curru alligatas describit Callimachus in ejus hymno Guillelmus du Choul nummum æreum Philippi profert cum Cerva in averfa parte , & epigr. DIANAE CONS. AVG. Similem Gallieno tribuit Comes Mediobarbus . Cervam Dianæ facram auratis cornibus insignem ad Oenoen positam narrat Apollodorus lib. 2. ἢ ἡ ἐλάφος ἐν Οἰνῶν χρυσόκερως Ἀρτέμιδος ἱερὰ . In festis Elafeboliis mense Februario celebrari solitis Cervas eidem immolabant Athenienses . Hæc Dea non succincta uti .

Montium custos , nemorumque virgo ,

Sed tanquam Lucifera , stolâ talari induta inter duas faces vehitur curru , in quo pharetra , Genio alato arcum gerente . Ejus statuas facem gestantes describit Pausanias in Arc. & Phoc. quæ illi convenit , non solum ob matutinas , serotinasque venationes , in quibus faces adhiberi testatur Oppianus lib. 1. de Venat. verum etiam quod lucifera splendorem suum in circumfusus aerem emittat , eumque illustret maximè in plenilunio . Eandem cum Luna asserit Cicero lib. 2. de Nat. Deor. *Dianam autem , & Lunam eandem esse putant . Et mox . Luna a lucendo nominata sit : eadem est enim Lucina . Itaque ut apud Græcos Dianam , eamque luciferam , sic apud nostros Junonem lucinam in pariendo invocant : quæ eadem Diana omni-vaga dicitur , non a venando , sed quod in septem numeratur tanquam*

va-

vagantibus. Diana dicta, quia noctu quasi diem efficeret. Sic etiam Horatius in carmine seculari ad Apollinem, & Dianam. lib.4. od.6.

*Ritè Latonæ puerum canentes,
Ritè crescentem face noctilucam,
Prosperam frugum, celeresque pronos
Voluere menses.*

De solemnibus hujus Deæ sacris in luco Aricinio Idibus Augusti cum facibus celebrari solitis differuimus Sect. 1. Arcus, & pharetra instrumenta ad venationem necessaria, & Dianæ propria. Virgilius lib.1. Æneid.

*Exercet Diana choros, quam mille secutæ
Hinc atque hinc glomerantur Oreades, illa pharetram
Fert humero, gradiensque Deas supereminet omnes.*

Et Horatius in eodem carmine seculari.

*Delia tutela Deæ, fugaceis
Lyncas, & Cervos cohibentis arcu.*

Cervæ ad velocem Lunæ motum alludunt; quippe quæ viginti octo propè diebus suum cursum conficit: & sicuti hæc animalia longissimâ gaudent vitâ, ita Lunæ æternitatis symbolo consecrata sunt.

Currus Mercurii ultimum locum obtinet; aries huic Deo dicatus erat juxta Hesiodum in Theogonia, & visebatur apud Corinthios Mercurii simulacrum cum ariete, quod ipse crederetur greges custodire, eorumque proventus adaugere. Extabat apud Tanagræos aliud ejusdem Numinis simulacrum arietem humeris gestantis ob pestilentiam urbe, expulsam arietis expiatione, quem ille circum moenia humeris gestaverat, unde κριοφόρος dictus est, quasi arietem ferens; in cujus facti memoriam quotannis formosissimus juvenis ex civitate delectus hoc animal circa muros solenni pompâ humeris ferebat. Vide Pausaniam in Bæot. & Valerianum lib. 10. Mercurius in ariete collocatus juxta Astrologos orationis promptitudinem largiri credebatur. Commercio, & lanificio præsidebat, & quod hominibus ad lucra in auctonibus, & mercimoniis consequenda valdè utilis crederetur, ἐρεβνιος ἐρμῆς κερδαῖος dictus est, *lucris auctor*, & ab Orphæo κερδῆμοφος nominatur: ἐμπολαῖος etiam *negotiator* vocatur, uti legitur in

Sectio VII. de Mutini Simulacris. III

veteri inscriptione Metis reperta, & a Grutero pag. 55. relata.

MERCVRIO NEGOTIATORI

SACRVM

NVMISIVS ALBINVS

EX VOTO.

Petasis alatus solitus Mercurii galerus: de caduceo egimus Sect. II. Vas currui impositus refertur ad lustrationem a mercatoribus Idibus Maii fieri solitam sacrificiis in Templo Mercurii prope Circum maximum peractis, sumptâ in urna hujus Dei aquâ ad portam Capenam, quâ laureo tramite immerso domi se, & merces aspergebant. Ovidius lib. 5. Fastor.

*Templa tibi posuere Patres spectantia Circum,
Idibus ex illo est hæc tibi festa dies.
Te, quicumque suas profitentur vendere merces,
Thure dato, tribuas ut sibi lucra, rogant.
Est aqua Mercurii portæ vicina Capenæ,
Si iuvet expertis credere, numen habet.
Hic venit incinctus tunicâ Mercator, & urnâ
Purus suffusâ, quam ferat, haurit aquam.
Uda sit hinc laurus, lauro sparguntur ab uda
Omnia, quæ dominos sunt habitura novos.
Spargit & ipse suos lauro rorante capillos,
Et peragit solitâ fallere voce preces.
Abiue præteriti perjuria temporis, inquit.*

Sic etiam Macrobius Saturn. lib. 1. cap. 12. Sacra hujus Dei refert his verbis. *Contendunt alii Maiam Mercurii matrem mensi (majo) nomen dedisse: hinc maximè probantes, quòd hoc mense mercatores omnes Maiæ pariter Mercurioque sacrificabant. Plura. vide Sect. II.*

Hæc quatuor Numina defunctorum memoriæ conveniunt, & non absque mysterio urnæ sepulchrali insculpta sunt. Mercurius *animarum vector* dicitur ab Apulejo in apolog. & ψυχοπομπὸς ab Artemidoro lib. 8. Onirocritic. ταμίαν τῶν ψυχῶν Quæstorem animarum a Pythagora nuncupatum refert Lucianus. Audiamus ipsummet Mercurium apud eum-

Tom. II.

Q

dem

dem Lucianum cum Maia differentem . ἀλλὰ δὲ μὲν ἔπειτα τῷ
 Πλούτωνι Ψυχαγωγῶν , καὶ νεκροπομπῶν ἄρχη , καὶ παρεστῆαι τῷ δικαστηρίῳ .
Sed oportet me etiam tunc defunctorum animas Plutoni adducere ,
maniumque ducem agere , & foro judiciali assistere . Horat. hanc
 virtutem ejus caduceo tribuit Car. lib. 1. od. 10.

Tu pias letis animas reponis
Sedibus : virgâque levem coerces
Aureâ turbam , superis Deorum
Gratus & imis .

Et od. 24.

Quid si Threicio blandius Orpheo
Auditam moderere arboribus fidem ,
Non vanæ redeat sanguis imagini :
Quam virga semel horrida
Non lenis precibus fata recludere ,
Nigro compulerit Mercurius gregi .

Hic Deus animas non modo ducere , verum etiam reducere
 credebatur , si fides Petronio Satyric. cap. 100. cui assentitur
 Virgilius Æneid. lib. 4.

Tum virgam capit , hac animas ille evocat orco
Pallentes , alias sub tristia tartara mittit :
Dat somnos , adimitque , & lumina morte resignat .

Sed melius hanc , ut ita dicam , immigrationem describit
 lib. 6.

Has omnes , ubi mille rotam voluere per annos ,
Lethæum ad fluvium Deus evocat agmine magno :
Scilicet immemores supra ut convexa revisant
Rursus , & incipiant in corpora velle reverti .

Diana, Luna, & Proserpina seu Hecate eadem putabatur,
 teste Festo, unde tricipitem vocat illam Ovidius Metam. lib. 9.
 Tergeminam Virgilius Æneid. lib. 4. Triformem Horatius
 Car. lib. 3. od. 22. & Apollodorus lib. de Diis , & triplici fa-
 cie spectabilem Chariclides in catena apud Athenæum.
 Deipnosoph. lib. 7. eandem invocando δεισσιον' ἑκάτην ἑιοδίτην,
 ἑίμορφε , ἑνὰ πρόσωπον . O hera , reginaque Hecate , triviorum præses ,
 triformis , triplici facie spectabilis. Triplex itaque potestas ei tri-
 bue-

Sectio VII. de Mutini Simulacris. 113

buebatur, in cælo, in terris, & apud inferos, quibus præesse credebatur. Virgilius Æneid. lib. 6.

Voce vocans Hecatē, cælo, ereboque potentem:

Eaque de causa Domina cognominata fuit, teste Virgilio eodem lib.

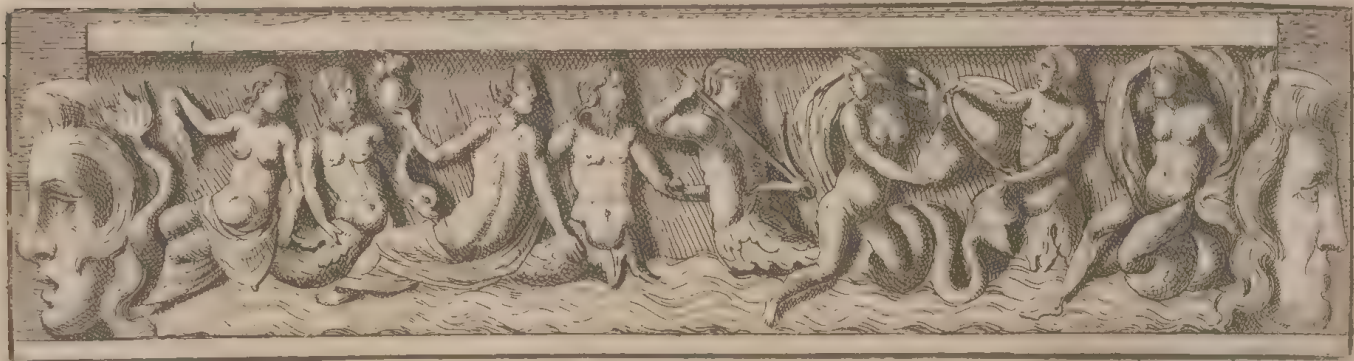
Hi Dominam Ditis thalamo deducere adorti.

Dicta est Hecate, juxta Servium, quod centum victimis placaretur, aut quod centum annos errare faceret insepultos. Ad illius sacra ab Atheniensibus celebrata alludunt tedæ curruī impositæ in secretis misteriis Cereris, & Proserpinæ usurpari solitæ.

Bacchus numen inferum reputatus fuit, & in multis lucernis sepulcralibus insculptus reperitur: hunc ex Jove, & Proserpina natum, canit Orphæus in hymn. Διὸς καὶ προσεφονέης ἀββήτοις λελῆτοι τεκνωθείς. Jovis, & Proserpinæ ineffabilibus lectis genitus. Scribit Diodorus Serapin dici tum Osirin, tum Dionysium, tum Ammonem, tum Jovem, tum Plutonem.

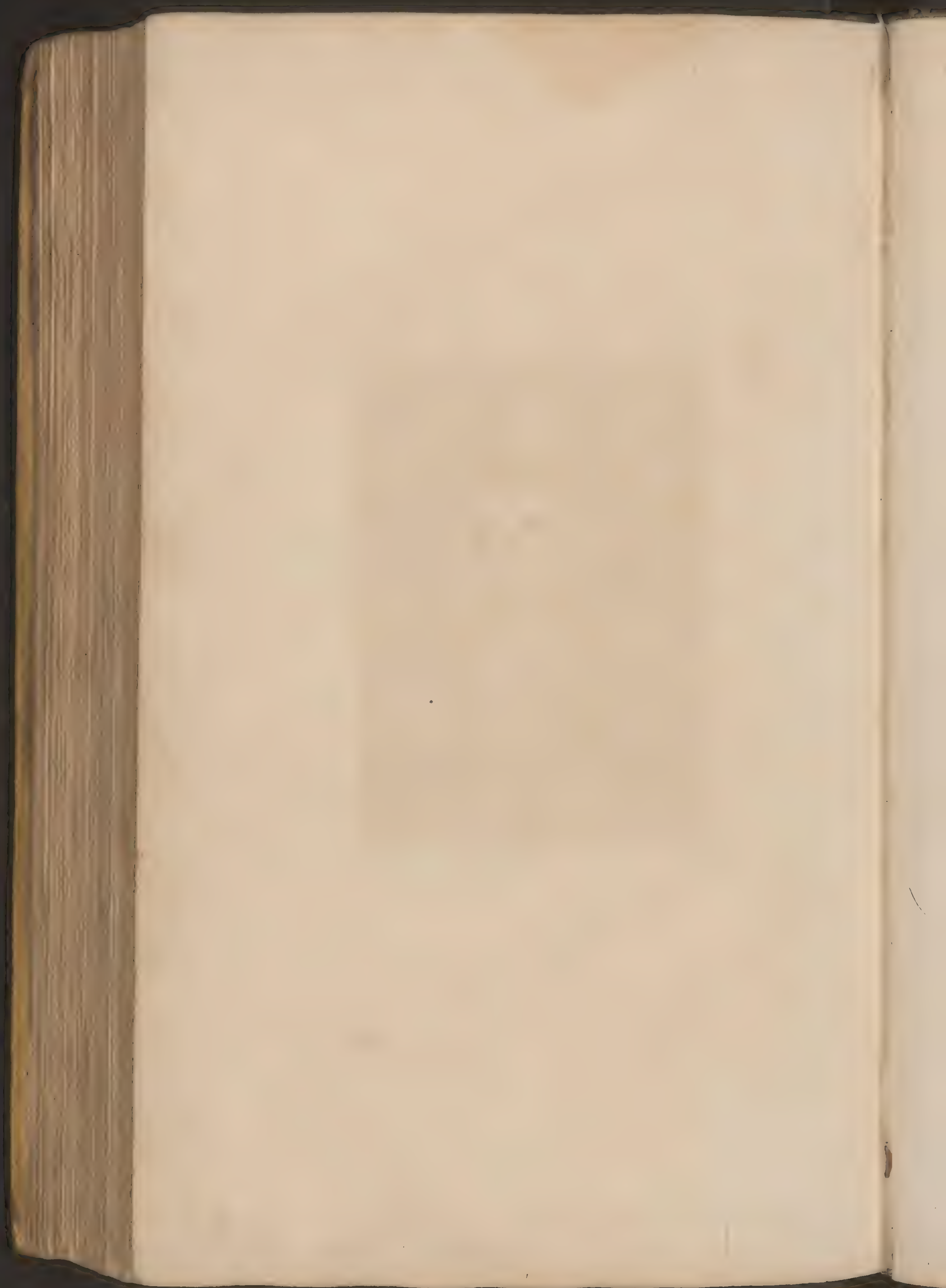
Eundem esse Apollinem atque Mercurium; docet Macrobius Satur. lib. 1. cap. 19. *Quod apud multas gentes Stella Mercurii ad Apollinis nomen refertur; & quod Apollo Musis præsidet: Mercurius sermonem, quod est Musarum munus, impartit.* Plura ibidem diffusè tractantur, quæ lector consulere poterit. Plutonem autem, & Solem, qui ipsissimus est cum Apolline, eundem esse declarat Apollinis oraculum apud Julianum Imperatorem orat. 4. de quo Sect. 5. art. 3. pag. 114. Solem infernis habitationibus minimè convenire, eundemque cum Plutone dici non posse testatur nomen ipsiusmet Plutonis, qui αἰδης à Græcis nominatur, deductum ab à privativa & εἶδω video quasi εἰδης obscurus, quod in Inferno omnia sint tenebricosa, unde Virgilius lib. 6. Æneid. Infernas sedes vocat *tristes sine Sole domos*. At nox illa perpetua, & tristis ad locum poenarum reis destinatum debet referri: siquidem Campi Elysii beatarum animarum sedes suis syderibus puriori splendore micantibus illustrantur juxta Claudianum introducentem Plutonem raptam Proserpinam sic alloquentem. Sic etiam Virgilius eosdem campos describit Æneid. lib. 6. Veterum opiniones circa camporum Elysiorum situm recensuimus Sect. 5. Grypho custodia sepulcrorum credebatur, cum

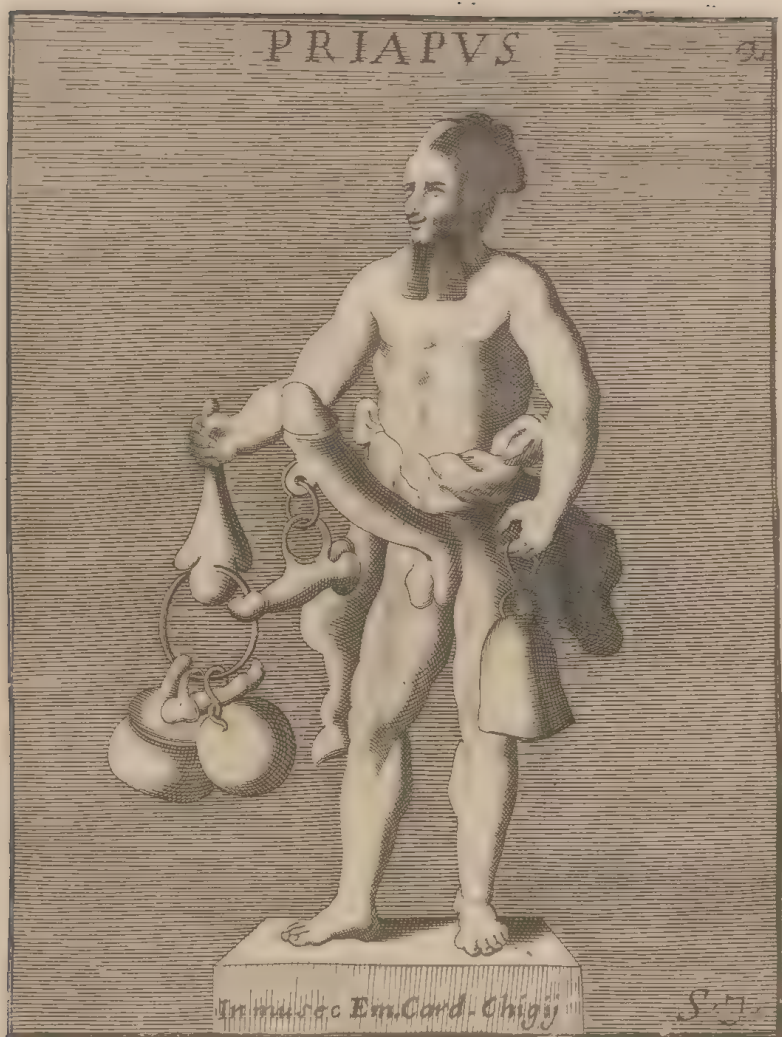
cùm hoc animal sit vigilans, sævum, & pertinax, ideòque monumentis sæpius videtur insculptum.

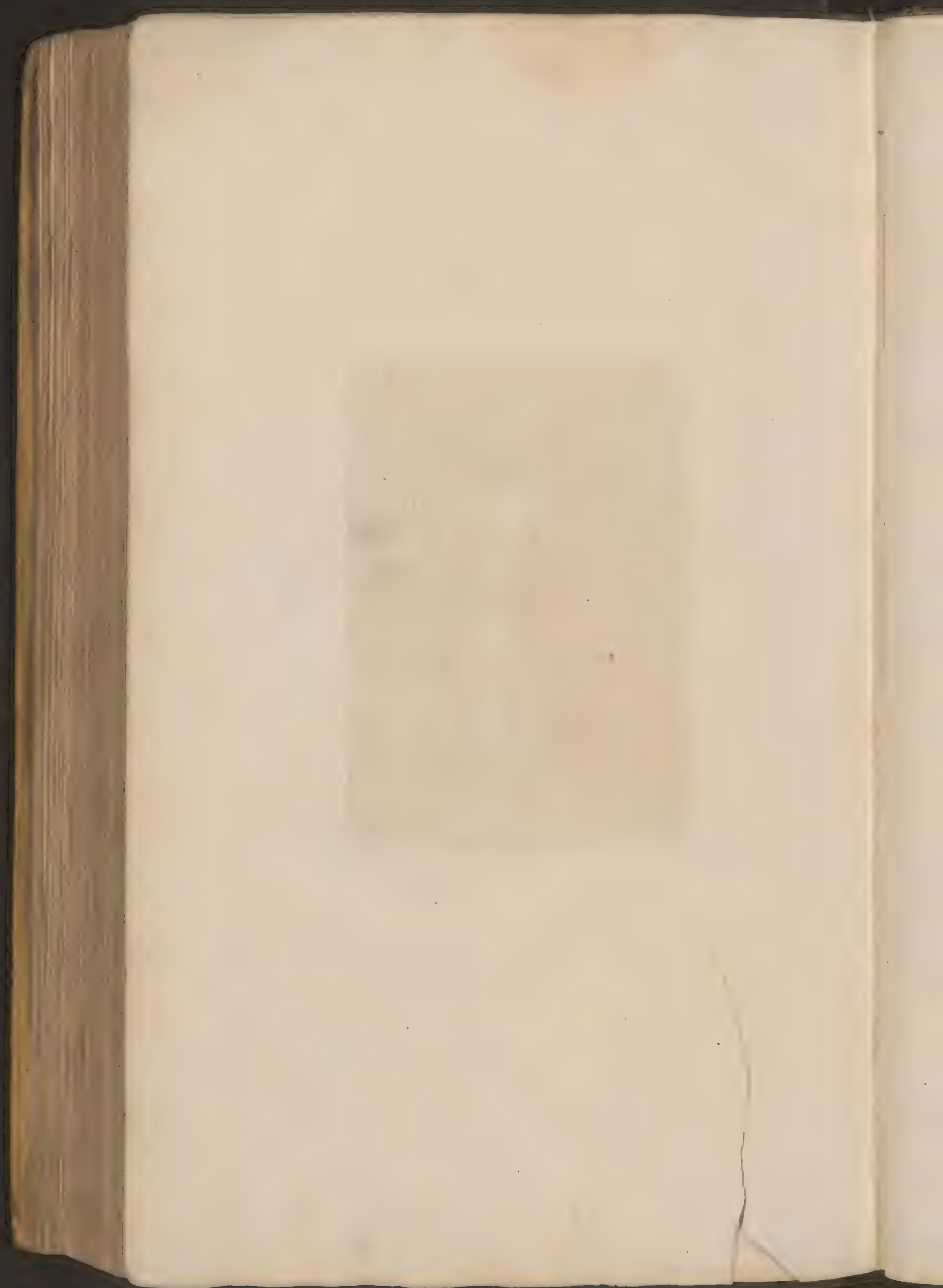

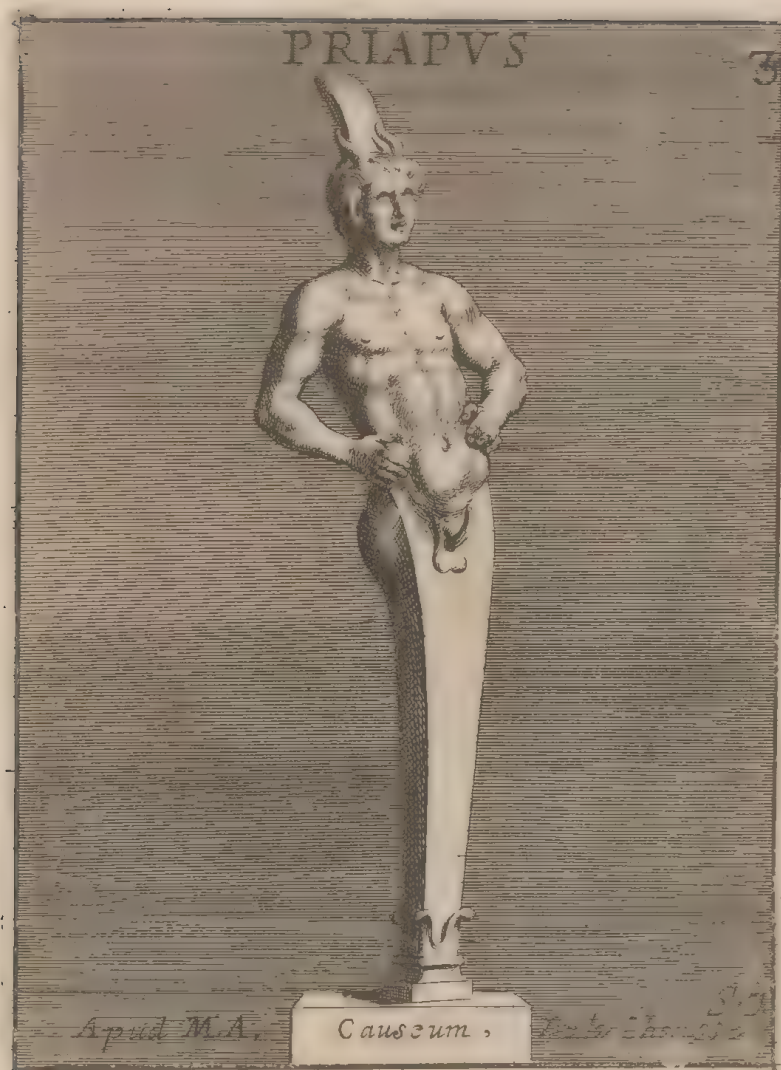
Posterior urna Nereides, Nymphas, & Tritones exhibet, è quibus una galeam, altera scutum gerit, symbola artem defuncti militarem indicantia. Marina Numina sepulcris insculpebantur, quòd Veteres omnia ex humido procreari auctore Thalete, qui teste Luciano ἀρχὴν δὲ τῶν πάντων ὕδωρ ἐπεσκέατο, & in idem reverti crederent, sperarentque, juxta Pythagoricam μετεμψύχῳ defunctorum animas ad corpora reverti debere, & ex eodem humore renasci. De illa animarum immigratione in alterius urnæ expositione abundè dictum est. Hanc opinionem secutus Plato in Phædone Socratem introducit cum Cebete colloquentem, eumque de statu animarum justarum post mortem, perversarumque in animalium corpora transitu edocentem, quam denuo confirmat idem Socrates apud Ciceronem Tuscul. quæst. lib. 1. asserens nihil aliud esse discere, nisi recordari. Qui plura volet, adeat Ovidium Metam. lib. 15. Senecam lib. 19. ep. 209. & Lucianum dial. de Gallo Pythagoram introducentem varias suas transformationes recensentem.

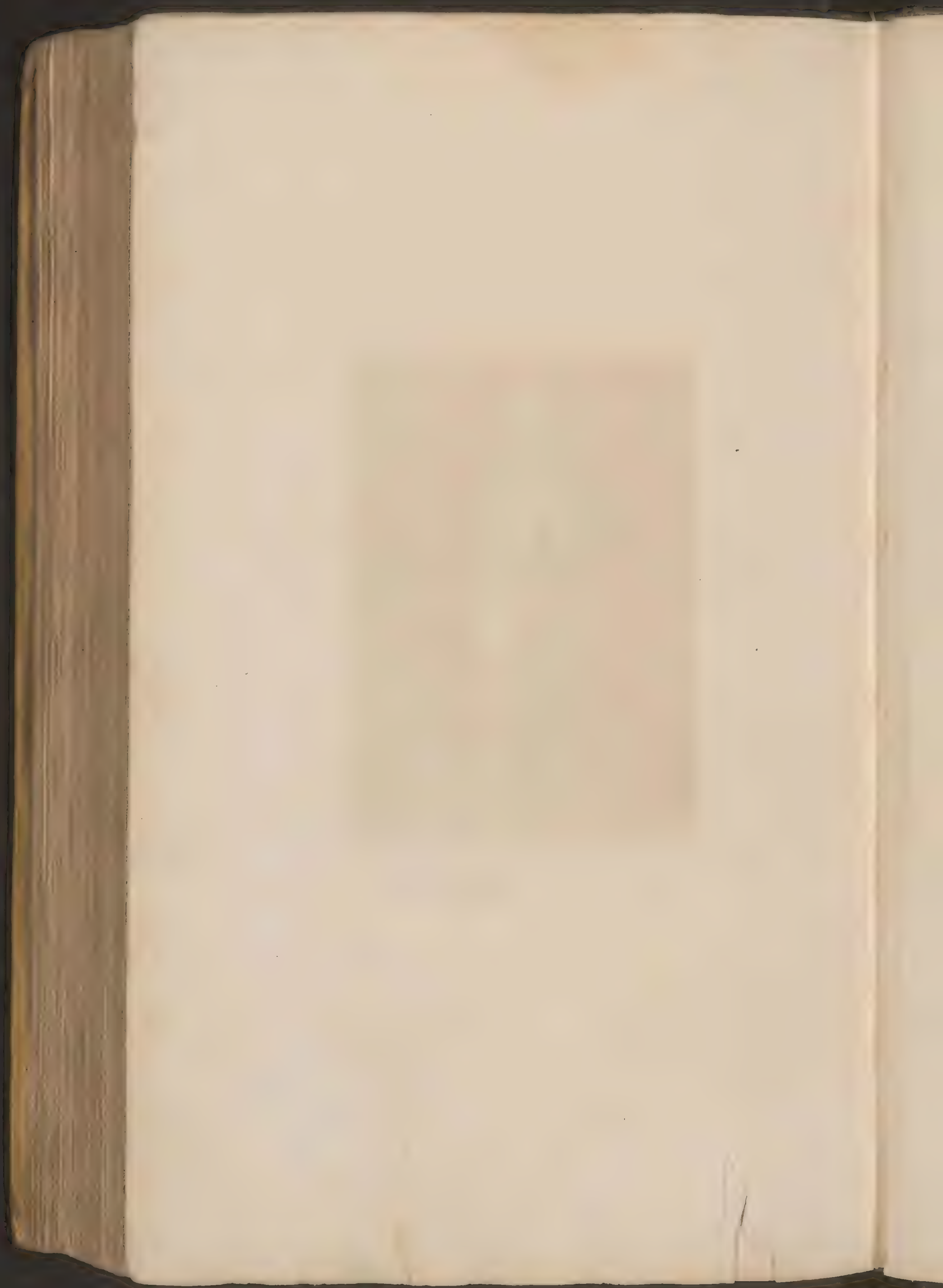

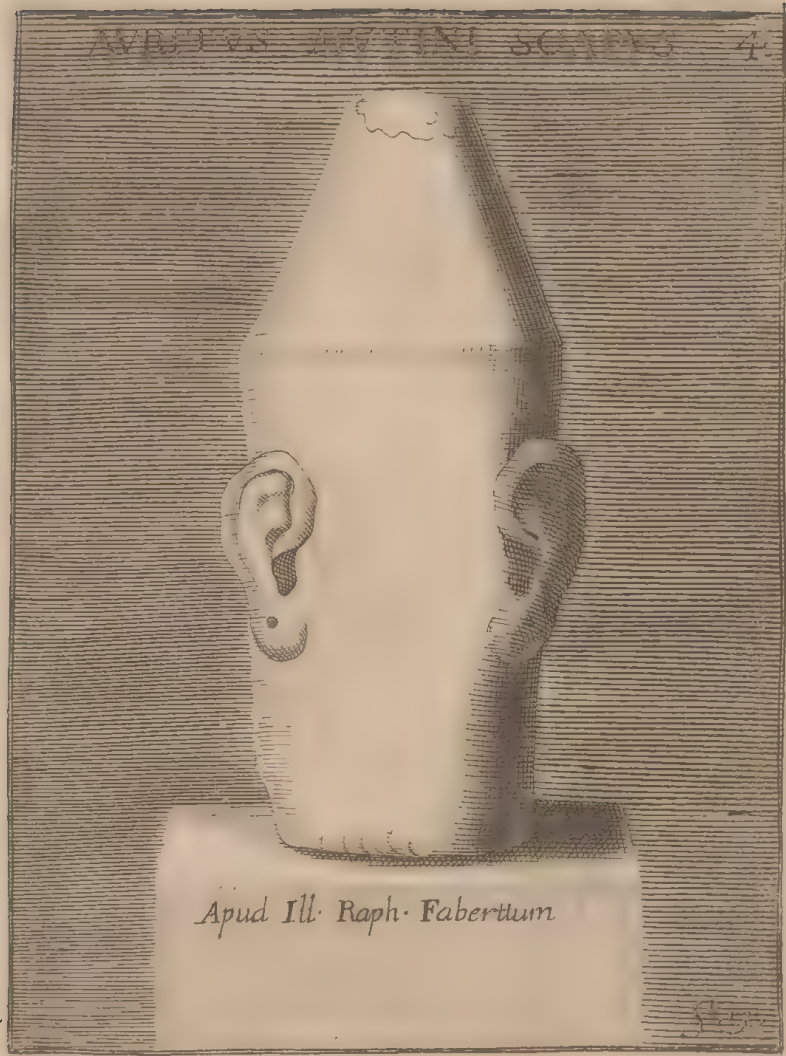

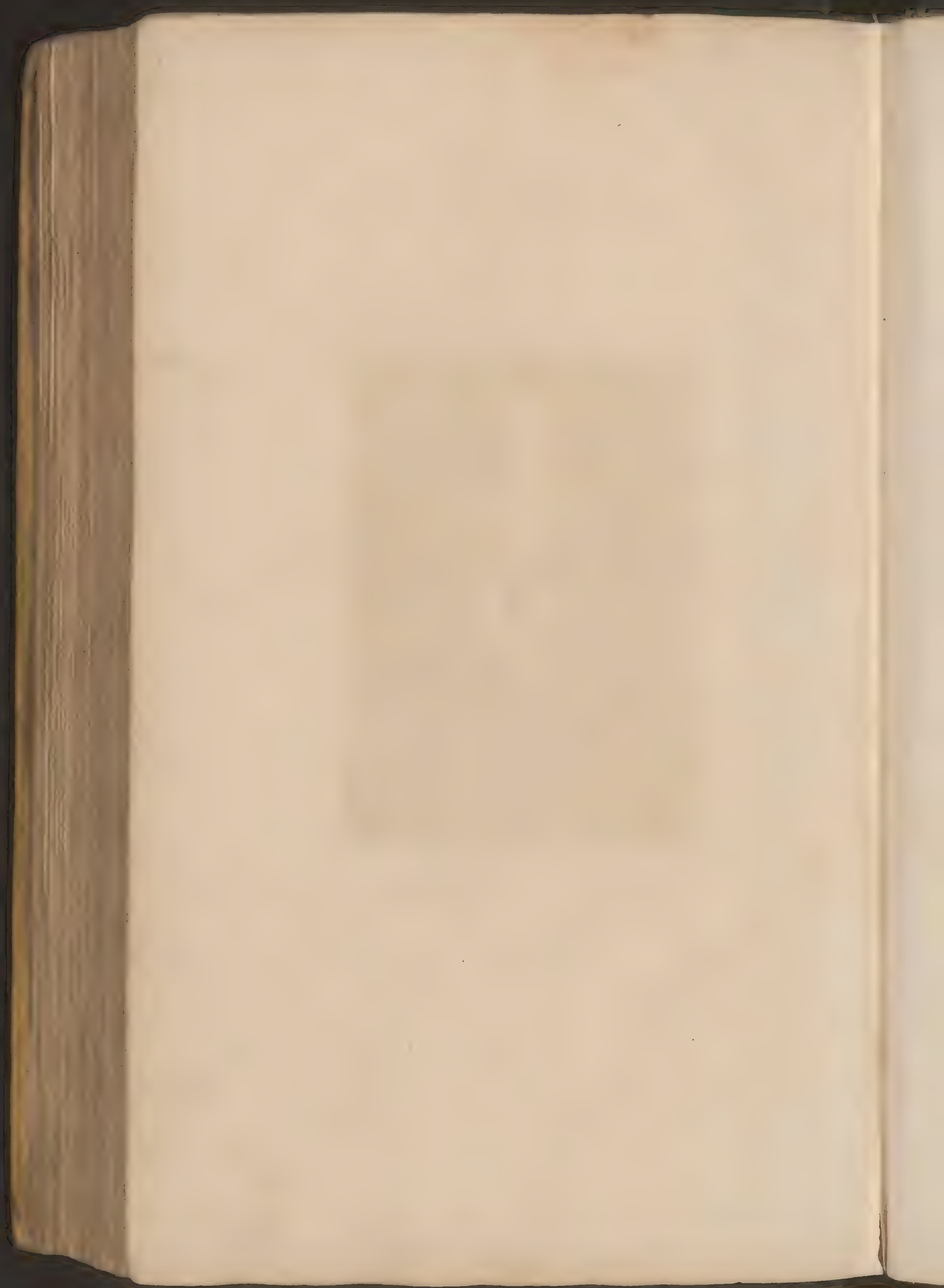

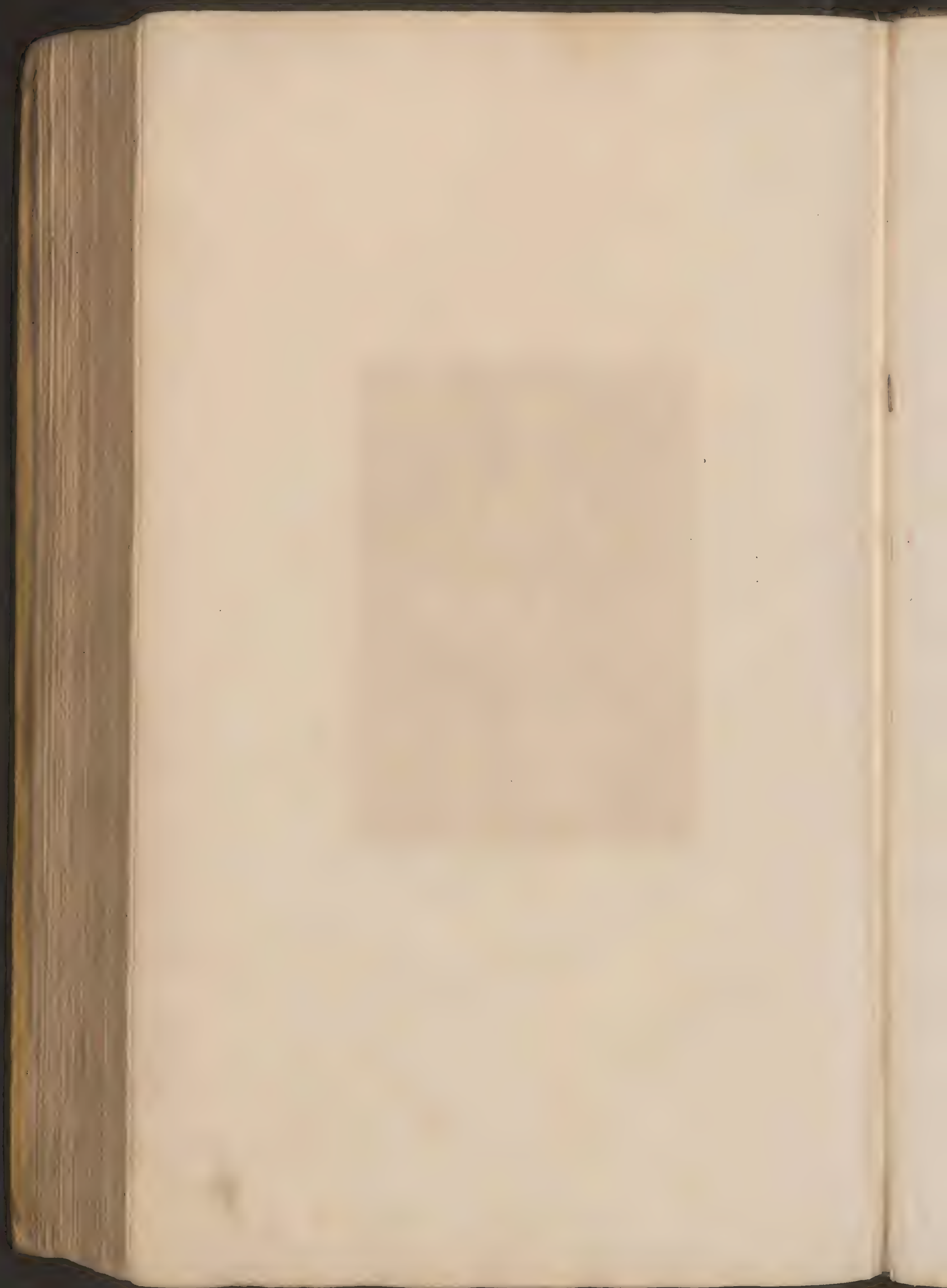

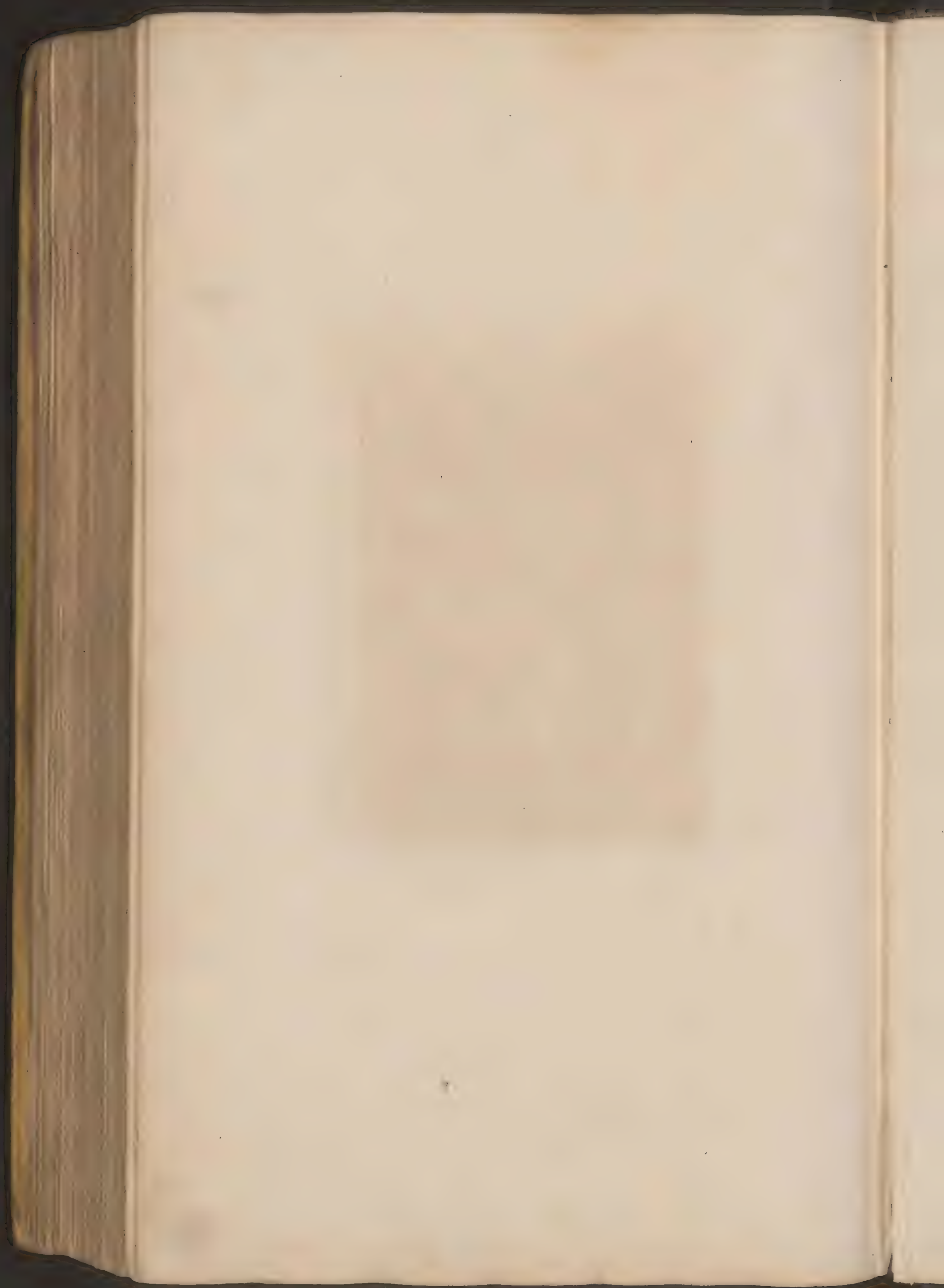

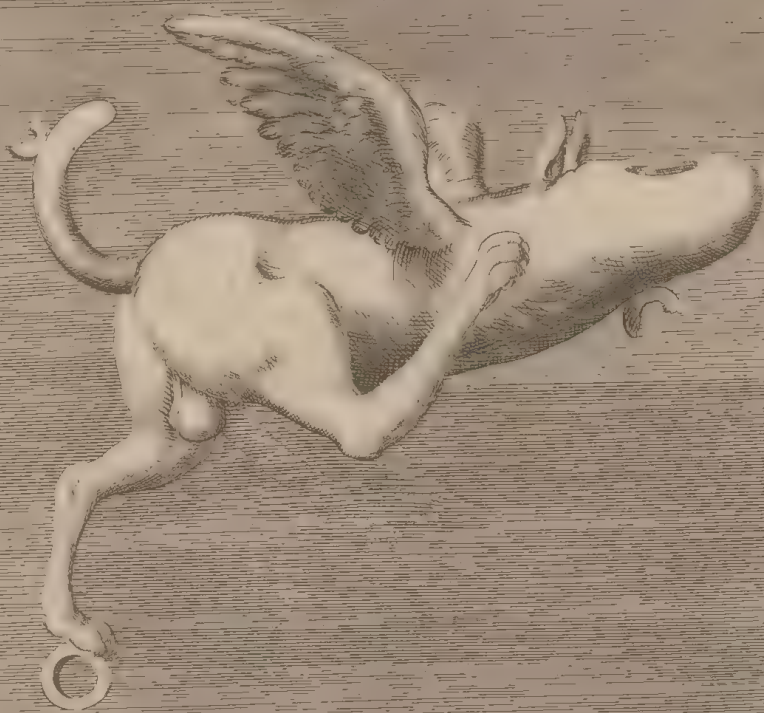

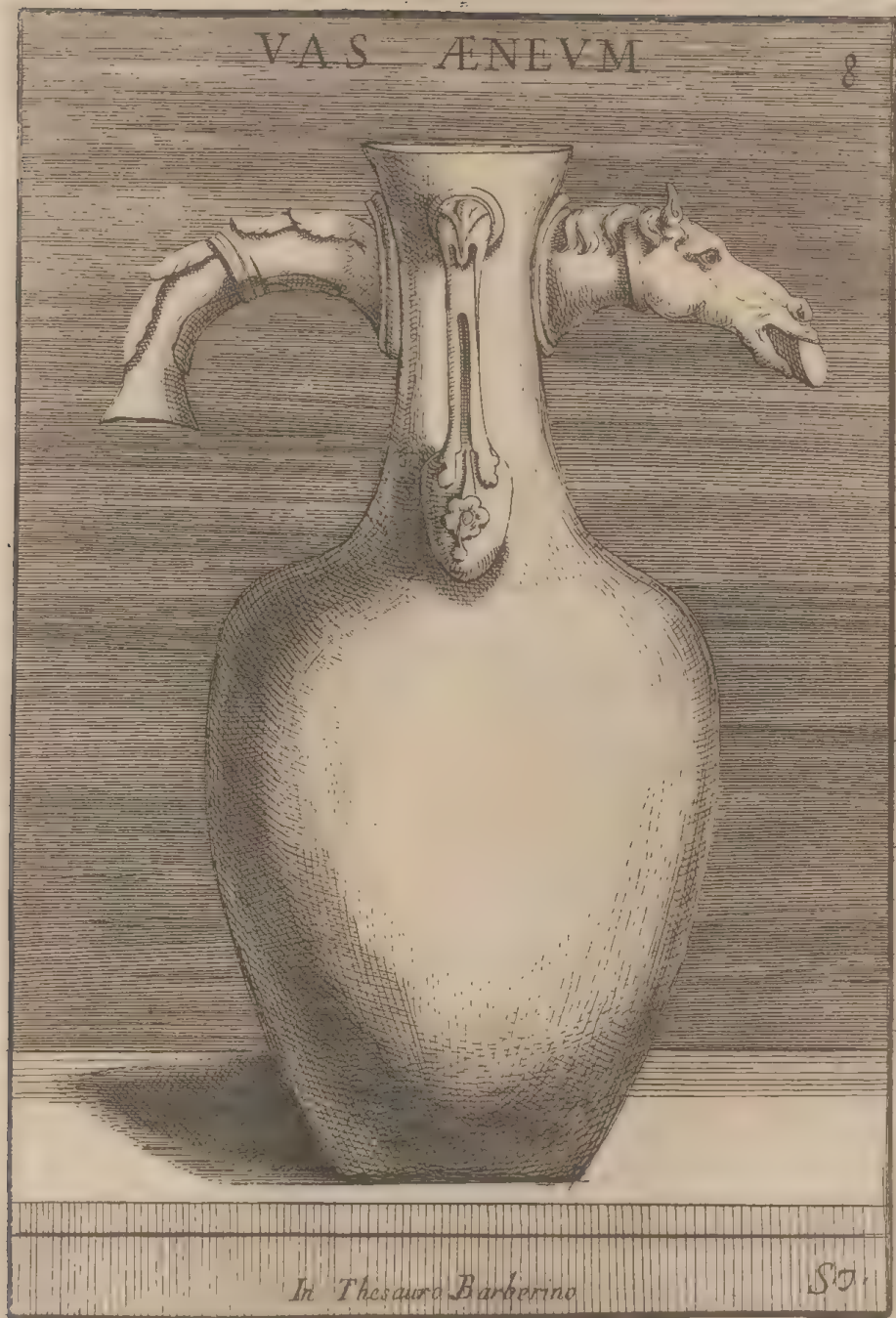
LVCERNA MVTINI ALATI

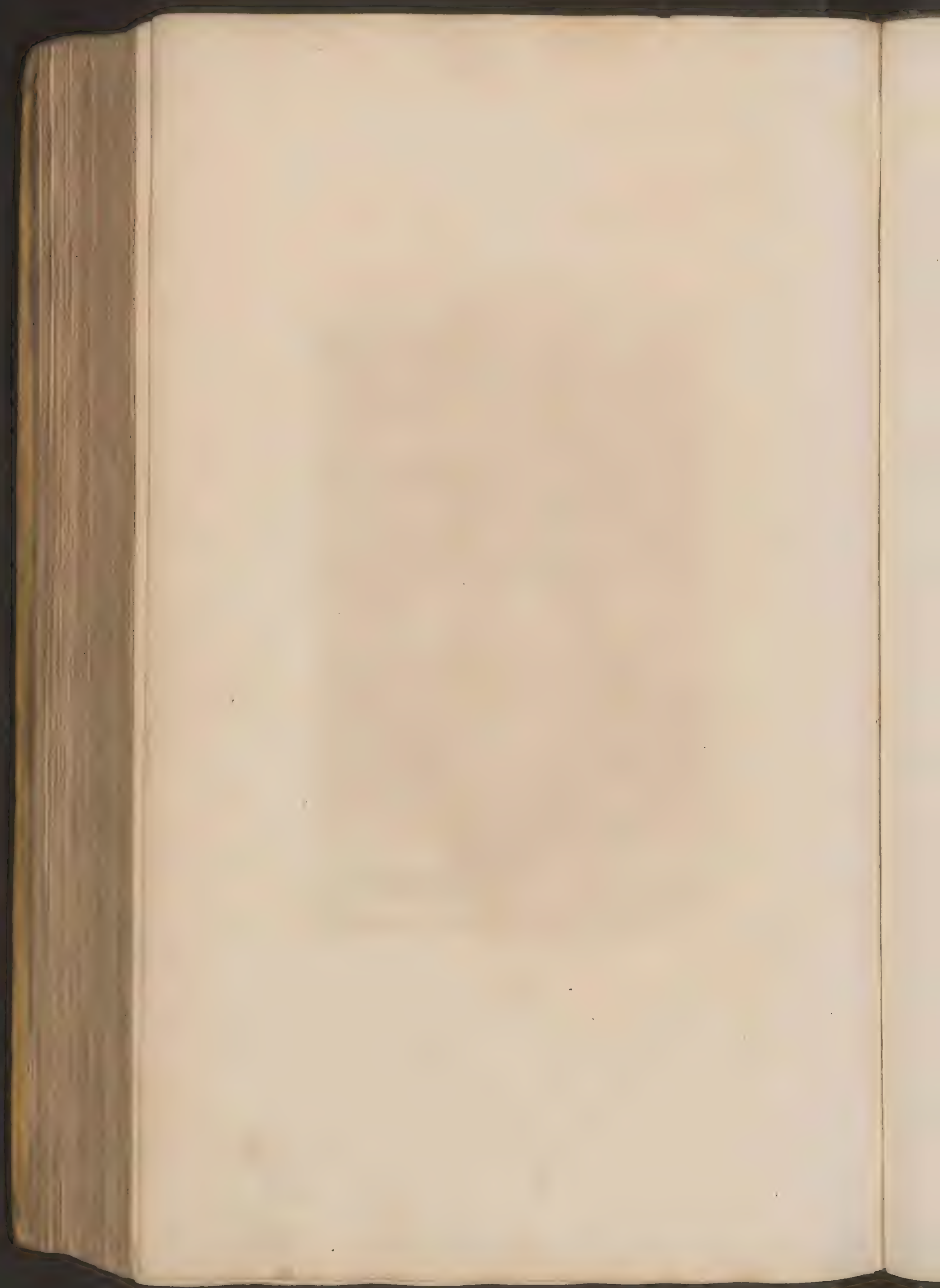

Apud E. P. Birghesum

S. 17.

VAS

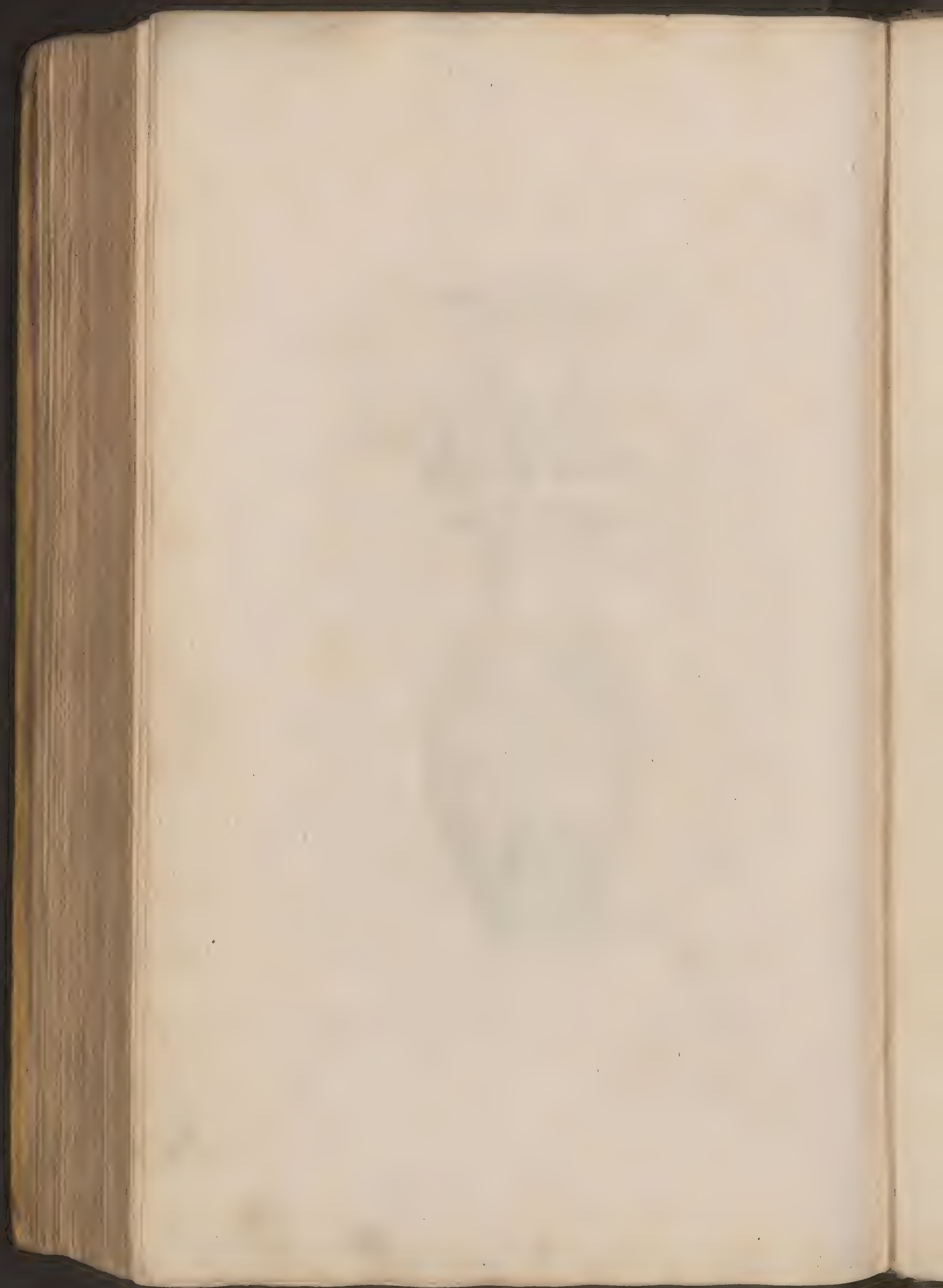
ÆNEVM 9

Apud F. de

Ficoronis

S. 7.

CATALOGUS TABULARUM,

Quæ in his Voluminibus continentur.

IN PRIMO VOLUMINE.

SECTIO PRIMA.

- TAB. 1. Serapis in Diaspro rubro.
 2. Isis in Cameo.
 3. Isis in Berillo.
 4. Juppiter Ammon in Gemma.
 5. Minerva in Cameo.
 6. Minerva in Cameo.
 7. Minerva sive Aspasia in Cameo.
 8. Apollo in Corneola.
 9. Æsculapius in Corneola.
 10. Hygiea in Corneola.
 11. Silenus in Corneola.
 12. Baccha in Schedis.
 13. Baccha in Gemma.
 14. Africa in Gemma Sardonica.
 15. Solon in Sarda.
 16. Socrates in Chalcedonio.
 17. Plato in Corneola.
 18. Alexander Magnus, ejusque Mater Olympia in Achate.
 19. Lysimachus in Prasina.
 20. C. Cælius Caldus in Sarda.
 21. Gn. Pompejus Magnus in Beryllo.
 22. M. Tullius Cicero in Sard.
 23. A. Posthumius Albinus Brutus in Corneola.
 24. Gn. Domitius Ahenobarbus in Cameo.
 25. C. Julius Cæsar in Corneola.
 26. Tiberius in Corneola.
 27. Lucius Verus in Corneola.
 28. Commodus in Gemma.
 29. M. Didius Severus Julianus in Corneola.
 30. L. Septimius Severus in Onyce.
 31. Elagabalus in Prasina.
 32. Julia Sabina in gemma, vulgo Niccolo.
 33. Isis Loto insidens in Gemma.
Tom. II.

TAB. 34. Isis inter quatuor elementa in Gemma.

35. Cybele in Gemma.
 36. Apollo ex Schedis.
 37. Solis quadrigæ in Niccolo.
 38. Septem Planetæ in Gemma.
 39. Diana Lucifera in Gemma.
 40. Venus Verticorda in Achate varicolori.
 41. Venus Pelagia in Carneola.
 42. Venus Victrix in Vitro.
 43. Venus a Tritone vecta in Calcedonia.
 44. Bacchus a Centauris vectus in Cameo.
 45. Bigæ in Cameo.
 46. Amuletum in Helitropio.
 47. Mercurius, & Fortuna in Gemma.
 48. Mercurius, & Minerva in Gemma.
 49. Hercules in Gemma.
 50. Ficus Ruminialis in Corneola.
 51. Amor, & Centaurus in Corneola.
 52. Centaurus in Corneola.
 53. Sacerdos Persicus in Calcedonio.
 54. Ganymedes in Gemma.
 55. Antinous in Corneola.
 56. Mænas in Achate.
 57. Medusæ Capita in Marmore.
 58. Silenus, & Satyri in Gemma.
 59. Elementorum symbola in Corneola.
 60. Vasis ex Achate pars prior.
 61. Vasis ex Achate pars posterior.
 62. Vasis pars posterior.
 63. Serapis in Prasina.
 64. Sapientia in Achate varia.
 65. Idolum Ægyptium in Cameo.

SECTIO SECUNDA.

- TAB. 1. Jupiter ex ære.
 2. Serapis ex ære.
 3. Dea Roma ex ære.
 4. Bacchus in orbe æreo.
 5. Bacchus ex ære.
 6. Faunus ex marmore.
 7. Satyra, seu Fauna ex ære.
 8. Bacchus ex ære.
 9. Bacchantes in marmore. *Tab. 1.*
 10. Bacchantes. *Tab. 2.*
 11. Bacchantes. *Tab. 3.*
 12. Cybele ex ære.
 13. Ceres ex ære.
 14. Neptunus ex ære.
 15. Mercurius ex ære.
 16. Minerva ex ære.
 17. Minerva ex ære.
 18. Diana Ephesia ex Schedis.
 19. Diana Lucifera ex ære.
 20. Diana Triformis ex ære. *Tab. 1.*
 21. Diana Triformis. *Tab. 2.*
 22. Diana Triformis. *Tab. 3.*
 23. Mytra ex marmore.
 24. Æsculapius ex marmore.
 25. Salus ex ære.
 26. Vulcanus ex ære.
 27. Fortuna ex ære.
 28. Fortuna ex ære.
 29. Fortuna ex ære.
 30. Abundantia ex ære.
 31. Signum Pantheum ex ære.
 32. Signum Pantheum ex ære.
 33. Harpocrates ex argento.
 34. Harpocrates ex ære.
 35. Angerona ex ære.
 36. Victoria ex ære.
 37. Hercules ex ære.
 38. Hercules ex ære.
 39. Hercules ex ære.
 40. Canopus ex marmore. *Tab. 1.*
 41. Canopus. *Tab. 2.*
 42. Canopus. *Tab. 3.*
 43. Canopus. *Tab. 4.*
 44. Sacerdos Ægyptius ex ære.
 45. Ibis ex ære.
 46. Camillus ex ære.
 47. Pocillator ex ære.
 48. Pocillator ex ære.
 49. Atys ex ære.
 50. Autumnus ex ære.

- TAB. 51. Venus ex ære.
 52. Venus ex marmore.
 53. Narcissus ex marmore.
 54. Mithridates Rex Ponti ex marmore.
 55. C. Marius ex marmore.
 56. Sulla ex marmore.
 57. M. Tullius Cicero ex marmore.
 58. Nero Citharedus ex ære.
 59. M. Aurelius Antoninus ex marmore.
 60. Lucius Verus ex marmore.
 61. Julia Moesa ex marmore.
 62. Julia Aquilia Severa ex marmore.
 63. Lictor ex ære.
 64. Venatio ex marmore.

TOMUS SECUNDUS.

SECTIO TERTIA.

- TAB. 1. Albogalerus, & Apex in marmore.
 2. Lituus, & Simpula ex marmore.
 3. Præfericulum ex marmore.
 4. Vas aquæ lustralis ex ære.
 5. Aspergillum, Malleus, cultri ex marmore.
 6. Securis ex ære.
 7. Cochlear, Secefpita, Ligula ex ære.
 8. Acerra ex marmore.
 9. Thuribulum ex ære.
 10. Tripos ex marmore.
 11. Tripos æreus.
 12. Tripos æreus alter.
 13. Candelabrum ex marmore.
 14. Discus ex marmore.
 15. Sistrum Ægyptiacum ex ære.
 16. Sistrum alterum ex ære.
 17. Sistrum alterum ex ære.
 18. Patera ærea.
 19. Patera etrusca ærea.
 20. Patera altera ærea.
 21. Patera altera ærea.
 22. Patera ærea.
 23. Patera etrusca ærea.
 24. Patera fictilis.
 25. Patera ærea.
 26. Patera altera ærea.
 27. Patera altera ærea.
 28. Cavea Pullaria ex marmore.

CATALOGUS TABULARUM. 117

SECTIO QUARTA.

- TAB. 1. Instrumenta Musica Inflatilia.
Tab. 1.
2. Instrumenta Musica Inflatilia.
Tab. 2.
3. Instrumenta Musica Inflatilia.
Tab. 3.
4. Instrumenta Musica Tensilia.
Tab. 1.
5. Instrumenta Musica Tensilia.
Tab. 2.
6. Instrumenta Musica Tensilia.
Tab. 3.
7. Instrumenta Musicorum Pulsatilia. Tab. 1.
8. Instrumenta Musicorum Pulsatilia. Tab. 2.

SECTIO QUINTA.

- TAB. 1. Lucerna Christianorum fictilis.
2. Lucerna Christianorum ex ære.
3. Lucerna Christianorum ex ære.
4. Lucerna Christianorum ex ære.
5. Lucerna BB. Petri, & Andreae
ex ære.
6. Lucerna Jovis ex ære.
7. Lucerna Vestæ ex schedis.
8. Lucerna Solis ex ære.
9. Lucerna Ledæ ex ære.
10. Lucerna Ledæ, & Europæ.
11. Lucerna Palladis ex ære.
12. Lucerna Neptuni ex ære.
13. Lucerna Pegasi ex ære.
14. Lucerna Sileni ex ære.
15. Lucerna Sileni ex ære.
16. Lucerna Veneris ex ære.
17. Lucerna Dianæ Ephesiæ ex ære.
18. Lucerna Panos ex schedis.
19. Lucerna inextinguibilis ex ære.
20. Lucerna Anatis ex ære.
21. Lucerna Cycni fictilis.
22. Lucerna Equitis ex ære.
23. Lucerna Equitis ex ære.
24. Lucerna Platonis fictilis.

25. Lucerna Serpenteræ ex ære.
26. Lucerna Zodiaci ex ære.

SECTIO SEXTA.

- TAB. 1. Vas fictile ex schedis.
2. — Pars altera.
3. Vasis ænei pars prior.
4. Vasis ænei pars posterior.
5. Vas marmoreum ex schedis.
6. Bulla aurea.
7. Bulla, Armillæ, Fibulæ, Annu-
lus, Clavis ex ære.
8. Tessera in marmore.
9. Stylus, Strigiles, Guttus.
10. Phialæ Lachrymatoriæ ex vitro
& gemma.
11. Manus æneæ pars interior ex
ære.
12. Manus æneæ pars exterior ex
ære.
13. Manus æneæ pars intima ex
ære.
14. Manus æneæ pars intima ex
ære.
15. Aquila legionaria ex ære.
16. Victoria ex ære.
16. Vexillum Equitum ex ære.
17. Dea Roma ex antiqua pictura.

SECTIO SEPTIMA.

- TAB. 1. Priapus ex ære.
2. Priapus ex marmore.
3. Priapus ex ære,
4. Auritus Mutini scopus ex mar-
more.
5. Priapus Saltatriculus ex ære.
6. Phallum alatum ex ære.
7. Lucerna Mutini alati.
8. Vas æneum.
9. Vas æneum alterum.

*Omittuntur Numismata, & Anagly-
pha ad opus illustrandum adducta.*

NOMENCLATURA AUTHORUM

QUI IN HOC OPERE CITANTUR.

Ordine Alphabetico.

- A** Benephius Arabs apud Kircherium. Tom. I. pag. 85.
 Ælianus. Tom. I. 11. 12. 15. Tom. II. 84. 97. 113. 120.
 Ælius Cretensis. Tom. I. 53. 140.
 Albricus. Tom. I. 33. 52. 70.
 Alciatus. Tom. I. 9.
 Alexander ab Alexandro. Tom. I. 56. Tom. II. 115.
 S. Ambrosius. Tom. I. 22. 48. 70.
 Ammianus Marcellinus. Tom. I. 42. 48. 138.
 Androcydes apud Clem. Alex. Tom. I. 94.
 Angelonus. Tom. I. 103.
 Antistius Labeo apud Festum. Tom. I. 12. 30.
 Apollodorus. Tom. I. 17. 46. 59.
 Appianus. Tom. I. 30.
 Apulejus. Tom. I. 1. 2. 3. 23. 59. 64. 71. 79. 85. 86. 89. 91. 95. 99. Tom. II. 80. 84. 87. 89.
 Aratus. Tom. I. 11.
 Aristophanes. Tom. I. 61.
 Aristotiles. Tom. I. 98. Tom. II. 100. 102.
 Arnobius. Tom. I. 9. 26. 53. 70. 101. Tom. II. 14. 85. 89. 94. 97. 99.
 Athenæus. Tom. I. 2. 11. 53. Tom. II. 8.
 S. Augustinus. Tom. I. 1. 2. 5. 11. 23. 33. 53. 76. 85. 102. Tom. II. 3. 17. 74. 97. 101.
 Aulus Gellius. Tom. I. 3. Tom. II. 74.
 Aufonius. Tom. I. 13. 29. 53. 62. 78. 79. Tom. II. 7. 11. 72. 80.
 Baronius. Tom. I. 92.
 Basilides. Tom. I. 85.
 Bellorius. Tom. I. 64. 96. Tom. II. 5. 12. 50. 92.
 Beyerlinck in Theatro Vitæ Humanæ. Tom. I. 92.
 Boetius. Tom. I. 80.
 Budæus. Tom. I. 61.
 C. Cæsar. Tom. I. 61. 73.
 Cælius Rhodiginus. Tom. I. 5. 9. 10. 14. 18. 61. 62. 74. 93. 96. 100.
 Calpurnius. Tom. I. 103.
 Camillus Leonardus. Tom. I. 26.
 Caninius. Tom. I. 6.
 Cardanus. Tom. I. 46.
 Casalius. Tom. I. 96.
 Cassiodorus. Tom. I. 60.
 Catullus. Tom. I. 74. 101. 102. Tom. II. 98.
 Censorinus. Tom. I. 89.
 Cheræmon ex Rhodigino. Tom. I. 93.
 Chiffetius. Tom. I. 96.
 Chronicon Eusebii. Tom. I. 2.
 Ciampinus. Tom. I. 44. Tom. II. 103.
 Cicero. Tom. I. 7. 13. 17. 23. 33. 51. 65. Tom. II. 3. 20. 71. 78.
 Claudianus. Tom. I. 55. Tom. II. 91.
 Clemens Alexandrinus. Tom. I. 28. 35. 52. 77. 91. 94.
 Clemens Roman. Pontif. Tom. I. 2. 77. 116.
 Columella. Tom. I. 98.
 Coluthus. Tom. I. 28.
 Concilium Bracharense II. Tom. I. 25.
 Concilium Eliberinum. Tom. I. 103.
 Constantinus Cæsar. Tom. I. 8. 4.
 Corippus. Tom. I. 51.
 Cornelius Tacitus. Tom. I. 2. 38. 69. Tom. II. 81. 91.
 Cujacius. Tom. I. 76.
 S. Cyprianus. Tom. I. 3. 20. 52.
 Democritus ex Gellio. Tom. I. 89.
 Dio

NOMENCLATURA AUTHORUM. 119

- Dio Cassius . Tom. I. 18. 51.
 Diodorus Siculus . Tom. I. 2. 4. 7. 11.
 53. 80. 91. Tom. II. 17. 61. 85. 102.
 Diogenes Laertius . Tom. I. 13.
 Dionysius Halicarnassæus . Tom. I. 15.
 94.
 S. Epiphanius . Tom. I. 15. 85.
 Eritius . Tom. I. 99.
 Euripides . Tom. I. 35.
 Eusebius . Tom. I. 1. 4. 53. 54. 65. 66.
 72. 84. 85. Tom. II. 10. 16. 81. 88. 93.
 99. 102.
 Fabrettus . Tom. I. 20. 78.
 Fenestella . Tom. I. 3.
 Festus . Tom. I. 98. Tom. II. 2. 4. 6.
 74. 75. 87. 88. 117.
 Firmicus . Tom. I. 64. Tom. II. 17. 82.
 102.
 Fortunius Licetus . Tom. I. 55. 63. 59.
 96.
 Frontinus . Tom. I. 44. 45.
 Fulgentius . Tom. I. 7. 11. 25. 28. 29.
 Tom. II. 14. 16. 30. 31. 60. 63.
 Galenus . Tom. I. 8.
 Georgius Codinus . Tom. I. 31. 60. 61.
 Tom. II. 16. 100.
 Gorius . Tom. I. 60. Tom. II. 101.
 Gratianus . Tom. I. 2.
 Gruterus . Tom. I. 45. 110.
 Gronovius . Tom. I. 40.
 Heliodorus . Tom. I. 91.
 Hermes . *Vide* Mercurius .
 Herodianus . Tom. I. 91.
 Herodotus . Tom. I. 2. 4. 57. 95. 96.
 98. Tom. II. 7. 10. 59. 83. 96. 99.
 Hesychius . Tom. I. 68.
 S. Hieronymus . Tom. I. 51. 63. 75. 78. 95.
 Hippocrates . Tom. I. 9.
 Homerus . Tom. I. 14. 103. Tom. II. 7.
 29. 71.
 Horatius . Tom. I. 7. 57. 72. 78. 99. 103.
 Tom. II. 13. 98.
 Horus Apollo . Tom. I. 83. 86. 88. 92.
 101.
 Hyginus . Tom. I. 4. 38. 61. 99.
 Jamblichus . Tom. I. 9. 12. 92. 87. 90.
 S. Joannes Chrysostomus . Tom. I. 16.
 52.
 Josephus . Tom. I. 12.
 S. Iraneus . Tom. I. 85.
 Isidorus . Tom. I. 2. 4. 53. 61. 72. 80.
 Tom. II. 2. 3. 9. 13. 16. 93. 98.
 Julianus Imperator . Tom. I. 86.
 Julius Capitolinus . Tom. I. 19. 78.
 Justinus . Tom. I. 55. 93.
 Justus Lipsius . Tom. I. 103.
 Juvenalis . Tom. I. 3. 18. 21. 39. 73.
 95. 97. 100. Tom. II. 8. 18. 73. 74.
 75. 79. 101.
 Kircherius . Tom. I. 68. 86. Tom. II.
 85. 90. 102.
 Lactantius Firmianus . Tom. I. 3. 32. 33.
 36. 73. 95. 101. Tom. II. 97. 98. 101.
 Latinus Pacatus . Tom. I. 79.
 Lampridius . Tom. I. 20. 79. Tom. II. 77.
 S. Leo Magnus . Tom. I. 24.
 Leonardus Augustinus . Tom. I. 96.
 Leviticon . Tom. I. 95.
 Lucianus . Tom. I. 3. 9. 24. 28. 31. 68.
 70. 75. 86. Tom. II. 79.
 Lucilius . Tom. I. 80.
 Lucretius . Tom. I. 29.
 Lylus Girardus . Tom. I. 4. 39. 55.
 Macarius . Tom. I. 96.
 Macrobius . Tom. I. 1. 2. 3. 4. 9. 10.
 23. 24. 25. 61. 64. 67. 68. 75. 76.
 77. 81. 84. 85. 98. Tom. II. 11. 14.
 15. 17. 74. 81. 82. 85. 86. 100. 126.
 Manlius . Tom. I. 12.
 Masurius apud Macrobius . Tom. I. 79.
 Martialis . Tom. I. 6. 9. 51. 79. 101.
 Martianus Cappella . Tom. I. 4. 6.
 Menander . Tom. I. 35.
 Menetrejus . Tom. I. 64.
 Mercurius Trismegistus . Tom. I. 22.
 85. 89. 95.
 Minutius Felix . 65. 80. 97.
 Museus . Tom. I. 29.
 Nigidius ex Macrobio . Tom. I. 68.
 Nonnus . Tom. I. 101.
 Octavius Ferrarius . Tom. I. 74.
 Onuphrius Panvinus . Tom. I. 28.
 Op-

120 NOMENCLATURA AUTHORUM.

- Oppianus . Tom. 1. 55.
Ovidius . Tom. 1. 3. 4. 5. 9. 24. 29. 30.
31. 40. 52. 55. 56. 73. 77. 80. 101.
103. Tom. 11. 5. 6. 7. 10. 13. 16.
56. 58. 75. 76. 78. 87. 88. 89.
99.
Paschalius . Tom. 1. 42.
Paralipomen. 11. Tom. 1. 7. 9.
Patinus . Tom. 1. 99.
Pausanias . Tom. 1. 4. 5. 6. 8. 11. 26.
31. 62. 65. 66. 71. 79. Tom. 11. 7.
15. 59. 61. 80. 98. 99.
Persius . Tom. 1. 74. 78. 80.
Petronius Arbiter . Tom. 1. 62. 78.
Tom. 11. 80.
S. Petrus Chrysologus . Tom. 1. 12. 30.
Philo . Tom. 1. 63. 99.
Philostratus . Tom. 1. 55.
Phornutus . Tom. 1. 5. 29. 30. 39. 63.
66. Tom. 11. 16. 56.
Pierius Valerianus . Tom. 1. 80. 90. 95.
111. 127.
Pignorius . Tom. 1. 22. 99.
Pindarus . Tom. 1. 8.
Plato . Tom. 1. 86.
Platus . Tom. 1. 9. 35. 61. 71. 74. 81.
103.
Plinius . Tom. 1. 9. 5. 12. 15. 18. 29.
33. 37. 46. 59. 63. 70. 72. 75.
78. 86. 98. 100. Tom. 11. 12. 18.
57. 59. 61. 75. 76. 78. 83. 90.
91. 94.
Plotinus . Tom. 1. 102.
Plutarchus . Tom. 11. 2. 3. 13. 16. 17.
33. 53. 63. 66. 71. 73. 77. 78. 83.
84. 86. 89. 91. 96. 98. Tom. 11. 2.
10. 11. 12. 56. 84. 85. 86. 88. 94.
99. 102.
Polydorus Virgilius . Tom. 1. 95.
Politianus . Tom. 1. 76.
Pompejus . *Vide Festus* .
Pomponius Latus . Tom. 1. 2. 3.
Pomponius Mela . Tom. 1. 97.
Porphyrius . Tom. 1. 5. 65. 66. 69.
77. 83. 84. 86. 93. 94. Tom. 11. 16.
81. 97.
Proclus . Tom. 1. 14. 62.
Propertius . Tom. 1. 8. 26. 34. 52.
Prudentius . Tom. 1. 25. 46. 66. 80.
Tom. 11. 11.
Publius Victor . Tom. 1. 70.
Pythagoras . Tom. 1. 95. Tom. 11.
56.
Quinctus Curtius . Tom. 1. 16.
Ruellius . Tom. 1. 81.
Ruffinus . Tom. 1. 2. 82. 97.
Rodulphinus Venutus . Tom. 1. 103.
Sanchunniathon ex Eusebio . Tom. 1.
88.
Sedulius . Tom. 1. 92.
Seguinus . Tom. 1. 65.
Seneca Philosophus . Tom. 1. 53. 76.
Tom. 11. 76.
Seneca Tragicus . Tom. 1. 89.
Servius . Tom. 1. 3. 59. 91.
Sidon Apollinaris . Tom. 1. 89.
Socrates . Tom. 1. 97. Tom. 11. 97.
Solinus . Tom. 1. 32. 97.
Sozomenus . Tom. 1. 97. Tom. 11. 97.
Spanhemius . Tom. 1. 65.
Sponius . Tom. 1. 45. 75. Tom. 11. 77.
Statius . Tom. 1. 5. 60. 68. 69.
Stephanus de Urbibus . Tom. 1. 99.
Strabo . Tom. 1. 1. 2. 37. 47. 59. 92.
Tom. 11. 64. 98. 99.
Svetonius . Tom. 1. 10. 18. 19. 46. 92.
Tom. 11. 72. 74. 79. 87. 91.
Suidas . Tom. 1. 6. 11. 13. 14. 37. 55.
68. Tom. 11. 99.
Taautes apud Eusebium . Tom. 1. 72.
88.
Tabula Bembina . Tom. 1. 88.
Terentius . Tom. 1. 70. Tom. 11. 99.
Tertullianus . Tom. 1. 8. 22. 24. 52.
98. Tom. 11. 31. 52. 64. 83. 91. 92.
100. 101. 103.
Thales . Tom. 1. 2. 74. 83.
Theodoretus . Tom. 1. 69. 85.
Theophrastus . Tom. 1. 3. 22.
Thomassinus . Tom. 1. 77.
Tibullus . Tom. 1. 2. 8. 10. 31. 35. 36.
51. 52. 55. 78. 83. 98. Tom. 11. 6.
12. 18. 69. 99.
Titus Livius . Tom. 1. 2. 3. 18. 33. 51.
97. Tom. 11. 75. 77. 89. 94.
Trebellius Pollio . Tom. 1. 16.
Trismegistus . *Vide Mercurius* .

NOMENCLATURA AUTHORUM. 121

Vaillant . Tom. I. 34.	Verrius Flaccus ex Macrobio . Tom. I.
Valerius Flaccus . Tom. I. 71.	79.
Valerius Maximus . Tom. I. 13. 14. 16.	Virgilius . Tom. I. 25. 62. 67. 98.
17. 74. 88. 94.	Tom. II. 5. 13. 15. 55. 63. 80. 83.
Varro . Tom. I. 1. 4. 34. 81. Tom. II.	91. 98. 101. 123.
1.	Vitruvius . Tom. I. 63.
Vegetius . Tom. I. 90. 91.	
Vellejus Paterculus . Tom. I. 17. 18.	Xenophon . Tom. I. 38. Tom. II. 13.

INDEX

RERUM, AC VERBORUM MEMORABILIIUM.

Ordine Alphabetico.

A

- A** *Bundantia quomodo pingatur .*
Tom. i. pag. 74.
Acca Romuli, & Remi nutrix . tom. i. 33.
Accipiter Mithrae dicatus . tom. i. 68.
Solis imago . tom. i. 82.
Osiridis symbolum . ibid.
Tutulatus quid denotet ? tom. i. 90.
Acerra arcula thuraria . tom. ii. 6.
Actæon a canibus laniatus . tom. ii. 19.
Hominis effigie servatâ . ibid.
Ædes Barberinæ laudatæ . tom. i. 42.
Æra Thermarum . tom. ii. 46.
Quare sic dicta ? ibid.
Æsculapius Apollinis, & Coronidis filius .
tom. i. 8. 9.
Medicina, & divinationis præses . ibid.
A Jove fulmine percussus . ibid.
Immortalis factus . ibid.
Barbatus, cum baculo, & Serpente .
ibid.
Laureâ coronatus . ibid.
Cum modio in capite . tom. i. 69.
Idem cum Apolline, & Osiride . ibid.
Ægroti in ejus templo cubabant, qua-
re ? tom. i. 9.
Africa qualis, & unde dicta ? tom. i. 12.
Diversa monstrorum genera nutrit .
ibid.
Quomodo representetur in nummis .
ibid.
Alabandenses Cariæ populi . tom. i. 51.
Templum Urbi Romæ fecerunt . ibid.
Alæ Minervæ conveniunt . tom. i. 6.
Victoriæ, & Nemesis tribuuntur . tom. i.
75.
Contemplationem indicant . tom. i. 76.
Tertiam Divinitatis formam innuunt .
tom. i. 86.
- Quid per illas designetur ? tom. i. 86.*
tom. ii. 100.
Quare Mercurio datæ ? tom. ii. 14.
Albogalerus Flaminis Dialis insigne .
tom. ii. 2.
Alexander Albanus laudatus . tom. ii. 80.
Alexander Magnus Ammonis filius credi-
tus . tom. i. 16.
Ejus imagines tanquam amuleta gesta-
bantur . ibid.
Alexander PP. VII. laudatus . tom. ii. 74.
Amathusia, Pelagia, & Anadiomenes,
egredientem Venerem e mari signifi-
cat . tom. i. 104.
Ammon unde dictus ? tom. i. 8.
Idem cum Jove, & Sole . ibid.
Ægyptiorum Rex . ibid.
Fecunditatis, & generationis Ge-
nius . tom. ii. 84.
Illius nomen, ut favorabile amuletum
gestabatur ab Ægyptiis . ibid.
Ejus cum Olympiade congressus . tom. i.
42.
Amor Deorum fortissimus . tom. i. 35.
Amphora aquæ in sacris Isidis . tom. i. 86.
Vini in Bacchi pompa . tom. i. 53.
Amuletum Minervæ explicatum . tom. i.
31.
Anacreontis magaden triplici heptacor-
do, & Fidibus una, & viginti in-
structa . tom. ii. 38.
Instrumenta hujus generis ex hepta-
chordo Filiorum Canai descendunt .
ibid.
Nec non ex Octachordo, & Decachorde
Davidis Psalterio . ibid.
Et Dedicachordo Josephi . ibid.
- Anas

- Anas hyemis symbolum . tom. II. 65.*
Angerona silentii Dea . tom. I. 78.
Tutelare Urbis numen . ibid.
Digito salutari ora comprimit . ibid.
Ejus sacra in ara Volupiae . ibid.
Unde dicta ? tom. I. 78. 79.
Anima vis triplex . tom. II. 12.
Anseris natura, & proprietates . tom. II. 105.
Ejus in homines amoris exempla . ibid.
Antinous Hadriani Amasius . tom. I. 38.
Post mortem deificatus . ibid.
Sub imagine Mercurii . ibid.
Ad instar Harpocratis . ibid.
A Smyrnaeis, & Nicomediensibus veneratus . ibid.
Annulus ferreus bellicae virtutis Insigne . tom. II. 76.
Cum Serapidis imagine . ibid.
Anubis idem cum Mercurio . tom. I. 91.
Inventionis praeses . ibid.
Cur canina facie ? ibid.
Genius Nili . tom. I. 91.
Genius Avernuncus . tom. I. 91.
Apex Pontificis Maximi Insigne . tom. II. 2.
Apis tertius Aegyptiorum Rex . tom. I. 2.
Post mortem Serapis dictus . ibid.
Apollo quare imberbis representatus ? tom. I. 7.
Crinitus, & intonsus . ibid.
Acersecomes dictus . ibid.
Sol sive oculus mundi . ibid.
Cur cum cythara ? ibid.
Divinationis & medicinae praeses . ibid.
Laurea coronatus . ibid.
Arcus & Lyra quid denotent ? tom. I. 24. tom. II. 84.
Idem cum Jano . tom. I. 67.
Venationis inventor . tom. II. 13.
Quasi expellens mala . tom. II. 81.
Aqua rerum omnium principium . tom. I. 2. 96.
Aqua Lustralis . tom. II. 4.
Aquila significatio . tom. II. 107.
Aquila Solis altitudinem ostendit . tom. I. 68.
Mithrae consecrata . ibid.
Omen dominationis . tom. II. 55.
Victoriae signum . tom. II. 55.
Avium Regina, Jovisque armigera . ibid.
Sola avium fulmine non laeditur . ibid.
Tom. II.
- Quare Jovi dicata ? ibid.*
Totius legionis signum . tom. II. 90.
Aries Mercurio dicatus . tom. II. 110.
Arimaspi unoculi . tom. II. 57.
Cum Gryphis bellum gerunt . ibid.
*Aristoteles in quo primum a Platone dis-
 senserit . tom. I. 15.*
Armilla, qualia ornamenta ? tom. II. 75.
Quo brachio gestari solita ? ibid.
Quibus concessa ? ibid.
Artemia Diana sacra . tom. I. 26.
Aspasia sub imagine Minervae . tom. I. 6. 62.
Aspergillum . tom. II. 5.
Aspides Isidi sacra . tom. I. 71. tom. II. 88.
*Cum globis capitibus impositis, quid de-
 notent ? tom. I. 85.*
Arys pastor ex Pessinunte . tom. I. 101.
*Sacra Cybeles primus homines docuit .
 ibid.*
Furore correptus se castravit . ibid.
Flores cadentes designat . tom. I. 102.
*Pingitur cum sinu vestis aperto, qua-
 re ? ibid.*
Avernunci Dii quales ? tom. I. 22.
Augures quot fuerunt ? tom. II. 15.
*Voces, & volatus avium intendebant .
 Quinque signorum genera observabant .
 ibid.*
tom. II. 19.
Augurium quid ? tom. II. 3.
Apud quos primum viguit . ibid.
Auguriorum superstitio condemnata . tom. II. 3. 20.
*Gliſiorum Farnesiorum Principum ga-
 za . tom. II. 74.*
Aurum potentiae symbolum . tom. II. 99.
*Autumnalis tempestas quomodo represen-
 tetur ? tom. I. 103.*
- B**
- Baccha unde dicta . tom. I. 11.*
Liberi patris comites . ibid.
*Pampinis, hedera, & serpentibus co-
 ronata . ibid.*
Quatuor sorores . ibid.
*Baccantium cohors cymbala gestantium .
 tom. I. 56.*
*Pro cymbalis quid proprie intelligatur .
 ibid.*
Bacchus a centauris vectus . tom. I. 30.
- S**
- vacus

- Lyceus dictus*. tom. I. 30. 55.
Nudus pingitur; quare? *ibid.*
Quomodo representetur? tom. I. 52.
Vini inventor; seu demonstrator creditus. *ibid.*
Cur caput mitra alligatum? *ibid.*
Diversa ejus nomina. *Ibidem.*
Liber unde dictus? *ibid.*
Primitiarum inventor. tom. I. 86.
Cornu bovis ad bibendum usus est. tom. I. 100.
Epularum; & comessationum praeses. tom. I. 100. tom. II. 72.
Inter magnos Deos recensetur. tom. II. 15.
Author lusus scenae; & dramaticae poeseos. tom. II. 72.
Baculus malorum aversionis symbolum. tom. I. 83.
In manu Aesculapii quare? tom. I. 9. 69.
Bacchus numen inferum. tom. II. 113.
Ejus imago argentea. tom. II. 91.
Basilides discipulis silentium precipiebat. tom. I. 85.
Basilisci in Africa Galli cantu terrore percussi moriuntur. tom. I. 12.
Bassara Lydia oppidum. tom. II. 16.
Bassarida Vestis Bacchi. tom. II. 16.
Bellorius laudatus. tom. I. 64.
Belystiche bigarum palmam tulit. tom. I. 31.
Bigae Lanae dicatae. tom. I. 25. 31.
Nocti attributa. tom. I. 31.
Bos terrae symbolum. tom. I. 68.
Britannica mulier. tom. II. 50.
Brutus ab A. Postumio Albino adaptatus. tom. I. 18.
Unus ex percussoribus Caesaris. *ibid.*
Secundus haeres scriptus in testamento Caesaris. *ibid.*
Lege Pedia damnatus Consulatum non iniit. *ibid.*
Ultimus Romanorum dictus. *ibid.*
Buccina. tom. II. 29.
Illius pecudiaris usus. *ibid.*
Bulla Harpocratis collo appensa quid denotet? tom. I. 78.
Bulla aurea triumphantium gestamen. tom. I. 73.
Pueris nobilibus; & ingenuis concessa. *ibid.*
Laribus quando; & a quibus suspendebatur? tom. I. 78. tom. II. 74.
Bulla aurea cum Palladis imagine. tom. II. 75.
Cum phallo. *ibid.*
- ## C
- Adactatores*. tom. I. 62.
Caduceus Mercurii. *ibid.* tom. II. 89.
Caesaris etogium. tom. I. 19.
Cajus Marius Arpini natus. tom. I. 105.
Copiose de ipsius rebus gestis Plutarchus. *ibid.*
Calamus Pastoralis. tom. II. 21.
Unde Tibia; & reliqua Organa exorire. *ibid.*
Calami; *Fistulae*; & Organa a quo inventa? tom. II. 22.
Apud Hebraeos altera Tibiae species. tom. II. 22.
Calathus, quid; & ex qua materia? tom. I. 2.
Accipitrino capiti impositus quid figureret? tom. I. 83. 84.
Frugum maturitatis index. tom. I. 86.
Camillus pater Patriae a militibus dictus. tom. I. 18.
Camillus apud veteres quid? tom. I. 98.
Canter Solis iter ostendit. tom. I. 68.
Candelabrum. tom. II. 9.
Canes Haecatae immolabantur. tom. I. 65. tom. II. 13.
Pompam Isidis antecellabant; quare? tom. I. 91.
Duo Canes, quid denotent? tom. I. 91.
In Urbe Cynopolis pro Diis habebantur. tom. I. 92.
Canicula in medio caeli posita. tom. II. 106.
Solis calorem duplicat. *ibid.*
Canes Diis immolati. tom. II. 105.
Canis triceps inferorum custos. tom. I. 47.
Cane mortuo masculus ludas apud Aegyptios. *ibid.*
Canis astrum Tauro proximum. tom. I. 68.
Symbolum Laris. tom. I. 77.
Vitis; & Prophetia. tom. I. 91.
Isidi; & Dianae sacer. tom. I. 91. tom. II. 13.
Stella Caniculae. tom. I. 91.
Latrans Lemurem in fugam vertit. tom. I. 13.
Canopus Genius humidi elementi. tom. I. 82.
Ignis

- Ignis Chaldaeorum Dei victor . *ibid.*
 Hydria clausus representatur . tom. I.
 74. 83.
 Ejus simulacri expositio . *to. I. 83. & seq.*
 Cantabra signa militaria unde sic dicta ?
 tom. II. 93.
 In quo differrent à Labaro . *ibid.*
 Cantharus Bacchi poculum . tom. I. 53.
 Cardinalis Carpineus laudatus . tom. I. 20.
 Ejus Museum rerum antiquarum ditif-
 simum . *ibid.*
 Cardinalis Chisius laudatus . tom. II. 74.
 Carthusianorum Museum . tom. I. 172.
 Castor , & Pollux Jovis , & Lada filii .
 tom. II. 94.
 Tutelaria Romanorum numina . *ibid.*
 Catulus Collega Marii . tom. II. 74.
 Mors ejus violenta . *ibid.*
 Centauri currui Liberi patris subjuncti .
 tom. I. 30.
 Duplicem fistulam , & cymbala gestant .
ibid.
 Insignes vini potatores . *ibid.*
 Centaurus à Cupidine vinctus quid deno-
 tet ? tom. I. 35.
 Ceras poculum ex cornu effectum . tom. I.
 100. 101.
 Ceres Saturni , & Opis filia . tom. I. 59.
 Cur inter Deas relata ? *ibid.*
 Frugifera , & Tædifera dicta . *ibid.*
 Habuit sacra cum Baccha conjuncta .
 tom. I. 59.
 Legum inventrix . tom. I. 60.
 Centaurus Galeatus hastam gerens . tom. I.
 36.
 Cervæ Dianæ dicatæ . tom. II. 109.
 Cicero eloquentiæ Romanæ Princeps . tom. I.
 18.
 Ejus elogium . *ibid.*
 Ejus lingua dicta dives . *ibid.*
 Patris Patriæ nomen obtinuit à Sena-
 tu . *ibid.*
 Circi factiones quatuor . tom. II. 17.
 Cercopithecus idem cum Cynocephalo . tom. I.
 87.
 Circulus solarem potentiam designat . *to. II.*
 69.
 Figurarum planarum perfectissima .
ibid.
 Æternitatis symbolum . *ibid.*
 Cithara alia a Lyra , & Mercurii Testu-
 dine distincta . tom. II. 36.
 Tom. II.
 Chorus quid significet ? tom. II. 27.
 Clava Herculis quercea , & nodosa quare ?
 tom. I. 80.
 Plantas denotat . tom. II. 17.
 Clavicularii qui ? tom. II. 76.
 Clavis Jani , & Dianæ symbolum . tom. I.
 67.
 Clavium custodia antiquitus penes servos .
 tom. II. 76. 77.
 Clysteris usus ab Ibide demonstratus . tom. I.
 98.
 Cælius Calvus Consul . tom. I. 17.
 Tabellam exhibuit cum literis L. D.
ibid.
 Cæpæ Sacerdotibus Ægyptiis prohibita .
 tom. I. 95.
 Coloniarum numismata cum simulacro Lu-
 pæ Romulum , & Remum lactantis .
 tom. I. 34.
 Columba Hieroglyphicum Spiritus Sancti .
 tom. II. 52.
 Solitum primæ Christianitatis sym-
 bolum . *ibid.*
 Ejus species quare à Spiritu Sancto su-
 scepta ? *ibid.*
 Ullam primæ Christiani in annulis
 gestabant . *ibid.*
 Columba Ecclesia assimilatur . *ibid.*
 Columba in tutelam Veneris quare ? tom. II.
 63.
 Syris sacra . *ibid.*
 Cochlear . tom. II. 6.
 Coma mulieri non ut ornamentum , sed
 tanquam indicium velaminis . tom. II.
 22.
 Commestiones à priscis noctu fiebant .
 tom. II. 63.
 Commodus Aurelii patris in Imperio suc-
 cessor . tom. I. 20.
 Carnifex Senatus dictus . *ibid.*
 Herculis nomen sumpsit . *ibid.*
 Strangulatur . *ibid.*
 Concilium Bracharense II. contra Priscil-
 lianistas . tom. I. 25.
 Concilium Eliberinum Lucernarum publi-
 cè accensarum ritum prohibet . tom. II.
 103.
 Cornibus Boum prisci ad bibendum ute-
 bantur . tom. I. 100.
 Cornu symbolum potentiæ . tom. I. 16.
 Cornucopiæ Fortunæ , Cereris , & Abun-
 dantiæ symbolum . tom. I. 72. 73. 74.
 S 2 Fe-

- Fœcunditatem indicat . tom. II. 88.*
Cornu Venatorum . tom. II. 28.
Cornea Tuba . tom. II. 29.
Ad convocandum cœtum adhibita . tom. II.
30.
Illius variæ imagines . tom. II. 31.
Chelys tom. II. 35.
Corona radiata Regina Manium Insigne .
tom. I. 66.
Virtutem solarem denotat . ibid.
Coronæ in sacris adhibita . tom. I. 99.
In Conviviis usurpata . tom. I. 40.
Constantini nummus . tom. II. 53.
Corvus Mithræ dicatus . tom. I. 69.
Crathis cum capra concubuit . tom. II. 106.
Crocodilus quid figuret ? tom. I. 89.
Lingua usu caret . tom. II. 83.
Silentii, & providentiæ symbolum .
ibid.
Tergus monstrans quid ? ibid.
Crotalistræ quales ? tom. II. 101.
Crotalum quid ? ibid.
Crotola quid ? tom. II. 46.
A Siculis inventa traditur . tom. II. 47.
Peculiare Priapi festis instrumentum .
ibid.
Crux ansata vitam venturam notat . tom. I.
97.
Quid illa in manu Sacerdotis Ægyptii ?
ibid.
Antiquis sapientibus Magis usitata .
ibid.
In lapidibus Templi Serapidis Alexan-
driæ insculpta . ibid.
Cultri Victimariorum . tom. II. 5.
Cupidinis triumphus . tom. I. 36.
Cupido Centauri manus revinciens , quid ?
tom. I. 35.
In bacchanalibus quare ? tom. I. 40.
Cybele Leone vecta , dextra tympanum .
tom. I. 23.
Uxor Saturni . tom. I. 59.
Pingitur cum corona turrata . ibid.
Pedem rostro navis imponit . ibid.
Varia ejus nomina . ibid.
Cygnus Rex Liguriæ . tom. II. 66.
In avem conversus . ibid.
Apollini dicatus . ibid.
Musarum avis . ibid.
Cymbala in sacris Bacchi usurpata . tom. I.
30.
Cymbalum sacrum Armeniorum . tom. II.
43.
Cymbali nomen pluribus convenit musica-
libus instrumentis . ibid.
Cymbala Bacchicarum . tom. II. 44.
Ejusdem figuræ adhibebantur in Sacri-
ficio Etrusco . ibid.
Cymbalum pensile . tom. II. 49.
Cynocephalus quis ? tom. I. 87.
Orientis Lunæ symbolum . tom. I. 87.
Lunaris Genius . tom. I. 83.
Conjunctionis Solis, & Lunæ tempus
indicat . tom. I. 88.
Cynocephali duo sedentes quid denotent ?
ibid.
Vestimento reticulato induti quid ? ibid.
Cyparissus Silvani Amasius . tom. II. 105.

D

- Delphinus Neptuno sacer . tom. I. 60.*
Fortunæ symbolum . tom. I. 74.
Deorum simulacra primum fictilia . tom. II.
18.
Deus principium, & finis . tom. II. 53.
Unus apud veteres philosophos . tom. I. 75.
Pro ratione diversorum officiorum va-
riis nominibus appellatus . ibid.
Idem cum natura . ibid.
Diana Ephesia cum multis nummis . tom. I.
63.
Magnifici ejus Templi descriptio . ibid.
Tutum in illo debitoribus refugium .
ibid.
Cur pingatur turrata ? ibid.
Eadem cum Iside, Cybele, & Cerere .
ibid.
Varia ejus simbola . tom. I. 64.
Diana Lucifera unde dicta . tom. I. 26.
Quomodo representetur . tom. I. 26. 64.
Aras habuit apud Phylenses, & Myr-
rhinosios . tom. I. 26.
Terræ imperium sortita . tom. I. 64.
Ejus ministerium . ibid.
Partibus mulierum favere credebatur .
ibid.
Dux nascentium, mortalium corporum
author, & conditrix . ibid.
Facem ardentem gerit, quare ? tom. I.
65.
Diana Triformis . ibid.
Varia ejus simbola . ibid.
Diana eadem cum Jano . tom. I. 67.

Faculatrix, & Venatrix dicta . tom. II. 13.
Pingitur feras insectans . ibid.
Venationis inventrix . ibid.
Diana eadem cum Luna, & Proserpina . tom. II. 109. 112.
Tergemina, triformis, triplici facie spectabilis . tom. II. 112.
Dichordum . tom. II. 34.
Affriis tribuitur . ibid.
Didius Julianus Pertinacis in Imperio successor . tom. I. 21.
Tertio Imperii mense occiditur . ibid.
Differentia inter Psalterium, & Nablium assignatur . tom. II. 40.
Discus . tom. II. 9.
Discus Crotalophorus . tom. II. 50.
Veteris Cymbali species . ibid.
Illius usus . ibid.
Dodecachordon Nablium . tom. II. 37.
Chordas decem à Davide numeratas suo in Psalterio . ibid.
Numerus Fidium varius . ibid.
Domitius Abenobarbus Neronis proavus . tom. I. 18.
Unus ex percussoribus Caesaris . ibid.
Draco in manu Dianæ quid? tom. I. 66.
Ab Hercule interemptus quid? tom. I. 81.
Dracones pro signis militaribus usurpati . tom. I. 117.
Dulcinum non retortum . tom. II. 32.
Dulcinum Sinenfium organum . tom. II. 33.

E

E *Brietatis definitio . tom. I. 11.*
Quatuor illius genera . ibid.
Ecclesia Columbæ assimilata . tom. II. 52.
Elagabalus ad imperium evectus . tom. II. 21.
Caracallæ filius creditus . ibid.
Antoninus à militibus appellatus . ibid.
Post annum Imperii tertium trucidatur . ibid.
A Neptuno primum domitus . tom. II. 61.
Aquam denotat . ibid.
Elementorum varia symbola . tom. I. 41.
Elysiarum situs . tom. II. 61.
Endecachordon Lyra . tom. II. 36.

Quis inventor? ibid.
Equus Neptuno sacer . tom. II. 59. 104.
Omen belli . ibid.
Essentiæ divinæ triplices . tom. II. 12.

F

F *Auna . tom. I. 54.*
Faustulus . tom. I. 33.
Fauni dormientis simulacrum elegantissimum . tom. I. 54.
Fauni, & Satyri semidei dicti . ibid.
Faunus Pici, seu Mercurii filius . tom. II. 105.
Ejus oraculum ubi? tom. II. 105.
Ejus festum quando celebratum . ibid.
Fax ardens novilunii virtutem significat . tom. I. 65.
Dianæ symbolum ibid.
Felis Lunæ filius quare dictus? tom. II. 10.
Humana facie quid denotet? ibid.
Apud Ægyptios divinis pene afficiebatur honoribus . ibid.
Ejus interfectores morte puniebantur . ibid.
Lunæ globus in ejus capite quid? ibid.
Fibula quot, & quales? tom. II. 75.
Auræ ab Aureliano militibus concessæ . ibid.
Ficus omnium plantarum succi plenissima . tom. II. 86.
Symbolum irrigationis, & fetationis apud Ægyptios . ibid.
Atheniensibus sacra . tom. II. 86.
Alba ex felicibus arboribus . ibid.
Ficus Ruminalis . tom. I. 33.
Romæ in Comitio colebatur . ibid.
Unde sic dicta? ibid.
Fistula arundinea . tom. II. 42.
Mercurio attributa . ibid.
Fistula Panis . tom. II. 24.
Peculiaris illius structura . ibid.
A filiis Jubal usurpata . tom. II. 25.
Fistula Sileno attributa . tom. II. 106.
Flagellum in manu Isidis quid notet? tom. I. 22.
Malorum expulsionis symbolum . tom. I. 85.
Flagrum in sacris Isidis . tom. II. 87.
Dominationis symbolum . ibid.
In Lupercalibus usurpatum . ibid.

Mu-

- Mulieribus facunditatem procurare, credebatur. tom. II. 83.*
Flamines unde dicti? tom. II. 1.
Quot, & quibus Diis consecrati? tom. II. 1.
Flores in conviviis. tom. I. 52.
Floribus conviviarum frontes, calices, & tori adornabantur. ibid.
Fons Ammonis in Illiriis. tom. I. 5.
Fortuna duplex. tom. I. 71. 72. 73.
Cum gubernaculo, & cornucopia. tom. I. 71.
Eadem cum Iside. ibid.
Aspidibus coronata. ibid.
Cum polo in capite, & clavo in manu. ibid.
Unde dicta? tom. I. 72.
Fortes metuit, ignavos premit. tom. I. 73.
A Lacedæmonibus quomodo invocata? ibid.
Redux in numismatibus. ibid.
Cum modio in capite. ibid.
Serpens, & Delphinus ejus symbola. tom. I. 73. 74.
Hominum hera, tom. I. 74.
Cum Mercurio quid denotet? tom. I. 32.
Fulmen divinitatis symbolum. tom. II. 55.
- G**
- G** *Allus Mercurio, & Æsculapio attributus. tom. I. 75.*
Soli sacer. tom. II. 99.
Calidæ, & alacris naturæ. ibid.
Ganymedes Trois Phrygiæ Regis filius. tom. I. 37.
A Jove raptus. ibid.
Mutatus in signum Aquarium. tom. I. 38.
Geminæ Tibiæ. tom. II. 26.
Geniis Fontium vota repensæ. tom. I. 46.
Genio Augusti Templum dicatum. tom. I. 46.
Genii Urbium, Populorum, & Privatorum. ibid.
Lunares humidæ naturæ præfides. tom. I. 83.
Sub Felis, & Anubidis imaginibus expressi. ibid.
Baculos gestantes quid? ibid.
- Genius Polymorphus quis? tom. I. 90.*
Idem Ægyptiis cum ipso supremo numine. ibid.
Pennæ, & globus in ejus tutulo quid? tom. I. 90.
Cur vestitus? ibid.
Cur indiscretis pedibus? ibid.
Germani cornibus ad bibendum utebantur. tom. II. 78.
Gladius Imperii symbolum. tom. I. 90.
Eloquentiæ, & Principatus. tom. II. 83.
Mortis indicium. ibid.
Glans primum hominis nutrimentum. tom. I. 83.
Globus Aspidibus circumdatus quid? tom. I. 72. 85.
Globus primam Divinitatis formam notat. tom. I. 85.
Gorgona Minervæ symbolum. tom. I. 6. 62.
In clypeo Veneris quare? tom. I. 29.
Gorgonis Medusæ facies. tom. I. 39.
Gryphus Soli dicatus. tom. II. 53.
In Hieroglyphicis frequens. ibid.
Aquilæ, & Leoni similis. tom. II. 53. 57.
Solis symbolum. tom. II. 57.
Rotam pede volvens quid? ibid.
Gryphi auri custodes. ibid.
Cum Arimaspiis bellum gerunt. ibid.
Gubernaculum Fortunæ symbolum. tom. I. 73. 74.
Guttus. tom. II. 79.
- H**
- H** *Æretici silentium discipulis suis præcipiebant. tom. I. 85.*
Harpocrates Osiridis, & Isidis filius. tom. I. 76.
Inarticulatæ vocis præses. ibid.
Digito silentium suadet. tom. I. 77.
Varia ejus symbola. ibid.
Cur cum Bacco, & Cupidine? tom. I. 77.
Consideratur ut Lar domesticus. ibid.
Cum flagello quid? tom. I. 85.
Idem cum Horo. ibid.
Hecate, Luna, & Diana idem numen. tom. I. 66.

- Varia ejus nomina* . *ibid.*
Cum clavi, & funibus representata.
tom. I. 67.
Hederis Baccho sacra, quare? . *tom. I. 11.*
62.
Ejus virtutes. . *ibid.*
Planta Osiridis dicta. . *tom. II. 89.*
Helenæ raptus. . *tom. II. 14.*
Ejus exitus. . *tom. II. 15.*
Hercules invictus Pompeii tessera . *tom. I.*
20.
Hercules sacrificans. . *tom. I. 32.*
Leoninum ejus indumentum quid? . *tom. I.*
32. 80.
Cum corona, & attributis. . *tom. I. 80.*
Vitam cynicam duxit. . *ibid.*
Cur clava, & Leonis exuvie ei attribu-
ta. . *tom. I. 80.*
Per tria poma aurea quid? . *ibid.*
Per Draconem extinctum quid? . *ibid.*
Cur malum ei sacrificatum? . *ibid.*
Ob fortitudinem inter Deos relatus. . *ibid.*
Idem cum Sole. . *ibid.*
A Ludiis cum convitiis colebatur. . *ibid.*
Mulieribus nefas ejus sacris immisceri,
& per eum jurare. . *ibid.*
Vitium frondibus & uvis coronatus.
tom. I. 81.
Cur cum scypho? . *ibid.*
Ebrietati deditus. . *ibid.*
Herculis clava plantas denotat. . *tom. II. 17.*
Hermis quid innuatur? . *tom. II. 100.*
Hircus Baccho immolatus. . *tom. II. 106.*
Libidinis affectum notat. . *ibid.*
Hircus in pompa Bacchi. . *tom. II. 33. 99.*
Hydria abundantia symbolum. . *tom. I. 74.*
Hygiea Æsculapii filia. . *tom. I. 9. 70.*
Salutis Dea. . *tom. I. 9.*
Serpens ei dicatus. . *tom. I. 10. 70.*
Mulieres apud Sicyonios ejus simulacro
capillos dicabant. . *tom. I. 10.*
Hymnologium quid? . *tom. II. 49.*
In publicis Ecclesiarum horologiis valde
frequens. . *ibid.*
Curiosa illius structura. . *ibid.*
- I**
- J**
Anus idem cum Apolline, & Diana.
tom. I. 67.
Pingitur cum clavi, & virgâ. . *ibid.*
- Ibis Luna sacra.* . *tom. I. 75. 98.*
Avis Ægypto peculiaris. . *tom. I. 97.*
Serpentes alatos interimit. . *ibid.*
Extra Ægyptum vivere nequit. . *tom. I.*
97.
Clysteris usum monstravit. . *tom. I. 98.*
tom. II. 82.
Duplex alba, & nigra. . *tom. II. 98.*
Illius interfectores morte puniebantur.
ibid.
Symbolum Lunaris Genii. . *tom. II. 81.*
Salubritatis. . *tom. II. 82.*
Ignis perpetuus Vestæ consecratus quare?
tom. II. 56.
In Templis conservari solitus. . *tom. II.*
60.
Vestaliæ in Lucernis. . *ibid.*
Ingurgitationes Sacerdotibus prohibita.
tom. I. 95.
Inscriptiones in monumentis quare? . *tom. II.*
107.
Joannes III. Concilium contra Priscillianistas
convocavit. . *tom. I. 26.*
Joannes Ciampinus laudatus. . *tom. I. 44.*
tom. II. 103.
Joannes Foy-Vaillant laudatus. . *tom. I. 34.*
Jovis tonantis simulacrum. . *tom. I. 82.*
Ejus quatuor celebriora adulteria.
tom. II. 58.
Isiacorum calvities. . *tom. I. 95.*
Isidorus Huart laudatus. . *tom. I. 20.*
Istis soror, & conjux Serapidis. . *tom. I. 21.*
Varia ejus nomina, & proprietates.
tom. I. 2. 3.
Symbola ejus capiti imponi solita. . *tom. I.*
3. 22.
Eadem cum terra, vel natura rerum
subjacente Soli. . *tom. I. 3. 22.*
Genius Ægypti. . *tom. I. 3.*
Ejus vestimentum stellis corruscans
quid? . *ibid.*
Noctiluca dicta. . *ibid.*
Navigantibus prodesse credebatur.
ibid.
Velificiorum inventrix. . *ibid.*
Perjuriorum ultrix. . *ibid.*
Inachi Argivorum Regis filia. . *ibid.*
Prima scientiarum rudimenta Ægy-
ptios docuit. . *tom. I. 3.*
Loto insidens quid? . *tom. I. 22.*
Cum vestimento reticulato quid? . *ibid.*
Cur cum flagello? . *ibid.*
- Cur*

- Cur inter quatuor elementa? tom. I. 23.*
Cur cum multis mammis? ibid.
Eadem cum Fortuna. tom. I. 71.
Omnium vita, quo sensu dicta? tom. I. 87.
Sindone tecta quare? ibid.
Eadem cum Luna, Diana, & Hecate. tom. I. 11.
Puerorum, & valetudinis praeses. tom. I. 85.
Cur in ejus pompa manus praelata? tom. I. 81.
Aspidum diademate coronata. tom. II. 88.
Ithyphallus in hortis quare positus? tom. II. 98.
Julia Mæsa summa industriae mulier. tom. I. 106.
Elagabalum ad imperium evexit. ibid.
Julia Aquilia Severa passa fuit, ut Elagabalus in uxorem duceret Virginem Vestalem. tom. I. 108.
Juno Tyria à Leone vesta. tom. I. 24.
Dea caelestis vocata. ibid.
Jupiter quare superne nudus, inferne tectus? tom. I. 16.
- K**
- K** *Eren cornea Tuba Sacerdotalis. tom. II. 28.*
Ad indicandos dies festos adhibita. ibid.
- L**
- L** *Abarum in exercitu nonnisi unum. tom. II. 93.*
Imperatoribus solitum praeferi. ibid.
In quo different à Cantabris, & Vexillis. ibid.
Qua formâ à Constantino restitutum. ibid.
Lares Dii familiares caninis pellibus vestiti. tom. I. 77.
Bullati. tom. I. 78.
Publici quomodo pingantur? tom. II. 15.
Cum hastis quare? ibid.
Laribus bullæ suspendebantur. tom. I. 78.
Larvæ Baccho dicatae. tom. II. 72. 73.
Larvæ Scenicae Baccho dicatae. tom. II. 62.
- Laurea Apollini, & Libero sacra. tom. I. 24.*
Laurus vaticinationis symbolum. tom. I. 8. 9.
Pulvinari subiecta vera somnia ostendit. tom. I. 8.
A vaticinaturis comedebatur. ibid.
Apollini sacra. ibid.
Ejus virtutes. tom. I. 8.
Leda à Jove compressa. tom. II. 58.
Duo peperit ova. ibid.
Post mortem Nemesis dicta. ibid.
Legio quot milites continebat. tom. II. 90.
Leo Magnæ Deum Matri sacer. tom. II. 17. 56.
Vestæ dicatus. tom. II. 56.
Leo terram significat. tom. II. 64.
Lemni Venerem contempnere quare? t. I. 27.
Lepus Autumni symbolum. tom. I. 103.
Libra diei, & noctis aequalitatem demonstrat. tom. II. 83.
Lictores unde dicti. tom. I. 108.
Eorum officia. ibid.
Ligula quid? tom. II. 6.
Lindii Herculem cum convitiis colebant. tom. I. 81.
Lituus Augurum Insigne. tom. II. 3.
A Romulo primum usitatus. ibid.
Illæsus inter flammam repertus. ibid.
Lituus militaris. tom. II. 28.
Ex qua materia efformabatur. ibid.
Lorum Libertinis loco bullæ concessum. tom. II. 74.
Lotus capiti Isidis imponi solitus. tom. I. 3. 22.
Solis motum sequitur. tom. I. 14. tom. II. 3. 22.
Isidi sacer. tom. II. 10.
Virtutem solarem denotat. tom. II. 14.
Lucerna Crucis Columbam habentis. tom. II. 52.
Gryphi Crucem habentis in capite. tom. II. 53.
Naviculam referens. ibid.
Aquilæ Jovi dicatae. tom. II. 55.
Vestæ. tom. II. 56.
Gryphi Soli dicati. tom. II. 57.
Leda. tom. II. 58.
Palladis Victricis. tom. II. 59.
Equi Neptuno dicati. ibid.
Aurea Minervæ integrum annum adens. ibid.
- Iz

Inextinguibilis in Templo Dianæ . tom. II. 60.
Silenorum . tom. II. 62.
Columbæ Veneri dicata . ibid.
Dianæ Ephesæ . tom. II. 63.
Equitum imagines referens . ibid.
Lucerna cum literis A & U . tom. II. 53.
Anatis . tom. II. 55.
Cycni . tom. II. 66.
Inextinguibilis . tom. II. 65.
Ledæ , & Europæ . tom. II. 10.
Panïs , seu Universi . tom. II. 64.
Pegasi . tom. II. 61.
Platonica . tom. II. 67.
Serpentigera . tom. II. 69.
Zodiaci . ibid.
Luternæ ubi poni solita ? tom. II. 46.
Inextinguibiles tum ad tempus , tum perpetua . tom. II. 60.
Quâ materiâ replebantur ? ibid.
Ventis , & aquis invictæ . ibid.
In Lupanaribus accensæ quid ? tom. II. 103.
Publicè accensæ à Concilio Eliberino prohibita . ibid.
Lucius Cornelius Sylla post multa crudelia facta Phithias decessit . tom. I. 106.
Cur cremari , non inhumari voluerit . ibid.
Lucius Verus Cæsar , & Augustus appellatus . ibid.
Luxuriæ deditus . ibid.
Luna dux nascentium . tom. II. 82.
A parientibus invocari solita . ibid.
Omnis corporis humani substantia ad illam pertinet . ibid.
Non prodest sine Solis aspectu . ibid.
Alter Sol minor . tom. II. 202.
Luna crescens phallica imminens capiti quid ? ibid.
Lunæ aspectus triplex . tom. II. 11.
Ejus motus triplex . ibid.
Lupa Romuli , & Remi nutrix . tom. I. 33.
Ejus simulacrum in Urbe positum . tom. I. 34.
In clypeo Æneæ sculpta . ibid.
Urbis , & Coloniarum Insigne . ibid.
Lustrationes in Templo Mercurii ad portam Capenam . ibid.
Lyra Apollinis quid denotet ? tom. I. 24.
tom. II. 14.
 Tom. II.

Lyra trichordis . tom. II. 34.
Apollini Clatræ tribuitur . ibid.
Ægyptii vero Mercurio . ibid.
Lyra acuta septem Fidibus . tom. II. 35.
Apollinis alii , alii Mercurii dicunt . ibid.
Talis fuit Lyra Orphei . ibid.
Lyfimachus Agathoclis filius . tom. I. 16.
Unus ex successoribus Alexandri Magni . ibid.
Cur cum cornibus arietinis ? ibid.
Leoni objectus . ibid.
Pergamo præfuit . ibid.

M

M *Ænades unde dictæ ? tom. I. 40.*
Malleus . tom. II. 5.
Malleus ligneus quid . tom. I. 47.
Frequens apud Hebræos . ibid.
Manus in pompa Isidi . tom. II. 80.
Manus æneæ vota referentes . tom. II. 80.
Manus signum militare . tom. II. 91.
Marcus Aurelius bello insignis , ac literis clarus . tom. I. 106.
Marcus Tullius Cicero Arpini natus . ibid.
Oratorum Princeps . ibid.
Consulatum , & summos alios honores consequutus . ibid.
A Triumviris proscriptus , & occisus . ibid.
Marius Piccolomineus laudatus . tom. I. 47.
Mars sydus ardens , & violentum . tom. II. 17.
Mala decernit . ibid.
Martis sphaera ignis . ibid.
Membrum genitale cur colebatur ? tom. II. 102.
Symbolum magnanimitatis . tom. II. 103.
Obeliscis , & columnis insculptum . ibid.
Mercurius Calami , seu Fistulæ inventor . tom. II. 22.
Mercurius sociatur cum Fortuna quare ? tom. I. 32.
Præses mercaturæ , lucri author , & negotiator . tom. I. 32. 60. tom. II. 110.
Caduceus ei attribuitur . tom. I. 32. 61.
Cur cum Minerva ? tom. I. 32.

T

Ela-

- Eloquentia, & sapientia præst.* tom. I. 32. 61.
Unde dictus? tom. I. 60.
Cum Marsupio quare? *ibid.*
Deorum nuncius. tom. I. 61.
Jovis, & Majæ filius. *ibid.*
Animas mortuorum ad Inferos deducit. tom. I. 62. tom. II. 80. III. 106.
Fur dictus. tom. I. 62.
Ejus statuæ brachiis orbata. tom. II. 106.
Primus Ægyptiorum Legislator. tom. I. 90.
Sub Anubidis imagine colebatur. *ibid.*
Nuncius inter superos, & inferos. *ibid.*
Etruscis Camillus. tom. I. 98.
Idem cum Sole. tom. II. 14.
Cur cum petaso. tom. I. 84. tom. II. III. 103.
Cur cum pinnatis talaribus? *ibid.*
Planetarum velocissimus. *ibid.*
Cum virilibus erectis quare? tom. II. 103.
Meretrices speculum Veneri dicabant. tom. I. 78.
Messalina uti Bacchans orgia celebrabat. tom. I. 40.
Miletopolis Græciæ oppidum. tom. II. 64.
Minerva providentia intellectualis. tom. I. 5.
Cur dicatur Virgo? *ibid.*
Eadem cum Luna. tom. I. 6.
Artibus, & armis præst. *ibid.*
Varia ejus nomina. *ibid.*
Serpens ei consecratus. *ibid.*
Alæ ejus galea superimpositæ quid? *ibid.*
Varia ejus symbola, & attributa. tom. I. 5. 32. 62.
Pegasus Bellerophonti tradidit. tom. I. 5.
Dea sapientiæ credita. tom. I. 32.
Noctua ei dicata quare? tom. I. 5. 32.
Ingeniis, & doctrinæ præst. tom. I. 32.
Cum Mercurio sociatur, quare? tom. I. 32.
Ejus galea variis symbolis ornata. tom. I. 62.
Cur de Jovis vertice nata fingatur? tom. II. 16.
Jovis providentia, sive intellectus. *ibid.*
Aer credita. tom. I. 17.
In contentione cum Neptuno victrix. tom. II. 59.
Oleam produxit. *ibid.*
Cecropiam Athenas vocavit. *ibid.*
Minervæ quinque. tom. I. 7.
Ministri sacrorum Camilli dicti. tom. I. 98.
Ministri Tricliniorum, & eorum officia. tom. I. 98.
Mithras idem cum Sole. tom. I. 37.
Persarum numen. tom. I. 68.
Idem cum Sole, Apolline, Titane, & Osiride. *ibid.*
Ejus simulacri expositio. *ibid.*
Mithra Serpentina tradita Baccho in signum suæ juventutis. tom. I. 58.
Mithridatis Regis Ponti effigies. tom. I. 105.
Reges Ponti Mithridatis nomina sumpsere. *ibid.*
Mithridates sextus Eupator vocatus. *ibid.*
Modius fecunditatis, & abundantiae symbolum. tom. I. 2.
Capitibus Serapidis, & Isidis imponi solitus. tom. I. 2. 3.
Æsculapii capiti quare? tom. I. 69.
Fortunæ capiti quare? tom. I. 72.
Priapi capiti quare? tom. II. 101.
Monochordum. tom. II. 34.
Mulieribus prohibitum sacris Herculis immisceri, & per eum jurare. tom. I. 81.
Musicalia Instrumenta aliquando in sacris literis commemorata. tom. II. 22.
Mutini simulacrorum expositio. tom. II. 95.

N

- N** *Ajades Bacchi sequaces.* tom. I. 62.
Ejus Sacerdotes. *ibid.*
Narcissus Cephisi, ac Lyriopæ filius. tom. I. 104.
Natura omnium rerum parens ipsemet Deus. tom. I. 76.
Neptunus maris Deus. tom. I. 60.
Tridens, & Delphinus ejus insignia. *ibid.*
Ennosigæus, & Sifichon dictus. *ibid.*
Equum terrâ tridente percussâ produxit.

xit . tom. II. 59. 104.
 Hippius, Equestris, & Confus dictus .
 tom. II. 61. 104.
 Aras, & Ludos habuit sibi dicatos .
 ibid.
 Equos primum domuit . ibid.
 Duplex ejus munus . tom. II. 104.
 Nero Citharædus . tom. I. 71.
 Noctua Minervæ dicata . tom. II. 7.
 Nuces in pompa Bacchi . tom. II. 53.
 Nux pinea Isidi sacra . tom. II. 10.
 Mortis symbolum . tom. II. 86.
 Nymphis vota ab antiquis repensa . tom. II.
 45.

O

Olea pacis symbolum . tom. II. 59.
 Minervæ dicata . ibid.
 Incensa in uno die germinat . ibid.
 Oleum asbestinum incombustibile . tom. II.
 60.
 Olympias Alexandri mater . tom. I. 16.
 A Jove Ammone compressa . ibid.
 Ophitæ serpentem colebant . tom. II. 109.
 Oreades Dianæ comites . tom. II. 13.
 Organa apud veteres quid . tom. II. 22.
 Illorum origo . ibid.
 Et variæ species . ibid.
 Organum Sinenſum . tom. II. 33.
 Quare Avena, & non Tibia appella-
 tum . ibid.
 Ejusmodi simile in Europam etiam vi-
 dimus . ibid.
 Osiris omne principium facultate hume-
 ctandi præditum . tom. I. 2.
 Causa ortus, & substantia seminis .
 ibid.
 Humidæ naturæ dominus . ibid.
 Idem cum Sole . tom. I. 3. 83.
 Idem cum Æsculapio . tom. II. 81.
 Virtus generativa . tom. II. 82.
 Idem cum Baccho . tom. II. 89.
 Ostentum venationis . tom. I. 109.

P

P Alatum Principis Burgheſi lauda-
 tum . tom. I. 12.
 Pallas ingeniis præſt . tom. I. 32.
 Palmæ in pompa Bacchi . tom. I. 53. 99.
 Tom. II.

Panthea signa quæ ? tom. I. 74. 75.
 Panthera Bacchi comes . tom. I. 55.
 | Vino gaudet . ibid.
 Papiliones quid denotent ? tom. I. 40.
 Paridis cum Helena primus congressus ubi ?
 tom. II. 14.
 Pateræ unde dictæ ? tom. II. 13.
 Earum usus in sacrificiis . ibid.
 Pedes indiscreti quid ? tom. I. 90.
 Pegasus Minervæ symbolum . tom. II. 7. 63.
 Immortalitatis . tom. II. 61.
 Neptuni, & Medæ filius . ibid.
 Hippocrenem fontem aperuit . ibid.
 Penatum imagines . tom. II. 15.
 Perſea typus ſilentii, & veritatis . tom. I. 3.
 Isidi sacra . ibid.
 Cur ejus capiti imponi ſolita ? tom. I. 3.
 22. 72.
 Petri Ant. Rolandi Magnini Muſeum .
 tom. II. 92.
 Phalla de collo ſuspendebant mulieres .
 tom. II. 101.
 Phallum in pompa Bacchi . tom. I. 53.
 tom. II. 99.
 Alatum quid denotet ? tom. II. 102.
 Phialæ lacrymatoriæ . tom. II. 79.
 Claudebantur in urna cum cineribus .
 ibid.
 Philoſophorum imagines à diſcipulis ge-
 ſtabantur . tom. I. 15.
 Plato dictus divinus . tom. I. 14.
 Academia Princeps . ibid.
 Aristocles primum dictus . ibid.
 Illius ore Apes confederunt . ibid.
 Mirabilis ejus ſacundia . ibid.
 Comatus, & barbatus . tom. I. 15.
 Octuagenario major deceſſit . ibid.
 Plutonis caput Narcifſo ornatum . tom. I.
 105.
 Flos iſte gratus mortuis credebatur .
 ibid.
 Pocillatores, & eorum officia . tom. I. 101.
 Pocula, & calices coronati . tom. I. 41.
 Poculis diverſimode effigiatîs delectaban-
 tur veteres . tom. I. 100. tom. II. 73.
 Polus in capite Fortunæ . tom. I. 72.
 Poma aurea in manu Herculis quid ? tom. I.
 80.
 Pompejus formâ excellens . tom. I. 17.
 In adoleſcentia Alexandro M. ſimilis .
 ibid.
 Ejus geſta . ibid.

Pontifex Maximus altis præerat. tom. II. 2.
Ejus ornamentum, & insigne. *ibid.*
Pontifices à quo instituti. *ibid.*
Porrum Sacerdotibus Ægyptiis vetitum.
 tom. I. 95.
Præfericulum quid? tom. II. 4.
Præfixa cadavera cum fletu comitantes.
 tom. II. 80.
Prætexta quibus concessa? tom. II. 73.
Priapus Liberi, & Veneris filius. tom. II.
 98.
E Lampsaco pulsus quare? *ibid.*
Deus terribilis membri. *ibid.*
Hortis præesse credebatur. *ibid.*
Idem cum Sole. tom. II. 99.
Generatricis facultatis præses. *ibid.*
Caput habet cristatum quare? tom. II.
 99. 100.
Cur cum pudendo erecto? 99.
Cur cum campana, & crumena? *ibid.*
Idem cum Baccho, & Mercurio. *ibid.*
Mutinus dictus. tom. II. 100.
Conservator Mundi. *ibid.*
Cur tenia coronatus? *ibid.*
Genius tutelaris mulierum. *ibid.*
Crotala gestat. tom. II. 101.
Primitiæ Diis offerebantur à Romanis.
 tom. I. 98.
Debebant esse de proprio rure. *ibid.*
Primitiarum inventor Bacchus. *ibid.*
Priscilliani heretici de signis cælestibus
doctrina. tom. I. 25. 26.
Ejus errores à Leone Magno confutati.
 tom. I. 25.
Damnati in Concilio Bracharense II.
ibid.
Proserpina eadem cum Diana, & Hecate.
 tom. I. 66. 67.
Pro segetibus accepta. tom. I. 66.
Cum clavi, & funibus representata.
 tom. I. 67.
Puellæ Spartanæ cum capillis sparsis.
 tom. I. 4.
Puellæ Scitulæ ministrantes. tom. I. 98.
 99.
Pueri calami strati in conviviis. *ibid.*
Pueri, & Puellæ nobiles Camilli, & Ca-
millæ vocabantur. tom. I. 98.
Pugillares ex qua materia fiebant? tom. II.
 107.
Pullorum augurium. tom. II. 19.
Purgationes quot, & quales apud vete-
res? tom. II. 4.

Psalterium Decachordon genus organi est.
 tom. II. 39.
Citharæ non dissimile. *ibid.*
Plura de illius figura. *ibid.*
Pythagoreorum silentium. tom. II. 85.

Q

Q *Uadrigæ Minervæ symbolum.* tom. I.
 7. 62.
Soli dicata. tom. I. 25.
Quadrigarii quatuor coloribus distincti.
 tom. II. 17.
Illis coloribus quid denotetur? *ibid.*
Quaternarius numerus. tom. II. 11.
Quatuor anni tempestotes quatuor pueru-
lis designata. tom. I. 103.

R

R *Ana sine pedibus nascitur.* tom. II.
 83.
Raphael Fabrettus laudatus. tom. I. 20.
Roma gentium domina. tom. I. 51.
Urbs simpliciter dicta. *ibid.*
ΘΕΑ ΡΩΜΗ. *ibid.*
Cum galea cristata nudam habens mam-
mam dextram. tom. I. 51.
Variæ ejus laudes. *ibid.*
Romani primos fructus Diis offerebant.
 tom. I. 37. 99.
Scorsim prandere solebant, canare cum
amicis. tom. II. 63.
Romulus, & Remus Lupæ ubera sugentes.
 tom. II. 33.
Rosæ in conviviis quare? tom. I. 52.

S

S *Abina Hadriani uxor.* tom. I. 21.
Sacerdos Persicus primitias fructuum
Soli offerens. tom. I. 37.
Sacerdotes Ægyptii frugalissimi. tom. I.
 93. 94.
Vestem lineam tantum gerebant. tom. I.
 96.
Circumcisionis notam habebant. *ibid.*
Sacerdotibus ingurgitationes prohibita.
 tom. I. 94.

Sa-

- Sæculum aureum unde dictum?* tom. II. 18.
Salus eadem cum Hygiea? tom. I. 9. 70.
Cur cum patera, & serpente? tom. I. 70.
Salutis augurium apud Romanos. tom. I. 10.
Ab Antiocho Sotere vexillis impositum. ibid.
Sapientiae simulacrum. tom. I. 48.
Satyræ venereæ virtutis impetum ostendunt. tom. II. 105.
Satyrorum imagines Bacchicam pompam celebrantes. tom. I. 57.
In sacrificio Bacchi non semper hircum, sed aliquando caprum immolatum. ibid.
Scapus Mutini auritus quid denotet? tom. II. 101.
Scarabeus Mundi symbolum. tom. I. 86.
Varia ejus significata. ibid.
Soli dicatus. ibid.
Ejus operationes solaribus analogæ. tom. I. 86. tom. II. 81. 82.
Quid per illum denotetur? tom. II. 82.
Scyphus Bacchi poculum. tom. I. 53.
Idem qui cantharus. ibid.
Proprie Herculis poculum, & quare? tom. I. 81.
Seceſpita quid? tom. II. 6.
Securis Baccho dicata. ibid.
Segetes ventis agitatae Serpentum meatus imitantur. tom. I. 66.
Seguinus laudatus. tom. I. 65.
Semanterion quoddam instrumenti genus. tom. II. 48.
Illius variæ species. ibid.
Semiramis avem significat. tom. II. 63.
Infans ab avibus nutrita. ibid.
In Columbam conversa. ibid.
Septenarius numerus Pythagoreis sacer. tom. II. 11.
Serapis primus, & maximus Ægyptiorum Deus. tom. I. 1.
Cælum, Princeps Deus. ibid.
Idem cum plerisque numinibus. tom. I. 2. 3.
Apis tertius Ægyptiorum Rex. tom. I. 2.
Cultum vitium, & aratrum Ægyptios docuit. ibid.
Quomodo pingatur? ibid.
Pro Sole, & Apolline. tom. II. 81.
Idem cum Jove, & Plutone. tom. II. 87.
Serpens dictus prudens quare? tom. II. 69.
Solis itineris symbolum. ibid.
Occultam rerum originem significat. ibid.
Serpens Minervæ consecratus. tom. I. 6.
Typus salutis, & prudentiæ. ibid.
Æsculapio, & Hygieæ sacer. tom. I. 9. 70.
Per annos singulos revireſcit. tom. I. 10.
Symbolum fecunditatis. tom. II. 66.
Animal ſpiritualiſſimum, & igneum. tom. I. 72. tom. II. 88.
Cur Fortunæ attributus? tom. I. 74.
Secundam Divinitatis formam notat. 86.
Æſculapii symbolum quare? tom. II. 83. 88.
In ſacris myſteriis adhibitus. tom. II. 88.
Iſidi consecratus. ibid.
Serpentum uſus in ſacris Bacchicis frequens. tom. I. 58.
Serpentes orgiaſtici non ſemper veri fuerunt angues. ibid.
Severus in Pannonia Imperator ſalutatus. tom. I. 21.
Caracallam, & Getam Imperatores declarat. ibid.
Eboraci in Anglia extinguitur. ibid.
Signa Legionum qualia? tom. II. 90.
Signa militaria Inſignia cohortium. ibid.
Quas imagines referrent? ibid.
Summus eorum cultus. ibid.
Inungebantur, ac floribus ornabantur, quando? tom. II. 91.
Hæſta imponebantur. ibid.
Signa Panthea qualia? tom. II. 74.
Silentium ab hæreticis cur diſcipulis impositum? tom. I. 85.
Silenus ſimus, & calvus. tom. I. 10.
Garrulus, & nugax, ſive loquax. ibid.
Bacchi magiſter, ac nutriçius. ibid.
Philophus. ibid.
Fiſtula multis compacta calamis inventor. tom. I. 11.
Cum Apolline contendit. ibid.
Cur hederâ coronatus? ibid.
Sileni Bacchi comites. tom. II. 63.
Effigies illorum in Lucernis quare? ibid.
Ebrietatis ſymbola. ibid.

- Simia in pompam Isidis introducta*. tom. I. 89.
Simpulum Pontificum Collegii symbolum. tom. II. 4.
Sistrum communiter Cymbalum alatum creditum. tom. II. 49.
Sistrum in manu Isidis quid figuret? tom. I. 3.
Sistrum Ægyptiacum. tom. I. 9.
Quot virgulis compositum? *ibid.*
Quare in sacrificiis concutiebatur? *ibid.*
Quid per ejus virgulas denotetur? tom. I. 9, 10, 11.
Quid per Felem in ejus summitate sculptam. *ibid.*
Vicem tubæ exhibebat in bello. tom. II. 10.
Situla in manu Isidis quid denotet? tom. I. 87.
Socrates Sophronisci, & Phanaretæ filius. tom. I. 13.
Philosophiam moralem præcipue coluit. *ibid.*
Sapientissimum Apollinis oraculum. tom. I. 14.
Semper æqualem servavit vultum. *ibid.*
Ejus magistri, uxores, & filii. *ibid.*
Constantissime moritur. *ibid.*
Ejus accusatores puniti. *ibid.*
Statua ei post mortem erecta. *ibid.*
Sol ipissimus cum Apolline. tom. I. 7.
Idem cum Mercurio. tom. I. 14.
Solis pinnata simulacra apud Ægyptios. *ibid.*
Solis temperatus calor morborum omnium fuga. tom. II. 81.
Sole, & Lunâ præcipue vita nostra moderatur. tom. II. 82.
Solon Salaminus unus ex septem Græciæ Sapientibus. tom. I. 13.
Atheniensis Philosophus, & Legislator. *ibid.*
Urbem Solensem condidit. *ibid.*
Octogenarius decessit. *ibid.*
Spanhemius laudatus. tom. I. 65.
Sphinx Minervæ symbolum. tom. I. 7. 63.
Sponsæ cur manus, & terga Sacerdotibus Lupercalibus offerrent verberanda? tom. II. 87.
Super Mutini scapum sedere jubebantur, quare? tom. II. 101.
Stimulus in manu Dianæ quid? tom. I. 65. 66.
Strigiles unde dictæ? tom. II. 79.
Earum materia, & usus. *ibid.*
Stylus quid? *ibid.*
Syri pisces, & Columbas venerantur. tom. II. 63.
- T**
- T** *Auticus Character quid significet?* tom. I. 96.
Tela flammis invicta. tom. II. 60.
Ternarius numerus. tom. II. 11.
Ejus usus in divinis. *ibid.*
In sanandis morbis potentissimus. *ibid.*
Tessera Paganica Urbis Tolentini. tom. II. 77.
Gladiatorum rude donato concessa. *ibid.*
Convivalis cum duobus piscibus. *ibid.*
Lusoria. tom. II. 77. 78.
Testudo elinguis typus silentii. tom. I. 78.
Gur Cybeli conveniat? *ibid.*
Quid significet? tom. II. 84.
Testudinis natura, & significata. tom. I. 106.
Tetrachordum. tom. II. 34.
Mercurio tributum. *ibid.*
A Phœnicibus inventum. tom. II. 35.
Ad septem chordas autum. *ibid.*
Theodomiri Suevorum Regis hortatu Concilium contra Priscillianistas convocatur. tom. I. 26.
Thuribulum. tom. II. 7.
Thyrus cur Bacchantibus datus? tom. I. 39.
Cur Libero patri? tom. I. 53.
In festis illatus quid? tom. II. 90.
Tiberius Livie Augustæ filius. tom. I. 19.
Juliam in uxorem accepit. *ibid.*
Augusti in Imperio successor. *ibid.*
Omnibus vitiis contaminatus. tom. I. 14.
Ejus exitus. *ibid.*
Tibia in sacris Ægyptiacis usitata. tom. II. 89.
Tibia ossea Minervæ tributa. tom. II. 23.
Tibia buxæ. *ibid.*
Tibia æræ. *ibid.*
Amazones iisdem utebantur ad pugnam. *ibid.*
Lacedæmoni pariter, & Tyrrhæni. *ac*

ae Thebani . ibid.
Præsertim hodie Helvetii . tom. II. 24.
Minime Romani . ibid.
Tibia Phrygia . tom. II. 24.
Ab Antiquis in sacris Matris Deum
adhibita . ibid.
Tibia Siticinum latior . tom. II. 25.
In Virgilio Vaticano illius figura . ibid.
Ad funera plerumque adhibita . ibid.
Tibiarum, & Cornuum usus in bacchanalibus . tom. I. 40.
Tibia cantus in curatione morborum introductus . ibid.
Tibia Spondiales . tom. II. 25.
Ad hymnos idoneæ . ibid.
Tibia pares . ibid.
Illarum materia, & figura . ibid.
Sepulcris adhibita . ibid.
Quare Musa similes Tibias tenens, Clio dicenda? ibid.
Tibia paxilis instructa . tom. II. 26.
Tibia bifores . ibid.
Bartolinus easdem ac Tibias conjunctas vocat . ibid.
Tibia utricularia . ibid.
Apud Antiquos frequentes . ibid.
Afferatur quædam illarum figura in impluvio ædium Principis. Sanctæ Crucis . tom. II. 27.
Ejusdem generis est etiam Organum Pneumaticum . ibid.
Tibicinibus in Capitolio vesti permissum . ibid.
Tridens Neptuni Insigne . tom. I. 60.
Trigonon aliud Sistrigenus . tom. II. 48.
Trinitas Sanctissima triangulo, & circulo designatur . tom. II. 67.
Triplex Lyra Pythagoræ Zacynthi . tom. II. 36.
Triplitem armoniæ modum emittebat . ibid.
Tripodes quid? tom. II. 7. 8.
Apollini, & Baccho dicati . tom. II. 8.
Tripes sapientiæ, & divinationis symbolum . tom. II. 86.
Triplitem temporum differentiam indicat . ibid.
Apollini præcipue sacer . tom. II. 86.
Tripudium aquæ Romanos quid? tom. II. 19.
Triton Neptuni, & Salaciæ Nymphæ marinæ filius . tom. I. 29.
Inter Deos humidi elementi numeratus . ibid.

Trojanarum mulierum ornatus . tom. II. 19.
Tuba communis ex qua materia composita? tom. II. 32.
Tuba argentea a Josepho descripta . ibid.
In Arcu Titi Romæ eleganter sculpta . ibid.
Tuba ductilis . ibid.
In sacris concentibus Italiæ adhibita . ibid.
In variis salterii Scripturæ locis memorata . ibid.
Tutulus pennis, & globo insignitus quid? tom. I. 90.
In capite Priapi quid? tom. II. 100.
Tympana sæpiissime aspiciuntur inter symbola Matris Deum . tom. II. 43.
Tympana, & Tintinnabula Mosis ætate in laudem Dei concussa . ibidem.
Tintinnabula aurea a Moyse Aaron limbo vestis aptata quare? ibid.
Tympana bellica . ibid.
Tympana orbicularia Salmonæo tributa . ibid.
Indis vero Cylindrica . ibid.
Tympanum leve quare sic dictum . tom. II. 44.
Eidem aptabantur antiquitus etiam Zamellæ . tom. II. 45.
Tympanum quid denotet in manu Cybeles? tom. II. 23.
In ejus sacris usurpari solitum . tom. II. 24.
Typhon quid? tom. I. 89.
Omne in natura defectivum indicat . ibid.
In Crocodilum mutatus . ibid.

V

V Anitas mulierum in disponendis criminibus, alienisque comparandis condemnata . tom. I. 22.
Vas aquarium in pompa Serapidis præferri solitum . tom. I. 2.
Aquæ lustralis . tom. II. 4.
In modum papillæ rotundatum quid denotet? tom. II. 87.
Vasa primum fistilia apud veteres . tom. II. 18.

Va-

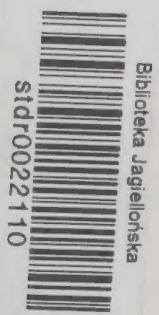
- Vasa in certaminibus, & ludis victoribus data.* tom. II. 72.
- Venatio inventum Apollinis, & Dianæ.* tom. II. 13.
- Veneris Cnidiae Praxitelis simulacrum.* tom. I. 28.
- Veneris Verticordiae simulacrum.* tom. I. 27.
- Puerilia rudimenta Virgines eidem offerre solebant.* ibid.
- Veneris Hæriciniae Templum extra Portam Collinam constructum, quare?* ibid.
- Venus acris sphaera.* tom. II. 65.
- Aurea poma gestans.* tom. I. 104.
- Hirco insidens.* tom. I. 106.
- Venus Pelugia, quare sic dicta?* ibid.
- Venus pomum gerens singularis victoriae signum ostendit.* tom. I. 104.
- Venus victrix à Romanis culta.* tom. I. 28.
- Ejus templum in Urbe.* ibid.
- À Casare in campis Pharsalicis pro tesseris militibus data.* ibid.
- Venus scutorum inventrix.* ibid.
- Martis arma gestat quare?* ibid.
- Cur nuda, & aperta dipingatur?* tom. I. 28.
- Cur marina dicta?* ibid.
- Anadyomene vocata.* ibid.
- Pelagia, & Aphrodita, maris domina.* tom. I. 29.
- À Tritone vebitur.* ibid.
- Clypeos cudere docuit.* ibid.
- Clypeum tenet, in quo Gorgona, quare?* ibid.
- Verba gladio comparata.* tom. II. 83.
- Verus à M. Aurelio adoptatus.* tom. I. 19.
- Lucillam in uxorem accipit.* ibid.
- Armeniacus, Parthicus, & Medicus dictus.* ibid.
- Improvisa morte extinguitur.* ibid.
- Vesta pro igne.* tom. II. 56.
- Pro universo mundo.* ibid.
- Cur ignis perpetuus ei consecratus?* ibid.
- Eadem cum terra.* tom. II. 56.
- Leones ejus simulacro subjiciuntur quare?* ibid.
- Vestalis incestuosa viva humabatur.* tom. I. 108.
- Vestimentum reticulatum Isidis quid figureret?* tom. II. 22.
- Rerum omnium connexionem indicat.* tom. I. 88.
- Vexillum pro quolibet signorum genere.* tom. II. 92.
- In quo differret à Labaro.* tom. II. 93.
- Victoria involucris apud Athenienses, & Mantinenses.* tom. I. 79.
- Alata Orbi insistens.* ibid.
- Rostris navis.* ibid.
- Coronam, & palmam gerit.* ibid.
- Palmaris dicta.* ibid.
- In Senatu asservata.* ibid.
- Unde dicta?* ibid.
- Tres fratres illi assignantur.* ibid.
- Victoriae alatae vexillis imponebantur.* tom. II. 91.
- Imperatoribus ad bella proficiscentibus boni ominis causa, vel ob Imperii primitias offerebantur.* ibid.
- Villa Principis Burghesii laudata.* tom. II. 12.
- Vini usus plerisque Sacerdotibus interdictus.* tom. I. 94.
- Virgines nupturae pupas Veneri donabant.* tom. I. 78.
- Virginis aquae origo.* tom. I. 44.
- Ductus statuis, & columnis ornati.* ibid.
- Quantitas.* ibid.
- Virtutes lapidis, in quo Quadrigae sculptae.* tom. I. 26.
- Vita humana triplex.* tom. II. 12.
- Vitis Baccho sacra quare?* tom. I. 62.
- Vivite, & Valete, verba morientis ad amicos.* tom. II. 54.
- Urnula in pompa Isidis illata.* tom. II. 84.
- Osiridi sacra.* tom. II. 84. 86.
- Vulcanus pileatus cum malleo, & forcipe.* tom. I. 70.
- Cujusnam filius?* ibid.
- Artem fabrilem instituit.* ibid.
- Jovi fecit fulgura.* ibid.
- Uxores habuit Venerem, & Gratiarum unam.* ibid.
- Ponitur pro ipso igne.* ibid.
- Cooperator Minervae quare dictus?* ibid.

Z

- Z** *Odiacus unde dictus?* tom. I. 25.
- Z** *Zylorganum familiare Siculis Instrumentum.* tom. II. 49.

F I N I S.

2015

SS

4.1